

De Blobo

524

2

I

Agri michaelis wrauf Brnn

Handwritten text at the top of the page, likely a title or description, written in a cursive script. The text is mirrored, suggesting it was written on the reverse side of the page.

3

Dialogus de ludo Globi Interloquutores Nicolaus
Cardinalis et Sancti Petri ad Vincula et Iohannes
Dux Baubancie

Non te videam ad sedem retractum: forte fatigatum ex
ludo globi: tamen si gratum viderem: de hoc ludo con-
ferrem **Cardinali** **Exatissimo** **Iohanni** **Admirato**
minime omnes: hinc novum: forundum ludum: forte: quia
in ipso est aliquid alte speculationis figuratio: quam cogimus expla-
nari **Cardinalis** Non male monemini: habent enim aliquae hae
mysteria: et ludo: Arbitraria: ebullientia: Multa: Monotonia
Hec ludo: sicut: tunc: mysterio: moralium Nullum enim puto huius
ludi: penitus: disciplina: variis: Hoc: vero: tam: iucundum: globi: exerci-
tium: nobis: non: parvam: puto: representare: prophetiam: **Iohanni** Aliquid: igitur:
rogamus: Dux **Cardinalis** Timeo: subintrare: laborem: quia: magnum:
video: et: prius: longa: meditatione: depurandum: **Iohanni** Non: tamen:
profundari: petimus: sed: parvis: nobis: satisfacies: **Cardinalis** Invenitis: quibus:
audire: et: tenens: cito: tamen: satiare: faciam: igitur: et: seminare: in: ipso: quibus:
mentibus: vestris: aliqua: scientiarum: semina: que: si: intra: vos: receperint:
et: custodierint: magne: discretionis: cura: his: plus: desiderabilibus:
notitia: lucis: fructus: generabunt: **Petrus** igitur: attente: considerabis:
Globum: et: eius: motum: ad: terminum: producit: quoniam: ex: intelligi:
procedunt: Nulla: enim: linea: globi: et: eius: motus: ad: terminum:
producit: hoc: igitur: opera: hominis: ex: nichilo: surgente: recta: nulla:
huius: animalia: fieri: videtur: **Iohanni** Vnde: hoc: esse: semper: ut: dicit: **Cardinalis**
Sed: cur: globus: arte: tornatili: recipit: illam: mediis: sphaerae: figuram:
aliquantulum: rotunda: nos: vos: ignorare: puto: Non: enim: faceret: motum:
quem: videtur: elici: seu: spiralem: aut: tunc: involutum: nisi:
talem: tenet: figuram: pars: enim: globi: que: est: perfectus: circulus:
in: rectum: monetur: nisi: pars: ponderosior: et: copulenta: motum:
illum: retardaret: retraheret: Ex: qua: diversitate: figura: motus: est: apta:
qui: nec: est: punctus: rectus: nec: punctus: curvus: ut: est: in: circuli:
circumferentia: ab: eius: centro: eque: distante: Vnde: primo: totum: globi:
attendit: in: quo: videtur: sphaeram: quicquam: medietatis: maioris: sphaerae:
et: sphaeram: concavam: medietatis: minoris: sphaerae: et: inter: illas:

corpus globi contineri. At q globus infinitis modis / secundū varia-
habitudinem dicta^z superficiem potest variari. Et semper ad aliū
et aliū motū adaptari. **Iohannes** Sane hec rapimus. Scimus. n.
si arcumilla posset ēē circulus. sine omni latitudine circumferente.
et volueretur super equali. plana superficie: puta super glaciem.
ipā nō nisi rectam lineam scriberet. Ideo quum sit ad arcumillam
globosam uidemus additam corpulentiam: ideo recta linea nō des-
cribitur: s; curva. varia curuitate: scdm naturā globi. **Cardi** Recte.
sed oportet etiā considerāe lineas descriptiois motus iunius: et
eiusdem globi. variari. Et nunq eandem describi. huc per eundem
aut aliū. impellatur: quia semper varie impellit^r. et in maiori
impulsu descripta linea uidetur rectior. Et scdm minore rucmor.
quā in principio motus quando impulsus est rectior: linea
motus sunt rectiores. q̄ quando motus tepescit. Non. n. impel-
litur globus nisi ad rectum motū. Unde in maiori impulsu glo-
bus a sua natura magis inuolentatur. et contra naturā etiā
quantū fieri potest. recte mouetur. In minore uero impulsu vio-
lentat^r ad motū. et naturalis minus inuolentatur. S; aptitudinē
naturalem forme sue. motus sequitur. **Iohannes** Hec dare sic esse.
experimur. Nunq em globus mouetur una uia. sicut alia
et alia impulsionē. aut vario medio. hoc euemire **Cardinalis**
quis Globum projicit: nec una uia sicut alia ipm i manu
tenet. aut emittit: aut in plano ponit: aut equali utute pellit.
nichil em bis equaliter fieri possibile est. Implurat n. conditōm
esse duo. Et per omnia equalia sine omni differentia: Quomodo
em plura possent esse plura: sine differentia. Unde. quis
peritior semper uitatur eodem modo se habere. nō est tamē
hoc precise possibile. licet differentia non semper uideatur. **Iohannes**
Multa sunt que uarietatem inducunt. etiā paupimenti diuersitas.
et lapillo^z interceptio. circuli impedimentū. Et sepe suffocariū.
Atq; Globi ferulencia. Immo fissura superueniens et talia.
multa. **Cardinalis** Hec omnia considerare nō est ut deuenia-
mus ex istis ad speculationē philosophicā: quam uenari
pponimus. debeat n. motu aliquando / subito cadente Globo.
super planam suam superficiem impeditur ob mediū Globi.

atq; circumstantis uariatione naturaliterq; defuit: dñm
 super polo seu medio curue superficiē successiue in ipso motus
 minuitur: hec et multa alia puto subtiliter annotanda
 ppter similitudine artis et nature: Ars. u. natura cu mult²
 ab ijs que in arte subtiliter reperimus ad nature uires arte
 diuinus **Iohannes** Quid intenditis dicere per circumstantis
 uariationem: **Cardi** Celi stellarū et aeris atq; temporis
 uariatione: hec omnia inmutata inmutant illa que cū
 stant et gignunt **Iohannes** Aiebas Globū semi sphericū habere
 superficiem: Posset ne habere minorem aut maiorem: sine
 integre sphericæ rotunditatem **Cardinus** Globū posse habere superficiē
 maiorem aut minorem aut integre sphericæ non nego: si de visi
 bili figura seu rotunditate loquimur que nequā est uera aut
 perfecta. Nam rotunditas que rotundior esse nō potest nequā
 est uisibilis Cū em superficiē a centro sphericæ undiq; eque
 distet: eximitas rotundi in diuisibili puncto terminata manet
 penitus nris oculis indiuisibilis: Nichil em nisi diuisibili et
 gñum a nobis uidetur: **Iohannes** Ultima igit mundi sphericæ
 rotunditas quā puto perfectissimā: nequā est uisibilis: **Cardinus**
 Nequā. Immo nec diuisibilis mundi rotunditas: cū i puncto
 consistat indiuisibili et inmultiplicabili: Non n. rotunditas
 ex punctis potest esse composita. punctus n. cū sit indiuisibilis
 et nō heat aut gñitatem aut partes: Siue ante et retro
 et alias differētiās cū nullo alio puncto est quomobilis Expor
 tis igit nichil opponit² Partim n. puncto addere perinde
 resultat ac si nichil nichilo negas. Non est igit eximitas
 mundi ex punctis composita. Sed eius eximitas est rotunditas: que
 que undiq; est eque distans a centro et nō possunt ee ptes
 linee pte equales erit una tñ eque distans. rotunditas
 altitudo. que in puncto terminatur **Iohannes** Mira dicis. Nam
 intelligo has omēs varias uisibiles formas in mundo inclu
 sas esse et tamen si possibile foret que extra mundum
 constitui uideret illi uisibilis ad instar indiuisibilis

in puncto consistit. Nam si una sit altitudo rotunditas

puncti *Cardina* Optime repisti. et sic conapis mundum quo nulla
quantitas maior: in puncto. quo nihil minus: contineri. et centum
atque infinita eius non posse videri. Nec esse plura diversa
puncta. cum punctus non sit multiplicabilis. In pluribus enim Atomis. non
est nisi unus et idem punctus. Sicut in pluribus albis una albedo
unde linea est puncti evolutio. Evolvere vero. est punctum ipsum
explicitae. Quod nihil aliud est quam punctum in Atomis pluribus.
ita quod in singulis coniectis. et continuatis: esse. *Iohannes* Hone
sic veritas anguli. cum sit punctus. est invisibilis *Cardi*. Immo.
si si angulus non esset nisi extremitas: hinc et rotunditas rotundi
extremitas: tertium est totum angulum non esse visibilem *Iohannes* Intel
ligo. et ita est: ut ais. Ideo nec summum nec minimum rotundi
videri potest. cum sit idem atomus. Quicquid autem in sphaera
vel rotundo est: est summum et minimum. Ideo nec rotunditas. nec
aliqua pars eius. videri potest. Non tamen dico: quod res rotunda
videri nequeat. Sed ipsa rotunditas rei. est invisibilis. Nec
secundum veram rotunditatem. quicquam est visibile. Quare: quicum
visus indicat aliquid esse rotundum: in eo non est vera rotun
ditas. hoc quidem mihi videtur te dicere velle. scilicet iudicium
visus de rotundo. verum non esse *Cardina* Nec dicere intendo.
Nihil enim videtur nisi in materia: vera autem rotunditas non
potest esse in materia sed veritatis tantum imago *Iohannes* Sic nulla
forma est vera in materia. Sed veritatis tantum imago vere fore.
Cum veritas formae sit. ab omni materia separata. *Cardi* Quis
platonice verum dicit: tamen refert inter rotunditatem et aliam
formam. Quoniam si etiam possibile foret rotunditatem
esse in materia: tamen ad hoc non foret visibile. Secus
de ceteris formis. si in materia essent. quomodo videri possent.
Non tamen rotunditas nec rotundum secundum eam videtur. Solum
in longum. et latum videri potest. Sed in rotunditate nihil longum
aut latum. seu directum. Sed circumscriptio quedam. et circumscripta
quedam de puncto ad punctum connexitas. cuius summum
est ubique. et est Atomus sua parvitate invisibilis *Iohannes*.

Nonne plures Atomi sunt plura rotunditatis summa? Et facere
 pnt lineam quandam quexam que uideri potest: et sic quedam
 pars rotunditatis uidetur. **Cardinalis** Hoc esse no potest: cu quicq
 est in rotunditate sit summum. Atomis aut summatem rotundi-
 tatis tunc teneat. Vnde initium uidendi rotunditatem sumeret
 oculus: Non ab Atomo: cu sit inuisibilis. Nec ab alio q a summo
 rotunditatis oculus recipere posset initium uidendi rotunditatem. Sum-
 mum enim est quicquid in rotunditate est. Summum autem
 Atomus est: Nonne si poneretur q a summo rotunditatis inci-
 peret uisus: oporteret ipsum duci a summo ad summum. **Iohannes**
 Certum est: hoc fieri oportere: cu nihil in ea sit nisi summum.
Cardinalis Summum aut Atomus est: qui no est uisibilis.
 Patet igitur. Mercurius recte dixisse: Mundum ex se no esse uisibilem
 quia rotundus est: et nihil de eo: uel in eo uidetur: nisi re-
 forme in eo contentae. **Iohannes** Mundi rotunditas cu sit in
 materia: et ppter aduersionem ad materiam sit imago rotundi-
 tatis: quare illa rotunditatis imago in materia uideri non
 potest. **Cardinalis** In tanta illa rotunditatis imago ad ueram
 rotunditatem accedit: q uisum et omnes sensus subterfugit.
Iohannes Ideo mundum no uidemus: nisi multum per partes
 rerum formas uidemus: quibus subtractis: nec mundum: nec
 eius formam uideremus. **Cardinalis** Bene dicis: nam mundi
 forma rotunditas est inuisibilis. Visibilibus igitur formis subtractis
 unus manet in toto orbe uultus: scilicet essendi possibilitas:
 siue materia inuisibilis: qua dicitur esse rerum uersitas. Et
 satis philosophus concedi potest q p perfectionem ibi sit rotunditas.
Iohannes Hec meum excedunt conceptum: licet uideam in
 mente te uera dicere. Admiror tamen: q nec in mundo uera
 est rotunditas: s tantum imago rotunditatis ueritati ppingua.
Cardinalis Non mireris. Nam cu unum rotundum sit:
 perfectius alio: in rotunditate: nunq reperitur rotundum: quod
 sit ipsa rotunditas. Seu quo non possit dari magis rotundum:
 Et hec regula est uersaliter uera: Quoniam in omnibus
 recipientibus maius: aut magis: et minus no deuenitur.

ad maximum aut minimum simpliciter quo maius, aut minus
esse non possit. Nam posse esse maius, aut minus, non sunt de
natura eorum: que non possunt esse maius, aut magis, et minus.
Sicut mutabile non est de natura immutabilis. Et divisibile
de natura indivisibilis. Et visibile de natura invisibilis. Et
temporale de natura intemporalis. Et ita de similibus. Rotundi-
tas igitur que visu attingitur: magis, et minus recipit: quo-
niam unum rotundum est alio rotundius. Igitur rotunditas in-
visibilis, non est de illa natura, non est igitur per corpus parti-
cipabilis, sicut invisibilis. Ideo nullum corpus potest esse adeo rotundum:
quoniam possit esse rotundius. Corporalis igitur mundus licet sit rotundus:
tamen illa rotunditas non est alterius nature: quam sit rotunditas
cuiuslibet, alterius rotundi corporis: Sed cum non omne corpus
sit visibile: sed requiritur certa magnitudo ut videatur. Sic etiam
rotunditas Atomum non est visibilis: quando Atomus non videtur.
Mundus igitur ideo in sua rotunditate est invisibilis: quia id
quod se visu offertur de rotunditate mundi. Atomus est. **Iohani.**
Clare declarasti, et in paucis multa explanasti. Sed scire cupio:
quomodo intelligis perfecti mundi rotunditatem esse Imaginem:
que videtur semper posse esse perfectior. **Cardinalis.** Scio rotundi-
tatem coniungit rotundi rotundiores alia. Et ideo in rotundis
deveniri oportere ad rotundum maxime rotunditatis: quia
nulla maior est: quoniam non potest infinitum procedere.
Et hec est mundi rotunditas participatione cuius omne rotundum
est rotundum. Hec est enim participabilis rotunditas in omnibus
mundi huius rotundis: que gerunt imaginem rotunditatis mundi.
Sed mundi rotunditas licet sit maxima, quam nulla maior
actu est: non est tamen ipsa absoluta necessaria rotunditas.
Ideo est imago rotunditatis absolute. Rotundus non mundus,
non est ipsa rotunditas: quia maior esse requirit. Sed quia maior
non est actu. Absoluta vero rotunditas, non est de natura
rotunditatis mundi. Sed eius causa et exemplar: quam eterniter
appello. Cuius rotunditas mundi est imago. In circulo non ubi
non est principium, nec finis cum nullus punctus in eo sit

6
qui potius sit principium q̄ finis: ideo imaginem eternitatis:
quare et rotunditatem. Imaginem assero eternitatis cum sine
idem Iohannes Placent her: Sed quero. Nonne sicut mundus
dicitur rotundus: potest etiam dici eternus. Videtur n. cum
eternitas et rotunditas illa absoluta sint idem: ita et eternum
sit idem cu rotundo **Cardinalis** Non puto. intelligente negare
mundum esse eternum: licet nō sit eternitas. Solus n. omnin
creator sit est eternus: q̄ eternitas. Si quid aliud dicit̄ eterni:
hoc habet: non quia est ip̄a eternitas: s; quia eius participatio
seu ab ip̄a est eternitas n. omnia externa precedit. Nisi sit
eternum illud. quod idem est cu eternitate. Eternitas igitur
mundi cu sit mundi eternitas: est ante mundum. etiā eternum
Ab ea n. habet: q̄ est eternus. sicut album ab albedine. Eter
nitas igitur mundi cum habeat id q̄ est absoluta eternitas:
constituit mundum eternum sicut nūq̄ finibilem. sive ppetuum
qui dicit̄ eternus. Quoniam nūq̄ verum fuit dicere: eternitas
est: quin etiam verum fuit dicere: mundus est. licet mundus
ab ip̄a sit id quod est Iohannes Si recte intelligo. nunc non
potest esse nisi unus mundus. maxime rotundus et eternus
Cardinalis Bene repisti. Nam cu in rotundis ad unū maxi
actu necesse sit deveniri: sicut inter calida ad ignem: qui est
maxime calidus: exit igitur unus tū mundus. et hic tantū habet
rotunditatis: q̄ ad ip̄am rotunditatem externam maxime at
dit. et hinc etiam finibilis. quare etiam eternus dici potest
Dicente Apostolo Paulo: que non videntur eterna sunt. Non
q̄ ppter ea eternus dicitur: quia sine initio: s; q̄ inquam
fuit verum. dicere: eternitas est: quin etiam verum fuit
dicere: mundus est. Mundus n. nō incipit in tempore
Non enī tempus precessit mundum. sed sola eternitas. Sic
et tempus aliquando dicitur eternum: ut ppheta ait: de
eterno tempore cu tempus nō habuerit initium in tempe
Tempus n. nō precessit tempus Sed eternitas. Dicit̄ igitur
eternū tempus: quia ab eternitate fluit. Sic et mundus
eternus: quia est ab eternitate: et non a tempore. Sed

mundo magis quoniam ut dicitur eternis: quam tempori:
 quia mundi duratio non dependet a tempore. Cessante enim motu
 celi, et tempore: quod est mensura motus: non cessat esse mundus
 Sed mundo penitus deficiente, defuisset tempus. Magis igitur
 conuenit mundo, quam duratur eternis: quam tempori. Eternitas igitur
 mundi creatoris deus est: qui ut uoluit cuncta fecit. Mundus
 enim non est sic perfecte creatus, quam in eius creatione deus omne
 quod potuit facere fecit. licet mundus factus sit ita perfectus,
 licet fieri potuit. Quae perfectiorum, et rotundiorum mundum, atque
 etiam imperfectiorum, et minus rotundum, potuit facere deus,
 licet factus sit ita perfectus sicut esse potuit hoc enim est factus:
 quod fieri potuit: et fieri posse ipsum. factum est. Sed hoc fieri posse
 eius: quod factum est non est ipsum facere posse absolutum omnipotentis
 dei. Licet in deo posse fieri: et posse facere, sint idem. Non tamen
 fieri posse cuiuslibet, et idem cum facere posse dei. Ex hoc uidetur
 deum mundum, ut uoluit: creasse. quia perfectus ualde: quia secundum
 dei optimi liberrimam factus est uoluntatem. Quae quia in
 alijs locis luculenter scripta legi possunt: nunc de hoc sufficiat
 Iohannes Reuocare igitur ad ludum nostrum, et de motu globi
 aliquid adijcias Cardinali. Multa dicenda restant: si que ostendunt
 uerum referrent. Primum noto: dum de motu globi a puncto
 ubi statuit: ad lignum medium signati crucis. Globum proijcio
 quomodo per lineam rectam hoc fieri nequit. Ut si punctus A
 sit statio, et B. D. crucis, et C. terminus. C. et E. globus. uolo
 de A. proijcere ad C. Hoc per lineam motus Globi fieri nunc
 est: quae non sit recta. cuiuslibet etiam hinc fuerit globus.
 Videtur quod si sphaericus fuerit, fieri posset motus per lineam
 rectam ut est A. B. linea, necesse non esset. Non enim uidetur
 tunc sphaera per A. C. moueri non possit, et in E. quiescere. Cuius
 facile capies te errare: si attendis unam lineam rectam esse
 aliam, et ideo aduersissime et praecipuissime rectam, per supra
 datam doctrinam, nequaquam perueniri. Ideo non est possibile
 etiam perfectissimam sphaeram de A. in C. per praecipuam
 rectam pergere. Etiam etiam quod praecipuum sit perfectissime

4
 5
 plani et globus rotundissimus. Nam talis globus non tangeret
 planitiem nisi in Atomo ex motu non nisi inuisibilem et indi-
 uisibilem lineam describeret: et nequaquam rectissima inter a et c.
 puncta cadentem. Neque unquam in c. quiesceret: Quomodo non super
 Atomo quiesceret? Perfecte igitur rotundus: cum eius summum sit est
 inum: et sic atomus postquam incipit moueri: ipsum in se est: non
 quia cessabit: cum uarie se habere nequeat. Non enim id quod mouetur
 aliquando cessaret: nisi uarie se haberet uno tempore et alio.
 Ideo sphaera in plana et equali superficie se semper equaliter habens.
 simul mota. semper mouetur. Forma igitur rotunditas ad perpetua-
 tem motus est aptissima. Cui si motus aduenit naturaliter nunquam
 cessabit. Ideo si super se mouetur: ut sit centrum sui motus perperam
 mouetur. Et hic est motus naturalis. quo motu ultima sphaera
 mouetur. sine uolentia et fatiga. quae motu omnia naturalem
 motum habentia. participant. **Iohannes** Quomodo conueniunt
 deus motum ultime sphaerae Cardini in similitudine. Quomodo tu
 rectas motu Globi. Non enim mouetur sphaera ulla per deum
 creatorem. aut per spiritum dei. Sicut nec globus mouetur
 per te: quia ipsum uides distingere: nec per spiritum tuum licet
 polueris ipsum in motu. exequendo per tactum manus uoluntatem.
 impetum in ipsum faciendo: quo durante mouetur **Iohannes** Sic forte
 et de anima dici posset. quia existente in torpe homo mouetur
 Cardina. Non est propius fortasse exemplum intelligendi crea-
 tionem anime quam sequitur motus in homine. Non enim deus est anima
 Aut spiritus dei mouet hominem. Sed creatus est inter motus: seipsum mo-
 uens: secundum Platonem. qui est anima rationalis. mouens se et cuncta
 tua **Iohannes** Unificare anime querunt. Est igitur motus Cardini. Unus
 uincere motus quidam est. **Iohannes** Placet ualde. Nunc enim uides hoc
 sensibili exemplo: multos errasse: circa anime considerationem
 Cardina. Attende motum Globi deficere. et cessare. momento Globo
 sano. et integro. quia non est motus. qui globo est. naturalis. Sed
 accidentalis. et uolentis. Cessat igitur: impetu. qui impressus est ei.
 deficiente. Sed si globus ille foret perfecte rotundus: ut predictum est:
 quia illi Globo. rotundus motus esset naturalis: ac nequaquam

violenter: nunq̃ cessat. Sic motus viuificans animal nunq̃
cessat corpus viuificare q̃ diu inuisibile: et sanum est: quia est
naturalis. Et licet motus viuificandi animal cessat deficiente
sanitate corporis tamen nō cessat motus intellectualis anime hu
mane quem sine corpore habet: et exercet. Ideo motus ille seipm̃
intellectualiter mouens: est in se subsistens: et substantialis. Motus
uero qui non est seipm̃ mouens: accidens est. Sed seipm̃ mouens
substantia est. Non n. illi accidit motus: cuius natura est motus
vti de natura intellectus: qui non potest esse intellectus sine motu
intellectualis: per quem est actus. Ideo intellectualis motus est sub
stantialis seipm̃ mouens. Namq̃ igit̃ deficit: Viuificatio uero est
motus iustus qui accidit corpori: quod de sua natura nō est inuisibile.
Sine uita uero corpus uerum corpus est. Potest igit̃ ille motus
qui corpori accidit: cessare. Sed ppter hoc non cessat motus substan
tialis seipm̃ mouens. Nam uirtus illa: que et mens dicitur corpore
deferre: quando cessat in ipso viuificare: sentire et imaginari. Has
n. habet operationes uirtus in corpore: quas: etiam diu nō exeret
in nihilo: minus manet in ppetuum licet etiam localiter separatur
a corpore. Uirtus enim ^{illa} licet in loco circumscripta: ut nō sit in si
bi: non tamen occupat locum cum sit spiritus. Propter eius enī
presentiam non descenditur: aer: qui locus occupatur: ut min⁹
capiat de corpore q̃ prius ^{illa} ~~est~~ ^{est} ~~est~~ ^{est} Valde placet similitudo globi
ad corpus: Et motus eius ad animam: homo facit globum: et
eius motum: que impetu ei imprimat: et est inuisibilis inuisi
bilis non occupans locum sicut anima mea. S3 q̃ anima mea
sit motus substantialis: libenter melius intelligerem. Certe Deus
dator substantie homo: accidentis seu similitudinis substantie.
Forma globi data ligno per hominem addita est substantie ligni
Sic et motus: additus est forme substantiali. Deus aut̃ creator
substantie: Multa motum p̃cipant: ut moueantur: ex parti
patione motus. Deuenitur igit̃ ad diu: quod per se mouetur: et
illi nō accidit ex participatione motus ut moueat^r. S3 ex sua
essentia: et est anima intellectiua. Intellectus n. seipm̃ mouet
Et ut clarius hoc capias attende quomodo in rotunditate est

aptitudo ad motum facilius. n. mouetur magis rotundius. Quae
 si rotunditas foret maxima: qua etiam maior esse non posset
 utiq; per seipam moueret. et esset mouens pariter et mobile. Mo-
 tus igitur qui anima dicitur est concretus corpori. et non expressus
 ei ut in globo. sed per se motus corpori adiunctus. et taliter. q
 separabilis ab ipso ideo substantia Iohannes Igitur bene dicitur:
 quod uirtus illa. quam anima dicitur intellectualis: pariat. aut
 premittit. Certe. Certissime hoc uerum credis. Sicut. n. in corpore
 affligitur affectionibus corporis. Ita etiam extra corpus affligitur
 ira. inuidia. et ceteris affectionibus. granata ad huc sordet corpo-
 rea. nec corporis oblita. Etiam affligitur igne materiali. ad hoc
 preparato. ita ut. ardoris lesionem sentiat. Nostro n. igne. non
 posset affligi. Similiter etiam uirtus illa. hoc est anima: salua
 hoc est in quiete est et nullis tormentis affligitur Iohannes Intellego te
 inquit dicere: q anima est substantia incorporea. et uirtus diuersa
 locum inquit. Nam ipsa est sensualitas. Est etiam ipsa imaginatio.
 Eadem etiam est ratio. et intelligentia. Sensualitatem et imagina-
 tionem exercet in corpore. Rationem. et intelligentiam extra corpus
 exercet. Una est habita sensualitatis. imaginationis. rationis. et
 intelligentie. licet sensus non sit imaginatio. nec ratio nec intellectus.
 Ita nec imaginatio. aut ratio. aut intellectus. aliquid aliorum. Sunt
 n. diuersi modi apprehendendi in anima quorum unus alius esse
 non potest. Sic puto te dicere uelle. Certe. utiq; sic dicere uolo. Si
 Tu etiam uideris dicere animam in corpore. esse simul in diuersis locis.
 Sic duo. Nam cum sit uirtus et quelibet pars uirtutis de
 toto uerificatur: secundum ueram philosophiam: Tunc uiuificatio anime
 anima est. Ipsa autem anima diuersa corporis membra. que in
 diuersis locis sunt: uiuificat. Igitur ubi est ubi uiuificat. Tota igitur
 anime substantia: dum est in corpore: in diuersis locis est. Sed
 dum est extra corpus: non est in diuersis locis. Sicut nec angelus:
 qui non uiuificat. In corpore igitur est tota anima. in qualibet parte
 corporis sicut ens creator in qualibet parte mundi Iohannes Retrahit
 ne se anima dum digitus abscinditur. Certe. Neque. sed desinit
 digitum uiuificare. Non. n. retrahit se. quia non transit de una
 corporis partem ad aliam. cum sit simul in omnibus et singulis.
 Ad hoc uerum rogo iterum circa anime motum declaras.

quando ais animam seipam mouere. dicito qua spe motus se perpe-
tuo mouet. Card. Nulla spe ex omnibus sex speciebus motus: mo-
uet se anima. Sed equiuoce. Mouet enim seipam anima. id est deter-
mit. abstrahit. diuidit. et colligit. Rationis uirtus est anime.
igitur et anima. Aliqua est ratio perpetua. et immutabilis: ut ip-
sat quatuor non sunt duo quia quatuor in se habent tria. que non
habent duo. Igitur quatuor non sunt duo. Hoc ratio est immuta-
bilis. Anima igitur est immutabilis. Dum autem ratio sic discursit
ratiocinando: utique ille discursus rationalis est. A. se igitur ratio
nalis anima ratiocinando mouetur. Adhuc: anima est vis
inuentiuum actuum. et scientiarum nouarum. In motu igitur illo inuentiuo
nouum non nisi a seipsa moueri potest. Sic dum se facit similitudinem
omnium cognoscibilium: a se mouetur. Ut dum in sensu se facit simi-
litudinem sensibilium in intellectu uisibilium. In auditu audibilium.
et ita de omnibus. Ideo ex eodem et diuerso dicitur conseruare. propter
comprehendendum motum uniuersalem omnium et particularem
diuersorem. Sic ex indiuiduo et diuidio: quia se conformatur diui-
sibili. et mutabili. Unde anima uis est illa: que se omnibus rebus
potest conformare. Et facit se causam motus corporis sit manuum.
aut pedis. Sed non semper ex discretionis quoniam et a natura
est motus. ut in motu uentris et pulmonis. In pueris uero propter
debilitatem non facit se similitudinem rerum. Sed post annos discre-
tionis. corpore firmato. adiuncta discretionis. et maxime. si doctrina
exercetur. Est enim in pueris adhuc informis quo ad usum rationis
nature subiecta. ut fiat fortis et perfectus homo. Et eius informi-
tas. ad perfectionem mouetur doctrina. et exercitio. Potest autem
dici: animam se mouere dupliciter. Aut quia se facit causam motum
corporis. quod etiam facit dormiendo. Aut cum se facit similitudinem
rerum. quod etiam facit extra corpus humanum. Vivere etiam. unde
tunc esse se mouere. Unde anima uerius uiuit: quia ex se mouetur
quam homo: qui mouetur ab anima. Iohannes hunc puto: quod dens
uerius uiuat quam anima. Card. Recte putas. non quod dens
se moueat. aut faciat similitudinem rerum. quod facit anima
licet in eo sint omnia. in quadam simplicitate. Sed quia ipse
uerum esse rerum est. Et uita uitatum. Sic enim ait. ego sum
resurrectio et uita. Iohannes. Multum placent: que de inuentione

9
7
noui supra memorasti In eo em acti anima clare uidetur seipam
mouere uellem ut ad ludum applicares. Cadi Cogitari inuenire
ludum sapientie. Considerari quomodo illum fieri oporteret deinde
terminari, ipsum se fiendum: ut uides. Cogitatio. Consideratio,
et determinatio uirtutes sunt anime nostre. Nulla bestia talem
habet cogitationem inueniendi ludum nostrum, quare nec consi-
derat aut determinat circa ipm quicquam. He uirtutes sunt
uiue rationis, que anima dicitur, et sunt uiue quia sine motu
uiue rationis, non pnt esse In illa n. cogitatione, motum spiritus ra-
tionalis quisque apprehendit: qui aduertit: cogitare, esse quoddam dis-
currere. Sic et considerare atq; determinare In quo opere corpus nihil
prestat adiutorij Ideo qm potest: se retrahit minima a corpore ut
melius cogitet, consideret, et determinet Nam penitus uult ee in sua
libertate, ut libere operetur. Hec autem nis libera quam animam
rationalem dicimus: tanto est fortior, quanto a corporalibus contrar-
tionibus absolutior. Non igit plus uiuit anima in corpore qm ee
Hec dissoluitur dissolutione harmonie seu temperamento sicut
sanitas corporis. Si enim ipa temperatio dependet ab anima,
qua non existente, non est temperatio. Anima est uita, quia ratio,
que uiuus motus est. Dum igit cogito: Considero, et determino,
quid aliud sit, qm q rationalis sps, qui est uis, cogitativa conside-
ratiua et determinatiua, seipm mouet, et dum determinationem
anime, quid sit anima: noue cogito, et considero, et in hoc reperi-
o animam mouere seipam motu circulari, quia supra seipm
ille motus reuertitur. Quando n. cogito, de cogitatione motus est cir-
cularis et seipm mouens. Et hinc motus anime qui uita est, perpe-
tuis est quia circularis supra seipm reflexus. Iohannes Capio sane
que dicit, et gratissimu est audire nec illas uirtutes anime intel-
lectiue, quaz una non est alia, qz prior cogitatio, deinde consideratio
ultima determinatio. Cogitatio generat considerationes, et determi-
natio procedit ab illis et non sunt nisi unus uiuus motus, seipm
perfecte mouens. Et in hoc uideo animam intellectuam unitam
uirtutem, de necessitate: si debet perfecte uiuere: seu moueri.
Adde ad huc ipam esse perfectiorem, quia magis in ipa is illa
infinita et perfectissima: que deus est, reuertit. Ideo, sicut deus

eternus ita ipa perpetua. In perpetuo n. eternitas melius relict q
in temporali *Cardi* Volo her que precipis. libentissime addere nec
ad huc unum dimittere michi gratissimum *Iohani* Quid hor. *Cardi*
Si ad perfectionem spūs nri. necessario requirit q sit unitivus:
ut optime declarasti: pfecto ignorantes reputandi sunt: qui
spiritum perfectissimū. qm deus est negant unitivum
Vnq signum est ignorantie de deo non affirmare id quod simpli
citatis et perfectioms est Vntas autem quanto magis vniens:
tanto simplicior et perfectior: que sit est Vna: q etiam in tribus
personis. quazim quelibet est vna. ipa est Vna. et non esset
alias perfectissima Vntas. Carecet n. natura et ijs que ad eius
perfectissimam essentiam sunt necessaria. Sed her aliora sunt
ijs que nūc inquirimus. Cautē uideris dixisse hanc cogi
tationem ludi et considerationem atq determinationem nō esse
in brutis Non negans etiam bruta in indistractione uenationibz
et alijs que experimur: cogitare considerare et determinare. Quo
modo igitur ostendes. illa non esse rationalia. *Cardi* Quia
tacent libera uirtute. que in nobis est. Nam si ego hinc ludū
inuenirem: cogitau. considerau et determinau que alius nec
cogitauit. nec considerauit nec determinauit. quia quisq homi
liber est cogitare querimq noluerit. similiter considerare atq de
terminare. Quare nō omēs idem cogitant. quando quisq habet
liberum propriū spm Bestie uero non sic Ideo impellunt ad ea que
agunt. per naturam et eiusdem spci similes faciunt uenationes et
uides Iohani Nota sine ratione her fiunt *Cardi* Natura mouetur
intelligentia Sed sicut conditor legis motus ratione legem sic ordinauit.
que mouet subditos: non ratio legis: que est eis incognita: sed imperiū
superioris. quod necessitat. Ita brutum mouetur imperio nature neces
sitante ipm non inductione rationis quam ignorat Ideo in uno
motu spiritus uidemus omia eiusdem speciei tamq ex indita lege
nature compelli et moueri Har ratione non stringitur spiritus
noster regius. et imperialis alias nichil inueniret S3 solum impul
sum nature exequeretur. Cum videam araneas vnā
legem in telis. et uenatione seruare et hyrcundines in indistractione
et innumera talia: bene comprehendendo uno motu singula moueri

eiusdem speciei et hinc esse impulsivum contentum. *Cardi* Quando
 advertis in nobis aliqua naturaliter cogitari considerari et determi-
 nari. que nostra animalitas deponit: et alia que sine corpore spi-
 ritui tamen conveniunt. ut illa predicta experimentaliter agnoscas
 in primis nos non libere moveri. h. ex necessitate nature sensibilis et
 corporee sed in alijs libere. si liber spiritus seipsum moveat Natura vero
 spiritui nostro nullam unquam necessitatem imponere potest sed bene spiritus
 nature. ut patet in bono: in abstinentijs. et castitate. et in malo. quando
 contra naturam peccamus. et desperati in seipsos manus iniungunt
 et interimunt. *Iohan* Unum restat quod clarius cuperem intelligere.
 quomodo se habeat differenter vis sensitiva. et vegetativa in homine
 et brutis: Unam enim dixisti esse substantiam. quam omniam appella-
 mus. et ipsam esse virtutem multarum virtutum scilicet vegetative. et
 que in vegetativa complentur et sensitive. et que in sensitiva conti-
 nentur atque etiam intellective et que ipsius sunt Certum est autem hanc
 substantiam. secundum virtutem intellectuam. non requirere corpus Ideo
 tota substantia anime. si non dependeat a corpore. est per se firma
 sine corpore. licet alias virtutes scilicet Sensitivam et vegetativam.
 non exerceat nisi in corpore Non est igitur minoris virtutis ex corpore
 quam in corpore licet resset exercitatio virtutum corpus requirentium
 Sed cum anima bruti sit substantia et virtus. corpus requirens. quia
 sine corpore nihil habet exercitij. videtur quod deficiente corpore deficiat
 Atque cum sit substantia que in homine est intellectualis: et virtus deficiens
 videtur nunquam deficere. Substantia enim essentia est. que non est corruptibilis
 secundum philosophum Dionysium: et potest esse perpetua quoniam in anima
 hominis perpetua est *Cardi* Subtiliter mones: differentiam exquirens
 sensitive et vegetative in homine. et brutis. Et primum advertendum
 puto: quod virtutes ille scilicet vegetativa. sensitiva et imaginativa sunt in
 virtute intellectu hominis. sicut trigonus in tetragono. ut bene dicebat
 Aristoteles. Sed trigonus in tetragono non habet suam trigoni formam
 sed tetragoni In brutis vero habet trigonus trigoni formam. Alter igitur
 nature est trigonus. sit et virtutes vegetative. sensitive et imagina-
 tive que trigonum illum. que anima bruti dicitur constituunt: sunt
 imperfectioris nature. quam in homine. Vbi cum virtute intellectuali. nobi-
 lissima et perfectissima: tetragonum illum qui anima hominis dicitur
 constituunt Inferiora enim in superioribus sunt secundum naturam superioris
 et vivere nobilius est in sensitiva quam vegetativa et ad hoc nobilius
 in intellectu. Sed nobilissimum in divina natura que est vita Vivens

rium. Non mirum igitur si vires ille in trigono non sunt. nature
viriū illarū in tetragono. ubi in substantialem identitatem cum
incorruptibili uirtute intellectua perueniunt. Sicut in vegetatiua
sensitiua imaginatiua et intellectua. in diuina natura. que est ipsa
eterna eternitas: sunt eterna. ita vegetatiua sensitiua et imagina
tiua in intellectuali natura. que est perpetua: sunt perpetua. Et licet
illa in bruto non sint perpetua: perpetuitate nature intellectualis:
non tamen puto aliqd de illis. in substantia ex corporis uarietate
uariari. Sicut in homine diuina manus eius crescit: substantia
anime vegetatiue. et sensitiue non crescit: sed manet semp. quia
uirtus anime hominis incorruptibilis. licet desinat uergetario. et sensa
rio manus. Sic forte per mortem bruti. et arefactionem arboris.
non perit substantia illa que dicitur anima sensitiua aut vegetatiua
licet non exerceat operationem ut ante Iohann. Quo modo igitur manet?
Car. Non possumus negare hominem dici microcosmum: hoc est
paruum mundum. qui habet animam. Sic et magnū mundū
animam habere quam naturam quidam dicunt. Alij spiritum
vniuersorum qui omnia intus alit. vnit. connectit. fouet. et mouet:
Vis enim mundi illa. que seipam et omnia mouet: de qua diximus:
est perpetua quia motus rotundus. et circularis omēs in se habens
motum. licet circularis figura omnem figuram in se compliat.
Dicitur etiam hoc anima necessitas complexiōis aut plerūq; ab
alijs fatum in substantia omnia ordinate explicans. Ad quam se
habet totus corporalis mundus sicut corpus hominis ad animam.
Illa est sensitiua anima in sensitiuis vegetatiua in vegetatiuis
Elementariua in elementis. que si desinit uergetare arborem aliquam
aut uiuificare brutum. non tamen propterea desinit esse. ut de anima
hominis dictum est Iohann. Non ergo est alia anima vnius bruti
aut arboris et alia alterius. Card. Hoc scdm substantiam. hoc nūc
concedi oportet. quoniam non est nisi una om̃ anima. Sed per
accidens omēs differunt. Sicut uis uisua in homine scdm stās
non differt a uirtute auditua quia vna est anima. que est vis
uisua. et auditua per accidens autem differunt. quia accidit uir
tuti uisui. esse in oculo. et non in aure. et in vno oculo magis apto
q̃ in alio: ad operationem suam exequendam. Iohann. Scdm hanc opi
nionem forte concedi potest. q̃ triplex est mundus. Paruus qui homo
Maximus qui est dens. Magnus qui vniuersum dicitur. Paruus
est similitudo magni. Magnus similitudo maximi. Sed dubito.

Cum homo sit mundus parvus. Si etiam sit pars mundi magni
 Cumque homo sit est mundus parvus. et pars magni

In omnibus autem partibus reuertitur totum. Cum pars sit pars
 totus. Sicut totus homo reuertitur in manum, ad totum proportionata
 Sed tamen in capite perfectiori modo tota perfectio hominis reuertitur
 Sic vniuersum in qualibet eius parte reuertitur. Omnia enim ad
 vniuersum suam tenent habitudinem, et proportionem. Nunc
 tamen reuertitur in ea parte, que homo dicitur quod in alia quacunque
 Perfectio igitur totalitatis vniuersi, quia plus reuertitur in homine, ideo
 et homo est perfectus mundus, licet parvus et pars mundi magni
 Unde que vniuersum habet vniuersaliter, habet et homo parti-
 culariter proprie et discrete. Et quia non potest esse nisi vnum
 vniuersum: et plura particularia et discreta esse possunt: ideo vni-
 perfecti vniuersi, plures particulariter et discreti homines. Speciem
 gestant et imaginem, ut habiles vnitatis magni vniuersi, in tam
 varia pluralitate multorum parvorum fluidorum mundorum, sibi
 invicem succedentium, perfectius explicatur locus. Si recte ratio:
 tunc sicut vniuersum est vnum Regnum magnum: sic et homo
 est regnum: sed parvum: in Regno magno sicut Regnum
 bohemicum in Regno romanorum, seu vniuersali imperio.

Optime, homo enim est regnum simile Regno vniuersi fundatum
 in parte vniuersi. Dum enim est Embrio in utero matris nondum
 est regnum proprium. Sed creata anima intellectuali: que
 creando imponit Regnum sit: Regem habens proprium
 Et homo dicitur heredente vero anima desinit esse homo:
 et regnum. Corpus autem sicut ante aduentum anime intel-
 lective: fuit de vniuersali Regno Magni mundi: et ita et
 reuertitur ad illud. Sicut Bohemia erat de Imperio, ante quod
 haberet proprium regem, sic et manebit proprio rege sublato
 Homo igitur in munditate sua proprio regi, qui in ipso regnat:
 subest. Sed mediate subest tunc Regno mundi. Quando autem
 non diu habet regem aut esse desijt: in mediate subest
 Regno mundi. Quare vegetatiuam virtutem in Embryone
 natura seu mundi anima exercet, sicut in aliis vitam vege-
 tatiuam habentibus, et etiam continuat hoc exercitium.

in nonnullis mortuis. quibus capilli et ungues creverunt: et ea
facit in illis: sicut in aliis corporibus. proprio rege tarentibus.
Quomodo uero homo sit regnum proprium. liberum et no
bile. alibi latius tractavi. Et pulchra est speculatio: per quam ho
seipm agnoscens. in suo Regno. licet paruo. omnia abunde. sine
defectu experiens. felitem se uidens. si uelit: optime contentatur.
Hec inuit ut tempus. dedit: tanta sunt *Iobam*. Non pigrescis
his pulcherrimis dictis. addicere: quomodo maximis mundus
qui deus est: in Universalis rehet *Cardi*. Alta petis. uelut. si
sufficiam. Iuuabo me tamen ex globo. quantum potero. Nam
globus uisibilis est. inuisibilis globi: qui in mente artificis
fuit: imago Attente igitur adesto. Mentem in se fingendi
uirtutem habere. In seipm eni mens concipiendi liberam hns
facultatem: autem reperit pandendi conceptum. que mnt fm
gendi ueritate magisterium. quam autem habent figuli. sta
tuarij. pictores. tornatores. fabri textores et similes. artifices
Esto igit qd figulus uelit ollas. patellas. yxeras. et queq; talia
que mente concepit. exprimere. et uisibiliter ostendere: ad fines
ut cognoscatur Magister. primum studet possibilitatem inducere
seu materiam aptam facere. ad capiendum formam archs qna
habita. uidet sine motu non posse hanc possibilitatem in actu
deducere. ut habeat formam. quam mente concepit. Et rotari
facit. cuius motu educat de possibilitate materie formam person
reptam. Et quia una materia est aptior alia: nulla possi
bilis perfectissima esse potest. Ideo in nulla materia Im
materialis. et mentalis forma potest ueraciter fingi: uti est
Sed similitudo et imago manebit. omnis uisibilis forma:
uero et inuisibilis forme. que in mente. Mens ipsa
existit. Sic igitur in mente tornatoris Globus iste.
mens ipa existens dimi mens se in ea forma: quam
concepit. Et nri conceptui se assimulat. uisibilem facere
uellet. adaptauit materiam sicut ligni ut illius forme
capax esset. Deinde tornatili motu formam in ligno
introduxit. Fuit igitur globus in mente et ibi globus
archetypus mens est. fuit in rudi ligno possibiliter.

et ibi fuit materia fuit in motu diu de potentia ad actum
 deducetur. et ibi fuit motus Et producta est possibilitas eius
 ad actum ut sit actus per determinationem. et definitionem
 possibiluatis: que actu est sic determinata. ut sit invisibilis
 globus habes igitur ex hac similitudine humane actus: quomo-
 do actem diuinam creaturam aliquantulum coniungere poteris.
 licet inter creare dei. et facere hominis tantum intersit: sit
 inter creatorem et creaturam. Mens igitur diuina mundi
 mse. conspiciens. qui conceptus est. Mens ipsa equalis concep-
 ti. mundus dicitur archetypus. Voluit autem deus pulchritu-
 dinem conceptus sui manifestare et visibilem facere Creauit
 possibilitatem seu posse fieri mundum pulcherrimum. et motum
 per quem de possibilitate duceretur. ut fieret hic mundus
 visibilis in quo possibilitas essendi mundum. et sic: ut deus
 uoluit. et fieri potuit actu determinata. **Iohannes** intelligis
 ne per posse fieri. possibilitatem seu materiam. aliquid. de
 quo factus est mundus: ut de ligno globus **Cardi** Nequaquam
 Sed quod mundus de modo. qui possibilitas seu posse fieri: aut
 materia dicitur: ad modum. qui actu esse dicitur. transit
 Nichil enim fit actu. quod fieri non potuit. Impossibile enim
 fieri: quomodo fieret. Materia uero. si aliquid actu esset:
 utique ipsa eternitas esset aut eternitatis factura. Non potest
 dici: quod sit eternitas: quia eternitas deus est. qui est omne
 id quod esse potest. Sic non est materia que est possibilitas
 seu fieri posse. siue uariabilitas. Nec eternitatis factura
 Nam si facta esset fieri potuisset. Tunc fieri posse. scilicet
 materia: de materia facta esset. Et sic. de seipsa. quod
 est impossibile. Non est igitur aliquid actu materia. Sed
 res. que fit: dicitur ex materia fieri. quia fieri potuit.
 Non enim foret mens diuina omnipotens: si non nisi de
 aliquo aliquid facere posset. quod mens creata nequaquam
 omnipotens. cotidie facit **Iohannes** Non negas posse fieri licet
 non sit aliquid. esse posse fieri aliquid. Nec est igitur permissus

nihil. cum de nihilo nihil fiat. Et cum non sit dens. nec aliquid
actu. nec de aliquo: nec nihil ideo quicquid est. dicitur nihil est. Non
ex se ipso. cum se de nihilo necesse nequeat. dei igitur creatura
videtur. **Cardi** Optime concludis. hoc enim sit concludi debere
iuxta rationem necessitat. licet quomodo hoc concludi possit non
reperiatur. Sicut enim conceptus de deo omnem excelsit con
ceptum sit de materia omnem fugit conceptum **Iohan** latent
ne forme in materia: ut Globus latuit in ligno. **Cardi** He
quid. Nam cum formator Globum facit: abscondendo
partes ligni usquequo perveniat ad formam globi: possi
bilitas quoniam vidit formator in ligno: quando se conformat
cum globo mentis: transiit de possibili modo essendi ad actu
esse. Cuius causa materialis est lignum. et efficiens. arti
fex. et formalis exemplar in mente artificis. et finalis
ipse artifex. qui propter seipsum operatus est. Tres igitur cause
conveniunt in artifice. Et quarta. est materialis. Ita dens est
transiens. Efficiens formalis et finalis omnis creature. et
ipsius materie. que non causat aliquid: cum non sit aliquid.
Sed sine ipsa. id quod fit: fieri non potest. posset. Nam cum
id. quod est in mente dei: sit dens: qui est eternitas. utique id
fieri non potest. Neque sit aliquid. quod non est in mente.
et conceptu dei. Oportet igitur. quod veritas omnis rei. que fit:
non sit: nisi exemplar eius. que mens dei est. Ideo. quod fit:
erit imago exemplaris forme. Nam imaginis veritas non
est imago. sed exemplar. Si igitur non est veritas: sed
eius imago: tunc necesse est. id quod fit: cum descendat
a stabili eternitate: invariabili subiecto recipi. ubi non re
cipitur. uti est in eternitate. sed uti fieri potest. **Iohan** Si
bene cuncta capio: omnia sunt in deo. et ibi sunt veritas
que nec est plus. nec minus. sed ibi sunt complerite et incho
late: sicut circulus in puncto. Omnia sunt in motu
Sed ibi sunt. et evolvuntur. Sicut cum pinctus unius
pedis. ceteri super alio evolvuntur. Tunc. et punctus ille

explicat circuli prius complicationem Omnia in posse fieri:
 sicut circulus in materia: que in circulum dari potest. Et omnia
 sunt in possibilitate determinata. sicut circulus actu descriptus.
 Satis summariæ hoc rephisti: nescio quomodo, et extra pro
 positum in sermonem perueniant. Igitur reuertamur nunc ad
 ludum nostrum et intentum breuissime pandam. **Iohan** Nisi te
 viderem abunde, et amplius q̄ speruimus: satisfecisse ē et doc-
 trinam pendisse magnæ speculationi congruam pro magno
 nro audiendi desiderio, te q̄uis fatigatum, sollicitatem: ut hec
 que interpreti: in longos tractatus extenderes. Sed nunc ut pro
 nis facito: queremus libros tuos, quos his apicibus reftos
 speramus. **Cardina** Credo me sepius ista, et alia, et dixisse, et
 scripsisse melius forte, q̄ modo. cum amplius vires deficiant
 et memoria tarde respondeat. fuit autem propositum meum:
 hunc ludum nouiter inuentum, quem passim omnes facile capiunt:
 et libenter ludunt, propter rectum visum, qui ex natio
 et nunquam recto rursu, contingit: in ordinem proposito utilem
 redigere. Et feri figuram: ubi stamus, globum iacentes, et
 circulum in medio plani: in cuius medio est sedes regis. Cuius
 regni est regnum uite: intra circulum nichilum et in circulo
 nouem alios. Lex autem ludi est: ut Globus intra circulum
 quiescat a motu, et propinquior centro, plus acquiescat. iuxta mīme-
 circuli ubi quiescat et qui citius, xxxiiii, acquiescit, qui sunt
 anni xpi. Victor sit. Iste inq̄ ludus significat motu anime rē
 de suo regno ad regnum uite in quo est quies, et felicitas eterna.
 In cuius centro Rex noster et dator uite xpius. Iohes preedat.
 Qui nō similis nobis, esset personæ sue globum sic monit ut
 in medio uite quiescat. Nobis exemplum relinquens, ut quā
 modum ferit, faciamus et Globus noster simini sequatur: licet
 impossibile sit: q̄ alius Globus in eodem centro uite in quo
 Globus xpi quiescit: quietem attingat. Intra circulum nō
 sunt infinita loca: et mansiones. Quiescat nō Globus
 cuiuscumq̄ in puncto, et Atomo suo proprio, quem nullus
 alius unq̄ attingere poterit. Neq̄ duo globi pnt eque distare

a cetero Sed semper unus plus alius minus Oportet igitur
quemlibet xpianum cogitare: quomodo quidam non habent
spem alterius uite. Et ij globum suum morient in his terre
nis Alij spem habent felicitatis Sed suis proprijs uiribus
et legibus sine auxilio contendunt peruenire ad uitam illam
et hii globum suum sequendo ingenij vires: et suorum pphetarum
et magistrorum precepta ad alta succedere faciunt Et horum globi
ad regnum uite non perueniunt. Sunt tertiij. qui viam quam
xp̄s dei unigenitus filius. predicauit: et ambulauit: amplecti
buntur. Si se ad medium ubi est sedes regis uirtutum: media
terrasq; dei et hominum conuertunt et globum suum in sequendo
uestigia xp̄i mediocri cursu. impellunt. qui solum in regno uite
mansorem acquirunt. Solus n. dei filius de celo descendens. scit
nam uite: quam uerbo et opere credentibus patefecit **Iohannes**
clius credentibus qui sunt hii **Cardi** Qui credunt ipm dei filium
et euangelium esse per ipm predicatum. illi de ueritate euan
gelij certi sunt. quia filius dei non mentitur Ideo prestant
promissa euangelij huius uite Gaudent hic mori: ut nuncient
cum xp̄o in uitam eternam Oportendum omnino est
Oportet igitur ppter fidem filij dei. habet retributionem uite
eternę Quomodo em̄ deus qui est iustus et pius fidelitatem
pro ipius dei gloria morientis. non remuneraret? Aut qua
daret remunerationem: nisi uite: ei qui pro eo uitam dedit.
Est ne deus ignobilior homine nobili. fidelitatem serui abim
de remunerante usq; ad consortium regni? Et si fidelis
pro gloria filij dei eligit pati. etiam eternam mortem:
quomodo dabitur ei retributio nisi uite? ubi semper et eter
naliter se faciat uiuere ueraciter et letari **Iohan** Non ergo
sunt ueri xpiani: qui non moriuntur ut xp̄s pro gla
dia dei. **di** Ille xpianus est: qui prebent gloriam dei ppter
uite. et glorie. et taliter prebent: q; si probaretur in persecu
tione: talis inueniretur In illo uiuit xp̄s et ip̄e non
uult. contemptor igitur huius mundi. et uite est: in quo
per fidem est sp̄s filij dei ihesu xp̄i qui mortuus mundo

Vinit in xpo Iohani Tu vides: q̄ difficile est ducere globum ruciu:
 ut sequatur viam xpi: in quo fuit sp̄s dei: qui ipm̄ deduxit
 in centrum et fontem vite Cardi facile valde est: habenti uera
 fidem: ut praedixi igitur si globus persone tue sp̄itu fidei impel
 litur: sp̄e firma ducitur: et caritate recto astringitur qui te
 ducet serm̄ ad vitam. Sed impossibile infideli Iohani. Certissimū
 hoc esse video. Qui non credit exhibito ut dei filio: mundo adh̄et
 et meliorem vitam non expectat. Sed fidelis in aduersitate gau
 det: quia scit mortem gloriosam praestare immortalem vitam.
 Videtur tamen. Vix possibile q̄ Globus secundum naturam suam
 inclinat deorsum: non sit moueatur: et inturuetur: et unus
 plus q̄ alius Cardina. Hoc est h̄ma misteriez huius ludi: ut
 discamus has inclinationes et naturales incuruationes: taliter
 rectissime uirtuoso exercitio: ut tandem post multas uariationes:
 et instabiles circulationes et inturuationes: quietamur in regno
 vite. Vides enim: q̄ Unus impellit globum uno modo: alius alio
 manente eadem circuitate in globo. Corundem uariū impul
 sum uarie mouetur et quiescit. Et nunq̄ rectum est ante quie
 tem: ubi demū quiescat: Videns igitur unus globum impul
 sum per aliquem attigisse prope centrum: cogitat sequi uelle
 illius modū: et pluries attentat et proficit Iohani. Quisq̄ est
 proprius globus aliter: q̄ alius inturuius. Igitur nō potest
 unus: aliu sequi Cardi. Verū est nullus alterius semitam
 praeter se sequi potest. Sed nūc est ut quisq̄ dominetur inclinatio
 nibus globi sui: et passionibus seipm̄ exercitando demū taliter
 moderatus fruideat uiam inuenire in qua circuitas globi non
 impediat: quo minus ad circulum uite perueniat. Hoc est ius
 iustitia ludi: uirtuoso exercitio: posse etiam circūitū globum regū
 laxi ut post multas instabiles flexiones motus in regno uite
 quiescat Iohanes. Negare nequeo una globi gibbositate fronte scdm̄
 diuersum impetū cuiusq̄ ipm̄ proijcientis differenter semper
 moueri. Postq̄ eundem globum per quemq̄ iuxta libitū uarie
 impelli ita q̄ licet rucua reuolutio semper moueat tamen mo
 tus eius uariatur. Clarissimū tamen: cum non semper in centro
 circuli quiescat: ubi quisq̄ ludens ipm̄ ponere intendit. Et inter

ludentes. Vnus nūc ipsum in p[ro]p[ri]o centri locat: et postea r[ati]o
ut p[ri]us: habens intentionem a globis remote a centro declinat:
iudex: q[uod] non s[ecundu]m pellentis intentionem: sed etiam s[ecundu]m
fortunam mouetur. Cardinal fortuna potest dici id quod
preter intentionem euenit: et tūc quisq[ue] ludus petat centrum r[ati]o
culi: non est fortuna: si tetigerit. Neq[ue] est in potestate nostra:
q[uod] uoluntas n[ost]ra p[er]ficiatur. Dūm n[on] globus r[ati]o[n]at[ur] attenti
sumus: ut videamus: si ad centrum accidit: et uellemus n[ost]ra
re ipsum: si possemus: ut tandem ibi quiesceret. Sed quia non
possumus eum in uia: nec impetum adhibuimus ad hoc
necessarium: ideo cum intentione superueniente: r[ati]o[n]at[ur] que
impressimus: moderari nequimus. Sicut qui de monte r[ati]o
xere incipit: dūm est in auctori motu: etiam si uellet: non
potest se continere. Oportet igitur r[ati]o[n]at[ur] p[ri]ncipium motus:
attentum esse. Tuare mala consuetudo que motus est: nō sinit
quem benefacere: nisi ipsa deposita uirtutis motum in bona
consuetudine ponat. Non habent igitur male r[ati]o[n]antes: etiam
si in r[ati]o[n]e penitent: alium dispositioni: que ut satium aut
mala fortuna nominari consuevit: imputare: si male r[ati]o
sum terminant. S[ed] sibiipsis: qui inconsulte se precipitant.
Bene uidet: q[uod] Globum quando Vis: et quomodo uis: in
motu ponis: etiam si constellationi teli haberet Globum fixum
debere persistere: non tenebit teli influxus manus tuas: quin
si uelis: Globum moueas. Regnum enī cuiusq[ue] liberum est:
sicut et regnum Vniuersi: in quo et teli et astra continentur
que in minori mūdo etiam sed humaniter continentur. Iohan
S[ecundu]m hor igitur nemo nisi sibiipsi: aduersos etiam talis
imputare debet. Car. Ita est in moralibus: atq[ue] iis operibus:
que sunt hominis: ut bonis. Nemo enim uiciosus: nisi sua
culpa Iohan. Quomodo tunc dicitur fortunam omnipotentem
Car. Hor poeta dicebat: sciens sic philosophos Platonicos affir
mare hii enim fortunam ayunt: ordinem et dispositionem
rerum omnium in suo p[ro]p[ri]o esse: et illam uocant necessita
tem complexionis: quia nichil illi dispositioni resistere potest
nec aduersa: nec prospera dicitur dispositio: seu fortuna illa

nisi quoniam ad nos et secundum explanationem rerum actu et
 opere. Prout dispositio et ordo essendi hominem: sic se habet:
 ut sit sunt omnia: sicut fiunt: alioquin non fieret ho-
 mo. Est ergo inevitabilis necessitas cui nihil resistere potest.
 Ideo omnipotens. Cum autem Socrates et Plato actu homines
 sint: disparet hoc non evenit quia fortuna seu ordo et dispositio
 sunt prospera et adversa nisi quoniam ad istos homines quorum
 unus assequitur prospera respectu alterius. Sed neque hoc fortuna
 que anima mundi supra nominatur: in isto regno dispositio
 illa que hominis sunt. Quisq; enim homo liberum habet arbi-
 trium: velle scilicet et nolle: cognoscens virtutem et vitium.
 Quid honestum: quid inhonestum: quid laudabile: quid vitu-
 perabile: quid gloriosum: quid scandalosum: et quod bonum
 eligi debeat: et malum sperni. habens intra se regem et iudicem
 horum: que tamen hec bruta ignorant. Ideo sunt homines:
 ut hominis et in his est nobile regnum: nequaquam uniuerso
 aut alteri creature subiectum. Non in his extrinsecis bonis
 que fortuna dicitur: de quibus non potest habere homo
 quoniam vellet: quoniam liberi voluntate non submittuntur.
 bona prefata immortalia que voluntati subiacent. Nam
 si vult reperit: et eligit libere virtutis immortalis: immortalis
 anima: proprium vite sue cibum spiritualem. Sic neque
 stativa corporis postum: sibi aptum corporalem. Et licet
 sit impossibile diu Globus mouetur: prestare in quo puncto
 quiescat: neque propterea semper in circulo quiescit: quia
 circulum aliquoties submittat: non minus tamen ex
 consuetudine et continuata practica preuideri poterit: con-
 iectura verisimili in circulo. Globum quietem acceptissimum
 difficiliter tamen in quo ordine: per circulos distincto: et
 penitus impossibile: in quo puncto Terreno igitur homini
 et eius peregrinationi. Globus habens ponderosum corpus
 et in latus terreum inclinat: et eius motus: quia
 per hominis fit impulsus: aliquantulum simulatur. Non
 enim potest in rectitudine persistere motus humanus. Cito
 declinat propter terrestritatem inconstanter et varie semper

fluctuans. qui nichilo minus potest exercitio iustitiae reuo-
lutionem in circulo terminare. Et bonam et perseverantem
intentionem adiuvat deus qui in motu queritur: et perficit
bonam voluntatem. Ipse enim est qui fidem dirigit. et ad per-
fectum producit. et impotentiam in ipso sperantis sua
omnipotenti supplet clementia. Christianus igitur qui facit
omnia que in ipso sunt: licet sentiat Globum suum in con-
stantem currere in deo tamen confidens non confundetur.
qui non derelinquit in ipso sperantes. et hoc est huius ludi
mysterium: satis enim pro tam brevi hora declarat ut
ut de his paucis multa elicias. et proficias in motu ut
tandem quietem simul in regno uite cum christo rege tuo
feliciter assequamur. eo prestante qui solus potens est: et
in secula seculorum benedictus. Amen.

Globi Ludus et liber explicit

Incipiunt Versus facti de laude eius

Vi cupis ingenium presentis nosse libelli
Sedde prius multis. tex q. quaterq. sacrum
Et finel. atq. iterum sensus ubi locus altos
Ad caput. et titulos. mente ^{maxime occurrat} vacante. redi
Nec pudeat. quorumq. futu. ^{pericula transitu. et} salebrosa videbis
Esse loca. et regudo non aduenda pede
Poscere opem et sancti ^{et in aliis libris. et ad magis} perflorida preata Magistri
Ire: licet multa doctor. arte senex
Veribus hec reassis non sunt condita uehenda
Pinguis aqualituli. non rapit. alta. lotus.
Attritas suberunt nix. post conamina mentes.
Purgatum hec tm dogmata pectus habet
Luditur hic ludus. sed non pueriliter at sic
Luit ut orbe nouo sancta ^{agnoscat} Sophia deo
Sic ludit. quisquis per celi ^{delectabilis} aprita: domosq.
etherias: quid agant texere. sancta uenit
Sol oriens ludis sic Augustine tamendo.
Multa cum nobis. te modulante data est
Sic omnes ^{multi doctores} luseret pñ. diomius et qui.

Incepit magno, mystica uerba sono
 Et nos magne pater, ludum celebrare amicum
 Noster ut eterna, sit Globus eae sedens
 Istic perpetuo post longa uolumina sentio
 Hereat, et nullo fine premnis agat
 Il prior. At totum nos sedibus optime talis
 Ciste pater, stat ubi ludus et ara dei

Tu quoque rara ducim soboles: dixi melius lude
 Principibus famam quo tuo mens pariat
 Nam bene relictos qd orrent sternata cypos
 Inq palatins gloria maior eat
 Et tibi consurgat comitū feruida ppago
 Occiduas Rhenus qua pater auct aquas:
 Anglica sint quis consanguinitate ppriqua
 Scripta tibi et quicquid gallia pignus orat
 Et gentrix tibi sit ditis germana tyranni
 Preluxes spectent et tua iura duces
 Nec minus in theatri sortem, templisq sacatus
 hinc atq inde uocet te pius ordo patrum
 Ut nichil in pulchra sine te Germania gente
 Eubatur et clavis clauor ut nitras
 Teq denis patrie Magnus generauerit otto
 Siluazim terror: cui lupus ingenuit
 Ut baohaxie tua ringant tempora frondes
 Mustula beligeris quas tulit ense robore
 Et quicquid tantis titulis memorande reliqui
 Clauduet ut nulla parte hyperba domus
 Her ne iure suo volueris fortuna repostat
 Qd series patrum nil nisi nomen habet
 Surge nio Marte hic pr mape dignissime iung
 Ingenij dotes laudibus adde ducum
 Auzea sit licet: mutuum tamen auzea flatum
 Corrocat, effundat quo tuba rauca sonum

Quid tibi conueniat: melius te: nemo uidebit
Tū modo non alijs, q̄ tibi recte magis
Candidus ^{orientalis} eo surget dum lucifer axe
Et bibet ortiduas uespere phoebus aquas
Dum niuibus longas hoemes germania ducet
Et uespertinam gallus amabit humum
Olimus hominis tellus: patres mare: sidera celum
Reddet: doctorum hic ludus honestus erit
Tū quoq; magnanime princeps mihi recte Johannes
Semper eris semper uiuus in ore Virum
Effice qd̄ solū tibi, te monitore, gerendum est
Ne tantū in tactis sit tibi grande sophos
Et merum refer o: gicates memorande magistro
Est cui si niq̄ est: mens patefacta dei

Finis.

Dialogi de ludo globi Secundus liber Incipit Interloqui-
tores Albertus Adolchens Dux Bavarie et Nicolaus Ca-
dinalis

ALBERT.

V. nosti patre me aduenisse summa fiducia ut pape
nostro pio atq; tibi, et alijs Cardinalibus notior
herem. et profuerem. Cum unte Illustrum ducem
Johannem Consanguineum meum rarissimū in hac urbe
reppererem. Et inter nos post communia amitoꝝ colloq̃a,
ipm̃ uariace uiderem lectioni libelli de ludo Globi admi-
ratus tam de ludo q̃ libello: minus sum comprehendere
aliquid iuxta meam iuuenilem capacitatem. Sed non est
mihi uisum de circuloꝝ regionis uite mysticam sen-
tentiam explanasse. Rogo igitur tuam pietatem ne in
me desipias: tanti mysterij incaparitate. Dabitur ut
doctior rememorem: que audiuerō. et dei dono proficiam.
Cardinalis. Multo gaudio te cum fratre Wolfrango hoc
loco uidi. Pater n. tuus Albertus Illustris Comes Palatinus
et Bavarie dux multis annis me singulariter amauit
et hoc ostendit. Videre tantum amicum. uiuere in Illus-
tribus. et optime. nobiliterq; compositis et eruditis filiis
mihi perueniendū est: Et hinc. queq; possibilis liberis
impartiar. De ludo Globi inquiris ea: que diu audieris:
non poteris etate. obstante fortasse discutere. Admiraberis tam
et uolentia quadam incorporabis altissima que te habilem
reddent: ut ad cuncta subilia melius uolare queas. Opor-
tet autem ut mentis oculum aperias. et uisum illum
totaliter eleues. ut que dicturus sum. potius uideas. q̃
audias. **Alber.** Sciam omnia q̃ sum natura et ingeniu
concesserint. Circuloꝝ mystificationem. quam ut capias.
insige. tue memorie propositionem. que sequitur.

Lo. quod in omnibus: Et in quo omnia nichil maius aut
min⁹ esse potest. Quare omnium exemplar. **Alber.**

Habeo iam hanc in memoria fixam propositionem. Sed
ut mens eius uideat ueritatem declaratione opus habet.
rdina. Parua sufficet nam quomodo foret aliquid

minus eo: quod in omnibus: aut quomodo maius eo: in
quo omnia. Si igitur nichil omnium est: aut minus aut
maius eo: necesse est omnia illius minus exemplaris esse
exemplata. **Albertus** Verissime declarasti. Nam certissime
video. Cum exemplatum nichil habeat nisi ab exemplari.
Sed et unum omnium exemplar quod in omnibus et
in quo omnia: clara est ostensio: postquam uidero unitatem
exemplaris omnium uariarum exemplarum. Me ad
altam contemplationem deduxisti. **Cardi.** Tu bene mente
conspicis: exemplatum non posse esse nisi in ipso sit exem-
plar. **Alber.** Certissime. **Cardi.** Sed quomodo est exemplatum:
nisi sit in eodem suo exemplari. Nam exemplatum si est
extra suum exemplar: quomodo manet exemplatum.
Alber. Nichil obest: quo minus hoc uideam. Nam ne-
cesse est ut exemplatum in exemplari suo contineatur.
Alias non est uerum exemplatum. Ideo perfecte intueor:
exemplar necessario esse in exemplo. Et exemplatum
contineri seu esse in exemplari. **Cardi.** Exemplar igitur
est in omnibus exemplis: et in quo omnia ^{sunt} exemplata.
Nullum igitur exemplatum est minus aut maius eo.
Quare exemplata omnia sunt unius exemplaris exemplata.
Alber. Verissime sic esse uideo. **Car.** Hec est necesse propter plu-
ralitatem exemplarum: esse plura exemplaria: cum
unum infinitis sufficiat. Precedit enim naturaliter exem-
plar exemplatum: et ante omnem pluralitatem unitas
que est omnis exemplar multitudinis exemplar. Ideo
et si forent plura exemplaria: necesse foret unitatem exem-
plarem illam pluralitatem precedere. Non essent igitur illa
plura exemplaria: eque prima exemplaria: sed unius pri-
mi exemplaris exemplata. Non potest igitur esse nisi unum
primum exemplar quod est in omnibus exemplis: et in quo
omnia exemplata. **Alber.** Ostendisti mihi que uideri
concupivi. Nam nichil mihi resistit: quin uideam: omnis
multitudinis unitatem principium ex quo intueor unitatem
exemplaris omnium exemplarum. **Cardi.** Hic unitatem

esse exemplar omnium numerorum. seu omnis pluralitatis
aut multitudinis. In omni enim numero uides Unitatem
et omnem numerum in Unitate contineri. Omnis enim
numerus est unus. Binarius Ternarius: denarius et ita
de omnibus. Quisq[ue] est unus numerus. Nec esse posset
quisq[ue] unus si in eo non foret Unitas et nisi ipse in Unitate
continerebatur. **Alber.** Hactenus non adieci ad hoc: quando
mihi uisum fuit. denarium maiorem unitate et ideo in
unitate non contineri. Sed nunc uideo denarium: tu
sit unus denarius non posse hoc esse nisi in Unitate contineri.
Cardina. Attendas etiam oportet quomodo unitas non potest
esse: nec minor nec maior. Quod non minor statim admit-
tis. Quod non maior etiam uides: quoniam adiecis: id quod
esset: maius uno non esse unum. At quod sit est de denario
qui huc uideas ipsum minorationem huc unitatem: non uides
denarium. Hoc autem habet omnis numerus ab Unitate
quia numerus est exemplatum exemplaris Unitatis. **Alber.**
Propositio quam premissisti: clarius esse uidetur ad intrinsecam
intelligentiam absconditorum: quando ipsum querens recte
applicat. **Cardina.** Nec est applicatio difficilis: nam si te inter-
rogo sexiatum: sola interrogacione duxeris ad uisionem
sexi. puta: interrogo te: an cuncta que uides: putas
aliquid existeret. et credo dices cuncta existeret. **Alber.** Cum
sint aliquid: oportet existeret. **Cardi.** In existentibus: est ne
ipsum esse. **Alber.** Vnde alias si non esset in ipso: ipsum esse:
quomodo existeret. **Cardi.** Hone que existunt in ipso
esse existunt. **Alber.** Extra esse: ipsum: utique non existeret.
Cardi. Esse igitur omnium in omnibus existentibus est:
et omnia existentia in ipso esse existunt. **Alber.** Nichil tertius
uideo quod quod et esse ipsum simplicissimum est omnium exis-
tentium exemplar. **Cardi.** Hoc est esse absolutum: quod
creatorem omnium que sunt credimus. **Alber.** Quis
non uideret hoc que dixisti: ita se habere. **Cardi.** Sic uides
in animato animam et simul ipsum animatum in
anima. Et in iusto iusticiam et ipsum in ea. Sicut
in albo albedinem. Et ipsum in ea. Et generaliter in

contacto absolutum et ipsum contactum in absoluto huma-
nitatem in homine: et ipsum in humanitate **Alber** Video
recte ista omnia necessaria. Sed imaginatio non capit
quomodo hoc fiat. Quis enim contingeret unum esse
in alio. Et id aliud in eodem uno **Cardi** Hoc est ideo in
imaginabile quoniam hoc virtus imaginativa in quanto
terminatur. Nam non quantitas: imaginatio non attingit.
Vnde quod continens sit in continente. Quando imagina-
tio ad locum se convertit qui quantus est: non capit.
Videretur sibi: ac si diceret quis. quod esse aliquem in domo:
sit esse domum in ipso. Sed oculus mentis ad intelligibilia
que supra imaginationem sunt: respiciens: non potest
negare: quin videat: in esse ipso: quod est supra imagi-
nationem: omnia: etiam imaginationem ipsam contineri.
Et nisi in continens foret hoc verum: non esse **Alber** Vnde
hoc vera video et occurrat mihi manifestum exemplum.
Omnia que sensu et imaginatione attinguntur: sunt circa
substantiam que accidentia dicuntur: que nisi contine-
rentur per substantiam non subsisterent. Necessesse est igitur fortiter
illa accidentia esse intra illa accidentia et substantiam ut
in ipso illa substantiam. Substantia igitur intelligibilis
nature supra sensum et imaginationem existens omnia
accidentia continet. et in continens existit. Hoc est aliud
accidentia esse in subiecto. quod substantia: quod substantia
in accidentibus. Et hoc potissimum verum video: quia acci-
dentia non sunt in subiecto: seu substantia: quasi in loco
cum locus non sit substantia. Sed accidens **Cardi** Gaudeo
te sanum mentis visum habere: et quando hanc specula-
tionem extendis: et quod ad animam rationalem: que est
substantia omnium vicinum et potentiarum suarum: tu vides
ipsam illas continere et in omnibus suis viribus et poten-
tiis esse **Alber** Incipio gustare hanc scientiam sapientissimam
Exercitabo me in ipsa ut habitum acquiram. Sed ne
te nimium in hac necessaria mihi digestionem teneam
amplius pergere poteris ad institutum **Cardi** Nunc
puto facile capis hanc regionem vicinorum. Nam in

omni uiuente necesse est esse uitam et uiueris in ipsa.
 Vita igitur Christi formam eorum omnium scilicet, qui
 in regione sunt uiuentium, sic se habet quod uita que
 christus est, qui aiebat ego sum uita: est in omnibus ibi
 uiuentibus: et ipsi omnes uiuentes, in uita que christus
 est. Et ideo uita christi est forma exemplaris omnium ibi
 uiuentium qui sunt huius forme exemplata. *Alber* Bene
 uideo oportere uiuentem christianum sic se habere, ut ais Nam
 oportet in ipso esse uitam christi et ipsum in eadem ipsa uita
 Cardinalis figuratur hec uita regionis uiuentium in figura
 quam rotundam uides. Et ut circuli omnes idem habent centrum:
 circuli sunt figure rotunditatis. Rotunditas circulatio est
 motus uite perpetue et infinitus. In omni rotundo nunc
 est esse rotunditatem in qua sit ipsum rotundum. Unde hinc
 nec notitia nec essentia rotuli rotundi, seu perpetui, sciri
 aut haberi potest, nisi a centro, super quo uoluitur motus
 perpetuus: ita quod eo non existente, non potest nec perpetuitas
 nec motus uite perpetue qui in equalitate ad idemnitatem
 reuerti refertur: aut notari, aut esse. Sic se habet centrum
 quod christus est ad omnes circulations. Circuli agunt hinc
 motum uite figurant, et uiuaciores motus designantur per circulos
 centro quod uita est. propinquiores quoniam uita, quod centrum
 est, quo nec maior nec minor dari potest. In ipso enim continetur
 omnis motus uitalis: qui extra uitam esse nequit. Hic autem sit
 in omni motu uitali uita nequaquam uitalis exit. Est autem
 circularis, et centralis motus, qui uita est uiuentium. Quanto
 autem circulus centro est propinquior: tanto citius circumuolui
 potest. Idcirco qui sit est circulus, quod et centrum: in minut
 instanti circumuolui potest. Exit igitur motus infinitus
 Centrum autem punctus fixus est: Exit igitur motus maximus
 seu infinitus et pariter immensus: ubi idem est centrum
 et circumferentia et uocamus ipsum uitam uiuentium in
 sua fixa eternitate omnem possibilem uite motum complere.
 Intellego te dicere uelle paritatem circuloz uelociorem
 seu uiuacioris motu uite figurare: quoniam ad centrum: quod

Quare nouem
sunt circuli

Uetus uita et
sapientia

Motus uetus

Pater, pater

Uetus uita et
sapientia

Domine uetus uita

est uita uiuentium: apertius accedunt. Sed dicitur: Cur nouem
circulos figurasti Cardinal. Brimus aliquos in rationis motu
uolentes: alios tardos. Sed differentes: ut ex uarietate ingeniorum
expirant. Quorum quidam tanta gaudent uicacitate: ut
breuissime discant. Alii tardius: et lux unquam in aliquo
proficiunt. Christus qui est uita et sapientia: hoc est sapida sci-
entia. Scientia in eo: quia sapida: ostenditur uita appre-
hensio et uita intellectualis: et apprehensio sapientie seu sapide
scientie. Omnis igitur motus uetus rationalis est: ut sue
uite causam uideat: et tali sapientia immortaliter partat:
quod si ad hoc non peruenierit: non uiuit: quando sue uite
causam ignorat. Deus autem est dator uite quem nisi Christus dei
filius ostendat: nemo uidebit. Ostendere enim: solum ad
ipsum spectat: quia non potest pater: ut pater ostendere
nisi filius. Vetus est autem pater Christi: et nostri: qui est
ipsa paternitas que est in omnibus patribus et in qua omnes
patres sunt et continentur. Sed ut clarius uideas ipsum osten-
dorem patris aduerte quia ipse est ueritas. Dicebat enim se uerum:
et hominem: uerum: et ueritatem. Ostensio uera et uera non
nisi per ueritatem fieri potest. Falsitas uero errat: et deui-
at: que mendari diabolo seductori tribuitur. Filiario dei
in Christo: seipsum: quia ueritas ostendit. Et qui Christum uere
uidet: in eo patrem: et ipsum in patre uidet. Circuli igitur
sunt uisionis gradus. In omni et circulo uidetur centum:
omnibus commune: propinquius: in propinquioribus: remotius
in remotioribus. Extra quem cum centum uidetur negat:
quod non: nisi in circulo uidetur non uidetur uita uiuentium
seu lux luminis intellectualis. Ideo in tenebra et umbra
mortuus sit carens uita sicut oculus integer in tenebris cecus
sita: quia uidere est sibi uiuere. In carentia autem lucis
nihil uidere potest: licet sit oculus sanus. Ita anima licet
incomprehensibilis: luce carens ostensua: que Christus est: non
uidet nec intellectuali uita uiuere potest. Sicut in sensibilibus
uisio ut sit uera: et uita: sensibili luce indiget ostensua:
Ita intellectualis uisio: intellectuali ueritatis luce opus
habet: si uidere seu uiuere: debet. Et quia in denario

terminatur omnis mēs per nouem circulos. in decimum quia
 sic circulus q̄ centrum: figurauit ascensum **Alber** Cuncta
 patenter, & que dixisti. et si non capi in gustu intelligentie:
 uidi tamen uera esse. Solim admiror: postq̄ infinitas cen-
 tralis liris liberalissime se diffundit: quomodo gradus orientur
Cardinaliter lux non se diffundit per corporalia loca: ut quasi
 lux corporea: que proximiora loca plus illuminat. Sed est lux,
 que nec loco clauditur, nec obstaculo impeditur sicut nec hie
 ris mē cogitatio. Sed que illuminantur non pōt nisi uaria
 esse. quia multa et plura hinc uarietate, nec multa nec plura
 essent. Receptio igitur liris uaria est in uarijs mentibus sicut
 receptio uinis liris sensibilibus, in uarijs oculis uarie capitur.
 In uno ueriori et lundiori modo q̄ in alio, iuxta huius capaci-
 tatem: que non pot̄ esse equalis in diuersis. Recipit igit̄
 xp̄iformes lucem glorie sufficienter omēs: sed differenter
 scdm̄ capacitatem cuiusq̄. Sicut dñiū predicator euangelicus
 lucem suam eque ad singulos auditores diffundit. Non tamē
 eque ab omnibus capitur: cum non sint eiusdem mentis,
 et capacitatis **Alber**. Cum nemo nisi beatus, sit in regione
 uiuorū. Sitq̄ solus ille beatus: qui id habet quod appetit,
 sitq̄ unicuique solim quies desideriorum. Fruatur meliori, et
 perfectiori modo: quo id fieri potest: uidere centum uite sue:
 ideo miror, de eo q̄ quosdam propius ad centrum accedere
 figurasti: cum remotiores non comprehendant meliori
 modo quo hoc fieri potest. **Cardinalis** figuratur fructio beata
 et potatione fontis uite. Estq̄ idem uidere, et bibere. Unius
 est fons uitae totam regionem uiuentium implens,
 de quo quantum quisq̄ sitit, et desiderat: bibit. non possunt
 duo equaliter sitire, et desiderare potum. Ideo licet omēs suf-
 ficientissime bibant q̄m appetunt: non tamen equaliter
 quando equaliter non situnt. Sicut raritas sitire, que in di-
 uersis diuersa est. Sic xp̄us figurabat regnū nuptiarū:
 ubi ip̄e ministrat cuiq̄ id quod appetit. Saturant igit̄ omēs
 q̄m desiderant et fameliunt: licet alij plus alij minus
 cupiant. **Alber** Placent her, et iudeo non esse nouem circulos
 glorie sed innumerabiles quando quisq̄ beatus proprium
 habet. **Cardi** Licet sic sit: q̄ tota lundido regni uite sit a retro

Omnia illuminantur
 et mel

qui in lundido

Latitudo regni uite.

Novem gradus beatitu
di

itum
et circumferentia

Ratio beatitudinis

De modo pacificandi
cum infidelibus

Hinc directio :

ad circumferentiam et hoc latitudo possit ad instar linee: que
in se infinitas habet lineas. Similes ~~ita~~ a centro ad circumfe
rentiam concipi, Ymnus sit comune omni centro et
circumferentia singulorum: tamen illa innumerabilis
multitudo circumferentiarum in novem gradibus partitur: ut
gradatim per regnum illud pulcherrimo decoratum ordine nos
ducamus: ubi idem est centrum commune: et particularis
circumferentia. Salvet ad xpm. Ibi enim idem est centz uite
Creatoris et circumferentia creature. Christus n. deus et
homo est: Creator et creatura. Quare omni beatorz crea
turarum ipse est centrum. Et attente advertas circumferen
tiam ipsius esse nature circumferentialis omni circumferen
tiaz. Salvet creaturarum rationalium. Et cum sit idem
identitate personali cum centro omni scilicet creatore omnes
beati per circumferentiam circulorum figurati in circumfe
rentia xpi que est similis creature nature. questunt et finem
attingunt propter circumferentie nature creature omni in
creata natura hypostaticam unionem qua nulla maior
esse potest. Ex quo videtur xpm omnibus beatificandis adeo
necessarium: qd sine ipso nemo felix esse potest. Quoniam ipse
est unicus mediator per quem accessus haberi potest ad unigeni
tum. **Albertus Magna** et pulchra dixisti que utima aduer
sarij xpianorum considerarent. Mox pacem cum et xpianis
invenit. Et ut parum ante de substantia et accidentibus dixi:
ita michi occurrit per novem circumferenciales designaciones
ad centrum pertingi: uti per novem accidentia ad substantia.
Cardinalis Numerus discretio est: que est unius ab alio. Et
hoc per unum, aut per aliud, aut tertium, et ita consequenter
usqz ad denarium: ubi solatur quod et omnis numerus ibi
terminatur. Sic et accidentia novem generibus generalissimis
distinguntur, et ad notitiam quidditatis seu substantie conse
runt. Nam aut per unum accidens, aut duo, aut tria
aut quatuor, aut quinque, aut sex, aut septem, aut octo, aut
novem ubi impletur numerus. qui in denarij unitate compli
ratur. Numerare discernere est. Res aut maxime per
sua definitur. determinatur. Et substantie per quantatem
qualitatem et alia accidentia que in novem generibus atti

denarium compleretur. Ob plenam igitur discretionem deno-
tandam talem fieri figurationem. **Albertus** Audiu et angelos
nouem choros distinguat. **Cardi.** Angeli intelligentie sunt. et qz
uarij sunt: oportet intelligentiales eorum uisiones et discre-
tiones per ordines et gradus ab infimo usqz ad hypmū qui
xpūs. et magni concilij Angelus dicitur: intellectualiter distinguui.
ex qua tres ordines et in quolibet tres chori reperiuntur. et terminus
centum est ut denarius terminus nouem articuloz. **¶** Primus
ordo est centralis. et Intellectibilis spirituum: qui simplici
intuitu in centum: seu omnipotens exemplat omnia hinc hinc
hinc. hinc temporali. hinc naturali et simul omnia comprehendit
qui diuini manifesti adstant. a qua habent ut sic uidere
omnia possint. Nam sicut deus a se habet hanc discretionem
ut in sua simplicitate omnia simul intueatur: quia intelligens
causa. Sic dat illis adstantibus spiritibus ut in diuina sim-
plicitate simul omnia uideant. Qui etiam ideo licet accari
sint: eterni dicuntur quia omnia simul comprehendunt.
¶ Alius ordo est intelligentium: qui omnia simul comprehendit.
Sed non hinc naturali successione scilicet ut alia ex alijs hinc
naturaliter prouenire. Et licet hinc successione temporali intelli-
gant quia tamen hinc naturali ordine non possunt intelligere
ideo substant in ipis quedam originis debilitatio. Ideo
non dicuntur eterni: ut intellectuales sed perpetui quia in
naturalis ordine & successione intelligunt. **¶** Tertius ordo rational
dicitur: quia licet recta sit eorum comprehensio minus tam
perfecte intelligunt. **¶** Alij **¶** Primus ordo tres habet choros qui
uoluntatem diuinam in deo licet differenter intuentur et eius
discretionem imitantur. Sed tres chori intelligibiles. Intellec-
tibus uoluntatem diuinam ^{comprehendunt} intuentur. Nouem igitur
sunt ordines. et deus in se omnia includens et continens
quasi denarius figuratur. Habet igitur quisqz nouem ordi-
num suam Theophaniam. hinc diuinam apparicionem. et
deus derivat: a qua omnes emanant. Derem itaqz sunt
diuersa gna discretionum scilicet illa diuina que in centeo figu-
ratur. et in causa omniuz: et alie nouem in nouem choros

De angelis intelligentibus

Intellectuales spiritus

Intelligentes spiritus

Rationales spiritus

*¶ Et tres chori rationales in intelli-
gibz uoluntatem diuinam intuentur*

De quaternario : —

Alteritas pluralitas sequitur

Cognitio dei

Mentis nostrae cognitio

angelorum. Et non sunt plures nec minores nec dissectiones. Hinc patet tunc sic regam uti figuratissimam. Et tunc lucem solari conformauerunt et tres primos titulos igneos, alios ethereos, et tres quasi aqueos qui in nigro tecto desinunt. deprimunt. **Albertus** Cum denarius sit omnium dissectionum complurans, tunc in quaternario sistit progressio. Nam non sine quattuor dicuntur cause sed rerum rationes, et quattuor elementa, et quattuor anni tempora, et ita de multis. **Cardi** A maximo exteriori titulo usque ad minimum interiolem et centricalem, si minueras duendo primo semel unum, et deinde minuerando bis unum, deinde ter unum, et postea quater unum, terminabitur quaternarius in centro. Sic uides unum, et duo, et tria, et quattuor simul facere decem, quare progressio in quaternario terminatur cum non sit dissectionis sine minoris, qui in ipso non reperitur, non habes uides nisi unum in omni numero. Nec est, aut esse potest nisi unum, unum. Plura non sunt unum sicut in omnibus titulis non uides nisi titulum unius rationis. Licet tunc circumferentia unius plus distet a centro quam alterius, hoc necessario contingit in pluribus cum plures circumferentias ab eodem centro eque distare non sit possibile. Sequitur igitur alteritas pluralitatem. Quare etsi in omnibus entibus, non sit nisi una entitas et omnia entia in ipsa, que deus est, ita quod non sit opus ad discernendum omnia entia, ut entia sunt nisi habere unius entitatis dissectionem tamen cum multitudinem sequatur alteritas, ad dissectionem omnium entium, ut multa sunt, numerus, alteritatis dissectionem, est necessarius, sine quo unum ab altero discerni non potest. **Albertus** Non igitur cognoscit deus entia. Cognitio dissectionis est que sine numero non uidetur possibilis. **Cardi** Cognoscere dei est esse. Esse dei est entitas. Cognoscere dei est entitatem diuinam in omnibus entibus esse. Non sic est mens nostra in ipsis, que cognoscit sicut deus qui cognoscendo creat et format. Sed mens nostra cognoscendo creata, discernit ut sua rationali uirtute omnia ambiat. Sicut deus omnem exemplaria in se habet ut omnia

formare possit ita mens omni exemplaria in se habet ut oia
 cognoscere possit. Deus vis est creatura secundum quam vir-
 tutem facit omnia veraciter esse. id quod sunt. quomodo ipse
 est entitatis. entium. Mens mea vis est notionalis. secundum
 quam virtutem facit omnia notionaliter esse. Unde veritas
 est eius obiectum cui finem conceptum. si assimilatur oia
 in notitia habet. et entia rationis dicuntur. Lapis n. in
 notitia mentis. non est ens reale sed rationis. Vides igitur
 deum non indigere numero ut discernat. Sed mens mea
 sine numero non discernit rerum altitates et differen-
 tias. **Albertus** Nonne creator creat etiam altitatem? Si sic.
 Vnde num non creat: quod non intelligit: Altitudo aut sine
 numero non intelligitur: per numerum igitur discernit.
 Cardina Omnia creat deus. etiam que altitabilia et muta-
 bilia et corruptibilia. tamen altitatem et mutabilitatem
 corruptionem re. non creat: Cum sit ipsa entitas non
 creat interitum sed esse. **Q** autem intereant: aut altere-
 tur non habent a creatore. Si sic contingit. Deus causa
 efficiens materie. non privationis. et carentie. Sed oportu-
 nitatis absque carentia. que contingente se habet. Malum igitur
 et posse perire. et mori. et alterari. non sunt creature dei:
 qui entitas. De essentia igitur cuiusvis non potest esse altitudo
 cum in ipsa non sit entitas. nec ipsa in entitate. Nec est
 de essentia binarii. altitudo: licet corpus quod est binarius. con-
 tingat adesse altitudinem. Sicut. n. plura pila unita pro-
 uisione. super planum perimentum proietta sic se habent
 quod nullum pilum aut moueat aut. quiescat equaliter in
 alio: et alius sit locus. et motus cuiuslibet: tamen illa
 altitudo et variatio non est a proiicienti omnia simul equaliter.
 sed ex contingenti. quando non est possibile ipsa equaliter moueri
 aut eodem in loco quiescere. **Albertus** Nonne entitatis est unire
 et conuertere. **Cardi** Vnde. **Albertus** Illa aut varia. et alia. atque
 diuisa esse oportet que conuerti debent. **Cardi** Licet deus
 non sit causa diuisionis: qui est nexus tamen omni uariis
 et diuisis creator. Nexus est autem inter diuisiones.

Quid sit mens. homi.

Dei. et mens. altitudinis.

Dei. et mens.

altitudinis.

Exemplum. et alia.

Dei. et mens. altitudinis.

quoniam diuisio vniorem prethypponit. Connectit igitur
 unitas, que entitas diuersa diuisa in unam concordantem
 harmoniam. Plura enim ut plura non habent esse nisi ut
 sunt connexa. Connexio ab unitate et equalitate procedit.
 plura enim entia ab unitate seu entitate non habent: quia
 sunt plura. Sed tamen non possunt esse multa nisi et
 altera et diuisa: ideo ut in unitate subsisterent per enti-
 tatem que deus est, connexa sunt connexione, que est prior
 naturae, quam diuisio. Coniungitur autem noster, uides entitatem et
 ipsam unitatem, que de se generat equalitatem, a quibus
 procedit nexus qui unitatis et equalitatis nexus est. Eque-
 tas autem non potest esse, nisi diuersarum equalium hypo-
 thalium, ante omnem inequalitatem et alteritatem. Quare
 h. ad pluralitatem creaturarum. Vnius vniuersi respicimus
 in ipsis reperimus unitatem, que est omnis entitas et equa-
 litatem unitatis. Equaliter enim omnia entitatem habent. Cum
 unum ens non sit neque plus neque minus ens, quam aliud. In
 quibus omnibus et singulis tota entitas est in equalitate. Suntque
 ideo ad unum connexa, quia in omnibus et singulis est entitas,
 et equalitatis nexus, ab unitate et equalitate procedens. Sic
 uides primam causam unam, quia prima, et ternam, quia
 est unitas equalitas et nexus. Et nisi hoc uerum esset, non
 esset causa ipsa entitas entium. Deus igitur quia creator
 non potest esse nisi trinus et unus. Est igitur mundus
 creatus, ut in ipso uideatur creator trinus, et unus, qui
 pater dicitur, cum sit unitas, que entitas, et filius, quia
 equalitas unitatis. Egerunt enim unitas, que entitas equali-
 tatem, que est essendi equalitas. Et spiritus sanctus, quia nexus
 seu amor unitatis, et equalitatis prout hoc alibi latius
 declarauimus. **Albertus** Hec sepius repeti expedit: quia
 utilia et rara, que spero in futurum melius degustabo. Hinc
 ad centrum simplicissimum me conuertens, video ipsum
 principium, medium et finem omnium circulo. Nam eius
 simplicitas est indiuisibilis, et aeterna omnia in sua indi-
 uisibili, et sanctissima unitate comprehens. Est mirum equi

Unitatem esse unitatem

Mundus creatus propter
trinitatem

Centrum, principium, medium,
et finis circulo

tatis nisi enim omnes linee a centro ad circumferentiam sint
 equales: unquam non est centrum circuli. Indivisibilitas centri
 est simplex in quantum equalitatis: et in quantum punctalis simplicitas
 cum equalitate sit connexa: unquam non potest esse centrum
 circuli de cuius essentia est eque distantia: aut transiēcia
 Sic iudeo unitatem equalitatem & utriusque proximum in centrali
 puncto. **Cardi** Ante miras et postquam advertis dictū sapientis
 qui dicebat deum in circuitu cuius centrum est undique: hinc
 iudes quod sicut punctus in omni quantitate undique reperitur: ita
 deus in omnibus. Non tamen propter hoc sunt plura puncta
 quia mens punctum undique in quantitate reperit: sicut nec plures
 sunt dii: licet in singulis videatur. **Albertus** Non bene sapio
 hoc declarare quod: quomodo punctus non est multiplicatus: ut
 sint plura puncta: licet undique in quantitate videatur. **Cardi** Si
 chartam unam scribendo impletes: nihil nisi undique scribendo. Si unum
 utique licet undique auderes unum esse septimum non esse propter
 veraciter plus quam unum unum undique septimum. Tu enim licet
 pluries scribas unum: in diversis locis non tamen propter hoc
 unum est unitatem et plurificationem. **Albertus** Tertium est ne
 multiplicasse unius septuaginta non unum ipsum. **Cardi** Ut
 in omnibus albis mens videt albedinem non tamen ideo
 sunt plures albedines: Ita in omnibus Atomis videt par-
 tem tamen ideo non sunt plura puncta. Quod clarius
 intelliges quando consideras unum simplicissimum in se compli-
 care omnem multitudinem. Ideoque esse inmultiplicabile: cum
 sit complicatio omnis multiplicationis seu multitudinis
 quare in omni multitudine videtur quia non est multitudo:
 nisi explicatio unitatis: sic de puncto qui est complicatio mag-
 nitudinis: pariformiter dicendum iudes. **Alber** Hec sic ce-
 ntuer. **Cardinal** Consequenter aperit mentis obtutum et vide-
 bis deum in omni multitudine esse quia est in uno
 et in omni magnitudine: quia est in puncto ex quo constat
 quod divina simplicitas subtilior est uno et puncto: quibus
 dat virtutem complicatam multitudinis et magnitudinis
 quare dens est virtus magis complicata quam unius et puncti.

Dens virtutis
 centrum undique

Albertus Vtq; maior est dei simplicitas q; Vniuers et puncti:

Cardi Igitur et magis complicatiua. Nam vis complicatiua est in simplicitate: que quanto magis vniuersa tanto magis simplex et complicatiua. Ideo deus qui est vis qua nulla maior esse potest: est vis maxime vniuersa et simplex quare maxime potens et complicans. Igitur est complicatio complicationum.

Alber Verissima profero. **Cardi** Iste igitur ens esse omni existentium complicationem: hinc cum nullum ens sit: nisi in ipso sit entitas: rectissime esse iudex: deum eo ipso q; entitas est in ente: esse in omnibus: et licet ens ipm in omnibus: que sunt: videatur non est tamen: nisi unum ens fuit de vno et puncto dictum est. Nec aliud est dicere: deum esse in omnib;:

q; q; entitas est in ente: omnia compluente. Sic optime ille iudit qui dixit: Quia deus est: omnia sunt. **Alber** placet illius conclusio: nisi obstaret: deum ab eterno fuisse et creaturas incepisse.

Cardi Tu desperas. Imaginarius enim ante mundi creationem deum fuisse et non creaturas: Sed diu attendis: q; nunq; fuit verum dicere: deum fuisse qn et creature essent. Fuisse in aliquod tempore nondum existente non est possibile cum fuisse sit preteriti temporis. Tempus creature est eternitatis non in: est eternitas que tota simul est. Sed eius imago: cum sit in successione.

Alber Cur dicit tempus imago eternitatis. **Cardi** Non eternitatem non contingimus sine duratione. Durationem iniquaq; imaginari possumus sine successione. Hinc successio que est temporalis duratio: se offert quando eternitatem contingere nitimur. Sed mens dicit absolutam durationem que est eternitas: naturaliter precedere durationem successiuam: et ita in successiva nunq; in imagine videtur duratio: in se a successione absoluta sicut in imagine veritas.

Alber Imaginatio igitur adiuvat mentes sibi coniunctas. **Cardi** Certissimu est intelligentem ex phantasmatibus incorruptibilium habere speculationem. Sunt aut phantasmata que offert imaginatio huiusmodi subtiles imaginationes citius succurrunt rationanti et veritatem quæram

querenti: nisi enim mens nostra indigeret adiutorio imaginis.

De ymaginatione

ut ad ueritatem que imaginationem excedit: quam solū querit
 perueniat: Quasi saltator fossati baculo: non esse in nobis
 imaginationi conueniens De his nūc dictum sit **Alber** Alibi
 ut fortius laus heri scripsi Nunc reuertentes ad similes descripti-
 ones ludi nostri dicito si quid mysterij restet **Cardi** Fantasia
 que satis exprimi non potest Nam sicut de hyematis ordinibus
 bonorum spirituum dictum est: ita ut malis apostaticis
 spiritibus: et eorum talis speculator multa inueniat: quia de
 quolibet ordine: et choro quidam transgressores tenderunt et
 eorum talis est a rectitudine hienie in multitudinem ruisse:
 possunt et celorum distinctiones aliquantulum uenari: nam celum
 inuisibile et celum intelligibile et celum intellectibile quidam
 sancti esse comprehendunt Et in quolibet firmam distinctionem
 ut nouenarius chorū in denario ubi est sedes
 dei super chorū in perfratibus **Alber** Non dubito numerum
 distinctionem esse: et in denario comprehendere omnem numerum
 et distinctionem Ea uero que numerantur et discernuntur
 per hominem: ab ipsa distinctione non habent esse sed discerni
 Nisi enim essent: quomodo discernerentur sed decessu Nisi non
 essent: quomodo discernerentur Quare circa uirtutem distinc-
 tuam que est post essentialiuam pulchra uidetur speculatio:
 quam rogo adijcias **Cardi** Tempus aliquid: ut parum nobili-
 tuo desiderio Vis illa distinctiua rationalis anima in nobis
 appellatur Ratione quidem discernit: ratiocinatio: supputatio
 et numeratio est Nam licet anima nihil inuisibile: auditū
 audibilia et generaliter sensu sensibilia capiat: non tamen
 distinxit nisi ratione Quando ut uidemus continentes:
 uoces sensu attingimus: sed differentias et concordantias:
 ratione et disciplina mensuramus Quam uim in brutis non
 reperimus Non enim habent uim numerandi: et proportio-
 nandi Et ideo incapaces sunt discipline multo licet sensu
 uoces nobis attingant Et moueantur concordantia
 uorum ad delectationem Anima igitur nostra: rationalis
 merito dicitur: quia est uis ratiocinativa: seu numerativa
 siue distinctiua ac proportionatiua in se comprehensibilis finita

Lxi

De casu Angelorum

De Anima:

22
hinc quibus perfecta distractio hinc inquit Quando in sensu
auditus mouetur ad motum delectationis ob dulcem har
moniam concordantiam: et intra se inuenit rationem
concordantie in numerali pporcione fundari disciplinam
rationandi de musicis concordantijs per numerum inuenit
Videtur igitur anima esse viua illa unitas, mineri pri
cipium in se omnes directiui numerum complicans que
de seipsa numerum explicat: ut distans lucus inua semilla
seipam expandens super illa que distans cupit. et seipam
ab his que frice non cupit, retrahens sicut visum senti
bilem ad visibile quod uidere cupit: conuertit. Et a visibili
quod respuit: auerit. **Alber** Hec audire concupiscit Sed
cum supra deum dixeris unitatem: et modo animam
Unitatem appelles: quomodo hec intelligere debeam dicitur:
Caedma Deus est Unitas illa que et entitas omnia. ut
esse possunt complicans In Unitate que deus est complura
Unitas anime rationalis ut esse potest: id quod est tri
lucet ut est anima in se omnia notionaliter complicans In
Unitate igitur que deus est: omnia ut esse et cognosci possunt:
complicantur: cum idem sit in deo Unitas et entitas Ideo
ibi esse et cognosci similiter idem sunt Unitas autem que
est anima rationalis non est idem cum ipsa entitate: que
est essendi forma per quam habet et ipsa anima qd est.
Et bene dicitur Unitas anime cum sua propria entitate
habet non cum absoluta entitate: quia ne Unitas anime est
absoluta sed est ipsius anime propria sicut et sua entitas.
Vnde anima rationalis est vis complicatiua omni notionalium
complicationum: Complicat in complicationem multitudinis
et complicationem magnitudinis scilicet Unitas et puncti.
Nam sine illis scilicet multitudine et magnitudine nulla
fit distractio Complicat complicationem motuum que compli
catio quies dicitur Nichil n. in motu nisi quies iudetur
Motus est enim de quiete in quietem ^{transitus s.} Complicat etiam compli
cationem temporis que nunc seipresentia dicitur Nichil n.

De anima per totum

in tempore nisi mut. expectetur. Et ita de omnibus complica-
 tionibus dicendum. Sciatur q. anima rationalis est simpli-
 citas omnium complicationum notionalium. Compliat em-
 uis subtilissima anime rationalis in sua simplicitate omnes
 complicationem: sine qua perfecta discretio fieri non potest.
 Quasi ut multitudinem discernat: unitati seu complica-
 tioni numeri se assimilatur. Et ex se notionalem multitu-
 dinis numerum explicat. Sic se puncto assimilatur qui com-
 plicat magnitudinem: ut de se notiones lineas superficies et
 corpora explicat. Et ex complicatione illarum scilicet Unitatis
 et puncti mathematicales explicat figuras, circulares et
 polygonas que sine multitudine et magnitudine huius ex-
 plicari nequeunt. Sic se assimilatur quieti: ut motum discernat.
 Et presentie seu ipsi mut. ut tempus discernat. Et in he omnes
 complicationes sunt in ipsa unitate tamq. complicatio compli-
 cationum. exemplatorie omnia discernit. et mensurat. et
 tempus et motum. et agros. et quicq. quanta et inuenit.
 Disciplinas scilicet arithmetica. Geometria. musicalem
 et astronomiam et alias in sua uirtute complicari experit.
 Sicut em. ille discipline per homines inuenit et explicat.
 Et cum sint incorruptibiles et semper eodem modo manentes.
 et uere. Videt anima seipam incorruptibilem. semper
 uere permanentem quoniam non sunt ille mathematice
 discipline nisi in ea et in eius uirtute complicate. Et
 per eius uirtutem explicat adeo q. ipsa anima rationali
 non existente ille nequaquam esse possent. Unde et deinde pre-
 dicamenta in eius in notionali complicantur. Similiter
 et quicq. universalia. et quicq. logicalia et alia ad personam
 notionem necessaria sine illa habeant esse extra mentem
 siue non. quando siue ipsa non potest discretio. et notio
 perfecte per animam haberi. **Alber.** Quam michi placet
 intellexisse tempus quod est mensura motus sublata ratio

Discipline per hoies quiete

animam non esse
subditam tempori

nali anima non posse. aut esse. aut cognosci nisi sit ratio
seu numerus motus. et q. notionalia. ut notionalia sunt.
ab anima hoc habent: que est notionalium creatrix sicut deus
essentialium. **Cardi** Creat anima sua inuentioe. noua instru-
menta ut discernat et noſtat ut ptolemens Astrolabium et
Orpheus liram. et ita de multis neq. ex aliquo extrinſeco in-
uentores creauerunt illa sed ex ipſa mente. Explicauit. n. in
sensibili materia conceptum. Sic annus mensis hore sunt
instrumenta mensure temporis per hominem reate. Sic
tempus cum sit mensura motus mensurantis anime est
instrumentum. Non igitur dependet ratio anime a tempore
sed ratio mensure motus que tempus dicitur: ab anima
rationali dependet quare anima rationalis non est tempori
subdita. sed ad tempus se habet exterioriter. sicut uisus ad
oculum. qui licet sine oculo non uideat tamen non habet
ab oculo q. est uisus cum oculus sit organum eius. Ita
anima rationalis licet non mensuret motum sine tempore
non tamen ppter ea ipa subest tempori. Sed potius equeſto
cum utatur tempore. pro instrumento et organo ad dis-
tinctionem motuum faciendam. Nullo igitur tempore motus dis-
tinctionis anime mensurari potest. ideo nec tempore finibilis
quare perpetuus. **Albertus** Clarissime uideo motum anime ratio-
nalis. distictum omnem motum et quietem. in tempore
mensurantem non posse in tempore mensurari. Artes
et discipline immutabiles a tempore. quid aliud sunt.
q. ratio. q. quis dubitat rationem circuli super tempus
esse et omnem circulaſcem motum naturaliter anime.
Ideo a tempore penitus absolutam. Et ubi ratio circuli
uideatur. non extra rationem. ubi ratio. nisi in anima
rationali. Si igitur in se ipa rationalis anima uidet
rationem circuli que est supra tempus. huc igitur anima
rationalis. sit ipa ratio seu disciplina. seu ars. aut
ſciencia. huc non sit. Utq. constat ipam necessario supra
tempus esse. et hoc satisfaciunt michi. ut ſciam rationales

animam non posse illo tempore dehere aut interire. Sed
 cum videam aliquem hominem ratione taxentem, licet
 sensu iugeat: dubito an anima illius, ut alterius bruti sit
 estimanda. **Cardi** Anima hominis una est: et rationalis dicitur
 licet nun brutis sensitiua sit, nam ut alias me recolo
 dici Iohanni in priori colloquia dixisse de rigore in terra
 gono vis sensitiua in homine non est. brutalis anime
 sed rationalis, quod in exemplo & per beatum Augustinum
 in quatuordecimo libro de ciuitate dei de Restituto presbitero
 manifestum factum est. **Alber** Quomodo **Cardi** Refert quod
 hic presbiter Restitutus calamentis dyotetis, quando ei pla-
 rebat: aut rogabatur: ut faceret ad imitatas quasi muli
 bet lamentantis hominis voces: ita se auferbat a sensibus:
 et iacebat similinuis mortuis ut non solum uellentes atq;
 pungentes minime sentiret. Sed aliquando etiam igne uice
 retur admo: sine ullo doloris sensu, et tamq; in definito
 nullus inueniebatur anhelitus: homini tamen voces
 clarius cum loquerentur: tamq; de longinquo se audire
 postea referebat. Hoc autem uoluntate factum, ostendit
 animam rationalem se a corpore retraxisse ita etiam ut
 nihil sentiret. Ex quo patet animam rationalem uoluntate
 separatam esse et sensitiuam et vim rationalem dominari
 potentie sensitiue. Una igitur est anima rationalis, et sensi-
 tiua in homine et licet non appareat in aliquo homine
 exercitium rationis manifestum: non tamen propterea
 anima est brutalis. Sicut si corpus adeo foret attenuatum
 aut minutatum, q; uideri aut tangi non bene posset
 non tamen propterea corpus esse definit: cum & non corpus
 resolui non possit. Neq; est possibile hominem penitus
 ratione semel habita, in infusione rationalis anime
 posse postea spoliari licet non uideatur aliquis rationis
 usus. Nam hic usus in uno est clarior in alio obscurior.
 Ideo nunq; potest esse minimus, et penitus nullus etiam

si adeo parius q̄ discerni ab alijs non posset. Hoc ex recta
 dote ignorantie constat. que habet. q̄ in recipientibus
 magis et minus. non est deuenire ad maximum et mini-
 mum. simpliciter. **Albertus** Cum stulticia. quam i multis
 experimur hominibus ingerat dubium. an sit in ipis
 ratio: Videtur per simile hoc dubium solui posse: hoc modo:
 habent quidam integros oculos. et nichil discernunt non
 tamen propterea nictate uisus carent sed illi. qui ut appareat
 meliorem organi exigit dispositionem. Et sicut aliquando
 oculus recipit meliorem dispositionem. et tunc usus videndi
 apparet. aliquando manet indispositus et non aduenit
 ita de stulticia. que sanitate organi aduementem ^{usus} ~~usus~~ quo
 usus rationis non pot̄ adesse. usu rationis apparen-
 te cessat. et non cessat defectu organi non sublato. Hoc ver-
 estimo: q̄ sicut nunq̄ recipitur oculus adeo indispositus
 q̄ aliquam lucem sentiat. licet nichil discernat. ita
 de stulto asserendum. Et si hoc sit sint. ut asseris. restant
 tamen adhuc quedam. que me turbant. cum anima sit
 causa motus corporis quomodo hoc fieri possit sine mu-
 tatione. Et si mouendo mutatur anima. utq; temporalis
 est. Omne enī quod mutatur. instabile et nequaquam perpe-
 tuū esse potest. ^{Cardi} Oportet ut dicamus animam mouere et
 non mutari: uti Aristoteles dicebat Deum ut desideratim
 mouere. Manet n. in se fixum illud bonū ab omnibus desi-
 deratum. et ad se omnia mouet que bonū desiderant.

A. m. m.

motu anime

Natura mundi aīa

h. m. m.

Anima rationalis suam operationem intendit producere
 Intentione firma persistente mouet manus et instrumenta.
 dnm colat lapidem statuarius Intencio uidetur in anima
 immutabiliter persistere et mouere corpus et instrumenta
 Sic natura quam mundi animam quidam appellant
 stante inuolubili et inmutabili intentione exequendi impm
 reatoris: omnia mouet Et reator stante eterna imo-
 bili et inmutabili intentione omnia reat Et quid est in-
 tencio nisi conceptus seu uerbum rationale in quo omnia

rerum exemplaria Est enim formalis terminus infinita
 tem omnis posse fieri determinans Vna igitur eterna
 et simplicissima dei intentio, stans et permanens causa
 est omnium. Sic in anima rationali Vna est appetitio
 et finalis intentio, acquirere scientiam dei. hoc est in se
 habere notionaliter hoc bonum, quod omnia appetunt.
 Hunc enim illam mutat rationalis anima ut rationa
 lis est. Sunt et alie secundae intentiones que quando
 de illa prima intentione deiciunt mutantur primo
 desiderio firmo permanente. Et ob mutationem in
 intentionem talium non mutat anima rationalis
 quia in prima intentione fixa permanet. Et immu
 tabilitas illius prime intentionis causa est mutatio
 nis talium secundarum intentionum. **Alber** Dixisti me
 paucis: ut uideam intentionem in deo et anima
 rationali per quam, et secundum quam operantur et mo
 uentur: stabiliter permanente/ omnia fieri et moueri.
 Nec est hesitatio si intentio firma persistit. deum
 et animam rationalem mouere et non moueri nec
 mutari. Stante enim intentione: utique stat inten
 dens, qui ab intentione non mouetur. Nec in deo
 aliud est intentio quam deus intendens. Sic nec in ra
 tionali anima intentio est aliud quam intendens anima.
 Et id quod secundis intentionibus dixisti ualde neces
 sarium est aduertiri, et tollit plura dubia. **Cae** Dñm
 intendo uidere uisibile admonuco oculos: dñm intendo
 audire, admonuco aures. Et dñm intendo ambulare
 admonuco pedes. Et generaliter dñm intendo sentire
 admonuco sensum. Dñm intendo uidere, que sensi ad
 moueo imaginationem seu memoriam. Ad omnia
 igitur corporalia mediante organo corporis: pergo.
 Sed dñm incorporea me conuertere uolo: remoueo
 me ab istis corporeis. Et quanto uerius illa speculari
 intendo tanto uerius me a corporeis retraho: ut dñm

82
nolo uidere animam meam que non est obiectum
uius sensibilis: melius clausis sensibilibus oculis ipsam
uidebo. Et facio animam instrumentum incorporea ui
dendi. Ut dum disciplinas comprehendere intendo: ad
uirtutem anime intelligentialem me conuerto. Et
dum intendo uidere omnium rerum rationem: et
causam ad intellectibilem anime simplicissimam: for
tissimamque me conuerto uirtutem. Unde anima melius
uidet incorporea quam corporalia: quia incorporea ad
se ingrediens uidet. Corporalia uero a se egrediens. Et
nichil in omnibus his nisi unum intendit scilicet omni
et sui causam per suam rationalem fortitudinem. Vi
dere et comprehendere. Ut dum omni et suipsum causam
et rationem in sua iura ratione esse sentit. In mo
bilo pace perpetua, et delectatione fruatur. Rationalis
enim spiritus, natura scire desiderans: quid aliud querit
quam omnium causam et rationem: nec querit nisi seipsum
sciat quod fieri nequit nisi suum sciendi desiderium
scilicet rationis sue eternam causam, in se ipsa sciat
uirtute rationali: uideat et sentiat. **Alber.** Magna diuinitas
et recte, supremo tum fixatur desiderio anima ratio
nalis ut discernat: et sciat quando ad id peruenit
ut cum tenet desiderij in se ipsa sciat de se discernit
uideat uirtute. Nam in se habet scientiam dei desiderij
et michi appetere potest quod non in se ipsa uidet
Quid enim amplius desiderare posset: per se de se
desiderium quomodo quando causatum sue cause sci
entiam in se inuenit. Tunc enim sue rationis et ratio
nem et actum habet que est omnis desiderij sciendi
perfectio et completio: quo nullo nichil rationali non scit amissum beatus
feliciusque aduenire potest. Omni enim tribulum actum
habere potest: modum est respectu actus omni actum
recreare. Solum michi difficile uidetur: creaturam
quantumcumque rationalem et doctam creaturam actum

capere posse: quoniam solus deus habet. **Cox** Ars creativa qua
 felix anima assequetur: non est ars illa per se tantum que
 deus est. Sed illius artis communicatio: et participatio. Sicut
 acquirere albedinem participatione albedinis absolute per
 essentiam talis: et non acquisite non est transmutatio
 albi in ipsam albedinem: sed conformatio acquiritur: in
 non acquisite. Vbi acquisite nihil ex se potest nisi in
 virtute non acquisite. Non enim album dealbat nisi in
 virtute albedinis: a qua habet: ut sit album aut con
 forme albedini alba formanti. **Albertus** Placent her
 dicente scriptura de filio dei cum apparuerit in gloria
 similes ei erimus: non ait quod erimus ipse. Sed quod
 docisti de sensu anime rationalis modo intelligis sen
 sum esse in intellectuali natura. **Cardino** De pretereun
 tes non sentimus: nec visum nec auditum: quia non
 sumus ad hoc attenti. Sed quando sumus attenti:
 sentimus. nos in anima nostra rationem et scientiam
 subtilium virtualiter possidemus non tamen actum
 sentimus huius veritatem: nisi attente ad hoc videndum:
 conuerſi fuerimus. Licet enim musice scientiam habeam:
 tamen cum Geometrie ratio: non sentio me musicum.
 Attenta igitur cogitatio me sentire facit intelligibilia:
 que non senseram. Sicut enim centum omnium curulorum
 est in profundo occultatum: in cuius simplicitate vis est:
 omnia complians. sic in sensu anime rationalis
 complantur omnia in ratione comprehensa: sed non
 sentiuntur: nisi attenta cogitatione. Vis illa contrahitur
 et explicetur. **Albertus** Optime ad omnia et gratissime res
 pondes. Nunc ut video ad finem properas: aliquid
 queso: extra occultum et patulum adiicias. Videtur enim
 ex figura descriptionis nimis omnem in sensu occultari.
Cardi Deum absconditum ab oculis omnium sapientium
 habetur: et omne invisibile inuisibili occultatur. Visi
 bile est oculis manifestum: et invisibile ab oculis

Invisibile sensu in intellectu
 habetur

Aristoteles

De virtute naturali :

De gradibus virtutis :

remotum Principia minima dicit Aristoteles quantitate
et maxima uirtute Virtus spiritalis et immutabilis est
et tante potentie est uirtus simille ignis quante totus
ignis Tanta uirtus in vno minimo grano linapis
quanta in multis granis immo et in omnibus que
esse possunt Eius manifesti est occultum et extrinseci
intrinsecum Pelles et corthices ppter carnes et medullas
et ille propter intrinsecum uitalem et in visibilem uir
tutem Elementatiua uirtus in chaos occultatur et in
vegetatiua occultatur sensitua et in illa imaginatiua
et in illa logistica seu rationalis In rationali intelligen
tialis In intelligentiali Intellectibilis In intellectibili
uirtus uirtutum hec in figura circuloꝝ multarum legas
Circulus uirtutinis et extrinsecus figurat ipm confusum
chaos Secundus uirtutem elementatiuam que est proxima
ipi chaos Tertius gyneralem et hi tres circuli termi
nantur in quarto qui est circulus Vegetatiuam figurans
Post illu est quintus circulus sensituiam figurans Deinde
sextus imaginatiuam huc phantasticam figurans Et
hi tres circuli terminantur in quarto quinto et sexto
in quarto terminantur scilicet logicam seu rationa
lem figurante et septimus est Deinde est octauus fi
gurans intelligentialem et nonus figurans inteller
hibilem Et hi tres scilicet septimus octauus et nonus
in quarto qui est decimus terminantur **Alber** Pulchra
nunc recitasti quomodo de confuso ad discretum sit pro
gressio Et quia hac consideratione de omni imperfecto ad
perfectum ascenditur de confusa tenebra ad discretam
luem de insipido ad sapidum per medios sapores de
nigro ad album per medios colores Ita de odoribus et
tactibus in quibus ad perfectum deuenitur Atq in per te
posito exemplo de corporali natura ad spiritalem et tunc
experienciam homo in seipso reperit et tunc chymicosmos
nominetur Queniet Ideo de ratione huius progressionis
adeo mirabilis et ferunde ad ome scibile applicabili non

Albercius

pigniteris ad huc pauca. saltem subiungere Card. Sicut de
 nario omnis discretio contrahitur ita necessario omnis pro
 gressio in quaternario Nam unum et duo. et tria. et quatuor
 decem sunt In quo nunc discretio subsistat: ideo et discre
 tionis progressio. Neque potest plures quam tres esse tales pro
 gressiones quando tria denario concluditur que necessa
 rio sit se ad ducentem habent quod supereminet primae sit infi
 nitum secundae. et supereminet secundae sit infinitum tertiae ut sit
 una continua pater et trina progressio. Igitur sicut prima
 progressio recedens ab imperfecto finitur in quaternario
 In secunda incipit in quaternario. et finitur in septenario
 Et ibi tria incipit: que denario perficitur huius raris
 rationem audire quam sit intelliges. *Ordo omni sit* D. d. d. d.
 de necessitate omni operum dei. Ut recte. aptius. aiebat
 dicens quatenus adeo sunt ordinata sunt: sine principio
 medio et fine: nec esse nec intelligi potest Et autem
 ordo perfectissimus et simplicissimus quo nullus. aut
 perfectior aut simplicior esse potest qui est in omni
 ordinato. et in quo omnia ordinata: modo quo in gene
 rali propositione. in exordio premissimus In eo autem
 ordine qui est omni ordinum exemplar necesse est medium
 esse simplicissimum cum ordo sit simplicissimus. Exit igitur
 adeo equale medium quod et ipsa equalitas. qui ordo non
 potest per nos aliqua discretione capi nisi in ordinatis
 prima progressionem: que ab unitate incipit et ternario ter
 minatur in qua medium simplicissimum est equale medium
 principii et finis. Duo enim medium est perfectum et equale
 unius. et trium. et praefixa tria totus ordinis et progres
 sionis. Alter illi nos simplicissimum divinum ordinem
 nisi in premissa progressionem discernere non possumus
 Et cum medium sit equale medium sicut est indistinctum
 ab equalitate: ita et in essentia manet idem cum prin
 cipio et fine. Diversarum in essentiarum non potest esse
 praefixa equalitas. Omnis autem ordo qui habet quod est

De quaternarij

: Boetius

ordo à iam dicto simplicissimo ordine non potest habere
simplex. et equale medium. Est. n. omnis ordo excepto
simplicissimo compositus. Omne aut. quod componitur.
ex inequalibus componitur. Impossibile est. n. plures ptes
componibiles pte equalis esse. Non. n. essent aut. plures
aut. partes. Neq. equalitas est. plurificabilis. Ideo in primo
ordine simplicissimo, una est trium. ypostatim. equali
tas. quia impossibile est. plures esse equalitates. quando plu
ralitas sequitur alteritatem. et inequalitatem. Si igitur
non potest esse in ordinato seu creato ordine simplex et
equale medium, ideo nec in ternaria progressionem conclu
ditur sed ultra progreditur in compositionem. Quaterna
rius aut. est immediate à prima progressionem exiens
et non exiret nisi ordinata esset progressio. Quare id
quod ordinata progressio, de prima ordinatissima exiens
requirit. necessario in ipsa quaternaria existit. ideo
habet compositum medium. scilicet duo et tria. quicq.
medietas scilicet de decem. Sic se habent quatuor quicq.
sex septem. octo. novem. decem. et ita uides antedictam
rationem. **Alb.** Magna est rationis uigilantia ut
uideo. Sz miror de eo. q. dixisti nihil ex equalibus
componi. Nonne ex duobus binariis quaternarius est
compositus. **Cardi.** Nequaquam. Omnis em. nris est aut
par. ut. aut. impar. Et cum componitur non nisi ex
numero componitur. scilicet ex pari. et impari. siue ex
unitate et alteritate. Quantitatem quaternarij. esse ex
duobus binariis non nego. Sed eius subam. nō nisi
ex pari. et impari. Oportet. n. inter partes que debent
componere aliquid pportionem esse. ideo et diuersitate.
Ob hoc recte boetius aiebat. ex paribus nihil compo
nere harmonia. n. ex acuto et graui ad inuicem pportio
tis componit. ita et omnia. Vnde quaternarius ex terna
rio. et altero componitur. Ternarius est impar. Alter
par. Sicut binarius ex uno. et altero. Alteritas par. dicitur.

ppter easum ab unitate indiuisibili in diuisibilitatem
 que in pari est. Sic quaternarius ex ternario scilicet
 impari et indiuisibili et altero scilicet diuisibili componi
 Omnis enī nū̄s ex nū̄mero componitur quia ex vno
 et altero vnum et alterum nū̄s est. De his alias me-
 minimus laus hīpsisse maxime in libello de mente.
 Hūc hoc sic repetita sint ut rationem seu uirtutem
 anime discretiuam in nū̄mero qui ex mente nra
 est melius cognoscas. At q̄ nū̄s illa discretiua ex eodem
 et diuerso et vno et altero composita dicitur. Vti nū̄s
 quia nū̄s discretione mentis nre nū̄merus est et eius
 nū̄merare est vnu commune multiplice et plurifide.
 quod est vnu in multis et multa in vno et vnu ab
 altero discernere. Pythagoras aduertens nullam posse fieri
 nisi per discretionem scientiam de omnibus per nū̄m̄
 philosophatus est. Neq̄ arbitror quemq̄a rationabi-
 liorem philosophandi modū̄ asserutū. Quem quia plato
 imitatus est merito magnis habetur ^{alibi} // hoc sic ut asseris.
 admitto. Nunc rogo cum dies ad uesperam tendat hoc
 colloquium ualere memoriaq̄ dignum delectabili con-
 clusione finito. **Albertus** Conabor et non meridi michi
 quomodo melius que dixi ualere faciam q̄ si de
 ualore loquar. **Albertus** Optime. **Cardi Bonini** et nobile
 atq̄ pretiosum est esse. Ideo om̄e quod est non est
 ualoris expert. Nichil n̄ penitus esse potest quē aliquid
 ualeat. Neq̄ repiri potest quicq̄ minimū̄ ualoris
 ita q̄ minoris ualoris esse nequeat neq̄ adeo magni
 ualoris quicq̄ est q̄ maioris esse possit. Solus aut
 ualor q̄i est ualor ualorum et qui in omnibus que ualent est. Et in quo que ualent ex-
 istunt in se om̄em ualorem complent et plus aut minū̄
 ualere nequit hūc igitur absolutū̄ ualorem om̄is ualo-
 ris rursū̄ in centro ualorum om̄i om̄ulatione con-
 cipito. Et patemus curulum ualorem extremū̄ et prope

Libellus de Mente

Quid sit m̄are

Pythagore Commendatio

Optimus philosophandi
modus

plato imitatus

De precio eius

nihil facit et quomodo in denarium. Vnitatem progressio
augetur: modo sepetato considera et dulcem speculationem
subintrabis. **Alber** Puto si ad primum ualoris sermonem
contraheres magis nos instructes. **Cardi** forte de perennia
diutius intendis. **Alber** sic uolo. **Cardi** Perenniam faciam sed nunc
attende quomodo ualor rerum omnium non est nisi esse ipsum
omni et hinc in simpliciter maximo ualore. Uno et pe
nitius incompotite et in diu sibili. Verisimiliter omnis omni
Valor existit. Ita in simplicitate simplicissima omni esse dicitur
nam in ualore clarissimi florenti est ualor mille pauperum
denarium et in duplo meliori florenti duorum milium
et ita in infinitum. Ita in optimo quo melior esse non
posset infinitorum denarium ualorem esse nunc esset. Et
sicut hoc uides Verum ita veraciter et realiter Verum esset.
Alber Vtique sic est. **Cardi** Num autem tu in triplo hoc uerum
uides quod ualet ille mentis tue oculus in sua uirtute
ualorem omnem discernens. Nam in ipso uult ualor omni
et ualores singulorum sunt sed non ut in ualore ualor.
Non enim propterea quia mens uidit id quod omnia ualet
ideo ipsa omnia ualet. Non enim sunt in ipsa ualores, ut
in sua essentia. Sed ut in sua notione est. non ualor ens
reale. Sicut et ualor mentis est ens aliquid. Et ens reale.
Et ita est in deo ut in essentia ualoris. Et est ens notio
nale et quia cognosci potest et ita est in intellectu ut in
cognoscente ualorem non ut in maiori ualore. Aut ut
in causa et essentia ualoris. Nam per hoc quod intellectus
noster cognoscit minorem aut maiorem ualorem propterea
non est maior aut minor ualor: quia hoc cognitio
essentiam ualori non prestat. **Alber** Nonne hoc cognitio
maioris ualoris. Quod si ualor cognoscentis adauget ua
lorem cognoscentis. **Cardi** Valor cognitionis cognoscentis
augetur in eo quod plura cognoscit siue illa sunt maioris
siue minoris ualoris: quod si ualor cognoscentis. Non enim.

uolox regnti. nitat. in ualoxem cognoscentis. ut faciat
 ualoxem cognoscentis maiorem. licet meliores² cognitio
 Sicut n. cognoscere malum non facit cognoscentem peyo
 rem. aut cognoscere bonum meliorem: facit eum tamen
 melius cognoscentem **Alber** Intellego nam sic dicimus
 aliquem ualentem doctorem: licet plures non docti. plus
 eo ualeant. tamen ualox intellectualis nature magnus
 ualde est quia in ipa est discretio ualoxum que est mira
 bilis. et cum discretione rationis excellens **Card** Dum
 profunde consideras intellectualis nature ualox post ua
 loxem dei. supremus est Nam in eius uirtute est dei et
 oim ualox notionaliter et discretiue Et quis intellectus
 non det esse ualoxi: hinc sine intellectu ualox determi
 etiam. in quia est. non potest Semoto n. intellectu
 non potest dici an sit ualox. non existente uirtute ra
 tionali. et proportionatua. cessat estimatio. qua non exis
 tente. utiqz ualox cessaret In hoc apparet pretiositas
 mentis quoniam sine ipa omnia creata ualoxe caruissent
 Si igitur deus uoluit opus suum debere estimari aliquid
 ualoxe: oportebat inter illa intellectualium creare naturam

Albertus Videtur q si deum posuimus. quasi monetarium:
 erit intellectus quasi numularius **Card** Non est absurda
 hec assimilatio: quando concipis deum quasi omipo
 rentem monetarium: qui de sua exalta et omnipotenti
 uirtute. producere potest omnem monetam At si quis
 tante potencie esset q de manu sua quatenus uellet
 monetam produceret et statueret numularium. hntem
 in sua uirtute oim monetarium discretionem. et mimie
 rande suam. monetandi recte rationem sibi reservata
 Numularius ille nobilitatem monetarium et ualoxem
 mimerum. pondus. et mensuram quam a deo moeta
 haberet. patefaceret. ut pretium ipsius monete et ualox

atq; per hoc potentia monetarii nota foret: apta foret
 similitudo **Alber** Magna esset huius potentia monetarii:
 qui in ea contineret omnem omnium monetariorum thesau-
 rum. Et ab illa posset producere nouas, et antiquas aureas
 argentas, et ex eas maximi et minimi et medij ualoris
 monetas. manente semper thesauro eque infinito in ex-
 haucibili et inconsumptibili. Magnaq; foret numularij
 discretio: discernendi has omnes quatinusq; uarias mone-
 tas. Numerandi, ponderandi et mensurandi, omnes omni-
 ualorem. Sed ars dei in infinitum Vinceret artem
 numularij: quia ars dei faceret esse Ars numularij
 faceret non cognosci **Cardi** Nonne sit iudes alium essendi
 modum monete in arte omnipotentis monetarii. Alium
 in Monetabili materia. Alium in motu, et instrumentis
 ut monetatur: alium ut est actu monetata. Et hi omnes
 modi, circa esse ipsius monete consistunt. Deinde est alius
 modus, qui circa illos essendi modos uersatur. Scilicet in-
 est in ratione discernente monetam. Id quod facit mo-
 netam seu numisma, imago seu signum est eius cuius
 est qd si est Monetarii: ipse habet imaginem puta faciei
 sue similitudinem ut testis nos docet: quando ostenso
 numismate, interrogauit: cuius esset imago. et responsum
 est cesaris: facies notitia est: per faciem discernimus
 Vnu ab alio. Vna est igitur facies monetarii in qua cog-
 noscitur et que ipsum reuelat que aliter esset inuisibilis
 et inagnoscibilis. Et huius facie similitudo in sit in omni nu-
 mismatibus non nisi noticiam seu faciem monetarii
 cuius est moneta ostendit. Neq; aliud est imago quam
 nomen superscriptum. Sic dicebat xpus Cuius est imago
 et superscriptio eius responderunt Cesaris. Facies igitur
 et nomen et figura substantie et splendor patris
 per quem pater monetarius facit seu monetat siue
 signat omnia. Et cum sine signo tali non sit moneta
 Id Vnu quod in omni moneta signatur. est exemplar

: Christus:

unum et formalis causa omni monetarum. Vide si
 monetarius fuerit unitas seu entitas: equalitas
 que naturaliter unitate generatur est causa forma-
 lis entium: In equalitate igitur una et simpli uides
 veritatem omnium que sunt aut esse possunt: ut sunt,
 per entitatem signata. Vides et in ipsa equalitate uni-
 tatem: ut in filio patrem. Omnia igitur que sunt aut
 esse possunt: in illa figura substance patris creato-
 ris complantur. Est igitur creator monetarius in
 omnibus monetis per figuram substance eius, sicut
 signatum unum in multis signis. Nam si in omnibus
 numismatibus, respexero ad quidditatem signati:
 non nisi unum uideo, cuius est moneta. Et si ad signa
 monetarium me conuerto plura numismata uideo
 quia unum signatum in pluribus signis signatum uideo.
 Sed aduerte: quomodo monetabile signatum signo est
 numisma seu moneta. Pura est signatum et moneta
 signatum scilicet signo similitudinis signantis. Moneta-
 bilis materia, signo fit numisma. Et de materia sig-
 nata seu figurata que recipit determinandam possibi-
 litatis, essendi. Nummi. Sic uideo signatum ante
 signum in signo, et post signum. Ante signum ut ueritas
 que est ante suam figuram. In signo, ut ueritas in
 imagine. Et post signum ut signatum a signo est
 signatum. Primum signatum est infinita actualitas.
 Ultimum signatum est infinita possibilitas. Medium
 signatum est duplex: aut ut primum est: in signo, aut
 ut signum est in ultimo. Primum signatum quod infi-
 nitam dixi actualitatem dicitur ipsa absoluta necessitas.
 que est omnipotens omnia regere cui nihil resistere
 potest. Ultimum signatum scilicet infinita possibilitas di-
 citur: et absoluta et indeterminata possibilitas. Inter
 illos essendi extremos modos, sunt duo unus est con-
 trahens necessitatem, incomplexum et uocatur neces-

Absolute necessitas

Infinita possibilis

Necessitas complexionis

suas complexionis ut necessitas essendi homines. Illa
n. essendi necessitas, ad hominem contracta, complicat
ea, que ad istum essendi modum sunt necessaria, que
humana dicitur. Ita de omnibus Alius elevans pos
sibilitatem in actum per determinationem vocatur
possibilitas determinata: ut est iste florenus, aut iste
homo. Considera igitur monetam aliquam puta
papalem florenum et facto ipm in tuo conceptu vivum
vita intellectuali et q. in se mentaliter respiciat. Tunc
se sperulando, habet et cuncta que dicta: aut dici possunt
reperiet. Nullum animal est adeo obtusum, quod se
ab alijs non discernat, et in sua specie, alia eiusdem
speciei, non cognoscit. Sed vivens vita intellectuali omnia
intelligibiliter, hoc est omnia in se notiones reperit. Com
plicat n. vis intellectiva omnia intelligibilia. Quoniam que
sunt intelligibilia sunt sicut omnia colorata sunt visibilia.
Excedunt aliqua visibilia visum ut excellens lux et ali
qua adeo minuta sunt q. non imitant visum et
illa directe non videntur. Videtur n. excellentia lucis
solaris, negative, quia id, quod videtur non est sol
um tanta sit lucis eius excellentia q. videri nequeat.
Sic id quod videtur non est indivisibilis punctus n. ille
sit minor: q. quod videri potest. Eodem modo intellectus
videt negative infinitam actualitatem seu deum et
infinitam possibilitatem seu materiam. Media affir
mative videt: in intelligibili et rationali virtute. No
des igitur essendi: ut sunt intelligibiles: intellectus in se
se, ut vivum sperulum contemplatur. Est igitur intel
lectus ille minimus, qui et minimarius sicut deus
illa moneta, que et monetarius. Quare intellectus re
perit sibi congenitam virtutem omnem monetam cog
noscendi, et numerandi. Quomodo aut vivus ille
minimus qui intellectus in se omnia intellectualia querens
reperiat: exemplum aliquale rapere potes: in ijs que

in esse intelligibilem

punctum non videtur

ego in intellectu respiciens propalavi. Que acutius quam ego
 subintravit praevisus uidere et reuelare poterit: et hoc
 sit de monetario, et numulatio dicta sunt **Albertus**
 Abunde que simpliciter protuli adaptasti. Illud solidi pro
 mea instructio audias. Videtur enim quod uelis dicere. si floren-
 nus papalis uiueret uita intellectuali. utique se florennum
 cognosceret et ideo monetam illius omni signum et ima-
 ginem haberet. cognosceret. non quod a seipso esse florennum non
 haberet sed ab illo qui suam imaginem et impressisset
 et per hoc quod in omnibus uicinis intellectibus similem uide-
 ret imaginem eiusdem omnes monetas esse cognosceret.
 Unam igitur faciem in signis omni monetarum uidens.
 Unam equalitatem per quam omnis moneta esset actu
 constituta uideret omnis possibilis eiusdem monete tam
 etiam bene uideret. cum sit moneta. monetata. quod fieri
 potuit moneta et fuit prius monetabilis ante quam actu mo-
 netata. et ita in se uideret materiam quam impressio signi
 determinauit esse florennum. et cum sit moneta eius. cuius
 est signum. tunc esse suum haberet a Veritate. que est in signo.
 Non a signo materie impresso quia una veritas in variis
 signis uarie materiam determinat. Non enim potest esse plura
 signa nisi concordetur pluralitatem. Varietas nec potest
 ueritas in variis signis nisi uarie materiam determinare.
 Ex quo euenit. non posse nisi omne minimissima. cum alio
 minimissimo. concordare cum sint minimi concordantes
 in eo quod eiusdem sunt monete. Et differentes inter se
 sunt. Varii. Talia quidem et multa alia in se. Viuis ille
 florenus uideret. **Cardi** Plane rursus que dixi. resumpsisti
 Singularis tamen. memorie commendanda. quomodo non
 est nisi una uera. et perfecta. ac sufficientissima forma.
 omnia formas in variis signis uarie resplendens et
 formabilia uarie formans determinansque seu in actu
 ponens.

Finis Libri secundii de Globo

Legisti quicunq; globi studiose libellum
Quem Baobabio spissius ante duci:
Hinc quoq; qui sequitur: castis secretibus hauri.
In quo iam rerum copia maior exit
Nam veluti abstrahis paulatim viribus arbor
Spargitur occulto lata per arua pede
§ it opus eternum diuine mentis in arctis
Manturmi folijs, etheris arte uenit
Nam queat ingenium rerum cognoscere tas
Texuntur hic: ubi mens se et sua uita uidet.
C onstendat sed enim tanti in speculaminis arcem.
Quis nisi quem summo aeuere tollat amor deus.
I decus, egregium: beate et comitatus honesto
Dux Alberte, ducum gratia, plaude patri
E xterna est quoniam manus hoc myxessa libello
Aurea q; in lucem prodere scripta parant.

De pace et fidei :

f Vit ex his que apud Constantinopolim prime
 sensuine acta per tuncum Regem divulgebant
 quidam Zelo dei accensus, qui loca illarum regionum
 aliqui viderat, ut pluribus gemitibus oraret omni
 creatore, qd psecutionem que ob diversum ritum reli
 gionum plus solitudo feriret sua pietate moderaret. Accidit
 ut post dies aliquot forte ex divina continuata me
 ditatione, visio quidam eidem Zeloso manifestaretur, ex
 qua sibi eliaut, qd paucorum sapientium omnium talium diversi
 tatem qd in religionibus per orbem observantur, pericia
 pollentium. Vnde posse facilem quandam concordan
 tiam repiri, ac p eam in religione perpetua pace
 quiescere ac uerari medio constitui. Vnde ut her visio
 ad noticiam eorum qui his maxis prestant, aqu
 deueniret, ea quantum memoria putabat plane sub
 conspexit. Aphi est enim ad quandam intellectualium
 altitudinem, ubi quasi inter eos qd uita excesserunt, exa
 men huius rei, in consilio excellentiorum, prudente nutu
 potenti ita habitus est. Dicebat enim rex reli et terre,
 ad eum de regno huius mundi tristes multos gemitus
 oppressorum attulisse, ob religionem plebique diuice arma
 mouere, et sua potentia homines aut ad reuerentiam
 diu observate scire cogere, aut morte inferre, fueruntq
 plurimi horum lamentationum ex universa terra peruli,
 quos rex in pleno sanctorum reatu pponere mandauit. Vi
 debantur aut omnes illi quasi noti reuelis a rege ipso
 universi, ab initio super linguas mundi prouicias et ser
 tas constitui. Non enim habitus ut homines, sed intellectuales
 virtutes apparebant. Dicebat aut princeps unus omnium
 talium missorum vice, hanc sententia. Dne rex universitatis,
 quid habet omnis creatura quod ei non dedisti, ex limbo
 terre platur corpus hominis formatu spiritu rationali, per
 te inspirari, ut in eo relucet ineffabilis uirtutis tue
 ymago. Multiplicatus est ex uno plus multo qui occu
 pat acide superficiem et quous spiritus ille intellectualis.

semitatus in terra absorptus in umbra. non videat liue
et ortus sui inuicem. tu tñ confasti eadem. ea omnia
per q̄ exilitatis admiratōe eoz que sensu attingit. possit
aliqui ad te om̄i creatorem. oculus mentis attollere. et
tibi caritate firma redm̄iri. et sic demū ad ortū suū
cū fructū redire. s̄z noli dñe q̄ magna multitudo nō
pot̄ esse sine multa diuersitate. at q̄ laboriosam exip
nis et miserijs pene om̄es. vitam dūcē rogant. et sex
uili subiectione regibus qui dñant subesse. Ex quo finē
q̄ pauci ex om̄ibus. tñ oriū hnt. ut p̄p̄a utentes arbi
trij libertate. ad sui noticiam pergere queant. multis
enī corporalibus curis et suauis distrahunt. Ita te qui
es deus absconditus quere nequit. quāe p̄posuisti eis
diuersos reges. atq̄ videntes qui p̄phete dicuntur p̄lo tuo
quorū pleriq̄ legationis tue officio vsi tuo noie cultū
et leges instituerūt. et eundem p̄p̄m instruxerunt. has
leges p̄inde. at si tu ip̄e rex regū facie ad faciem eis
locutus fuisses acceptarūt. non eos s̄z te in ip̄is audire
credentes. Varijs aut nationibus varios p̄phas et
ingros misisti. et alios vno. alios alio tempe. habet
aut hoc hūana terrena conditō q̄ longa consuetudo
que in uia transisse am̄p̄i pro ueritate defendit.
Sic eueniūt nō p̄ue dissensiones. q̄n̄ quibet ḡitas
suam fidem alteri p̄feret. Quare igitur tu q̄ solus
potes p̄pter te om̄es. quē soli venerant. in oī eo qd̄
cultū adorāe uident. ē h̄ emulatio. Nam nō appetit
in om̄i eo qd̄ appetere uidebit. nisi bonū quod tu es.
quod querit. Uuens nisi uiuere. neq̄ quisq̄ aliud
oī multitudine distinctū q̄rit. q̄ uerū quod tu es quod
querit. Uuens nisi uiuere. quod existens nisi esse
tu ergo qui es dator vite et esse. es ille qui in diuisis
ritibus different̄ queri uideris. et in diuisis noībus
noīacis. qm̄ uti es. manes om̄ibus ignitus et ineffa
bilis. nō enī qui infinita iurgis es. aliqd̄ eoz es.
q̄ creasti. nec pot̄ creatūa infinitatis tue graphi p̄phende.
cū finiti ad infinitū nulla sit p̄portō. Tu aut̄ oīpotens

Ex 298 a p̄l. 3. 4.

deus potes te, qui oī invisibilis es, nō quo capi queas. tū vis
 visibilem ostendere. Noli igit amplius te occultare dñe
 sis ppius et ostende faciem tuam et salvi erūt oēs ppli
 q̄ amplius venam vite et eius dulcedinem. paz eham
 preguistatā delectē nequint nā nemo ate recedit. n̄ q̄
 te ignorat. si sic facere dignaberis. cessabit gladius. et
 odij lior. et q̄q̄ mala. et gnoscent omēs. qm̄ nō est
 nisi religio vna in ritū uarietate. q̄ si forte her disse
 rentia ritū tolli nō potit. aut nō expedit. ut diuinitas
sit deuotionis adautio. qm̄ quelibet regio huius termmo
 nris quasi tibi regi gratioribz vigilantiorē opat im
 pendet. salū ut sicut tu vng es vna sit religio et vng
 latric cultus. Sis igit placibilis dñe. quia ira tua ē
 pietas. et iusticia misericordia. pte debili creatūe tue
 Ita nos tui gmisarij quos pto tuo custodes gessisti.
 et hic intueris. nā maiestatem oī nobis possibili
 exoratoris nō suppliciter deprecamur

Ad hanc Archangeli supplicatōem tū omēs reli
 quies se piter regi sūmo intinuer. auebat qm̄
 in throno sedebat. homiez suo arbitrio dimissum i quo
 caperem eū huius consorcio creasset. h̄ q̄ uialis et ter
 renus homo sub pñipe tenebray in ignoā detine.
 Ambulans scdm̄ conditōes vite sensibilis. q̄ nō est n̄
 de mundo pñipis tenebray. et nō scdm̄ intellectualez
 interiore homiez cuius vita est de regione originis sui.
 hinc auebat se multa cura et diligentia per uarios
 pphetas qui aliorū comparatōe uidentes erat. deuitante
 hoiez reuocasse. et tandem qm̄ nec omēs ipi pphete
 sufficienter pñipem ignoācie supare possent. vbu
 suū misecit. per qd̄ fecit et senla. quod induit huā
 tate. ut sic salti homines doctem. liberrim arbitrij
 illuminaret. et uideret non scdm̄ exteriorem. sed
 interiorem hoīem ambuland. si aliqui reuerēti sperāet
 ad imortalis uite dulcedines. et q̄ uerbu suū induit
 hoīem mortalem. et in sanguine suo pbiuit testōim
 veritati illi. h̄z hoīem captem esse etne uite. ppter quā

et vni de m
rege lyual nora

assequendam aialis et sensibilis vita pro nihilo habenda
sit. qz ipa eterna vita no sit nisi interioris hominis
ultimū desiderium s. veritas que solū appetit et uti etia
est etualiter pascit intellectū. que quid. uitas intellm
pascens non est nisi uerbu ipm in quo complacent
omnia. et per quod omnia explant. et qd hūana
induit naturam ut quilibet homo fm electionem
liberi arbitrij in sua hūana nā in homine illo qui et
uerbu imortale. vitatis pabulū se assequi posse no
dubitaret. Addens. et tū her acta sint quid est qd fieri
potuit et no est fm

Ad quā interrogatōem Regis Regū. Verbu mro
fm om̄ idolorū p̄ncipatū tenēs om̄ vice
respondit. p̄ misericordiaz. et si opa tua p̄fectissima
sint. et no restet pro eoz complemento quidqz adiiciend.
tū qz ab initio decreuisti hoīem liberi arbitrij manere
et tū nihil stabile in sensibili mūdo p̄seueret. Varietqz
ex tempe opinionones et iudicia fluxibiles simit et ligat
et interpretatōnes. indiget hūana nā nebra uoluntate
ut fallacie que p̄tinuū sūt rita libm tūū extirpāt.
ut sit ueritas totūue clarescat q tū sit vna et no possit
non capi per om̄es libez intellm. p̄ducē om̄s religionū
diuersas in vnam fidem orthodoxam. placuit regi
et aduocatis angelis. q om̄ibus nationibus et linguis
p̄fessim. iubet p̄cepit ut vni p̄catorē ad vbi rito
fm adducet. et mox in consp̄u uerbi opacuerūt Viri
gramores mūdi hūis quasi in extasim rapti quos ubi
dei sit alloquebatur. Audiuit dñs Rex celī et fce gemi
tū m̄fectorū et compeditorū et in hūitūe redactorū q ob
regionū diuersitate patiūtur. et qz om̄s qui hanc. aut
faciūt. aut patiūtur p̄secutōem non aliunde mouent
nisi qz sit saluti credunt expedire. et suo creatori placē
Miseratus est qz dñs ip̄to et contentat om̄em religionū
diuersitate. tū om̄m hoīm consensu in vniā concordit
reduci amplis diuolabiles. H om̄s m̄sterij uobis
viris electis. committit. dando uobis assilentes ex sua curia

admiratores angelicos spiritus qui nos custodiant ac dirigant
loca deputans iherusalem ad hunc aptissimum

Ad hoc unus preteritis semor et ut apparuit grecus p'mis
sa adoracione respondit, laudes deo nro dicimus, nunc
misericordia sup omnia opa eius. qui solus potens est efficere
q in vnu concordante pace tanta religionu diuersitas con
duat, nunc precepto nos facitua eius, no possimus non
obedire, oramus tamen nunc iustitiam quo modo hoc p nos eligendis
vritas possit introduci, Nam aliam fidem ab ea qua natio
quolibet etiam sanguine baptisme defendit nra persuasione
difficiliter acceptabit Respondit Verbu, Non aliam fidem h
condem vnam vndiq phypom reperitis Vos eni qui ut
adestis inter vte lingue consortes sapientes dicimur, aut
salu phi seu sapie amatores Ita est inquit grecus si q
oms amatis sapiam, none ipam sapientiam esse phypo
mitis. Clamabant omes siml dubitare neinez. ea esse
Subiuxit uerbu Qm aut no pot esse nisi una sapia
si eni possibile foret plures esse sapientias. illas ab vna
id esse nre esset. Ante n omem pluralitatem est vritas
Greus nemo nrm hesitat in hoc, qm sit una sapientia
qua omes amamus et p quam phi noiamur, cum phi
cipatione sunt multi sapientes, sapientia ipa simpli et
indivisa in se pmanente, Verbu concordatis q omes vna
esse simplicissimas sapiam cum vis est instabilis, et expitur
qsq in exphatoc virtutis eius instabilem ac infinitam vim
illam, qm eni visus ad ea que visibilia sunt se conuolit et
q qd intuetur attendit, ex vi sapie prodijisse Ita de auditu
et singulis q sensus attingit, inuibilem sapiam omnia excede
affirmat Greus. Nec nos qui ferimus hanc phi profes
sione alia via dulcedine sapie qua xerim q sensu subiacent
admiratoc p'pstatam amamus, quis n non morexetur
pro adipiscenda tali sapia, ex q omis emanat pulchitudo,
oms dulcedo uite, et omis desiderabile In opificio hominis
quata relictet uirtus sapie, in mebris. ordine membrorum
bita infusa. armonia. organoz motu et demu in phi ra
tionali qui rapax est artium mirabilu et est quasi signatim
sapie in quo super omia ut in p'mqua ymagine relictet

sapientia aeterna ut veritas in quinquaginta similitudine, et quod
super omnia mirabilius est relucencia illa sapientia per rebe-
mentem questionem huius ad veritatem plus ac plus accedit
quousque una ipsa relucencia de umbra ymaginis continue
verior fiat et conformior uere sapientie. Licet absoluta ipsa
sapientia nunquam sit uti est in alio attingibilis, ut sit sit
perpetuus et indeficiens cibus intellectualis ipsa aeterna
inexhaustibilis sapientia. **Verbum.** Hec inceditis ad mem-
quo tendimus propositum omnes igitur vos et si diversarum
religionum uocemini unum proponitis in omni diuersitate tali,
quod sapientiam uocatis, sed dicite completitur ne una sapientia omne
quod dici potest. Respondit ytalus

Inmo non est uerbum ex sapientiam, uerbum enim summe
sapientis in sapientia est, et in uerbo sapientia ut
quicquid extra eam omnia enim infinita completitur
sapientia, uerbum. Si quis igitur dicit omnia in sapientia creata et
alius omnia in uerbo creata. dicitur ne illi idem aut diuersum
ytalus licet appareat diuersitas inductione est tamen idem
in sententia. Nam creatoris uerbum in quo creata creauit
non potest esse nisi sapientia eius. **Verbum.** Quid igitur appareat uobis
est sapientia illa deus aut creatura. **ytalus** quia deus creator
omnia creat in sapientia ipse est necessario sapientia create
sapientie, an enim omnem creaturam est sapientia per quam
omne creatum id est quod est. **Verbum.** Licet sapientia est aeterna
quia an omne initium et creatum. **ytalus.** Nemo negare
potest quin id quod intelligitur esse an omne principium sit
eternum. **Verbum** est ergo principium. **ytalus** ita est. **Verbum**
ergo simplicissimum omne enim compositum est principium. compo-
nencia enim non potest esse post compositum. **ytalus** fateor
Verbum sapientia igitur est eternitas. **ytalus.** Nec hoc aliter esse
potest. **Verbum** non est aut possibile plures esse eternitates quia
an omnem pluralitatem est unitas. **ytalus** neque id quousque
diffinitur. **Verbum** est igitur sapientia deus unus simplex aeternus
principium omni. **ytalus** ita nunc est. **Verbum** Ecce quod uos uariarum
fectorum per in religione unius dei quem omnes prehypo-
thesitis in eo quod uos amatores sapientie profiteamini comendatis.
Arabs

Si Arabs exorsus respondit. quod nihil clarius nec
 uerius dici potest. Verbum. Sicut aut uos profi
 temini ex eo quia amatores sapientie absolutam
 sapiam. putatis ne homines intellectu uigentes non amae
 sapiam. Arabs. puto uerissime omnes homines na ape
 tre sapiam cum sapientia sit uita intellectus qui alio
 cibo q uitate et cibo uite seu pane suo intellectuali. qui
 sapia est in uita sua conseruari nequit. sed em omne
 existens appetit omne id sine quo existere no potest. Ita
 intellectualis uita sapiam. Verbu Omnes ergo homines
 profitentur uobiscum una absoluta sapiam esse qua p suppo
 nunt q est unus deus. Arabs. sic est. et aliud nemo
 intelligens asserere potest. Verbu una est igit religio et
 cultus omni intellectu uigenti. q in omni diuersitate
 rituum phypothetur. Arabs. Tu es sapia quia uerbu dei
 quelo cultores plurim deoz. quod tu phis in uno deo con
 trunt Nam nullo unq tempe phi aliter sensisse repe
 ruitur q q impossibile sit esse plures deos quibus unus
 hypoxaltatus no prehit qui solus est principiu a quo
 alij habent qd q habent multo excellentis q monas
 in nro. Verbu omnes qui unq plures deos coluerunt di
 uinitate esse prehypothecerunt. illam em in omnibus
 dijs tamq in participantibus eandem adorant. Sicut
 em albedine no existente. non sunt alba. Ita diuinitate
 non existente. non sunt di. cultus igit deoz qstet
 diuinitatem. et qui dicit plures deos dicit unum
 antecedenter omni principiu sed qui asserit plures sanctos
 unu sanctu sanctoru mag picipat omnes alij sancti
 sunt admittit. Unq gens aliqua adeo solida fuit
que plures recederet deos. quoz quisq foret pma ta
 principiu aut creator vniuersi. Arabs. Ita puto. Nam
 contradicit sibi ipi plura ee principia pma. pnti
 piu em cu non possit esse principiatu. qz a seipo foret
 principiatu et esset antiquam esset qd non capit ratio
 ideo principiu est eternu. et non est possibile plura
 esse eterna quia ante omes pluralitate unitas ita
 unu nro erit principiu et causa vniuersi ob hoc
 non reperi hactenus gentem aliq in hoc a ueritatis

uia declinasse Verbu. Si igitur omnes qui plures deos uenerant respexerint ad id quod presupponit. scilicet ad deitatem que est causa omnium et illam uti ratio ipsa dicit in religione manifestam assumpserint sed ipsam implicite colunt in omnibus quos deos noverunt. hic est dissoluta Arabs. forte hoc non foret difficile sed tollere cultum deorum esset graue. Nam ipsius suffragia sibi ex cultu prestanti pro recto tenet et inclinat. ob hoc pro sua saluatione ad illa numina Verbu. si de saluatione parci iam dicto modo informaretur populus potius quæreret saluationem in eo qui dedit esse et est ipse saluator atque saluatio infinita quam in his que ex se nihil habent nisi ab ipso saluatore concedatur ubi uero populus qui sancti habiti sunt omnino opinioe quia deiformiter uixerunt confugiet quasi ad acceptum intercessorem in quadam aut infirmitate aut alia uirtute aut eundem diuina uenerande adorant. seu eius memoriam reuerentur æquetur quod uirtus dei et eius uita est imitanda diuino modo Vni soli deo omnem daret latrice cultu. non contradiceret uirtuti religioni et hoc modo populus facile quæteretur. Hic Indus

Quid tunc de scaturis et simulacris Verbum ymagines que ad noticiam deducunt ea que in uero Vni dei cultu conceduntur non dampnantur sed quando a cultu latrice Vni dei abducunt quasi in ipsis lapidibus sit aliquid diuinitatis et statue alligetur tunc quia deripiunt et a ueritate auerunt multo confinguntur deus Indus. difficile est ipsum auertere ab inueterata ydolatra ob responsa que dantur Verbu raro hoc responsa aliter quam per sacerdotes qui sit nunc refrimunt respondisse fabricant. Nam quesito proposito aut arte aliquid quod ex reli dispositione in obseruancia produxerunt aut forte confingunt responsum quod minimi arbitrantur quasi sit reu aut apollo uel sol uideat respondere quia per accidit illa plerumque esse aut ambigua ne apte conueniat de mendacio aut penitus mendosa. et si aliquando uero casu uera et quando sacerdos est bonus reuertor melius diuinat et responsa ueriora Indus. compertum est sepe

spiritui quendam statue alligati patent responsa dare
 Verbu. Non aia hominis aut opollimis vel esulaprij
 aut alterius qui pro deo volu^t s^z spūs neq^z ante ab
 initio huane salutis vinitus fuit se fide per horū
 aliquando sed raro statue alligari et ad responsa regi
 ut sit decipet. s^z postq^z detecta est fallacia cessant
 unde hodie os hnt et non loquuntur postq^z expmto
 compta est hec fallacia seductoris in multis regionib⁹
 p^zterea dampnata est ydolatria. pene per omia
 sapientiorū homi loca et non erit difficile similiter
 in oriente ad inuocandū vniū dei fallacia ydolatrie
 detegi ut sit illi ceteris mundi nationibus reformet^r
 Indus detectis fallacijs pagis atq^z p ob illis romā
 prudentissimi finit et greci atq^z arabes ydola confu
 gerūt spandim est omio ydolatrios indos similiter
 agere maxime tū sapientes sunt et necessitate religioni
 in cultu vniū dei esse nō hesitant etiam si tū hor
 ydola suo mō venerent^r hec de vno deo adorādo
 sit conclusionē sapient pariteram s^z de temo deo
 difficilimū erit concordiam vniūq^z acceptari. videbit^r
 enī omibus trinitate sine tribus concipi non posse
 q^z si trinitas est indiuitate erit et pluralitas in dete
 prius aut dictū est et vere ita esse nūc est s^z nō esse
 nisi vnam deitatem absolutam. nō est igit^r pluralitas
 in absoluta deitate s^z in p^zicipantibus qui nō sūt
 deus absolute. s^z dī p^zicipatione Verbu deus ut crea
 tor est trinus et vnus ut infinitus. nec trinus
 nec vnus nec quicq^z corū q^z dīi possunt Nam
 noua que deo attribuntur sumuntur a creaturis
 tū ipse sit in se ineffabilis et sup omē qd nouari
 aut dici posset Unde q^z deū tolerantes ipm adorāe
 debent tanq^z p^zicipium vniuersi In ipō autem
 vno vniuerso spūit^r p^zicipiū multitudo inegalitas
 et separatio. multitudo enī stellarū arborū hominū
 lapidū scilicet patet. omis aut multitudinis vnitās
 est p^zicipiū quare p^zicipiū multitudinis ē etia
 vnitās. spūit^r in vno vniuerso p^zicipiū inegalitas
 quia nulla similis alteri inegalitas aut radit

ab equalitate Unitatis. Ante igitur omnem inequalitatem
est equalitas eterna. Repitur in Uno Uniuerso prin-
cipio seu separatio, aut autem omnes distinctio
est conexio Unitatis et equalitatis, a qua quidem con-
nexionem radit separatio seu distinctio. Connexio igitur
eterna, sed non potest esse plura eterna, igitur in una eter-
nitate reperitur Unitas Unitatis equalitas et Unitas et
equalitatis Unio seu conexio. Sic principium simplicissimum
Uniuersi est Unitetum quod in principio complurari debet
principium, omne aut principium dicitur sic se in principio
suo complurari et in omni principio terna talis dis-
tinctio in Unitate essentie reperitur, quare et omni prin-
cipium simplicissimum est trium et unum. Caldenes

Item et si sapientes aliquantulum capere possent.
in quibus videretur excedunt, nam ut intelligo
non est Verum quod sint tres dii sed unus qui unus est
et trinus, Vis ne duere quod ipse unus in Unitate est
trinus. Verbum. Dens est absoluta vis omni iuncti
quia omnipotens. Unde in non sit nisi una absoluta
iunctus quod est diuina essentia illam iunctum dicitur trium,
non est aliud quam deum asserere trium. Sed non sic sapias
Unitatem prout distinguitur contra Realitatem, quod ideo
iunctus est ipsa realitas, sic est de potentia absoluta
que est et Unitas, nam non videtur tunc absurdum
si dicitur omnipotentiam diuinam que dens in se habet
Unitatem quod est entitas equalitatem et connexionem
ut sit potentia Unitatis Unitas seu essentiat omnia
que habent esse. In tunc enim res est in quantum una est
unum et ens iunctum Unitate et potentia equalitatis equali-
tatem seu format omnia quod consistunt. In hoc enim
quod res nec plus nec minus est quam id quod est.
equaliter est, si enim plus uel minus esset non
esset sine equalitate, igitur non potest esse, sic pote-
ntia connexionis Unitas seu nectat. Unde omnipotentia
in Unitate Unitatis uocat de non esse, ut quod non
erat fiat capax ipsius esse, et in Unitate equalitatis
format, et in Unitate connexionis nectit, uti in cetera

amoris / iudes quod amare nequit amante amabili /
 An igitur de non esse uocat per omnipotentia homo primo
 in ordine oritur unitas, post equalitas, inde nexus
 utriusque nam nichil esse potest nisi sit unum, potest igitur
 est unum et quod homo uocatur de non esse potest. Unitas
 hominis et non leonis uel alterius rei. equalitas autem
 non potest esse nisi ab unitate oriri nam alitas non potest
 equalitatem. sed unitas seu ydemptitas. Deinde ex
 unitate et equalitate procedit amor seu nexus. Unitas
 enim ab equalitate et equalitas ab unitate non sunt
 separabiles. nexus igitur seu amor sic se habet, quod posita
 unitate ponitur equalitas, et posita unitate et equalitate
 ponitur amor seu nexus. Si igitur non separatur equalitas,
 quod sit unitatis equalitas, et non separatur nexus, quod
 sit unitatis et equalitatis nexus, ita quod nexus est in
 unitate et equalitate, et equalitas in unitate, et unitas
 in equalitate, et unitas et equalitas in nexu, manifestum
 est non esse in trinitate essentialiter distinctos.
 Illa enim que essentialiter differunt, ita se habent quod
 unum esse potest alio non existente, sed quod sic se habet
 ternitas quod posita unitate ponitur unitatis equalitas
 et ego, hinc non in essentia sed in relatione uidetur
 quod alia est unitas alia equalitas alia, ternitas.
 Naturalis autem distinctio est essentialis. Nam binarius
 differt a ternario essentialiter. Posito enim binario non
 ponitur ternarius et ad esse binarii non sequitur ternari-
 us quod ternitas in deo non est composita seu plu-
 ris seu naturalis sed est simplicissima unitas, qui igitur
 deum uocatur unum non negabit ipsum ternum, quod intel-
 ligunt trinitatem illam non distinguendi ab unitate
 simplicissima, sed eam ipsam. Ita quod nisi esset ipsa trinitas
 in unitate non esset ipsum principium omnipotens ad cre-
 andum uniuersum et singula, virtus quod unitior
 tanto fortior, quod aut unitior tanto simplicior
 quod igitur potentior seu fortior tanto simplicior.
 Unde cum essentia divina sit omnipotens et simplicissima
 et trina. Inie enim trinitate non foret principium
 simplicissimum fortissimum et omnipotens. Caldeus.

Arbitror neminem ab isto intellectu dissentire posse
s. q. deus habeat filium et partem in deo hoc
impugnant arabes et multi cum ipsis. Verbum. Homi-
nant aliqui unitate patris. equalitate filii et nexu
sancti spiritus q. illi termini et si non sunt proprii in
conuenienter significant trinitatem. nam de patre
filius. et ab unitate et equalitate filii amor seu spiritus
transit enim nam patris in quandam equalitatem
in filio. quare amor et nexus ab unitate et equalitate
exoritur. et si simplices termini reperti possent
aptiores forent ut est unitas iditas et ydeitas
huius enim termini magis uidentur feruidissima centre
simplicitatem explicare. Et attende cum in essentia
rationalis anime sit quedam feruiditas si mens
sapientia et amor seu uoluntas quoniam mens ex se
exerit intellectum seu sapientiam ex quibus uoluntas
seu amor ut est hoc trinitas in unitate essentie
anime feruiditas quia habet in similitudine ferui-
ditatis in unitate trinitatis. Sic res omnis creata gerit
ymaginem altius creatiue et habet suo modo feruidi-
tatem in similitudine propinqua uel distantia feruidi-
tatis sine unitatis omnium creaturarum dicitur ut non solum creatura
habeat esse ab eo diuino s. esse feruidum suo modo
etiam ab eo feruidissimo trino et uno. hinc quo esse
feruido non posset nec mundus subsistere. nec facta
esset meliori modo quo esse posset

ptime explanata est superius bndicta trinitas.
que negari nequit. Nam prophetas quid nobis
ipsum quoniam duxerit appericiens aiebat deum interrogasse
quid ipse qui aliis feruiditatem generationis tribuit
sterilis esse possit et quoniam uidei fugiant trinitatem
et hoc quia ea putarent pluralitatem in intellectu
q. sit feruiditas simplicissima placent nequeat
Verbum. facile etiam arabes et omnes sapientes ex
hijs intelligent trinitatem negare. et negare diuinam
feruiditatem et altitatem creatiuam. ac q. admissio
trinitatis est negare deorum pluralitatem et gloriolam

facit enim ipsa fecunditas que est et trinitas. non esse
 necesse quod sint plures dii qui conseruant ad creaturam
 omnium cum una fecunditas infinita infinita sufficiat
 omne id necesse quod est creabile / multo melius arabes
 sapere poterunt veritatem hoc modo / quod modo quo ipsi
 loquuntur. deum habere. essentiam et vitam / adduntque
 deum habere spiritum et spiritum. Nam si dicitur deum vitam habere
 non potest intelligi anima illa nisi ratio seu verbum quod
 est deus / non est enim aliud ratio quam verbum / et quid
 tunc est spiritus sanctus dei nisi amor qui est deus.
 Nichil enim de deo simplicissimo verificatur quod non est
 ipse. Si verum est deum habere verbum spiritum / verum est spiritum
 esse deum / habere enim rursus conuenit deo quod ipse
 est omnia ita quod habere in deo est esse / Unde arabes non
 negant deum mentem esse ab illa verbum generari seu
 sapientiam et ex his spiritum seu amorem procedere
 et hoc est illa trinitas que supra est explanata
 et per arabes posita / licet plerique ex ipsis non adstant
 se trinitate fateri / sic et in prophetis veteris uos iudei
 christi / verbo dei relos formatos et spiritum eius / modo
 autem quo negant arabes et iudei trinitate / recte
 ab omnibus negari debet / huius modo quo uitas spiritus
 supra explicatur ab omnibus de necessitate amplectitur
 Ad hoc. Scita.

Nichil superflui esse potest in adoratore simpliciter
 sine trinitatis quia et hodie omnes qui deos
 uenerant adorant dicunt enim sapientes deum creatorem
 esse utriusque sexus atque amorem / Volentes per hoc ferre
 dissimulata trinitatem creatoris modo quo prius explenda
 Alii asserunt deum superexaltatum de se exerceat intellectum
 seu rationem et hunc dicunt deum de deo atque illi asserunt
 deum creatorem / qui omne creatum rationem et rationem habet
 tunc sit hoc et non aliud / Omnis igitur rerum ratio una
 infinita deus est / ratio autem que logos seu spiritum
 a presente emanat / ut in omnipotens verbum profert
 facta sunt ea in re. que in verbo operantur ut si dicitur
 omnipotentia. fiat lux. tunc lux in verbo operata

existit ita actū / hoc igitur uerbum dei est intellectuale ut
prout res est concepta in intellectu ut sit / ita existat
realiter. Dicunt deinde spm̄ conuersionis procedere
in tertio ordine qui scilicet conuertit omnia ad
vnu ut sit unitas / sed unitas vniuersi / nam
aiam mundi seu spm̄ / qui omnia nectit p̄ que
quolibet necessitate habet participationem ordinis ut
sit p̄ vniuersi posuerunt. Oportet igitur q̄ hic spūs
in principio sit ipm̄ principium amor aut nectit hic
amor qui deus est seu caritas dici pot̄ hic spūs /
cuius vis est diffusa per vniuersum / ita q̄ nexus
quo ptes ad vnu seu totū conuertuntur sine quo perfectio
nulla subsisteret / habeat deū suū principium ita clare
conspicit omēs sapientes aliquid unitatis in vniuerso
attigisse et p̄pterea dum hanc quā nos audiuius
explicationem audierit gaudebunt et laudabunt
Respondit. Gallus. aliqui hoc argumentū ne
hilatū inter studiosos audiui. Eternitas q̄ est nige
rita aut genita / aut nec est ingenta et genita
Videō ingentam rationabiliter p̄rem omipo
tentem uocari / genitā uerbum seu filiū / nec nige
rita nec genitā amorem seu spm̄ sūm q̄ ip̄
procedit ab utroq̄ / et nec est ingentus q̄ nō
est p̄ / nec genitus q̄ nō est filius sed p̄cedens
ab utroq̄ / Vna est igitur eternitas et illa ē trina
et simplicissima / vna deitas trina / vna essentia trina
vna uita trina / vna potentia trina / vna uirtus
trina. In hac nūc scola proferi et que obscura fuerunt
lucē clarius q̄ntum nūc datur patebant. Et q̄d max̄
restat contradictio inuidē asserentibus quibusdam
Verbum caro sūm ob redemptionem om̄i alijs alijs senti
entibus oportet super hoc nos informari quomodo
in ea difficultate concordia attingimus Verbum. hanc
ptem elucidandam Petrus ap̄lus recepit ipm̄ audite.
sufficienter eū edocebit q̄q̄ abscondita uobis / et repa
rente petro in medio eorū ita exclusus est / Petrus.

Mnis circa incarnatū uerbū diuersitas has
 uidetur habere uarietates pmo quibusdam di
 centibus uerbū dei non esse deū et her ps est iam
 ante sufficienter patefacta / qm̄ nō pōt uerbū dei nisi
 deus esse hoc aut uerbū est ratio. Deum em̄ habē
 rationem qui est creator om̄i rationabilū aiāz
 et sp̄ritū indubū est. her aut ratio dei non ē n̄
 deus uti p̄positū est. Nam habere in deo cōcidit
 cū esse. Ille em̄ a quo sūt om̄ia in se completitur
 om̄ia et est om̄ia in om̄ibus quia formator om̄i.
 ergo forma formarū. forma aut formarū complicat
 in se om̄es formas formabiles Verbu igit̄ seu ratio
 infinita causa et mensura om̄i que fieri pūt deus
 est. quā illi qui admittunt uerbū dei esse incor
 natū seu hūanū nāc est q̄ ip̄i fateant̄ hominē
 illū quē dicit̄ dei uerbū esse etiam deū / hic persā
 scutus est dicens / p̄ter uerbū dei est deus quō
 deus qui est immutabilis fieri posset non deus s̄z homo
 creator creatura. negamus em̄ hoc pene om̄es pau
 ris in europa demptis / et si sint quidam inter nos
 qui xp̄iani uocentur / illi nobiscū concordant hūic
 rei impossibilitatē s̄z q̄ infinitū sit finitū et etnū
 tempale. Petrus hoc ip̄m s̄z etnū esse tempale con
 stanter uobiscū nego. s̄z cū uos om̄es qui legem arabū
 tenetis dicatis xp̄m esse uerbū dei & bene dicitis ne
 cessē est q̄ et fateamini ip̄m deū. Persā. fatemur
 ip̄m esse uerbum & sp̄m dei. quasi inter om̄es qui
 sūt aut fuerunt nemo habuit illam excellēciam
 uerbi et sp̄s dei. nō tamē admittimus p̄terea
 q̄ fuerit deus q̄ nō habet participem / ne igit̄ incida
 in pluralitatem deoz negamus ip̄m deū quē deo
 pximū profiteamur. Petrus. in xp̄o naturā hūā
 nam creditis. Persā. Credimus et illam uerā in
 eo fuisse & p̄stetisse affirmamus Petrus. optime
 her nā q̄ hūana non erat diuina / et ita om̄e
 id quod in xp̄o uidetis sedm̄ hanc nāz hūanam
 p̄ quā filis erat alijs hominibus non apprehenditis

xpm deū sed hominem. Persa. ita est. petrus. in hoc
nemo a uobis dissentit. nam natura humana fuit in
xpo pfectissima per quam fuit uerus homo et mor
ialis ut alij homines. sed illam aut naturam non
fuit uerbu dei. dicitur igitur mihi tu fateamur cum
uerbu dei quid per hoc intenditis. persa. non naturam
sed gratiam sed ipm hanc gratiam excelsam asseruit
q in eo deus posuit uerbu suu. petrus. Nonne
in alijs pphetis similiter posuit uerbu suu nam
omnes uerbo dñi locuti sunt. et erant iustij ubi
dei persa. ita est sed omni pphetarum maximus xpus.
Ideo magis ppe iduenit sibi ut dicit uerbu
dei q alijs pphetis / possent enī plures missive in
se uerbu regis gmerere in particularibus negotijs
et prouincijs / sed una sola que uerbu regis gmeret
per quod totu regnu regatur sed quia gmeret legē
et pceptum cui omnes obediunt tenentur. Petrus.
bonam ad hunc finem uideris similitudinem
appohisse sed q uerbu regis spm in uarijs rebus
nō mutat ipas reas in alias naturas / manet
enī nāe earū post mspōnē uerbi uti erat ate
sic dicitis nāz humanam mansisse in xpo persa
dicimus / petrus placet sed attende que est dēa
inter missuas et heredem regni. In herede regni
est ppe uerbum regis uiuū et libeū et illimitatū
missuus neqz persa. fateor si rex mittit heredem
in regnu. heres portat uerbu patris uiuū et illi
mitatū petrus. Nonne ppe heres est uerbu et nō
mūtus seu dmissarius aut brā uel missuus / et
in uerbo heredis complacent omnia uerba mutorū
et missuū. et quis heres regni nō sit pē sed filius
nō est alienus a regia natura. p quā equaliter est
heres / persa. bñ ratio sed obstat quia et filius fuit
duo ideo nō admittimus deū hēe filiū / filius enī
esset alius deus q pater. sed filius regis alius homo
q pater petrus bñ similitudine impregnas. nam
nō est ppa qn attendis ad hypposita sed si tollis dñm

sitatem nŕialem hypothoz et relpŕis ad potentiam
 que est in regali dignitate pŕis et filij sui hŕedis
 tŕe uides quŕd illa potentia regalis est una et in
 pŕe et in filio / in pŕe ut in genito in filio ut in
 genito seu uno uerbo pŕis pŕsa pŕoleque. Petrus.
 Esto igit qŕ sit potentia regalis talis absoluta ingŕita
 et genita et qŕ ipa talis ingenita uocat ad societatem
 ŕuŕŕionis ŕonaturalis genite natura. alienŕi ut aliena
 natura in ŕunione nŕi pŕia ŕimul et indiuiŕŕe poŕŕideat
 regnŕi / nonne nŕalis ŕuŕŕŕio et gratioŕa seu adoptiua
 in una hŕeditate conŕerunt. Pŕsa. maŕifestŕ est. Petrus
 ŕit est in una ŕuŕŕŕione. Vnius regnŕi Vniŕŕ² filiaŕ
 et adoptio. S; adoptioŕis ŕuŕŕŕio non inŕe ŕ in filia
 tionis ŕuŕŕŕione ŕuppoŕita. Adoptio eni qŕ de ŕua nŕa
 non ŕuŕŕedit ŕi ŕuŕŕedere debet filiaŕe exiŕŕente oportet
 qŕ non in ŕe ŕ in illa ŕuppoŕetur que per nŕz ŕuŕe
 dit. Si igit adoptio ut in filiaŕione ŕuŕŕedit in adoptioe
 ŕimpliŕŕŕime et indiuiŕŕibilis hŕeditatis non rapit ex ŕe
 ŕ ex filiaŕione ŕuŕŕŕione / non erit alius ŕuŕŕŕor adop
 tiuus et alius nŕalis. Licet alia nŕa adoptioŕis alia
 nŕalis / nŕa qŕ ŕepatuŕ ŕoret et non in eadem ypoŕŕaŕi
 adoptiuius in nŕali / quŕd conŕeretur in ŕuŕŕŕione indi
 uiŕŕibilis hŕeditatis. Vnde in xpŕo ŕit tenenduŕ est / nŕz
 hŕuŕanŕi Vniŕŕam uerbo ŕei nature diuine / ita qŕ
 hŕuŕana non tranŕŕit in diuina / ŕ adhet ŕit indiŕŕo
 lubiliter eudem ut nŕ ŕepatim inŕe ŕed in diuina
 pŕŕonet / ad finem qŕ ipa hŕuŕa natura uocata ad
 ŕuŕŕŕione etne uite in diuina i ipa diuina imor
 talitatem aŕŕequi poŕŕit. Pŕsa.

Ompetenter rapio iŕŕud / ŕ ad huc alio intelli
 gibili exemplo iam dictŕ clarifica. Petrus
 non pŕt ŕungi ŕimilitudines pŕŕile. S; ene ŕapientia
 inŕe. est ne accidens uel ŕbŕa. pŕsa. ŕbŕa ut inŕe ut
 aut aliteri accedit accidens. Petrus. Omŕis aut ŕapia
 in omŕibus ŕapientibus ab illa e que est pŕŕŕe ŕapia
 qŕm illa deus pŕŕŕa oŕŕenta ŕunt hŕe. Petrus. none
 Vnus homo est ŕapientior alio. pŕsa. rectŕ est. Petrus.

qui igitur sapientior p[er] se ad sapientiam p[er] se
que est max[im]a absolute, et qui minus sapiens e[st] minor
Petrus. admitto, petrus. Illu[m]q[ue] aut[em] aliquis homo s[e]c[un]d[u]m
naturam humanam adeo sapiens est, q[uo]d posset esse sapie
rior Nam inter sapiam contractam s[e]c[un]d[u]m humanam et
sapientiam p[er] se que est diuina et max[im]a atq[ue] infi
nita semper manet infinita distantia. Petrus. et hoc
simil[iter] manifestu[m] Petrus. sic de magisterio absoluto et
magisterio co[n]cto p[ar]iformiter. In magisterio enim
absoluto non est ars infinita in g[e]n[er]e finita. Esto
ig[itu]r q[uo]d intellectus alius tale magisteriu[m] et talem sa
pientiam habeat, q[uo]d non sit possibile maiore[m] habere
sapiam seu maius magisteriu[m], tunc intellectus illius
maxime vnitus est sapientie p[er] se seu magisterio p[er] se
adeo q[uo]d vnio illa maior esse no[n] posset. Nonne ille intel
lectus in d[iv]initate vnite sapie[n]te max[im]e, et vniti max[im]i
magisterij cui vnitur d[iv]inam uirtutem adeptus
esset et in homine talem habentem intellectu[m], natura
intellectualis hu[m]ana esset imediatissime vnita ne
diuine seu sapie[n]te etne. ubi a[ut]em arti omnipotenti p[er] se.
fateor totum s[e]c[un]d[u]m hoc vnio adhuc esset gratie. Petrus
q[uo]d vnio tanta foret nature inferioris ad d[iv]inam
q[uo]d maior esse non posset, tunc foret etia[m] in v[er]itate
p[er]sonali quadiu[m] em[en] n[on] inferior no[n] eleuari in v[er]i
tatem p[er]sonalem et ypostaticam superioris maior
esse posset, si ig[itu]r p[er] se p[er] se max[im]a, inferior in superiori
adherendo subleuaret, nec hoc per naturam s[e]c[un]d[u]m g[e]n[er]em
hec aut[em] gratia max[im]a, q[uo]d maior esse nequit
non distat a n[on]a sed cu[m] illa vnitur. Unde et si per
g[e]n[er]em hu[m]ana natura vnatur diuine hi[is] gratia
illa cu[m] maior esse nequeat imediatissime vniet[ur]
in natura. Petrus. quolibetq[ue] dixeris ex quo natura
hu[m]ana p[er] g[e]n[er]em potest eleuari ad v[er]itatem diuine
in quolibet homine non plus dici debet homo xp[istu]s
deus, q[uam] alius sanctus. licet ip[s]e inter homines
sanctissimus Petrus. Si attenderes in solo xp[istu] alti
tudinem altissimam que maior esse nequit, et

et gratiam maximam que maior esse nequit et
sanctitatem maximam et ita de ceteris. deinde attendes
non esse possibile altitudinem maximam que maior
esse nequit esse plus quam unam et ita de gratia et
sanctitate atque post hoc adiectis omnem altitu-
dinem tunc quicunque gradum habuerit
inproportionabiliter distare ab altitudine illa que maior
esse nequit ita quod dato quocunque gradu altitudinis
inter illud et solum altissimum cadere possint infiniti
maiores dato et minores altissimo. Ita de gratia
scientie prudentie sapientie magisterio et singulis
huiusmodi videtur solum unum christum esse posse in quo
natura humana in unitate hypostasi unita est nature
divine et hoc ipsum arabes interpretantur quantum plerumque
non plene considerant. dicunt enim arabes christum solum
altissimum in hoc mundo et futuro et verbum dei neque
ille quod datus christum deum et hominem aliud dicunt
quod christum solum altissimum hominem et verbum dei per se
videtur quod postquam unio illa que in altissimo est natura
bene consideratur quod arabes durabiles sunt ad veri-
piendum hanc fidem quod per eam unitas dei quam
maxime custodire nitentur nequeque laedit sed salua-
tur dicto quod capi potest quod natura humana non in se
sed in divina adhuc hypostatur petrus rube ex-
hibet remotionem lapidis magnes attrahit ferrum ferum
et adherendo in aere magneti natura ferri non
in sua ponderosa natura subsistit alias enim non
pendet in aere sed cadet secundum naturam suam versus
centrum terre sed in virtute nature magnetis ferri
magnetis adherendo subsistit in aere et non virtute
nature proprie secundum quam ibi esse non posset causa
autem cur magnetis hic ferri natura ad naturam mag-
netis est quod ferri existit in se similitudine nature
magnetis a qua ortum recepit dicitur sic dum natura
intellectualis humana adheret nature intellectuali
divine proximissime a quo recepit esse illi adhuc
ut fonti vite sue inseparabiliter per se intelligo.

22
Petrus ad hunc arabum secta que magna est facit
xpm mortuos resuscitasse et de luto volatilia creasse
et multa alia que ihu xpm tamq[ue] p[ro]phetam habentes
expresse fecisse g[ra]tulentur ex quibus facilius duci p[oss]unt
qm ipm hoc fecisse in v[er]itate n[on] diuine cui h[um]ana
supposita sunt vnita s[un]t negari nequit potestas em
xpi qua impauit ista fieri que facta p[er] eu[m] arabes
confitentur n[on] potuit esse s[ecundu]m naturam humanam
nisi h[um]ana illa in v[er]ione ad diuinam t[ra]nsgressa
est taliter m[is]c[er]e assumpta foret. Persa ista et
multa de xpo arabes affirmant q[uod] in alijstam
constantur / exit tamen difficilior iudeos ad huius
credulitate[m] adducere q[uam] alios / qm ipi de xpo nichil
per expresse admittit Petrus habent in suis
scripturis de xpo illa omnia s[ed] lexalem scilicet sequens
intelligere noluit hoc in iudeos existencia[m] in d[omi]no
dicit concordiam pauci em[en]t finit et turbare fin
uerbim[us] m[un]dum acinis non poterit Syrus ad h
Etce audiui sup[er]ius concordiam ex p[ro]p[ri]is
positis in qualibet secta posse xpm dicere
quid hoc in isto potit[ur] ex h[uius]m[od]i a[ss]ertu[m] Petrus
dicam et p[ri]mu[m] dicito m[un]do m[un]do solus deus est
eternus et immortalis Syrus s[ed] facit credo nam om[n]e
p[re]ter deu[m] p[ri]ncipat[ur] est quae cum p[ri]ncipium
habeat / habebit s[ecundu]m natura[m] suam et finem. De
leus Nonne pone omnis religio iudeos xpianorum
arabum et alior[um] p[ro]p[ri]orum hominu[m] tenet h[um]anas
mortalem n[on] t[ame]n t[ra]nsg[ress]a hominis post morte[m] t[ra]nsg[ress]am
ad vitam p[er]petuam resurrectionem Syrus ita credit
Petrus fatentur igit[ur] omnes tales n[on] h[um]ana[m] diuine
et immortalis v[er]itatis debere nam al[iter] quo[m]odo fuisse[n]t n[on]
h[um]ana ad immortalitatem si eadem n[on] adhereret
v[er]ione inseparabili Syrus hoc n[on] p[ro]p[ri]um
fides resurrectionis Petrus Si igit[ur] hoc fides habet
go ip[s]a natura h[um]ana in aliquo ho[m]i[n]e p[oss]it
v[er]it[as] diuine in illo saluet qui est fides om[n]i
gentiu[m] et altissimus messias et xpus p[ro]ut no[n]ant

xpm arabes, et iudei. Hic em deo sedm omnes pxim9
 est ille in quo omni homi natura posita. Vnde deo
 ob hoc ipse est saluator et mediator omni inq. natura
 huana que est una et per qua omnes homines hoies
 sunt. Vnde diuine et auctali nate ut sit omnes
 homines. eundem ne assequatur. Etherechos auctus
 Syrus. intelligit uelle fidei. Etherechos auctus
 phippone. Vnde natura huane ad diuinam. sine
 qua hoc fides foret impossibilis. et hanc assecis esse
 in xpo. quare ipm phippone. fides. Petrus. recte sapit
 ex hoc arripe. quod omnia promissa. quod iudeis pro:
 missa. reputant in fide. necesse. seu mediatoris. finat.
 Per que promissa inq. in eterna putam respiciunt.
 solum poterunt et possunt compleri. Syrus. quid de
 alijs. Petrus. phippone. nam omnes homines
 non nisi eternam uitam in sua na huana. deside
 rant. et exspectant. et ad hoc purgationes animarum
 et sacra inferunt. ut se ille etne uite in illa na
 melius adaptent. Non appetunt homines beatitudines
 que est ipa. beatitudo. in alia qm. propria natura.
 homo no. vult esse nisi homo. non angelus. aut
 alia na. vult aut homo esse beatus. qui ultimam
 felicitatem assequatur. hoc aut felicitas. non est nisi
 feruio. seu vno uite huane. in fonte suo. unde se
 emanat ipa. vita. et est illa diuina. immortal. hoc
 aut quid esset possibile homi. nisi in aliquo gms
 omni. nata. ad talem. Vnde. eleuare. concedat. p. que
 tamq. mediatorem. omnes homines. ultimam. desideriorum
 consequi possit. et hic est via. quia homo per que
 accessum. habet. omnis homo. ad deum qui est finis
 desideriorum. xpus. est ergo qui phippone. p. omnes
 qui. spectant. ultimam. felicitatem. et assecutores.
 Syrus. Optime. hoc. placuit. nam. si. intellectus. huas
 credit. se. assequi. posse. diuinam. ad. sapiam. ubi
 eternam. uite. sue. palmam. adipiscatur. phippone.
 alius. altissimi. hominis. intellectum. Vnde. illam. alius
 finis. concedat. et hoc. altissimi. magisterium. adeptum.

per quod quide magisteru se sperat simili ad sapientia
illam aliqui pueritatu. si em hoc no recederet possibile
in aliquo etiam omi homi altissimo suam speraret
et qui omi spes est aliquando consequi posse felicitate
propter qua est omis religio nec in hoc cadit deceptio
quia hac spes omibus rōis est ex rōnato desiderio
ad qua sequitur religio q̄ p̄formiter omibus gñter
rōnato existit hinc uideo hinc magistru et mediatōz
nē hūane sup̄nitatē p̄fectionis et p̄cipam tenet
ab omibus p̄supponi d̄ dicit forte uidei hūc p̄cipem
nature in qua omes defectus omi homi sup̄lentur
nūdu natu sed aliqui naturu p̄teritis fuit q̄
tam arabes qm xpiani atqz alij qui testimoniu in
sanguine suo p̄buerunt testificantur p̄ ea q̄ p̄phet
de ip̄o locuti sunt et que dū esset i mūdo sup̄ hōiez
opatus est uel uenisse. *Adrianus*

rit forte de messia que maior mūdi p̄
uenisse fateatur alia circa natūtem suā diffi
cultas i Assentibus xpianis et Arabis em de uirgine
maria natu alijs hoc p̄ro impossibili habebat
p̄teritis omes qui xp̄m uenisse credit apm de uirgine
natu testificantur. Nam tū ip̄e sit ultimitas p̄fectio
nis nature et solus altissimus cuius p̄ris debuit ee
filius omis em p̄ generans in p̄fectione nature
distat ab ultimate p̄fectionis taliter q̄ ip̄e pot̄ filius
filio gūtare p̄fectionem ultimā qua altior ee neq̄
et que ex vni homiez non est possibilis solus ille p̄
hoc p̄t qui est creator nē altissimus igit no habet
nisi hūc in p̄cem a quo est omis paternitas altitudo
p̄t diuina ut utro uirginis altissimus concipit
et in ip̄a uirgine concēbat altissima ferūditas cum
uiginitate. Unde xp̄us sic natus est nobis ut
sit omnibus homibus gūctissimus eū em habet
p̄cem a quo omis hominis pater habet q̄ ē p̄
et illam habet in m̄cem que nulli homi reuoluit
copulata fuit ut sit quibz reperiatur rōuione
p̄mquistissima in xp̄o suā naturā in vltimā p̄fectione

84

Tertius restat ad hoc non parua differentia assentibus
 xpianis xpm crucifixum per iudeos alijs idipm nega-
 tibus Petrus q quidam negant xpm crucifixum
 s; adhuc vivere dicunt et ventur tempore an xpi ex co
 euenit q ipi misterium mortis ignorant / et qz uen-
 turus est ut asserunt / redit eu uenturum in carne
 mortali / quali alias non posset debellare an xpm
 et q negant ipm a iudeis crucifixum ad reuend
 xpi ista duere uident quia tales hoies in xpm
 nullam ptatem habuissent / s; attende quod historijs
 illis que sunt multe et pdicationi aploz qui pro uitate
 mortui sunt mito credi debet saluet xpm ee sic mortuum
 Ita em pphete de xpo pduxerunt quod morte turpissima
 qdempnari deberet que erat mors reuris / Et ratio her
 est na xpus uenit missus a deo pre ut euangelizaret
 regnu reloxu / et ea de illo regno dixit / que melius per
 ipm probari non poterant q in testimonio sanguinis
 sui / Unde et esset obedientissimus deo pri et pro uitate
 qua annuntiabat omnem rectitudinem offerret / mortuus
 est et morte turpissima / ut omis homo hanc no
 refutaret uitatem / recipere / post aug testimonio
 uoluntarie xpm mortem sicerent et ipse / predica-
 em regnu reloxu euangelizando quod homo illius
 regni rapax ad ipm ptingere posset in cuius regni
 compactione her huius mundi uita / que tam tenacit
 p omes diligatur / pro nichilo hnda est / et ut fixet
 q uitas est illa uita regni relox / pro uitate dedit
 uitam huius mundi ut sic pfectissime euangelizaret
 regnu reloxu / et liberaret mundum ab ignorantia
 qua pfect hanc uitam future et daret se in sa-
 crificiu pro multis / ut sic in cruce exaltatus
 in omi conspectu adheret ad redendum omnes
 et clarificaret euangelium / et confortaret pusilla
 minies et daret se libere in redemptionem pro multis
 et faceret omnia meliori modo quo fieri possent q
 homines assequerentur fidem saluationis et spem

ipam adipiscendi et caritatem in adimpletis mandatis
dei. Si igitur arabes attendant ad sancti mortis xpi et
q ad ipm tamq missum adeo spectabat facere de se
ipso sacrificium ut adimpleret desiderium patris sui, et
quia nihil gloriosius xpo q ppter uirtutem et obitum
mori etia iustissima morte non subtrahent a xpo
hanc gloriam reus, per qua meruit esse altissimus
et supexaltari in gla patris. Deinde si xpus pcurauit
homines immortalis consuetudines post mortem i re
surrectione, quid potuit de hoc mundus melius res
tificari q q ipse sponte mortuus est et resurrexit
et uiuus apparuit, mundus em tunc ultima rectifi
catione rectificatus fuit, qm hominem xpm mortuum
in reute palam et publice resurrexisse a mortuis
et uiuere audiuit testimonio multorum qui ipm
uiu uiderunt, et in hoc mortui sunt ut eent fideles
testes resurrectionis eius. Ista ergo fuit perfectissima
euangelizatio qua in seipso ondit xpus et perfectior ee
non potuit ut sine morte et resurrectione potuit semp
perfectior esse, qui igitur credit xpm perfectissime ad implese
uoluntatem dei patris omnia ista facere debent sine quib
euangelizatio non fuisset perfectissima. Ad hoc attende
qm regnum celorum fuit omnibus absconditum usq ad
xpm. Nam hoc est euangelium xpi annuntiare regnum
illud omnibus incognitum. Nos igitur fuit fides neq spes
assequendi regnum celorum, neq a quoq amari po
tuit qm penitus ignotum, neq fuit possibile q
aliquis homo adipisceret ipm regnum natura humana
inddum ad illam exaltationem equata ut diue
rsores heret nature. Christus igitur o modo aperiedi
aperuit regnum celorum, h regnum celorum nemo
intrare potest nisi deponat regnum huius mundi per
mortem oportet em q mortalis deponat morta
litatem hoc est potentiam moriendi et hoc no fit
nisi morte tunc potest induere immortalitate, xpus

aut homo mortalis si nondum mortuus nondum de-
posuit mortalitatem ita non intravit regnum celorum
in quo nullus mortalis esse potest. Si igitur ipse qui
est pater et primogenitus inter omnes homines non
aperuit regnum celorum nondum nata nostra deo unita
est in regnum introducta. Sic nullus homo in regno
celorum esse posset nisi humana deo unita nondum
introducta cum cunctis omnes homines qui regnum
esse credunt asserunt omnes enim aliquos sanctos
in sua secta fatentur felicitatem asserutos fides igitur
omni que sanctos esse fatetur in eterna gloria christi mor-
tuum et celos ascendisse preponit. *Alamanicus*

primo omnia ista sed ita felicitate iudeo dis-
crepancias non paucas Nam iudeis ex lege non
nisi temporalia promissa dicuntur que consistunt in bonis
sensibilibus Arabs autem ex lege sua que in alchorano
scribitur non nisi carnalia sed perpetua leguntur promissa
Evangelium vero promittit angeliformitatem scilicet quod
homines erunt similes angelis qui nihil carnalitatis
habent. *Petrus.* Quid potest contempi in hoc mundo
cum desiderium non vilescit sed augeatur continue. *Ala-*
manicus omnia temporalia vilescunt solum intellectualia
numquam. Comedere. bibere. luxuriari et quicquid tale
si aliquando placent aliquando displicent et instabiliter
se habent scire autem et intelligere atque oculis mentis
intueri veritatem semper placet et quanto plus se-
nuerit homo tanto plus placent ista et quanto plus
acquisiverit de istis tanto plus augeatur appetitus
habendi. *Petrus.* Si igitur desiderium debet esse perpetuum
et cibatio perpetua non erit nec temporalis nec
sensibilis sed intellectualis uite cibatio. Unde et si in
lege alchoran scripta promissio paradisi ubi sunt
flumina vini et mellis et virginum multitudo non in ista
illa in hoc mundo abhominantur quod erant illi feli-
ces si assequerentur ibi que hic nolent habere dicitur
in alchorano virginem pulcherrimas nigras et pri-
mum oculis habentibus albuemem albuissimum et

albissimū et magnū, nullus aliamus in hoc mōdo
etiam virijs carnis datus tales appeteret Vñ oportet
q̄ similitudinalit̄ ista intelligant̄ Nam alibi p̄hibet
concubitus fieri in eccijs seu sinagogis uel mesquitis
et alia om̄ia delectabilia carnis non est needendum
q̄ mesquite sint p̄diso sunt sanctiores quōd igit̄ p̄hi
bent̄ illa hic fieri i mesquite q̄ ibi promittuntur
in p̄diso Alibi ait om̄ia illa ibi p̄p̄ri q̄ oportet
q̄ ibi fiat adimpletio om̄i que hic desiderant̄ In
hoc satis ondit quid uelit dicere q̄n ait talia ibi
p̄p̄ri Nam cū ista sit in hoc mōdo desiderentur
p̄supposito q̄ i alio mōdo foret equale desiderū hīc
ibi exquisitē et habundē reperient̄ aliter em̄ nō potuit
exp̄mere uitam illam cū complementū desideriorū
nisi per hanc similitudinē, neq̄ uoluit rudi populo
alia occultiora exp̄mere s̄ t̄m ea que sedm̄ sensū
uident̄ feliciora, ne populus qui p̄st̄at ea q̄ sp̄s
sunt p̄st̄aret p̄missa Vnde tota uita illius maxie
uidentur fuisse qui legem illam s̄p̄sit auertere populi
ab ydolatria et ad illū finē p̄missiones tales fecit
et cuncta posuit sed nō dampnat euuangelium ymmo
laudauit in hoc dāns intelligere felicitatem que in
euuangelio p̄mitt̄ non esse mōrem illa temporalē et
hoc intelligentes et sapientes inter eos sciūt uerum
Et auitenna p̄fert felicitatem intellectualem visionis
seu fruitionis dei et ueritatis incōpabiliter felicitati
des̄p̄te in legē arabū qui t̄m fuit de lege illa sic et
reteri sapientes Non erit igit̄ in hoc difficultas con
cordandi om̄es sectas, dicitur em̄ felicitatem illam
esse supra om̄e id quod s̄bi aut dici pot̄, q̄ comple
rio om̄is desiderij et adeptio boni in fonte suo et
uite p̄mortalitate Aliamus. quid nūc de iudeis
qui regni celorū p̄missū nō capiūt s̄ t̄m rerū
tempalū Petrus Iudei pro obseruancia legis et eius
sanctimonia morti sepe se tradunt Vnde nisi crede
rent se felicitatem post mortē ex eo asseruturos
q̄ zelum legis p̄ferant uite nō morerentur

Non igitur fides iudeorum non esse uitam eternam ac
 quod illam assequi non possint / aliter nemo omnino more
 retur pro lege sed felicitatem quam expectant non
 expectant ex opibus legis quia ille leges illam non
 promittit sed ex fide quam christi promittit ut supra
 dictum est. Tactarus.

Vidui multa in hoc loco plus incognita mihi
 Tactari multi et simplices unum deum ut plu-
 rimu[m] volentes admirantur varietate[m] rituum
 aliorum / etiam eundem cum ipsis deum colentem. Nam
 aliquos ex christianis omnes arabes et iudeos et mu-
 risos alios signatos in facie adu[n]ctibus alios
 baptizatos decident. Deinde circa munitionem tanta
 est diuersitas quod unus habet unam / alius una[m]
 uera[m] sibi merito unitam sed plures gentilitas / alius
 etiam plures legitimas. Atque circa sacrificia ritus
 adeo diuersus quod recitari nequit inter quas male-
 tates christianorum sacrificium ubi offerunt panem
 et vinum et dicunt esse corpus et sanguinem christi
 quod sacrificium ipsi post oblationem comedunt et bibunt
 uidetur abhorribilius / deuorat eum quem colit. Quod
 in hijs que etiam uariantur ex loco et tempe posset
 fieri unum non ratio et nisi fiat non cessabit perser-
 uatio / diuersitas enim parit diuisionem et inimicitias
 odia et bella. Tunc paulus doctor gentium ex
 commissione uerbi exorsus est dicens. Paulus. Opor-
 tet ut ostendatur non ex opibus sed ex fide saluand[um]
 anime prestari. Nam abraham pro fidei omnino
 credentium siue christianorum siue arabum siue iudeorum
 credidit deo et reputatum est ei ad iusticiam anima
 iusti hereditabit uitam eternam quo admissio non
 turbabitur uarietates illorum rituum. Nam ut signa
 sensibilia uarietatis fidei sunt instituta et recepta /
 signa autem mutationem capiunt non signatam
 Tactarus. Declara quod fides saluat paulus.
 Si deus promitteret aliqua ex merita sua libertate
 et gratia / nonne ei qui potens est dare omnia et uerax e-

credendum est. Tactatus, recte fit nemo decipi potest
ei credens, et qui sibi non credit indigni foret.
q̄ quicq̄ gr̄a assequeretur. Paulus. Quid igitur
iustificat eū qui iusticiam assequit? Tactatus nō
merito alibi non foret gr̄a sed debitū, Paulus
optime ays s̄ q̄ nō iustificatur ex opibus in
consp̄u dei om̄is uiuens, s̄ ex gr̄a dat cui vult
id quod vult omnipotens tuus. si quis dignus ē
debet ut assequatur x̄promissione que ex pura
gratia facta est nūc est ut credat deo In hoc igitur
iustificatur quia ex hoc solo assequitur. x̄promissione
quia credit deo et expectat ut fiat uerbu dei.
Tactatus. postq̄m deus promisit, iusti est q̄ pro
missa seruentur. iustificat igitur deo credens potius
per x̄promissione q̄m fidem Paulus. Deus qui
promisit abrahe semini in quo om̄es b̄dicentur
iustificauit abraham ut assequeretur promissione
s̄ si abraham nō credidisset deo neq̄ iustificatiōem
fuisset asseruitus neq̄ x̄promissione Tactatus.
Ita est paulus. fides igitur in abraham tūc fecit
q̄ impletio x̄promissionis iusta fuit que alias nec
iusta fuisset nec adimpleta Tactatus quid igitur
x̄promisit deus paulus. deus promisit abrahe
q̄ daret sibi semini tūc in ysaac in quo semine
b̄dicentur om̄es gentes et hec promissio facta est
q̄m s̄dū tōm̄i tūc hūc natiū. impossibile fuit
saxam uxorem ex eo concipere et parere, s̄ q̄
credidit asseruitus est ysaac filium. Temptauit
deinde deus abraham ut offerret et interimeret
puerū ysaac. in quo facta est x̄promissio semis
et abraham obediuit deo, nec tūc minus credidit
x̄promissione futurā etiam ex mortuo filio post
resuscitando Ex quo deus tantam fidem reperit
in abraham tūc iustificatus est abraham et
adimpleta promissio in vno semine quod ab eo
per ysaac descendit Tactatus. quod est illud semine
paulus. xp̄us om̄es vni gentes in ip̄o asserimur

diuinam benedictionem Tartarus. que est illa benedictio
 paulus. diuina benedictio est ultimum desiderium seu
 felicitas que dicitur eterna uita. de qua superius satis au-
 disti Tartarus. his igitur deum in christo nobis benedi-
 ctione reprobisuisse felicitatis eterne paulus. Si-
 uolo. quia oportet credere deo prout abraham
 credidit et sic credens iustificatus in fide abraham
 ad assequendum reprobisum in uno semine abrahe
 christo ihesu que repromissio est diuina benedictio de
 bonum in se complians Tartarus. his igitur quod sola
 fides illa iustificet ad preceptum eterne uite. paulus
 uolo. Tartarus quo dabis simplicibus tartaris intel-
 lectum huius ut capiant christum esse in quo assequi
 poterunt felicitatem. paulus audisti non in christianos
 sed arabes scire christum esse altissimum omnium qui fuerunt
 aut erunt in hoc seculo uel futuro et faciem omnium
 gentium. Si igitur in uno semine est omnium gentium benedictio
 non potest esse nisi christus Tartarus quale lignum addu-
 cis paulus Adduco testimonium tam arabum quam christi-
 uorum. quod spiritus uiuificans mortuos est spiritus christi
 Si igitur est spiritus uite in christo qui potens est quos
 uult uiuificare. nunc ille est spiritus sine quo non
 potest quisquam mortuus resuscitari. aut quicquam spiritus
 eternam uiuere Inhabitat enim spiritum christi plenitudo
 diuinitatis et gratie de qua plenitudine omnes sal-
 uandi recipiunt saluationis gratiam Tartarus. placet
 ista a te doctore gentium audisse. quod cum hiis que superius
 audiui satisfaciunt proposito. et uideo fidem istam
 necessariam ad salutem sine qua nemo saluabitur
 Sed quero si fides sufficit paulus. Sine fide est
 impossibile quod placeat deo oportet autem quod fides
 sit formata nam sine operibus est mortua. Tartarus.
 Que sunt opera paulus. Si credis deo mandata ser-
 uas. nam quid deum credis deum esse deum si non riteas
 adimplere ea que precipit Tartarus. dignum
 est ut mandata dei seruentur Sed iudei se dicunt
 habere eius mandata per moysen Arabes. per

machiniet Christiani per iherosolimam et forte alie na-
tiones suos uenerantur prophetas p. quorum manus
diuina se asserunt recepisse precepta: quod igitur
deueniemus in concordiam paulus. Diuina
mandata breuissima et omnibus notissima sunt
et tota quibuscumque nationibus. ymo lumen
nobis illa ostendens est conuersioni rationali anime
Nam in nobis loquitur deus ut ipsum diligamus
a quo recipimus esse et quod non faciamus alteri
nisi id quod uellemus nobis fieri. Dilectio igitur est
complementum legis dei. omnes leges ad hanc re-
ducuntur. Tartarus. non ambigo quod tam fides
quam lex dilectionis de qua dixisti a tartaris capi-
entur: sed de ritibus multum hehito. Nam nescio
quod circumcisionem quam decident acceptabant
paulus. non quo ad uitam saluationis accipe-
rent circumcisionem: circumcisio enim non saluat: et
sine ipsa est saluatio: in qui circumcisionem non
reddidit pro salute assequenda necessarium sed eam
fieri patitur in ipso ut sit abrahe et sequentium
eius: in hoc conformior non dampnat talis
ob circumcisionem si habet fidem de qua supra
Sic Christus circumcisus fuit et multi ex christianis
post ipsum uti adhuc ethiopes iacobini et alij
qui non circumciduntur quasi sit sacrificium
necitatis ad salutem. Sed quod possit seruari pax
inter fideles si qui circumciduntur et alij non
est maior dubitatio. Unde cum maior pars mundi
sit sine circumcisione attento quod circumcisio non
est necitatis quod tunc se minor pars conformem
faciat maiori parti cum uenit in fide ob pacem
seruandam opportunum iudicio ymo si propter
pacem maior pars se minori conformaret
et reciperet circumcisionem arbitraretur faciendum
ut sit ex mutuis imitationibus pax firmaretur
Sic enim alie nationes a christianis fidem et
christiani ab ipsis ob pacem circumcisionem recipiendo

pax melius fieret et solidaretur Arbitror aut
proxim huius difficilem. sufficiat igitur pacem in
fide et lege dilectionis firmari vult hinc inde
tollerando Armenius

Vomodo de baptismo faciendum putas
nunc sentiat sacramenti necessitas
apud christianos paulus Baptismus est
sacramenti fidei qui enim credit in christo ihesu
posse assequi aliquam iustificationem, ille credit per
ipsum ablutionem peccatorum hanc mundationem et lotionem
baptismali signatam quibus ostendit fidelis hanc
non est aliud baptismus quam fidei ultimus confessio in
signo sacramentali, non esset fidelis qui nollat
fidem verbo et quibusvis signis ad hoc a christo
instituta fateri sunt baptismales locutiones ob
religionis deuotionem tam apud hebreos quam arabes
quibus non erit difficile lotionem a christo instituta
ob fidei professionem recipere Armenius nunc uidetur
ut recipiat sacramenti hoc cum sit necessitas sa-
lutaris paulus fides est necessitas, in adultis qui
sine sacramento saluari possunt qui assequi non
poterunt ubi uero assequi possent, non potest dici
fideles qui se tales esse per regenerationis sacramentum
ostendere nolunt Armenius quid de puulis, paulus
facilius acquiescent puulos baptizari quam ob
religionem passi sunt masculos die octaua trinitatis
commutatio illa trinitatis in baptismum grata
erit, et dabitur optio an uelint in baptismo
contentari Bohemus

Ostibile foret in hijs omnibus quod premissa
sunt concordiam christi sed in sacrificijs
difficilimum erit Scimus enim christianos oblationem
panis et uini pro sacramento eucharistie non posse
ad complendum alijs dimittere nisi sit a christo
tale sacrificium institutum sed quod veteres nationes
que uinum non habent sic sacrificandi acceptent huc

modū non est facile credendū maxime tū dicit
insania esse credere iduersioni panis in carne
xpi et vini in sanguine et post deuorāe sac-
ramenta Paulus hoc eucharistie sacramentū nō
aliud figurat q̄ nos ex grā in xpo ihu assecutos
refectionē uite etue sū in hō mūdo reficiuntur
per panē et vinū qū igit credimus xpiū cibū
mentis nūc ipmū sumimus sub speciebus corpus et
banibus et tū oporteat nos in fide hac gerere
quia cibati uite spūs assequimur in xpo aut non
ōndemus nos hoc credere in eucharistie sacramento
sperandū est omēs homīes fideles oīno uelle degustare
cibum illū per fidem in hoc mūdo qui erit in ueritate
cibus uite nūc in alio mūdo Bohemus quod persua-
detur omnibus gentibus sbām panis in corpus xpi
conuersam in hoc eucharistie sacramento. Paulus qui
fidelis est scit quod uerbu dei in xpo ihu nos de mi-
seria hūmū mūdi traheret usq; ad filiatiōem dei
et possessionē uite eterne quia deo nichil ē impō-
sibile Si igit hoc credimus et speramus nūc uerbu dei sūm
ordīnatiōem xpi non hesitamus posse panem in car-
nem mutare si nā hoc facit in animalibus quod uerbu
hoc non faceret per quod deus facit et secula Exi-
git igit fidei nūritas hoc credere Nam si hoc ē pō-
sibile q̄ nos filij ade qui de p̄ra sumus traheremur in xpo
ihu uerbo dei in filios dei immortalis et hoc credimus
et futurū speramus et q̄ lūc erimus sū ihu uerbum
dei p̄ris Credē nos similiter oportet trāsubstantiatiōem
panis in carnem et vini in sanguine per idem
uerbu p̄ quod panis panis est et vini vinū et
caco caco et sanguis sanguis et per quod nā id
uertit cibū in cibū Bohemus hec iduersione sbe
panis difficulter attingit Paulus fide facile nam
sola mēte hoc est attingibile que sola sbām intuet
q̄ est nō quid est sbā em̄ antecedit omē accidens
et ideo tū sbā nec sit qualis nec quāta et ipā sola
quēritur ut nō sit amplius sbā panis sed sbā carnis
nō est nisi spūialis ista iduersione q̄ remotissima ab
omī eo q̄ sensu est attingibile Non igit augeatur

quātas carnis ex hac transubstantione neque multiplicat nō
ob hoc nō est nisi una substantia carnis in qua substantia panis
est conuersa licet panis sit in diuersis locis oblatus et
plures sint panes qui in sacrificio ponuntur Bohemius
Capio doctrinā hanc mihi gratissimā quod sacramentū
istud est sacramentū cibationis uite etne per quā cibationē
assequimur hereditatē filiorū dei in ihu xpo filio dei et quod est
similitudo huius in sacramento isto eucharistie atque quod nō sola attri-
bitur et fide degustatur et capitur quod sit hoc archana non
rapiantur nam rudes abhorreberent fortassis nō solū hoc ac-
dere sed sumē tanta sacramenta paulus hoc sacramentū
putat est in sensibilibus signis hūc fide non est sic mēta-
lis quod sine eo non sit salus nam sit ad salutē accēdē et sit
māducatē cibū uite et ideo circa eius distributionē quā et quā-
et quotiens dari debeat ipso nō est lex necessitatis potius quare
si quis fidem habens se indignū iudicat accēdē ad mensam
sacramēti regis hoc humilitas laudanda potius existit Ideo tra-
nitū et ritū eius id quod rectoribus ecclesie pro ipse magis expe-
dire uidebitur in quābet religione salua semper fide potest
ordinari sic quod ob difficultatem rituum per totius legem
non minus pax fidei inuolata perseueret Anglicanis

Vid de alijs sacramentis fiet de mēcio salutē
ordinibus confirmationis et extreme unctionis
paulus oportet infirmitati hominū plerūque condesce-
dere nisi uergat contra eternā salutem Nam exactā
querē conformitē in omnibus est potius pacem et hanc
sperandū tamen est quod in mēcio et in ordinibus con-
cordia expiatur Apud omnes enim nationes mēcio de
lege nō quodāmodo uidetur introductū ut unus unus
habeat uerā gūgem sic et sacerdotiū similiter apud
omnem religionē expiatur exit igitur in hijs rebus con-
cordia faciliore et xpiana religio in utroque sacramento
pūritatē laudabiliorem etiam omnī aliorū iudicio pro-
babatur obseruare Anglicus quid de Ieiunijs officijs
ecclesiasticis abstinentijs cibationē et potui ordi-
nibus et ceteris talibus paulus ubi nō potest confor-
mitas in modo expiari permittant nationes salua fide
et pace in suis deuotionibus et testimonialibus augebunt

etiam fortassis deuotio ex quadam diuersitate quando
quolibet uirio conabitur ritum suum studio et diligentia
splendidiorum effluere ut aliam in hoc uincat et sic
meriti maioris assequatur apud deum et laudem in mundo
Postquam cum sapientibus nationum hoc sit tractata
sunt producti sunt libri optimi eorum qui de veterum
obseruationibus scriptis et in omni lingua quidam excellēs
ut apud Latinos Martius uarro. apud grecos eusebius
qui religionum diuersitatem collegit et plerique alij
quibus examinatis omnem diuersitatem in ritibus
potius comprehensum est fuisse quam in uirgini dei cultum
quod ab initio omnes philosophasse semper et in omnibus
cultibus coluisse ex omnibus scriptis in unum collectis
experiebatur licet simplicitas popularis sepe per
aduersam tenebrarum principis potatem abducta non
aduerteret quid ageret Conclufa est igitur in rebus
concordia religionum modo quo promittitur et mandatum
est per regem regimini ut sapientes redeant et
ad unitatem ueri cultus nationes inducant et
quod administratores spiritus illos ducant et eis assistant
et deinde cum plena omni potestate in Iherusalem quod
aduentum omnium confluant et omni nobis una
fidem acceptent et super ipsam perpetuam pacem
firmant Ut in pace creator omnium laudetur in
secula benedictus Amen

Vixqua vniuersus hic mundus aucti
potentis voluntate dependeat. ita ut
nemo hominū sensu dñi noscere queat.
tū nec ea que in hominibz sunt exceptu
patre hominibz spm quibz fiat. ac sic ad nos
minime spectet tempis momenta que in patris
maiestate posita sunt. diffinire. tū solum ibi
omnia nobis futura. intualit sunt p̄sentia. de
beatqz nos sanctiora vite & beat. intelligentia
profectu patris opatice tarentes maxime a fi
liorum ruciali inquisitioe recte. eo q̄ p̄sent oēs
qui hactenqz aliqd de tempoz ratione p̄p̄erunt
fallari quadaqz gressu decepti sunt. tū se nota
arrogantia p̄ca atqz edificatoria investigatione
ex suis h̄is futura omne iustitiam nre p̄gri
nationis consolatoria assert. refectione. nō arbi
tror r̄prehensibile. Natim? etenim om̄ diligetia
r̄prehensibile. veritatez in hac vita agnosceret
q̄m̄ in hoc mūdo nō abs. enigmatica figā.
infinito distant a se ip̄a vti ē ip̄am r̄appre
hensibiles suamq. Id aut. iquo xp̄ianū. quo
ad futurūz euentū quiescere querit. inuitor vni
solū esse. Non ei se paulus ad tūm r̄ctū. r̄aptū
aliud nō sapientia. sicut estimant. qm̄ xp̄m
et h̄ic crucifixū. in quo archat oia scitu p̄silia
quā in thesauro sapie cōtineri. Vnde si xp̄ianoz
tempa in eo qd xp̄ianū aliquitulu plūdē cupig
recte ad xp̄i p̄ginationem querim. Sicut ei
ip̄e nos docet. si xp̄ianaz vitaz habe studemq
ab eo ip̄am addiscē debemq. qui aut. d̄scite
a me q̄ mitis sum et h̄m̄lis corde. Sic et
ip̄e exēplū nobis dedit ut quāmodū ip̄e fecit
et nos qm̄ xp̄ianū ēē cupimq. sicut faciamq.
Ip̄e etia nos instruit quo om̄es fideles emul
mentū sunt qm̄ aut id sibi fieri quod mūno

fit suorum. Est igitur ecclesia corpus eius in ista que
in voluntate sua caput suum xpm qui celos penetravit
pertransendo quomodo et ipse ascendendo sequetur
Processit xpus ut exemplar sequeretur ecclesia. Ut ymago
veritatem. Vixit moyses in monte in ostensione
veritatis. qd postea evanescente visione successit
exploravit. Videret homo deprimendum. tunc distans
a pedibus plura usque veritate. que dominum statuaris
ex stulpe facit seriatim. temporis intervallo opus
habet. Xpus in hunc mundum puer natus. et
sapientia et etate. factus est vir doctus veritatem.
et in ea ambulavit. quoniam ob eius testimonium
de mundo sublatus est. dimisit seminem. scilicet ecclesiam
in qua remansit ut adam in eua sponsa de
eius carne et osse virago facta. et ipsam sui se-
minis ecclesiam sibi sponsam. in domum patris sui per
assumptionem intraducendam emitteret. que ut puer
renata est in hoc mundo. crevit in etate et sapientia.
et mundum pergrationem operavit. unde in ad veritatem
exemplarem. impletur. unde sit. xpi pergrationem in
ecclesia exemplari recte geriturus. Ut dicit et
se filium hominis et sabbati esse. atque in ipso operari
qd de anno domini qui est iubilaeum seu libertate
per ysaiam fuit prophetatum. Tempus igitur xpi est
tempus deo sacrificium. sabbatum scilicet in quo est quies
operum dei sit et temporis. Non venit igitur tempus
aliud requiri. sed deus uti imago atque ultimo
operum deo operum in xpo quiescat. Si igitur ad
diem xpi implemus. dies eius est sabbatum. si ad
annum xpi. annus eius est sabbatum. qui dominus est annus
seu iubilaeus. Omne enim tempus septenario voluit
viri. septem scilicet diebus. septem annis et septies
septem annis qui sunt. 29. Unde annus 709
est post laboriosum tempus revolvendum sabba-
tissimum in quo quiescat omnis servitus et redit
in libertate. Exploravit autem annum domini domini

tota vsuales. Vnde in acta sit xpm explicatorie
 sequens. qui est mge et dñs. annos ipius domi
 compluator iubilcos ipa. explicat p quinquaginta.
 Ut vni solari reuolutioni xpi solis iusticie. Vna
 ani dñi reuolutio in pgermaroe actie rēspōndeat.
 tali enī vōe quicūq. plus ip. quinq. vsq. ad actie
 rēfurrectōem restare iubilcos. et sic nos munt
 aīn. . . . . iubilei. 28m agere. et nō a xpi as
 censione. 1212 anni hoc tempe mīnerent effluxi
 Erat aut iohannes baptista tūc in desito baptizand
 et lauans in doctue verbo pndē. sordēs ut pa
 raret dñs plebem pfectam. In tali enī spū helie
 in quo ipē testmō phibuit luci vitatib. scilicet xpo
 surgē in pximo debē redmō euipdē. pñs disci
 pulos. et in ipis heliam se vbo doctue ostensurē
 qui digito ostendit mūdo xpm et vritatē vite
 et iusticie. et xpi corpus saluet ipam. etiam laua
 bunt. ita et spūs dei in ipam quasi visibiliter
 ut super xpm descendat in ipse volubine simpli
 citatis. et tūc dabit se sancti aliqui longe mate
 rationē se a mūdo separatos et temptatozē vito
 redibunt. verba vite seminaturi. tūc et mira
 opabunt in spū xpi. Etiam pferutionē pariet
 spūs rigoris helie in prioribz ipis predicatoribz.
 vti in iohane. qui illerebunt. fēminicia hūm
 mudi. que fuit causa mortis iohannis. nō pariet
 illos vire. sed augebitur. dñmīe aīn fideliū et di
 latabit. hūc doctue fūessue vsq. ad iubeleū. 30m.
 et fient in ipa figura et pōgia explicatoria hysto
 rie vite xpi in euangelijs tradita. et nō eāt
 habitatio. I mūdo expeēs noticie xpi et fidei. Post
 hec antexpi sathanic spūs pferutionē constituit
 cōn corpus xpi. quod est actia. et eīt tribulatio
 vltima qua mīq. alia maior fuit. que est
 explicatoria hystorie passionis xpi. et videbit
 ipa actia extingui. et sancti apti patoraz vbi
 dei eam deserent et fugient. nec stabit petri

aut cuiusque apostoli successor omnes scandalum
parientur. et qui sit oculi insipientium christi corpus
reddat. ignominiose. quasi per trine morte de mundo
sublati. resurget sancti vires et reuertentur. ad terram
que videbunt eandem post fidem contemptam gloriam
sua fulgoris resurgere post paucos dies. Et videntes
infideles antichristi preualuisse eandem et se victos
victori esto cadent. et ad ipsum reuertentur omnes
nationes. ut sit christi heredes in universo orbe unum
omne unius pastoris. et flebit petrus amare. quia
fugit. hic et ceteri apostoli. scilicet ecclesie episcopi et sacerdotes. et
dabit ipsis locum penitentie. et reddet se ecclesia glo-
riosa resurrectione a pressura antichristiana. osten-
sibilem omnibus dubitantibus. ut omnes qui dubi-
taverunt de veritate vite que est in christo sponso ecclesie
testes fiant glorioso resurrectionis. etiam in sanguine
suo si opus foret. et accipiet ecclesia in tranquillitate
de eterna pace meditari et ampliori sponsi appetit
in gloria. per huiusmodi mundi sensibilibus. sed mundum
statim finis. ut reddat sponsa absque omni ruga
et macula. digna sponso qui est agnus sine macula
et veniet tunc iudicaturus. vivos et mortuos. et
seculum per ignem. et assumet in gloria sua sponsam
sua eternaliter regnaturam. Potest quisque ex evange-
liis descriptionibus periculatis. quatuordecim istas expli-
care. Et hinc de hoc nunc satis est. hoc solum absque
temerario iudicio. ut christianus quicunque. quod istis
que christus legit et in christum acta sunt post secundum
annum usque in diem resurrectionis a morte. Annus
domini dicitur in subleu. extendendo potest quisque ver-
similibus quid futurum sit in ecclesia prout et sic
in 360. subleu. a resurrectione christi resurrectionis
ecclesie. depulso antichristo speret dei pietate victorioso
futuram. et hoc est post annum nativitate. 1400.
ante annum. 1432. Post illud autem tempus antichristus
ecclesie futura est cristo sponso ad iudicium venire.
Quod quando veniet nemo sciet. erat enim ille aduentus

ita omnibus ante innotuit / quo ad tempus p[re]fatione
 sicut aduentus eius i[n] m[un]do fuit in ip[s]is p[re]fatione
 omnibus ignotis Tunc s[an]c[t]i scientes quia veniet et no[n]
 tardabit orabunt ut veniat omnibus desideratis
 gentibus. dicentes Domine venisti domine et sedisti ad dexteram
patrius donec deus ipse ponat inimicos tuos sub pedibus
tuis et terram tuam possessionem tuam Hinc nunc
 domine veni et transfe possessionem tuam in gloriam
 talia quidem dicunt scientes post longanimitate expecta-
 rationis appropinquat diem redemptionis / qui veniet
 sine ligno i[n] nocte tamq[ua]m filius filii venit diluuium
 uti patet i[n] ip[s]o x[rist]o. Hec aut supputatio resurrectionis
 x[rist]i in corpore suo q[uo]d est certum multis rationib[us] alioq[ue]
 considerationib[us] verior forte ex eo gignit[ur] quia x[rist]us
 dormit in p[re]sentatione sua etiam dormietu[m] sue p[re]sen-
 tationis corp[or]is debet ducere / si me p[re]sentat fuerit et vos
 persequatur / ac q[uia] ip[s]e x[rist]us abire videret[ur] post resur-
 rectionem in ecclesia remansurus et peregrinaturus esset.
 usq[ue] ad consummationem seculi / p[re]dixitq[ue] oppressionem ecclesie
 ante eius gloriosam resurrectionem. quia maior nulla
 fuit i[n] ultimis diebus venturas / sicut et in ultis
 diebus tamen sue. semel acti est. atq[ue] ad duo nos
 remittit. s[ic] ad similitudinem diluuii. atq[ue] ad d[omi]n[u]m daniel
 p[ro]pheta. Vnde et fit ip[s]e secundus adam tunc uti p[ro]p[ter]
primum adam venit i[n] 3to m[ile]sio s[e]c[un]d[u]m doctissimum
atq[ue] sapientissimu[m] philone cu[m] liber sapientie ascribit[ur].
 in libro hystoriaru[m] / g[en]esim p[ri]m[u]m per aqua[m] dilu-
 iij in diebus noe. Ita gignimus q[uod] post s[e]c[un]d[u]m adam
 in 3ta m[ile]sio veniet g[en]esim p[ri]m[u]m per igne[m] sp[irit]us
 d[omi]ni. Similit[er] danieli ap[er]tu[m] fuit q[uo]d novissima male-
 dictio futura foret post qua[m] s[an]ctuarium i[n]uadit[ur] et
 visio implebit[ur] et hoc post 2300os dies ab hora ess[en]-
 sionis verbi. Vnde in tertio balthasar regis her
 revelatio sibi facta fit p[ri]mo anno tyri regis plax
 qui x[rist]u[m] s[un]t ieronim[um] affricanu[m] et iosephu[m] 719.
 annos p[re]cessit / tunc constat resurrectionem ecclesie s[e]c[un]d[u]m
 m[un]d[u]m p[re]fatu[m] diem i[n] annu[m] resoluendo n[ost]re operatione
 ezechiel factam post annu[m] x[rist]i 1100. et ante 1170.

qdo concordat pmissi. Hec est philo in hystoria moyses.
in ultimis dei interrogasse quatuor tempa fuisse et qtu
tempus fuisse. Cui deus respondit: quatuor enim
seculis fuisse duo semis fuisse et moyses impletus
est senectute et obiit. Unde deus in ista moysi aperuit
quatuor tempa. duo de illis fuisse et duo fuisse
Transiit igitur ab adam usque ad diluvium tempus unum
igitur in adiuvio ad ipm. In ab ipso ad xpm. qm
de xpo ad fine. Incipit igitur ultima ista in xpi
resurrectione. et ob hoc sancti sepe hoc tempus novissi-
mum et fine seculorum nominant. Et quibus computationes
annorum sunt multum varie secundum iudicia veritatem
secundum 10 interpretes sicut iosephum et philonem. In istud
verum puto quod si tot anni iudei a moysi morte
usque in xpm fluxerint quod ab adam usque ad illos
duos noe et ipso tot a diebus diluvii sub noe usque
ad mortem moysi atque quod et tot fluent a xpo usque
ad completionem ultimi quaternarii annorum. Et iude-
eorum et sic moyses mortuus sit secundum hanc divina
revelationem in medio temporis quaternarii duobus quat-
nariis temporibus completis. Multa alia h de hac re
scripta accipiuntur multi enim se in huius sanguine
quos variis consideratione ad varias duxit opiniones
et quisque suo sensu habundet et nemo in alio con-
senciat. Sicutque iam effluxa plura tempa que docti
etiam vni non putant futura et insuerunt sic plu-
rimis et insidant in veritate interpretationis pro-
rie domini. Ego eorum scripta diligenter persequi et
nichil in illis de hac promissa consideratione dico-
tatu docui quare ipam ad preces deus in quodam
sacerdotis sub omni correctione scriptis mandavi
aliud non asserens nisi quod dei manum sunt omnes
finis etc. Cuius haec consilium est ab oculis omni quod
minis sapientium absconditum. In enim ista est benigni-
tatem quod nos amicos sunt de sibi in nos enim
has facere querimus quas uti manifesti sue placeret
aut aliquas suo dono aut sine eo vana addit ut
ab eo solo sit omnis sapientia qui est in seculum benedictus.

Inueni

In laudem omnipotentis dei, et intentio correctio
 nis Calendarij clarior fiat per ordinem de ipsius
 illius ordinem, deus ipsius insufficiens, et
 erroris, multis, ac de remediis. Quissime tunc
 Prima pro expeteret ab initio oppositum eius enarrare
 etymologice tempe, et in partem perit perit. Dicitur in ea parte
 innotari, ipsam compendiosa emissionem perstringam. Et
annus sit mensura annorum dati motus, de primo ad finem
et in varios hominum respectus. Varius sit et alii ipsi
ipsorum revolutionis, quatuordecim humanum 30 dies. Alii
trium mensum ut caldei ab equinoctio ad solstitium. Alii 12
mensum humanum regulariter 312 dies ut Strabon. Alii
respectu ringdam parte influentia ad hominis naturam
10 mensum ut Romulus. Alii ad solis revolutionem res
picientes 364 dies in, ut quondam greci. Ph et egip
rij alii qui in hac revolutione defectu respicientur. 6.
addiderunt horas ex quibus. E. anno bisextil oritur ut
Romani precepto Iulij restant quod et greci et sacrificia
omnia frabulur uno anni tempe fierent. qz ita est
visu eius deo summo place. sit imitati. Egypciis ex quia
causa. ne sit uno tempe. fixa sacrificia fount additione
qste respicientibz qui annum sacrificiorum plene revolutionis
1260. annis, que maximu solis annum asserunt qstae
dixerunt. Et uti varij sunt anni ita et illoz varia
inicia. Alii ab alexandri morte ut sunt anni allect
grecorum. Alii a Nabuchadonosor ut egypci. Alii
a Iesdargit ut ph. alii a mahumeth ut arabes,
et asarcel eos ab Abigea. i. bello nominat. alii ab
Imperatoribz romanis sed a dyodetiano veteres latini.
longo tempe. Et hinc innotatone factu xpm 700
anno per xpm subuentis poris axpo qz hyrcanius
inicia summi debet. Sic pistorum annos varia
analia varia existunt. alii a marcio ut rem. alii
alii a septembri ut iudei. alii. ab octobri ut egyprij
et greci. sunt et ph. licet nullu. annu ipale inciu
frum sit pter anni solis motu mensurans cu qsta
qm in alijs variat inuicij est. Ph eni et egypciati
iniciu omni qeto anno per unu diem anticipando
variant sunt. arabes et iudei Strabon quidz

Varia anni apud

Varia annorum initia

per 30. reuelaciones in idem Annu reuertuntur Iudei vero
 19 annos suos mas latinis requirant ad mitionibus
 A. linationum embolismalium Crispiani ab 8° et apt
quia ibi est annuntiationis dies et incarnationis xpi
Liet vulgaris italicos sequentes a et Ianuarij mition
faciant Omnia aut eoz pter caldeos anni mitionu
 duplex fuit ratio una quo ad solis reditu ad idem tps
 puctu alia quo ad lunares huiusmodi reuolutionem
 mensurantes Vnde menses anni linationibus ser
 uebant et ideo circuebant inuentione grecor/ gressa
 in menses per dies 30 / quia tot diebus luna inno
 uari putabunt adicientes .1. ut annus reuoluti
 solis defuisset ad eundem mensem / et hos italares
uocant antiqui Julius hos sequens menses ad 30.
 reduxit dies sparsim italares addens no in
 fine ut greci Arabes vero priores qz modicos
 duos menses ex 79. constituerunt diebus aliqui
 vnu addentes diem videntes s. in 30 annis et
 tunc ultimi duo menses 60 dies sunt Deinde liet
 in his omibz diuisas sit in septem dies minores
 apud oes diem noia reuoluuntur Liet de pma
 septimae die ac diem noie diuisas sit / reilianoz
 septimae Anu est a die dno / altep ac alexandei
 a die lune / gesdarguth a die martis Nabuchado
 nosor a die mercurij ethimoz a die iouis elligen
 a die veneris / hebreu a die sabbati Dies noia
 a planeta i pma hca regnante extracta sunt et ita
 dies solis lune martis et no ex ordine planetarum
 s. regimie nome sortuit has gentiliu vocat hebre
spenit pma a sabbato pma sabbati nominantur
et ita denotat Similit et xpianj pcepto sicut
ipe in pma feria solis diem / ij feria lune diem
et denotat gmutant Statuerunt et antiq ob
 motu que sol an reuolutum 364 diebus supadd
 diem addendu alij trio anno alij quito Julij
 refax studiosissimj haru et indagatore ptiore
 errore dephendens 21 dies in quarta sunt
 intalant statens edito publico qcto ano

italares

Julij hact stat

vi. It. martij bisexti addendu. sacerdotes vo. tunc addēs
 anno diem deinde in 36 annis. i. z. mutabant
 in nouē fuisse Augustus deceptum hanc ad
 aduertens iussit ab h. bisexto i. z. tunc annos ut
 ita ad equā rationē rediret. quod in eius tabulis
 ut Macrobius fatetur plures ob etnā memoria iussit
 exarari. a quo tempore ultra anno nihil additum
 subtrahit. ut legitur. Reperio alios romis 1913
reliu misisse pro lunatione iugis mensibus men-
suu variis nominibus et diebus. ac nom. mensiu
et diem iuxta romu vsum rationibus. in his et q
vetus religio et ethica quo ad dies festos neptastosq
et romitales de q. feriis statute contemptis impa-
rius et iudicis et sacrorum differentiis. ac tunc
kalende none idusq. q. tunc iuxta mentionis ac
mensis medio fuerant obscurae solebat. Et q. latius
vide optat ad augustum 180 libro q. fuisse. et ad
ledam de temporibus. Solim. & mundi immutabilibus
ptolom. i. meducteo i. almagesti abraham auere
de rationibus tabularum pisanorum ac macrobiu fatu
horu et eundem de festis ac aliis ruerat. Nimm-
zas phelam absoluant. Insufficientia klj quo ad
annu et menses in hoc deprehendi. Cu. eni. annu
cu. bisexto mensurae debeat motu solis & puncto
dato equotiali vel solstitiali vbi ad reditu. donut
expientia per anticipationem solsticioz et equotioz
i. diebus mensiu anni solare iudicem fore qz
iulij statuit aliquot salte horaz minutis. Ex qua
re ruerit ut no. sit in ea martij die hoc equotiu
venale. qua. cat. tempore. felice pti. strare. ptolomici
albatregui. alpitragij. thebit aut alioz pteutozumi
ingroz. pbarionu. qz. aut hic error existat cu
sit pro tempore i. ptephibilib. nec ex quibuscuqz maxi-
mis et infirmis et ptephibilib. vitas. experimento
infalibili haberi hucusqz potuit. ac abraham andree
et pti. cu. petrus de ebano in titulu octauae sperre
dicit. adhuc latet ptolom. 3003 diei pte. ming
qeta esse dicit albatregui 100 Jo de sanrobusto

Ique kalde. auctis mris mipsent
 et ea pte. h. nome. sortitus e. de
 his annis eius et eiaz. iugis mensib.

288, alfonfius q̄ fuit .i. 103. annis p̄m̄t d̄m̄ q̄m̄
ex 364. diebus .i. horis .e9. m̄t̄ et .16. zib et lit m̄
i 32 m̄g et ut reſet abraham iudei dicit i 370
annis ex quadrantibus plus diem effiri / a quibz n̄
fi nō multū difcepat / n̄ concordat obſervantie q̄
anno xpi .1290. iuente ſunt cū alfonſio qz tunc
13 die .16. horis poſt meridiē ſol iuente e arctem
m̄re / quod cū alfonſio nō concordat / n̄t alie expi
ent̄e poſt vel ante habet Sapienſ p̄ſm̄ aſſunt
addm̄ ſup̄ et̄z .117. p̄tem dicit ut meſealla et al
birmaſar cū tabulis potuit Iſerfel hyſpan̄ m̄ge
p̄b̄m̄ .229. anno ab heligera .1089. d̄m̄ xpi
ait 10613 p̄te deſſe .et̄. t̄b̄th benk̄ta ſm̄m̄
xp̄m̄oz aſt̄oloḡis in vno ex duobus libris quos
de motu ſolis compoſuit d̄m̄ .10613 de c̄ / d̄ alio .170.
habundare / cū abet̄ne et azarabel conſentit ſit̄
et abraham auct̄e Thebit ena qm̄ ob d̄m̄ſit̄ expi
gent̄az ymaginaty eſt / motū aſceſſus et deſceſſus
d̄m̄ſus eſt ab om̄ibz illis dicens ann̄ nō poſſe aſce
ex iuolutoe ad equoſm̄ qz illa equoſm̄alia p̄nta
inſtabilia aſſeſt̄ auct̄e et recedere / ſ̄ d̄t ann̄m
ex motu ſolis a ſtella fixa ad eandem conſt̄e xti
Indi ann̄m meſurant cū abraham auct̄e ad =
dentes ultra .et̄z .170. p̄te d̄m̄ ſ̄ .et̄z p̄te v̄m̄g
hore / et loquūt̄ de anno reuolutoe de ſtella ad
ſtella eandem / ſ̄ de d̄m̄o feſt̄m̄it̄u eoz loq̄nt̄
d̄m̄t̄ ex et̄a plus i 370. annis diem exſurgē
Et h̄c d̄m̄o e maior m̄o cū cū et̄z .23. zib et
30. 378 / q̄ i .373. annis faciūt diem v̄m̄ Vn
cū c̄ſideratio n̄ra nō ſit de auct̄e ſtellato octauē
ſp̄ce q̄ ad p̄m̄ negotiū ſ̄ de p̄m̄to equoſm̄ali
tūc ann̄s adeo iuancet dubio qd̄ quid̄ r̄p̄ulſi
fuerūt d̄m̄e om̄es motū ſup̄teſt̄m̄ i qūeſm̄ales
eſſe r̄ahoi h̄n̄ae et in quadaz m̄oli p̄portione
h̄n̄s ſundam et iuolabilem r̄ad̄em r̄ad̄e qz
data quāqz meſura h̄m̄ana p̄m̄qz motū m̄en
ſuram̄. d̄abilis e ſem̄ p̄m̄q̄m̄oz et ita d̄m̄t̄
motū ſup̄ib̄re p̄ h̄m̄am̄ ingeniūz q̄p̄henſibilem̄
ſicut iſt̄ulus p̄ idem ingeniū eſt quad̄bilis et

angulus acutus contingente attingibilis per trilineales
 petrus et de ebano. in tituli de octava spca opinio
 thebiti sphendit anessus et tressus. filii et albaterr
 et in quibus ab eo tunc tpe abant et pto. ille motus
 tardior fuerit sit qua tempe isto respondit ad h
motu in actis anno in agmte esse thebiti et ipse hoc
 huae rationis et infirmator impedimentum posuit
Alpetragis opinione aulis sequi pto. et aliam
omni opiniones etentorum et opitior transfuit appa
rentias saluans. et ponendo hras omes orientum
 Inter has igitur omni opinione diuinitates huius tpe
 anni sup obfuerantia babiloniorum antiquissimorum arhanim
 et undam et abrat fundant qe 364. dies et 6. horar
 annum posuerunt et in posuerunt ille clarissime conspiciat
 desit sic et annis desit. Quo vo ad rem positum
 patet in nullo anno vno mo. sedem illa hora equotii
Unus pntu mtre qformit. sed alio vno adeo disse
 rente q aut i 300. annis fm pthom aut 288.
 Annis em Jo de sacrobusto aut. 132. vel quai senduz
 alfonfin. cu. 100. em albaterrm pntigen dies sit
 anticipatio et qthm ex experientis ad quoddam que
 medius. deductis pntis huius potest. m. 140. annis
equotia. et salaria die vna antedunt. Error aliq
 quo ad menses lunares et mensuram dies in kaleno
 p. 197. annis m. h. g. omibus adeo manifestu
 est q declarare no eget. Nam no audit hodie luna
 pntis. h plus qz qtam fect Jo de sacrobusto. Sa
malualem mtem pauli eusebii refertem et leonim
asseret xpi natiuitate tempe 10 kl aplis lunaz
 pntis fuisse et qe ibi est conitab. ante m. h. g.
 pntis huius per 197. annis pntionis dies huius qz
 quatum mte distent vidend. Dit id Jo de sac
 busto. 1237. q anticipatio facta fuit 364. dieb
 cu. 2. horis et hoc asserit more opotitaz no gsto.
 pro vna 197. reuolutioe hora cu. 2. anticipat.
 quod in pto. pntis no concordat. vno pene
 A horis discrepat. et fm alfonfin hodie. 2. die 9

p quod tempus atropat
 tunc solus et pntis
 equotia

Error quoniam
 talis du

que die sit pntis luna
 pntis natiuitas pntis

in dimidio et quasi istius horis ultra. Et hic error
 ex disproportione 10 annorum solarium ad 12 ad evolu-
 tiones quinquennales exoritur. Postquam enim greci primo
 iuenerunt se in eo errasse quod mensem 30. dierum posue-
 runt quiescerent an ex aliquot annis solaribus
 revolutio perfecta hunc errorem corrigere haberi possit
 et primo in octavo ut pthor introductorio placet
 temptantur. prius ex epacta xi dierum et quatuor diei
 quibus dixerant solares anni lunarem excedere
 in octavo concordias haberi. unde ex epactis 90
 dies in octavo tollentes 3 menses addiderunt. vnde
 in triduo alium in quarto alium in die et inventa est di-
 stantia ex hac positione in lunarem subtilius indagata
 inventa sit 29. dierum 12. horarum 31. minutorum 46. 204
 8. 3. 20. 2. diei 25. annorum 12. lunationum consistunt
 ex 342. diebus et sex et 3 parte diei. unde superex-
 centia solaris esset 10 dies 11. medietas. tria pars et
 medietas sexte. illi autem in 8 multiplicati 81. dies
 efficiunt qui non efficiunt 3 lunationes. unde post
 hec hypolemus epactis 16. annorum cicli. ex kai deka-
 terida. scripsit ad primum annum alexandri imperatoris
 et h. eusebio qui 194. cicli qui emnea kai dekate-
 rida dicitur inveniendi orationem dedit et 100. plures
 de illis scribitur. Et operentur prout illi emnea
 kai dekateridem sit 194. cicli perfrictorem in 19
 anni habeant. 6960. dies. 234. menses in 1. epac-
 tarum mensibus. Et quod ut ait id pthor luna addit
 super annos solares in 12. in 19 annos 18. diei.
 dicitur sexta felix pthor 19. annos revolutio non que-
 rere sed 19. 16. annos. et hec evolutio propter
 extitit veritati. Et quod 19. anni deficiunt a veritate ita
 et nunc est omnes multiplicas 19. quare hat anteq-
 uam quater 19. 17. 19. in 16. aut ultimo in 168. 19. annos
 revolutio in maximis laboribus quiescissent
 in omnibus in illis tamen defectus talis qui ipso
 successu precepit. Arzazel legendo positum pthor sit
 bonis tabulis ponit lunarem 29. dierum 31. minutorum
 et 10. 204. diei 25. annorum lunarem constat ex 342.

100. sex. et 1. derem
 Et kai dekaterida

110. 1. 1. et 1. derem
 Emnea kai dekaterida

1. Emnea kai dekateridem

diebus 22 mite dici et in 30 annis arabu sit revolutio
 q gmet 360 luaciones et dies 10631 et no sunt arza
 cel de sing et quactis. hact in longo tempe dñsitz
 notabiles efficiant. dies aut xi q in 30 annis arabu
 ex 22 mite exsurgunt bisextiles vocant^r et postq^s
 medietatem excesserint dies addit. Ex quibus patet n^o
 30 annis arabum sunt ming tempus reductionis qur
 nomⁱ medietate ad initium q 19 anni solares cu nec sunt
 submultiples a multiplex. ade eos. n^o in vitate
 revoluton deficiunt. et ho aut ipi 19 anni hnt e bisex
 tos n^o sunt amores 237 luacionibz 20 mite et 40
 218. Aut hnt 1 et hnt sup^r sunt 19 mite et 10 2. Et
 qm post illu qm hnt 2 bisextos sequat^r 3 de 4 bisext
 sic solu 16 anni aliis 16 equat^r et no 19 aliis 19
 et cu 11 anni de 16 habeant ut dñm est 17 bisextos
 et addant ultra 107 luaciones 11 mite et 30 2
 et aliis 19 2 bisextu amores sunt 237 luacionibz
 20 mite et 40 218 patet per subtractionem 16 annos
 habe n^o geo gunctiones 16 mite et 20 2 et sic
 16 haberent diem 6 mite et 20 2 ultra
 3160 luaciones et post 2276 annos dñeretur
 pma in kalendario ubi plena foret. Qd si sedm
 pthom 3. 2. et 7. respexerim⁹ et dñiserim⁹ ip^s
 equaliter gñit⁹ 2m en per dies 16 annos rema
 nerent post geo luaciones 22 mite 22 2 13 3
 26 2 et 20 11a qz ut abeat hnt et pthom in
 venerunt tempus medie gunctionis est 29 dies
 31 mite 40 2. 8. 3. 9. 2a 20 11a et hnt in
 20 talo en aluegesti dñat possibile fore erroes
 in osidatione mñuente. eclipses in nobis vitates
 ostenderent. Vnde sedm hoc patet qz ex 16 anni
erunt maiores 3160 luacionibz 18 mite et 8.
secundis 17. sing. 6. et 20. 11a omg dici
et in 1720. annis anticipatio fieret 2 diebus
et qz 20 horis. Quibz 2 patent amez mñm
in tel rono postm erroem maxm in se gñere.
 ipm⁹ mñ hodiernam mñsionem anticipat⁹
 an xpm fuisse adiptm forte eo tempe quo iulig

error quod est

resar publico edito emendandi iussit scripti opus qm
 error qui in 36. annis p augustum ex vitio sacer
 dotum et soling sunt et martinus asserunt sero fuit
 dephensus. no potuit sero in variatione equotii d
 solstij expiri. n. difficile multu sit et pene impole
 punctale tempus in illi mthb fixi. nec et ipa dies
 nisi p maxima diligentia et magna instrumenta
 mensuratz. h. error quictioni quo ad diem d duos
 ex viti exorte hinc facile conspuit. ex quo errore
 puto augustu motu ad reuigenduz p salu supfluat
 annor. crescentiam. Nec est dubiu nu xpm iam
 19. hui. adozu reuolutione p se n. legatur maxi
 mili. 432. annor qui ex multioe tati solariu. 28.
 annor p 19. annor n. resultat xpi natiuitz
 xx. annis precessisse et Jo de sacrobusto refert.
 Anatholius etia de q. 7. 19. tati p p. p. p. p.
 ordmans. clare ostendit suo tempe q. ann. 300
 ann. incarnationis tabulas conspuit iam anticipa
 tiones quictioni p diem integrum a tempe loca
 homis aucti n. factas. n. ponat n. lo. luna. 19
 exnt et 19. Pa et xpi martij 20. hui. q.
 ut claru est no foret. 26. h. dies quictioni aucti
 n. hui. no puenisset per diem.

Ostendit hinc error qpositionis kalendarij
 manifestus est magis ad ppositu accedendo
 de pascat sacramenti errore quo ad die cele
 britate h. sunt notanda p ordines. Primo q. di
nimi preceptu de celebrat pasca. existit de m. se
 pmo et nouor. 12. luna ad vespam. et q. 1. dies
 asinus existunt. et h. preceptu leuitu 23.
De que i. m. l. l. h. m. p. p. in entia dei opioni
 varietas exorta h. ita ut asiani et greci vti
 se traditoe su Jo. ewante habe asserbant semp
 12. luna. quancq. die. enenit post v. n. e. equotiu
 pasca farent. vti ex epla qua polycrates ephesore
 epus ad victore p. p. m. tempe seneci s. p. h. h. h.
 r. p. m. h. u. de illis h. b. v. n. m. m. m.
Romai vero pet et pauli vestigia tenent no nisi

no de celebracione pasce

greci quo sep pas p die
12. luna

Romani quo usq. pasce

dedit die primo lesure. i. e. ipam luna resurrectionis solep
 pagabant. putantes adeo h. diuino mandato reseruantu
 q. p. o. t. a. u. g. a. p. e. r. o. p. a. p. a. d. g. d. m. n. o. t. e. p. r. a. m. d. e. l. a. t.
 et post eū vitor ipa 139 a p. r. o. d. x. v. s. e. d. m. a. l. i. o. r. h. i. s.
 consulari commodi s. m. e. n. s. e. b. i. u. e. n. s. p. r. e. d. e. n. t. i. d. g. o.
 d. g. d. m. n. o. l. l. e. p. r. e. t. a. m. d. e. l. a. t. r. e. l. e. b. r. a. t. e. m. h. o. r. s. t. a.
 tuens n. i. t. a. d. e. x. p. l. i. c. i. t. a. l. i. o. s. n. o. n. f. a. c. i. e. t. e. s. e. x. o. m. m. u. n. i. t.
 a. t. d. e. q. u. a. x. e. e. n. s. e. b. i. u. s. l. a. r. i. u. s. l. o. q. u. e. n. s. i. n. 23. r. e. c. l. e.
 s. i. a. s. t. u. e. h. i. s. t. o. r. i. e. d. i. c. i. t. v. a. r. i. a. c. o. n. c. i. l. i. a. e. a. p. p. r. o. n. g. r. e. g. a. t. a.
 e. t. 22. r. d. i. c. i. t. h. e. r. e. n. e. n. l. u. g. d. i. m. e. l. e. s. e. p. m. i. n. a. l. i. i. s. g. a. l.
 l. i. a. z. e. p. i. s. l. i. c. e. t. c. o. n. t. r. a. a. s. s. e. n. t. i. r. e. n. t. n. o. i. n. l. a. u. d. a. e. q.
 a. s. i. u. n. o. e. a. p. p. r. e. a. b. s. o. n. d. e. t. a. r. a. t. h. o. m. e. n. t. i. a. S. i. n. t. h. u.
p. r. e. t. h. e. o. p. h. i. l. o. m. a. n. d. a. t. o. v. i. t. o. r. i. s. i. p. e. i. n. r. e. l. a. t. i. o. n. e. p. a. s. c.
r. i. n. a. c. o. n. c. i. l. i. u. c. o. n. g. r. e. g. a. t. u. q. d. s. i. m. i. l. i. t. e. x. l. e. x. c. a. u. s. d. i. u. i. n. o.
 d. i. e. s. e. m. p. s. i. t. u. i. t. p. a. s. t. a. r. e. l. e. b. r. a. n. d. q. u. a. i. l. l. a. e. s. t. d. i. e. s. r. e. c. a.
 t. i. o. n. i. s. m. u. n. d. i. i. n. l. i. m. s. s. a. b. b. i. h. i. t. i. q. u. o. m. i. t. o. f. e. s. t. i. u. i. u. m.
 e. x. e. n. t. i. a. t. i. o. n. i. s. p. o. g. i. t. E. t. q. u. e. e. a. d. i. e. d. n. s. r. e. s. u. r. g. e. n. s. p. r. e.
 i. p. h. e. t. a. m. d. i. x. i. t. h. e. r. e. s. t. d. i. e. s. q. u. a. f. e. n. t. d. n. s. i. n. a. l. i. i. s.
 c. a. u. s. i. b. i. p. o. s. i. t. i. s. i. n. g. c. o. n. c. i. l. i. j. l. a. u. d. e. s. s. e. b. e. n. i. g. a. d. d. e.
 i. l. l. u. s. t. r. a. t. i. b. u. s. v. i. r. i. s. d. e. i. s. t. o. t. h. e. o. p. h. i. l. o. s. e. b. e. n. o. m. e. n. i. t.
 q. u. e. s. u. b. s. e. n. e. r. o. f. u. i. s. s. e. a. s. s. e. r. u. i. t. V. i. o. n. i. n. t. e. s. s. a. u. i. t. h. e. d. i.
 n. e. s. i. t. a. s. q. u. o. n. i. s. i. n. p. l. e. n. o. o. c. t. i. s. c. o. n. c. i. l. i. o. r. e. t. i. M. a. r. c. o.
 i. d. e. s. s. i. n. t. u. e. n. t. u. r. E. t. i. n. h. a. c. s. i. m. a. h. o. d. i. e. e. n. t. i. a. a. b. s. e. r. o. e.
 p. m. a. n. e. t. e. t. d. i. s. c. o. r. d. i. a. D. e. m. d. e. g. i. n. t. e. r. i. a. i. e. l. u. n. a.
 d. i. u. i. s. i. n. s. e. x. o. r. t. a. e. s. t. v. o. l. e. n. t. i. b. u. s. a. l. i. q. u. i. s. s. i. d. i. e. s. i. e.
 l. i. n. e. f. u. e. r. i. t. d. i. u. i. n. a. q. u. e. s. t. i. n. t. a. r. e. l. e. b. r. a. n. d. f. o. r. e. t. p. a. s. t. a.
 e. t. q. u. e. d. i. e. s. a. s. s. i. m. o. z. v. s. q. u. e. a. d. x. x. l. u. n. a. e. x. t. e. n. d. e. n. t. u. r.
 h. u. i. s. f. i. n. e. f. u. e. r. e. a. l. i. q. u. i. s. q. u. i. n. i. n. d. i. c. i. s. i. n. e. a. l. u. d. e. o. z.
 f. e. s. t. i. u. i. t. a. t. e. i. e. l. i. n. e. p. a. s. t. a. f. a. c. i. e. b. a. n. t. e. t. d. e. h. i. i. s. i. t. a.
 i. n. t. e. l. l. i. g. e. n. t. i. b. u. s. p. r. e. c. e. p. t. u. s. s. o. l. u. e. b. a. n. t. i. e. i. u. n. i. u. m. 13. l. u. n. a.
 a. l. i. q. u. e. q. u. o. d. n. o. n. h. a. u. i. t. A. l. i. q. u. i. n. o. l. e. n. t. e. s. h. u. i. e. i. e. n. i. u. m.
 s. o. l. u. e. r. e. i. p. a. s. t. a. s. i. m. e. f. e. s. t. i. u. i. t. a. t. i. s. d. i. e. i. e. i. u. n. i. u. m. a. n. t.
 m. a. r. t. h. e. o. z. v. e. s. t. a. m. a. s. e. r. a. n. t. e. s. q. u. i. n. l. u. c. e. n. a. s. y. n. o. d. o.
 e. t. a. l. i. i. s. m. u. l. t. i. s. t. e. s. s. e. r. a. d. e. r. a. d. i. t. u. r. h. e. r. e. t. i. c. i. q. u. e. d. e. p. n. a. t.
 d. e. q. u. i. n. g. a. n. g. i. n. l. i. b. r. o. c. a. t. h. a. l. o. g. i. h. e. r. e. t. i. c. o. z. m. e.
 n. t. i. o. n. e. f. a. c. i. t. e. t. d. e. h. i. i. s. m. i. s. e. r. a. i. t. a. f. i. n. e. z. f. u. e. r. e. n. o. n. t. l. i.
 q. u. i. i. e. l. u. n. a. p. a. s. t. a. a. u. e. b. a. n. t. r. e. l. e. b. r. a. n. p. o. s. s. e. e. t. v. l. i. t. a.
 20. l. u. n. a. z. e. x. t. e. n. d. i. n. o. d. e. b. e. r. e. t. i. l. l. e. d. o. c. t. i. s. s. i. m. u. s. l. a. u. d. a. n. t. e.

quae postea die domini
 celebratur

lucius epus Anthonis alexandrinus qui sub pto reg
anno a passione dñi de pasce festiuitate in quadrati
mo pñssimū esset ut eusebius. sunt et ierolm de
illustratibz vñis attestant et or ppter dñsm hyppu
raroem. qm a vespis diem more hebreoz incipit
duens qm i vespis luna est. et imane diem san
ctissime festiuitatis si dñta foret. ee posse et in
duat diem ipm vñs ad vespam ie hinc esse fate
re. hñd pascha posse celebrari loques de opetis et
perfectis lunationibz et ita solo nomie ab alijs qui
xx hñd pascha mñm nō in iudeis celebraud assenunt
dissentire videt. quātū ex libello suo dephende potui
Ista etiā dñsm vñs vñs vñs pñs declarata ē
et deniq i nūcno stabilita. sz q pñm pascha ne
in iudeis gēramq aut eos pñeniamq est i luna
pñm mñm. Et nō fuit nec est quo ad gñm aut
pñm mñm in iudeis ab eo gñm tempe alijs error
sz q in sunt. A. azimoz dies. fuit dubitatu apd
veteres an vñs. i. luna. extendi possit celebrata
Et hñc alijs vacillabant in dñ mñ. in pñssimozū
omni fñda q in resarien concilio. et deinde i nūcno
canonizata. exstitit tenebat hō penitq nō hñc fñm
amatolig pñes dicit Ideo sept. dies azimoz. a dñō
moysi cōstitutū pñit. et in ipis nulla tenebrarū
pñis hñc exsistat. Latet enī noctū rñcia tenebrarū
in ipas vñs ad noctis mediu. an exorta lūmaz
nō pñitit. Oportet itaq lūmā in pasche festo ma
iorem noctis pñem illudare quāe vñs. A. dies
azimozū extendi nequit ne tenebre noctis lūmē
hñc exsistent. Cum itaq solēmpnitas rñmret
lux sit nō est possibile ipam in victoria tenebrarū
gnire et gnire. Quāe vñs extendentes celeb
tatem auctoritate diuine spture iuriant saclegij
ghuatiqz terime ac audzu mñm pñm Veram
lūm omibz tenebris dominatq. nō aliq tene
brarū dñatione offēctes hñc pñto diuino
obedientas vñs xxi hñaz ad vespam celebratam
nō extendunt. hñc ille. Idem constitutū vñm

lupius allegata in r. celebratē ostendit. Certe h. ad
uertenda sunt quā mō tempe pascha nō solū in
xi. luna vno sepe ad 26. se extendit. nūto ponderant
 ea que anatolis dī. ac dei fil et Nueri galij ac
 alioz grilioz et ro pon. pcepta ruerter colendo Et vt
 tanto excoz paschal obfuarie tollat. d. mthom entia
 hor sacri concilij Babilien p rformatoz entie congre
 gati an omnia iugilne det. Est qsq. uider ita eaz ptez
 pcepti q. habet mense pmo et nouoz pascha celebrand
 antiquoz nūterio pferenda. q. est q. ille est pmo
 mens nūg plenilunius eqnotiu vernale attingit
 Et fuerit quidē confiderat. A. azimoz dies nūc
 paschali festiuitati seruire, et tales putant. si etiam
 plenilunius eqnotij vnal diem pcederet dūmodo
 post eqnotiu an. xxi. luna dūctz dies oīret posse
 pascha celebrā. Cūq. opiniois videz anatolis fuisse nū
 q. ponat eqnotiu p. 8. kl. martij et in igli suo nūlo
 dicit si eqnotiu fuerit e. feria et luna xvi. vt rificuit
 oppoz hūc luna xx. iij. kl. april pascha celebrat. Idēz
 dicit luna xxi. exite in eqnotio exite vi feria vi kl
 april xxi. luna pascha est. Hec opinio hūc ab alijs
 hūc enā fortass tenetur hūc acceptata nō est per oītas
Vnde dno nūus exipus ad pet. nūm epm scbenz
 refert nūcia synodu statuisse xxiij. lunas pcedentes
 eqnotij vnal mīnū vltimū mens ee et non
 pmi quā opte hūc aliam lunam pxiā exper
 tae. Idēz legit in pmo libro ecclesiastice historie
 vbi Nueri concilij paschale statuti rertat. et ratio
 statuti fuit diuini pcepti qd. nos xpianoz artat
 vt salte mense nouoz pmo i. azimoz dies nūg
 mderis contram. Est ptea scid. nū paschale sacmētūz
 regnātibz festiuitas existit fuit a patribz in refuerij
 concilio diffinitū quēme hūc sacratissimo mīsteo
 tempus vernal eqnotij qz mīdi dūm i. vce fuisse
 pbat fipha. q. gminasse dī. rcam herbam viretūz
 et q. in eq. xto. pbat diuifio eqia hūc a tenebre
 que nō est eqia ex eqnotiu et fuit plena lūe hūc

nūa etate pascha ppe
 al. 26. pcedit p

de pmo mēse

opio
 nū accept
 alicia

p. 29. p.
 nūc

quia ut ait scriptura lucebat in mchoade noctis quare
nūc plena sit etia sanctus cecilius in epla ad valem
et totam karthaginensem synodum xpm ea die mortuum q
concepit et ea die p morte regenerasse qua adam a deo
creatus perierat unde sic in adam omnes mortui fue
illa die ita per morte xpi omnes uiuificati quia hoc so
lemnitas est diligentissimo studio custodienda noluit
aut anteq ut in ipa equinoctiali die pascha fieret sed eo
rinsuadato qm hoc pmo an xpi aduentu obliuatum
legerunt philo em iudeus iosephus et eoz antiquiores
agathopholus et ab eo eruditus aristopholus ex pama
dia ciuitate qui vng ex lxx mptetibz fuit omis sen
tiunt rinsuadato equinoctio per vtruzq ludare sole sz
ascendente vhs solstiu estiuale et lra post oppoz
de equinoctiali signo lare versus hiemale solstiu de
scendente oportet em hoc ideo fieri ut tenebrarū pñu
sit victa et dies pñititudinē nocte exsuperet Idem
origenes que omi eruditissimū et gponendi talandi
pspiratissimūz anatolius dicit ut ex h taliteri no
mē sortitus sit in luculentissimo libello pasche dicit
ultra equinoctij fuisse in paschali misterio adueniē
ad solis exordiale ascensū sup terras tenebrarū
insidias tūc em pagē vere lucis solis iusticie festi
uitas quod per victoriam ascendit ad nocturnalē offe
ditulorū caligine opprimend ex quibz ita mte apta
est cur patres a nirena synodo et eoz pdecessores pñ
pascha alia equinoctij die designabant vñ quia
nueni concilij patres ponebant n̄ xii kl aplio
equinoctiu xi kl april pñ pascha signabant ita
fecerūt et ipis pōtes qui equinoctij diem viij kl
april ponebat pñm pascha vii kl apl locarunt
Ex hīs omnibus ptz patres nros in hanc smā que
nisse q pascha mē in mense nouoz quo noui frui
tus in egipto colligitur ut ait ambrosius in epla
ad epōs per emiliā constitutos post equinoctiu vñale
in dñro die a xv luna usq ad xxi inclusue rele
brand esse et ita canit multoz concilioz decreta
et pñm nireni deinde antiocheni cesariē alex

andrini et aliorum. Et etiam dyonisius exiguus. Pre
 allega epla ipa sintula maxis pems. quo ad ctuos dpo
 sinonis. qd ad lauros deportationis. qstuntino impa
 tore apponte vallata. Iluc restat vni ad huc hnt
 no pua difficultate intelligendi. s. an ai xv luna
 qd mte equotiu dnale sequit si ibi dnta fuerit
 aut in pximis. A. hntibus si no fnt dnta pascha
 sit celebrand. Et pnu dpio antiquos mt gneo. i2.
 luathoni anos et embolismales addidit luathois
 habentes. s. 13 luathones differentiam anotisse. Sit
 em suis cirillus in quadaz epla hnt amni sancto moysi
 euclatu. et de festo pasche quibz ani ad festu quibz 31e
 dies ee de ois ani festo vsqz embolismal 38e. dies
 existere paschas epus qm mredonens consilio pset
 ad leone ppar d paschali festo sebens. aut consulatu
 antonij. et siagrij. hnt. A. Et apl dies dnta et xxi.
 lua foret qm embolismal annis no fnt s. nono kt
 maii lua id pascha celebrand. Et hmo voem habere
 volens ad legalem iudeoz supputatoni dmittit dnt
 qm voem hnt ignorat de fiali in eadem mndmit
 asserens ogdoadem q mcpit consulatu clarissimoz
 vroz etij et sigilbi tuc claudi. Adades suis cirillus
 epla ad synod cartaguenis dit ad legulez iudeoz
 supputatoni q quibus et embolismalibz annis ad
 hndm pnu nouoz msc nre angelica tradit
 parhymio sancto mocho facta rntredn dicens in
 embolismali pascha i mario mnt celebrand. Ex q
 patet vltis in embolismalibz ad ogdoadem vspexisse
 et ad hebreoz supputatoni. et in ighis actus in hnt
 no concordet no laborabat per en. Vnde et idem
 paschalis psequi fnt in embolismali oportet qplei
 iz luathones. et tuc subsequens est pnu mensis
 Declarat hnt errorem per exemplum quid ano con
 sulatus honori et constantini bis tempe 303mi
 ppe cu rotaret ne x kt maii pascha celebraretur
 viii kt aplis celebratu est pro embolismo hnt
 annis dceptis. qui gramissimz eoz miraculo

fontis meletmen qui pro baptizandis xpianis habu-
dere diuino dono Anna paschali festiuitate solitab-
co anno gfluentibus viii tel aplt baptizandis aqua
carebat et x kl maij habundabat Ex quibz patet
embolismales anos obliuandos ut hnt de pascha ad
pascha. 382 dies numeretur Quibz aut annis
embolismis currat vidend et scdm anatolm et alios
egiptios qui isti iudai rudo utebantur sed et hodie
greci et hebrei. hnt. 3. 6. 8. 11. 12. 14. 19 iudai ruti
embolismales sunt. Dionysius vco exiguus ad boni
faci pmerem notariocum et boni secunditerum scdm
dicit per ogdoadem. eudemqz embolismos duolui
asserens pnt iust ruti fore xvij iudai dicens et
19 iust ruti embolismales fore pformit. 3. 6. 8. 11. 12.
14. 19. et in iste iust a iudai differat. est em ipm
embolismal pnt. 8. anno iust qui nd est embolismal
em hebreos et grecos nd ille sit qm iudai ruti sit
pformit in 19 anno ruti autem em ipm embolismal
est qui em hebreos nd sit 16. embolismal nd est Ex
qua diuisione embolismi sit qz nos nudamqz hebrei
12 mensis celebrat hnt ambrosio opmaba in illa
epla ad epos p emilia. hnt em sui ruti in pmo re-
lebrent et dicit abraham audere / hnt. 9. exnte ante
mo et in sing paschal. 8 et 19. sit m xpianoy
et iudeos embolismi differentia in sing paschalis
qn 9. est ante nris nd variat hnt bn qn 8 et 19
Et hec differentia aliqu a iudeos pascha 36 diem
existit / cu in mni pascha 7 dies azymos semper
radere debet ut ex supradictis ptz et per bedam v lib
de tempibus Et hic apperatur alius error obliuie
paschalis festiuitatis ppter differentiam embolismorum
in locis duobus pnotatis et satis mirand est q
dyonisiu mli serui sunt in pmi ipi greci ogdoas
eudemqz et omnia kai dekaterida. satis mani-
feste ostendissent inquisitione embolismoy nos
grecos iudai ruti sequi debz quo vnt etiaz
hodie et in lib veneat yfodori abbate vidi
a quo grecos iudai paschales extraxi. Dicit et

in tabulis prius de libro eiusdem abbate per me & latini
 reductis ubi in dies quinquaginta per 19 annorum variatio
 nes inveniri docet rictus lunaris pro fundamento ponit
 et ad aures nostras et quod in kalendario romano affigi
 debeat ibi annotat. Et non est dubium rictu in luceno galio
 pro invenienda re luna paschali kalenda. mense de
 quo J. fuisse nix grecorum observantia lunaris ricti quo
 ante et post omnes greci utuntur. Unde differentiam
 embolismorum in confidente exorta recto quod latini
 ante igitur rictu eis a caldeis ut dicitur misso ubi sunt
 et regibus embolismalibus grecorum eos ad nostrum aures
 nostrum cum igitur sit lunaris ricti applicando. // Consequenter
 videtur de finali conclusionem erroris nostri kalendarii quod
 est ista. Quia in duobus falsis principali se antiqui
fundamentis se equotivum vernali in isto die fixe permant
 ut 19 annos solares integram lunarem evolutionem gunt
 et super istis sua directam fundamentum celebrationis pasche
 hunc error. Et licet varia fuit opinio de die illa
 equotivum, ita ut antiquiores usque ad amatholium putarent
 8. kalendis esse alii 12. alii. 20. et ideo varie opiniones
 de luna paschali greci qui. 8. kal. putant equotivum
 esse. observantibus lunarem primam per 19 annos idus martij
 latinis qui 20 kal. equotivum diem asserunt a 30
 nonas martij et egyptijs qui. 12. kal. ab viii. idus martij
 in synodo Nubena egyptiorum viam acceptam
 statuit paschalem lunam illam esse quod ab viii. idus martij
 usque in dies nonas aprilis exorat, igitur recto luna eorum
 que a 12 kal. aprilis usque in 18 martij invenit, & que
 per vrsidum in plene concilio et piformit lego
 statuit in cesariensi theophili concilio tempore verioris
 ipse celebratio ubi de statuit ut ab xi kal. aprilis
 usque in xij kal. martij pascha celebratur et nec antea
 nec postea quod hunc constitutum limitem transgredi cuius
 nulli datur facultas quod enim infra prelatos primos
 luna. 20. usque 21. in dominicam diem incidit sancta
 pascha celebratur. Unde Morinus Alexandrinus episcopus
 dicit xii kal. martij est equotivum vernali et apertum

ante hunc diem nec iudeo nec greco nec latino hunc
pascha facit / s. preceptum dei est ut pto 12 et apocalis
a vii concis .i. septem gradibus entie celebretur. Sigeut
aut ptes Niceni concilij. et limas paschales. p. 19. va
riationes / et ut dyonysius scribit p. 1mo no hntes
huc 19les rulu pfecte in se ipm redeunt in seclari
pericia sed hi spūs illustratōe. pncipali in egiptozū
adūde ut dicit autorius / ptheris cōto alexandrim
epūs ad leone ppam scribens dicit bñssimi ptes mri
rulu 19les rēus affigentes. quē violari impossibile
est velud crepedine ac fundamētis et regulam huc
eundem 19les opmū statuerat et per grām spūs sancti
in rēolucōe pñarrati ruli xiiii paschales limas
diligenter anotarunt. Nos vō pñmos in hūde
rulu anatos greci ad huc tenet. habentes 20
die aplis vñm 22. martij. 2. 10. aplis 3. 30.
martij. 2. et sic osequētes / vñ ego in greco libro
doctissimi yfiori abbatis ambulatoris impatoris
et pñarche constantinopolitos vñdi et extraxi. Et
omēs pñati sublequētes anastasiū theophilus cyrilus
qñqz fūere et qui rulos multos osequere ab hac hmo
dali constitucōe nō rēsserūt / ob m dñsūatē tollendā
statuti fuit hūc diem ab alexandrino patriarcha
qz egiptij plus rēteris in rāculo pñi fūere vñmā
debe. 20. pon. et ille osequēter archiepūs et illi per
pñonūcia. De quo rēalia hūmūt dñsōz rōmuloz
statuta / de lācul solempit pasche vñmātibz
de quo et. d. 9. dñ. iij de hac obliuatiōe et r
placuit / et post qz pñā vñmōz paschaliū mēni
synodi quē sacerdonū rēcepit qz nemo i sacerdotē
admittebat qñ hanc rēni ignovēbat ut 38
d. q in ipis tūc mñmāto rēssant habentes
utqz i fñma kalendariū vñm in mēnsiōm
in iijz ac fēlis mobilibz pñmū ex pñāratā
et rēca rādūe errāe ita et aliqñ pascha a
vero 36 diebus distet et pluries per 4. plu
ries pñi lūmā rēqz 26 mñsēdat q in obue

ment preceptis legalibus intentioni patet et scandalum in
fide parent quod dicitur albertus quod inimici fidei de hoc gloriantur
quoniam ex illo errore nos perferunt errare subsumunt hinc sac-
synodus correctioni vacare debet diligenter quoniam notum dicitur fuit
ambrosius in epistola scripta licet non querat christus
dies observare et lustrationes supstituit nam hic est paschali
festivitate iuxta preceptum iudeis observare et tempus quod hoc est
tempus acceptabile deo quod querit precepto et hoc sunt
dies salutis non dantes offensam in quibus vult deus
plus placari et placationibus plus gratie impetri Et ista
de errore sufficiant

Utrum de correctione calendarij videtur quoniam sit ad
duo aliqui vera scilicet quod dies quictionis per aurem
nummum ostendatur et verum pascha post et ante apulis
tadat in ipsa reformatione advertit habemus et in futuro
errore vitare hinc primo quod ad finem huius quictionis dies
ex aucto nostro considerari oportet situationem originalem
auctoris nostri potuit enim a principio melius locari a vero
verum quictionem ostendendum Et licet plures modi quo ad si-
tuationem correctionem trahi possent in ex fundamentis scriptis
distantie duarum quictionum prefatis talis habetur correctio
supponendo locum quicquidque nostri recte factus ut per
addidit 29 dies et horas et iterum idem mens repetitur
et quo ad istam correctionem de puncto me extendere nolo Et
quod presupposita auctoris nostri differentiali circa situationem hodie
prima luna in celo est plurima quanta in calendario
Ad huius correctionem autem oportet delevimus ipsum aureum
nummum et per anticipacionem ad diem primarius reducere et
hunc modum non posset defacili fieri quoniam cum enim modum
omnes per orbem libros mutare necesse foret et in illis
mutatione omnes per omnes calculos mutationis a simpli-
tibus reperitur error maior exoriri posset Possit
aliter corrigi absque librorum mutatione quoniam antecessio quicquidque
a loco situationis auctoris nostri ad quatuor dies se extendit hoc
tempus si ab aucto nostro subtrahatur et residuum pro
aucto nostro habetur talis correctio auctoris nostri primus
diem quictionis ostendit et si ad aureum numerum

de correctione calendarij

10 addetur subtrahito 19 post additorem si excedet: exortus
 nris in kalendario opponens diem pmi induaret et ita
 per mutacionem aurei nri gressus in aliu nri trectu
 remanente kalendario fiant sint pmi dies gressuum
 et opponi habentur. Et hoc isto tempe qm anticipatio
 vsq in xpi diem se extendit. Alio vero tempe qm in
 ming vel in plus se extendet no posset remanentibus
 libris uti sunt talis trectio fieri. Dico aut pmiq
 qz scdm situacionem aurei nri in kalendario no semper
 xpi nris in eadem die tollatur in qua est gressio licet
 per diem et integru mltis distet ante vel post. Et hoc
 modus trectandi kalendariu est inutilis qz non
 potit per eu modu vera dies gressuum haberi nec oppo
 sitionis etor qz aurei nris 1 ming no locat regu
 laiter in xpi die a mo qm habet 1 plus. s. xpi nris
 in 6to sic nris qm habet 10 plus semp 10 die dis
 tantur tollatur. nec tollatur pot ut pz intelligenti
 et cu anticipatio equal sit a loco situacionis aurei nri.
 patet qz per hanc viam trectio haberi nequit. Unde
 si p trectu aurei nri siue mutacionem currentis
 aurei nri in aliu pfixus ostenditur diem gressu
 kalendariu corrigi debet. Iste fuit modus pfixor
 licet inutilis sit et maioris erroris gressuum ut
 finalit qm pot. Et est sequenter aduertend q ad huc
aliu modi gressus diem possent plures puta si
 dimittetur bisextus in aliquo anno et mutaretur
 aurei nris in eod anno p additorem. Cu ad eu puta
 100 dimittetur bisextus et qz id hic est aurei
 nris addentur 3 esset 19 aurei nris illo anno
 et alio sequenti 1 et post 2 et ille aurei nris ondet
 diem gressuum. Nec est illa regula plus vera
 qua pcedens immodata. Similiter si duo bisexti omit
 tentur et ad vix aurei nri ii adderent orit
 tali mo trectus huius necessitatem ut pcedentes modi
 Et si e. bisexti omittent 1 16 annis adderet au
 reus nris diem gressuum et inter omes pfectos
 modos iste fuit eligibilior qz ming erroris et
 peruli gressus. Et nent pfectos modos vide qm

alia modis corrigendi

propositio nro q. ex omissione bisexti orietur schindatu in
 iplo. et in ante diemendi lram dmicalem una novitas
 nec reduritur kalendarii mem ad reformatores Quia
 ut clari est per nullu istoz mdyz antiq regule observa
 tionis paschalis forent de mo vshate / ymo oportet
 novas regulas de festis grpi / et alia multa fieri q
 plus forte deformaret q reformaret Vnde si plena
et perfecta reformatio kalendarij fieri debet nuch melius
 inveniri pot qua redire kalendarii vsq ad eu statum
 q regule antiquoz in sanctis concilijs tradite redeant
 ad veritate. qto levis et facilius et verius h fieri po
 terit. Et no est forte cogitabil facilius et verius modus
 q q obmissa una septimana. anies nris in calum
 ludem gmitter. Si n. hoc fecerimz reduti est kalen
 dariu mem ad vltatem regulaz antiquaz et idem
 tam sancte nre synodi quo ad paschalem festivitatem.
 et cetera omnia festa molis et imolia. et ipse nris q
 aureus hucusq dñs est. et ex nre lueis rudi foret
 et aliud nomen puta aureus cilius fortret. melius et
 verius diem quitionis ostendet. q ipse aureus nris
 nre concilij tempore ostendit. ymo nre kalenda
 riū mem verius esset qua comp fuit. Et pro prae
 tica huius correctionis ita foret pcedend Anno xpi
 1239. festu penthecostes cadit in 22 die maij et
 q illud festu est male. no consideratur a vulgo i qta
 die cadat / statua itaq alus die anni 1231. per publicu
 decretu q illa dies 22 maij illius anni 1239. in q
 cadit festu penthecostes habet pro vltia die maij
 et alia penthecostes sit pma iunij / et q ex post nris
 qri hucusq aureus nris dictus est sit ludas cilius
 et vocet aureus cilius qri pro eod anno est. 12. et
 in sequenti. 13. et demaps nre kalendarii est reduti
 ad regulas nre concilij q kalendarii nre
 geem no hnt aliu rudi qua ludas. 19. et infex
 fuit ille rudi kalendario ad hndu ludationis et ple
 niluniz paschale / Et ab viii idus martij usq i
 novas aplis statuit paschales mensionem queri

Alia corrigendi modq

debe et p̄m̄ pascha xi kl̄ aplis sc̄e her om̄ia ad
veritatem redent per hanc correctiōem et absq̄
mutatiōe. Nūc em̄ aucti nūc r̄uli ubi in kalendario
est post semper ducuntur sūt diem quicquid ostendit. Nec
potest vez pascha an̄ xi kl̄ april̄ cadere, aut ēē diei
septem azimoz. Ita ut post equinoctiū hebrei greci et
latini pascha concordat et cōformit̄ p̄cepto legali rebe
brabit. Vno enā r̄ulo hebrei greci et latini ac eisd̄
embolismalibz regulis utent̄. Et nō potest nec vix
nec facilius reductio kalendarij rōm̄i fieri ad regulas
paten̄. Vno eū vezio apud latinos quā v̄m̄s fuit.
q̄ latini qui auct̄ m̄o an̄ x̄m̄ kl̄o iuxta loco
r̄uli hinc quo ad embolismales semp̄ vident̄ r̄uli
fuisse p̄ cōformit̄z iul̄is reductiōis semp̄ a grecis et
hebreis in istis annis disceperunt. ut sup̄ius ē ostensū.
Et hoc diuisiōis ex m̄e sublata foret. Et ad h̄c ut r̄ule
veritas hinc videatur. p̄mo quo ad quicquid diem
sit constat. Ex p̄cedentibz patet anticipatiōes hodie q̄
ductus cū xi horis factam. et q̄ m̄o r̄uli iuxta
loca m̄sa aucti m̄i r̄ebz diebus. patet q̄ anticipi
pario iudicij a r̄ulo limari hodie. A. dies existit r̄i
dimidio. quācūq̄ si A. dies subtraherent̄ aut saltem
credibit quicquid ad diem locatiōis aucti r̄uli iuxta
Etia ex r̄alculo tabulaz idē cōstitutū potest. et p̄st̄m̄
h̄c p̄bent̄ tabule p̄st̄az grece p̄m̄e ad n̄m̄ lati
nū vsq̄z educte q̄m̄ r̄ulu iudicij in kalendario p̄o
nemenda m̄tione locant q̄cordit̄ r̄i h̄c m̄o pene
i om̄ibus loc̄. dico pene q̄ aliq̄n̄ ex p̄m̄ena in
p̄fecta situat̄ aucti nūc diuisiōis inuenī. Licet
illa solū q̄r̄. 18. ē r̄ulus iuxta i m̄ense martij
diuisa sit per v̄m̄ diem ab ista m̄ca correct̄a que
habet q̄. 16. die licet r̄m̄ p̄las vi die locatū debet.
nec est de h̄c curandū q̄ festa molis p̄ h̄c nō ducet
sistabunt̄. maxie pasche. de quo est p̄nt̄ questio
etia si positio r̄m̄ p̄las vezior foret in eo dno 18.
r̄uli. Vnde. d. existente h̄ca d̄m̄icali et 18. r̄ulo
aucti si vera foret p̄latū positio s̄m̄ kalendariū

nem octo diebus tardius pascha celebraremg no in
 excederemg et luna nec h^o anⁱ annu xpi. 1634. ene
 nret aut sit. d. foret lra diutalis et id. auteg nctus
 Duo si positio p^larū vera foret que ponit. vi. diem
 esse diem quinctionis quāvis h^oignus in illa die co
 mūto cadat. in p^lpe fine diei ita ut anno xpi. 1683
 quo ano. id. est tidus quinctio i 16° die p^lrabⁱ facta
 correctione siue inona si nō fuerit facta Quae p^lz per
 hant. correctione nos conscpui intentu quo ad m^uenⁱos
 et q^l si qua est v^oidⁱus q^l illa quā i. nullo obest m^ude
 quo ad paschales festiuitate et b^o sufficit p^lposito nro Q^l
 vero ista correctio sit verissima et quēmetistā p^lposito
 nro m^ude ex h^o p^lolit app^lendi. qmⁱ amplius verū
 hūm foret illaz quinctione paschalem fore que p^lime
 sequeretur vii idus martias et illam oppom que p^lz
 12 klⁱ aplis p^lma fuit P^liformit^r sⁱd m^uenⁱ conuⁱij
 et alexand^rini statuta p^lripuit Nam et si labor i. hab
 nli iustigadone p^lstior haberi posset in quibz quā
 hūmⁱz inextⁱus satis app^lende p^lot hant correctione
 veritati fūire h^o tempe qmⁱ egnorū hū tabulas ut fonsij
 12 martij esse d^r Si em p^lnu p^lemihūm post ver
 nale egnorū paschale est hūitⁱus. A diebz p^l correctionem
 et salmⁱ clauū est egnorū vsqz in 19 diem elenai
 clauū est 19 diem ad 12 klⁱ aprilⁱ vbi firmant^r p^lres
 m^uenⁱ conuⁱij egnorū plus app^linguat q^l 12 martij
 quā n^um dubiū hant correctionem veritati suffragāi
 in hodie opem^r p^lre r^ugulis pat^lū p^linde ar si egnor
 tū in 12 klⁱ aplis fixū foret Vnde si post correctōm
 illis etiā vtem^r r^ugulis nūg m^uio. exabim^g Q^l aut
 correctio nō imⁱ p^lrior h^o et verissima sit apte ex h^o
 consp^lit Manifestū est diem egnorūalem sūm g^lros
 13 martij estimare hūmⁱl et sūm h^obreos qmⁱ an
 annu xpi. 1700. 12 martij pascha nō celebrabunt
 quāe 13° diez etiā tū egnorū dabit^r qmⁱ tūfua
 dato egnorū pascha imolant Vnde si h^o ita est qdⁱ
 13 die sūm g^lros ut ex tabulⁱ p^lchⁱus h^oetur hūmⁱl
 et sūm h^obreos hodie egnorū existit tūe p^lz correctōz

salutis A. dicat ad 20 ascendet et sic ei die in vespis
erit primū pascha iudeorū mīnadato egyptio et nūm
infimū pascha 22 die q̄ 2 ii tē aplis et iubet mīna
constitutio Quidē p̄t q̄ nō grecis et hībris her tōrcho
verissime concordat vmo verū est kalendariū em cosdē
q̄ erat tempe mīnem tōrlij. quod fuit ita dñi dñi
360 et hō ex eo apprehendit Nam em gpmū hībris
et positioē ipōm hībris et antiquorū eo tempe eq̄
notū potuit id. die martij esse. ita tot hīc iudei
19 die em gpmū hībris pascha faret et sic potuit
fieri mīn pascha 20 aut ei die em ipōs fuisse s̄ q̄
constitutio an 22 dies nō p̄mittat pascha celebrari
manifestū est s̄dm positioē iudeorū regulam mīnem
constitū veritati usq̄ q̄s nō debuimū s̄d enā q̄d
lq̄m anno 662 post xpm apprehenderūt egyptiū
et iudei esse x̄ tē aplis et aut viderit ad hīlariū
papā nec tñ argulis mīnem grilij v̄deat auti fūe
Similit̄ nec em tabulas alfonsij que eo tempore
19 die martij solenij arietē mīnasse ostendūt hīc s̄
omissis tabulis alfonsij ad experientia p̄tōi positas
3 dñe almegesti nos gnting q̄ a calculo alfonsij
plus die differet p̄tōi ipōs in hac positioē egyptiā
parū eae inueniam q̄ nāe kalendariū enā si tpe
mīnem tōrlij cavillari potuisset em hībris et
subtiliores astrologos nō tñ ita post tōrliū mīnā
nec per grecos nec iudeos sp̄chensibile remaneret
Qz an em subtiliores astrologos argui possit viderit
Et clarū est em positioē alfonsij qui ponit sup iherlm
1239 solē ita 23 hora post mediu noctis 12 die arie
tem mīnare et sic per saltū tōrto kalē 19 die ep̄ce
hendi kalendariū tōrliū posse q̄ nō 193 die s̄
213 egyptio ḡbuit Qz ad hoc responderi potest
q̄ tabule alfonsij nō sunt p̄ntalit̄ v̄ce quo ad m
tōrliū in arietē vmo experientia ḡpū est quā in
13 horis eas deniare Ita q̄ ut m̄ge h̄ bāt refert
in libello eoris tabularū alfonsij tūc experientia
dicit 1290 et post hoc multē dñs in 12 et vltra

horis eadem erat. Quare si distantia orizontum terre ha-
 bitabilis consideramus quo ad ipsum equale initium ad hoc
 ut ipse paschalis sollemnitas per universas orbis res tunc
 et post equinoctium celebraretur quanta experientia antiqui temporis a posi-
 tione iudeorum et grecorum non longe differeremus. primum enim
 enim primum ad 13 martij diem. Plinius et iudeus
 et quidam alij observantes qui anno christi 1303. solis 13 martij
 8 hora post medium noctis aucte. primum intrare
 hoc ipsum primum affirmat sic et alij in temporis experi-
 mentatores. et si et alij hanc deessent a 13 die supplere
 ex distantia introitus in oriente. ab introitu in occasum
 optet enim ultimum initium intra habitabili annuatim
 ut omnes per orbem in celebritate paschal quatuor poge
 est gratiam ut orientales per occidentales non
 perveniant. sed in tempore omnes plus gratia salua p
 unctione horaria quo ad paschal diem in utrum et solis
 maturior exortu. apud peros iudeos. quod occidentales
 hispanos. Est ultimo advertendum
 quod ad hoc quod correctio ista in veritate persistat nunc est
 quo ad quinquagesimam diem qui in 302. annis qual per
 diem anticipat bisextile. Illius anni dimittit et per
 302 annis absque bisexti intercalatione curat. Et licet
 primum fuerit si semper 1460. anno non fuisset bisextus
 sed transiret in septies 144. et sic in 302 anno unus
 bisextus subtiliter gradatim subtrahatur. sed ad expositum summi
 modum nullus invidiosus error in hoc negotio cavabitur
 dimisso 20. modo subtiliori et perfectiori primum intercepto
 per totalem omissionem bisexti in 302. anno. ita quod tunc
 8. anni sine bisexto curat. ut sic veritas ostenditur
 quinquagesimal diem ex situatone aucti veli valeat permanere
 verum quod equale equinoctium in eo tempore 302. annorum
 2m quosdam penes duobus diebus anticipat et solu-
 per omissionem bisextilis dies una subtrahitur posset
 quod diem kalendarii mensis non aliquis in correctione
 sua durat. sed in paschal festivitatem celebrationem 2m
 legale constitutionem per illa tempora fallacia capere
 ad hoc debet puto quod licet error sit ex disproportionem motuum

lunarum non posse quem regessionem regulam absque trahen-
dum mutare inveniri in hoc placuit modus inter ex-
regitabiles facilior et verior videtur quam motus ille
capitis arietis inequaliter obstruatur post illa tempe-
ra autem thebit tardior efficeret et sic aliqui in 300 annis
gradualis in mutans expuncto pro inventa est ita
fortassis si non in tot annis in in pluribus quia hoc
tempe gradus ceno placet et si hoc in una die anti-
cipacionis equotij nullum errorem efficere posset in celebra-
tione paschalis festivitatis et tunc ex situacione aucti ricti
Neque et in duobus diebus notari error posset primo quoniam
hec una correctio ad unitatem et concordantiam adducit
36 linguas hebraicam grecam et latinam et quo ad em-
bolismos annos et manifestum est ex situacione aucti
ricti in kalendario si ex pueritiae equotij error pas-
chal plenilunij exoriri debet oportet hunc exoriri
primo et post hoc in aucti ricti numeris existentibus
Et quoniam illi annis semper embolismos sunt et pha-
bitum est hunc placitum non usque ad multos retenturos
annos potius res huiusmodi quia prima ostendunt in
regulas antiquiores que in embolismalibus annis iubet
non in iactio sed apostoli pascha celebrari Quare concludi-
mus kalendarem non placito correctis per omissionem bisexti
in 300 anno ita regessionem quam in primordiis quia
paschalis festivitatis usque ad mille futuros annos
et ultra veritate ostendit in posteris modernorum
negorum probationem et eos qui ante nos fuerunt Inet-
ex his omnibus humanis experientie periculatiter
captis nulla ex motu lunarem de pueritiae stitudo
ad futuras habeat nisi quantum ordo et regularitas
inventorum motum primi de futuris pueritiae Cum
ergo hec correctio de facili sit practicabilis et a tante
utilitatis quod parum ad regulandum nobis in sacris
conatibus traditum educam obsequantia magis ani-
mitate eandem sacra hec synodus basilicani spiritus
dum acceptabit Si non ita legit in actis prima

Calcedonen concilij. Omnis qui nō celebrat sūm die
pasche p̄m sancte cathore ecclie regula anathema sit/
cura maxia adhiberi debet. q̄ et p̄p̄ti dei et patz
regule dicitur q̄runt et maxie quaterdecimarios
qui et ressexaderadite duntur, abunato hēb̄ ibidē
geste calcedonen concilij synodi inserta patet p̄ r̄for
matione r̄mtos moue debet qm̄ anathematizone
eos oportebat q̄rterdecimaria hēsm̄ et eos qui pasche
solempnitatē s̄dm̄ sancte cathore ecclie regulas nō
celebrabant. Hec pensantes agite et reueto pas
chali eade veritati instans et sic de hac vera spali
festiuitate ad v̄nas trāsserit mercedem Amen.

Remi p̄s dñi Nicolai et Sancti petri ad vincula
p̄bri Condamat Ep̄i brixinen tractatus de reparatione
calendarij Expluit feliciter Laus Deo Rome 1660

Collectus fuit tractatus iste per p̄sani Remi p̄m
et tractatus Basilee in Concilio Anno dñi 1536. Et
nich tunc p̄ Synodi actū est.

Iohannes anseione divina et sancti petri
ad vincula sacrosante romae ecclesie pbr
cardinalis aplice sedis legatus episcopus brexien
magistratus nobilissimus prudentissimus vir

dominus Subsecretarius Consilio regentibus et cunctis
mollis regni bohemie regem patrem assequi et in ea
perseverare pmanere Voluit divina pietas et ordinatio
sanctissimi et piissimi pontificis nostri Nicolai pape
quinti summe pro vera ac omni salute regnantis regis
ad apostolicam sedem unitatis reintegratio post multos
longe nobis optiores legatos ad nos nunc pervenit
qualisvis sollicitudo et quous tam admonitione apud
et sanctorum consilio atque doctorum abuti merito reha
berem maxime quod auctore duorum non receperit hactenus
efficax remedium quasi iam tales animi in seculum
principis tenebras redacti nequeant intelligere et
bene agant Nichilominus nominibus hinc ex regno
ad principes vicinos atque ad nos missis In quibus
Sic d. n. notatur quod compactat rectis per basiliens
volens initis detrahat medio religiosi fratris Johannis
de Capistrano respondit distulimus sperantes Jacobel
hanos / qui iacobelli haesam sequentes condonem
utrisque speret quo ad populi laudem sua sponte
contra ecclesie catholice gloriarentur de primo ad ecclesiam
unde exierunt et reversuros / Aut nos in ipso quibus
aliquis de primo pro instauranda et firmata pace
hinc / finis de hoc non parum ex his optimis
verbis oratorum videtur / Qui nobilissimum consilium con
veniant consolati Sed nobis inquirentibus quid sin
guli eorum de sancte unionis expectare sentiant con
perimus nullum omnium intentionem consensum et vocem
catholicam velint unionem amplecti Consideramus
autem iacobelli sequaces / siue divisionis materia per
ex operibus firmata / Post hoc pro se praxim pri
mitive ecclesie atque subsequens ac etiam sanctas allegat
scripturas / Et quod certi sunt suis ultimis ad multos
datis scripturis penitus compactat et refut. Nos vo

lentes exire an illa deinde vellent que nobis voluntatis
combinant. debemus p'mi nris h'is eos ostendē hypocrisis
compactatis inhere in nō fecerant opib' in aliquo s' potius
nobis rathore nō eos p'poneret. i' euentu' in d'atione. atq'
eorū r'p'a p'p'riū p'moē modū enodare fallacias. atq'
denū nihil eos fulcrumē habere ex sacris h'is pro nro
modulo manifestat. q'p' fatamur longe h'is sufficientius
a nris p'decessorib' et q'm' adhuc sup'ant doctissimū
fidelib' ad singula Jacobellianorū assumpta responsū
ostendit aut p'mi ex fatispona h'as tenore subsc'pte

Isolaus ap'p'etūe divina et sancti pet' ad omnia
sacramta romae ecclie p'bi cardinal' ap'lice sedis
legatus opus breuiter. Vniū et singulis nobilib'q'
venabilib' Sacerdotib' honorabilib' prudentib'q' Ba
rombus p'latib' iudicib' p'bris Religio' n'itralib'q'
Magistris iurib' et opidans et iustis eccl'asticis et fori
laicis militū regim' bohemie et marchionatu' mo
raue inhabitantib' voce pacis desideria felicit' adimpleri
Postq'm' diua pietas statuit. ut h'uerit h'gama regim'
et marchionatu' p'dictos hoc tempe ad obitū sacrosante
romae et rathore ecclie reuocaret. Sanctissim' dñs n'r
dñs Nicolaus p'p'a q'ntis nob' cura et sollicitudinem
tam s'i opib' g'misit. et legati de late plenū r'buut fatul
tate. Et q'm' n'p' ex nobilib' regim' p'p'is exatorem
in dicta fatispona h'ant' intellexim' desideria omī
vob' diua inspiratoe n'r' ad veram et effectualē
vniōē inclinare. et q' capite ap'p'iam legationem
in regno ip'o constitui optatis pro op'lemto tam sancti
p'p'iti. mox opam dedim' et h'o summo pontifici n'r'o
quatorius patefecit. Et q'm' ad rem ip'am felicit' addi
cendam. necesse est. ut ante accessū ap'p'rii legati ad
regim' de mente singulorū aut saltem minoris et sanior
p'p'is inhabitantū quo ad purā veram. et effectualē
obiam et subiectōē sum'q' etiorati Nam si non foret
p'p'iti cor. vob' velle confirmare p'p'riatib' vob' q'm'
ante hanc deam catholice vitam duxerint. qui fides
orthodoxam ab ap'lica sede atq' p'ilegia metropolitane
sedis et g'nalis studij pro sua deuotōe et obedientia

admiram suam. ipsam sicut fidem Romanam invenit. que
admodum et alia christiana regna. que ad huc in eadem
obvia perseverant. superius apostolicis legationibus iniquitate
et re. non parata. Unde prius omni vobis deditur. Quia
et expiam. que sicut in vobis legati officio. queat hono
rabilem Johanne dursmit prius. latorem appellam
vrem deuotum dilectum ad vos omnes et singulos. huius
fimus. Cui dedimus mandata. ut huius. vris patentibus
vris ostentis. vnguntibus. metes et interuon. fuerint
ita iam deum obedientia. standam. et que ita ipsam. atz
seruam. accessu. apostolica legati fuerint. optima. prius de
hoc per nos laus est informat. Quia regimus vos
et in deo exhortam. ut ipsam Capellam. vrem. admit
tere. benigne audire. et que menti geritis. scripto. pate
fate. velitis. Nec prius nos a vobis. rem. magni. pon
deris. leniter. exage. Nam. in. impossibile. sit. coram. pare
ecclesiasticam. constitui. posse. sed. in. non est. ormoda. con
formitas. corporis. et. membrorum. Turpis. est. n. bis. parat
que. toti. non. congruit. hinc. in. ea. re. ubi. qui. non. est.
in. reli. entia. non. eam. esse. constat. Necess. est. prius. hinc
abs. pacto. et. condicione. omnes. conformitate. obic. amplecti
Nec. quibus. moueat. q. in. oratores. hinc. basilien. Concilio
de. pace. ecclesiastica. praxe. tractarent. ad. compactata. deue
in. Nam. experimento. compit. est. modum. illu. integra
pare. et. comitate. in. sua. Romana. entia. non. effecisse. que
in. sit. prius. in. omni. fidelium. redempti. que. in. fide
genit. gremiu. claudere. nequit. et. omnia. que. filij. sui
proculant. si. salutaria. sunt. liberaliter. concedit. Sicut. n.
in. ipa. per. quodque. pacta. non. possit. trahi. ad. consensu
endum. in. huius. que. filior. suorum. saluti. fruct. obuiare
Ita. et. ea. que. salutis. sunt. sine. partis. assensu. nequit
denegare. Vnde. si. qui. sunt. nimium. fortassis. solliciti
hos. admittos. ed. volumus. ne. in. cathora. fide. tali. ore
se. frustra. fatigent. si. matri. fidei. in. hoc. omnis. a. huius
suo. xpo. dno. reditu. est. hoc. omnis. derelinquat. Erat
enim. in. illa. quibus. nos. debuit. pater. fidei. vobis. que
sola. in. huius. talibus. alimente. que. administrat. pro
salute. vna. errat. nequit. Oportet. ut. omnes. xpo. in
per. puras. obiam. pater. vobis. vire. a. matri. sua. sancta. Romana.

et catholica ecclesia que eis regnauit et nequissimis animis pro
 dentie expectantibus quidam mala passi sunt quod non nullorum
 qui contra fornicat ecclesie fidem et obliuiscuntur nouitatem inuocant
 erunt auonitis amaris vix preceptis huiusmodi degeneres
 filii iactabunt se christianos et facti in eos emendationis amicos et
 sancte romanam ecclesiam et catholicam ecclesiam filios ex qua fides est salus
 et in rem spreuerunt et hodie aliqui se ei impoſunt de quibus
 recte ait filios euntes et ipsi spreuerunt me huiusmodi nimium suo
 ingenio confidebant Voluit igitur tales propter seditionis honorem
 qui se in eis vix filios nominari voluerunt sperare quos
 oculos et considerate non exciderunt et quo producti essent et per
 quos et credite plus in eis vix a qua omnia que salutis et
 honoris sunt receptis quod seductoribus illis qui adeo certi
 sunt quod lumen non vident adeo bestiales quod mentem non cognoscunt
 parum scire omnia que ipsi de compactatis inueniunt
 Nam ad illos scilicet confusione deus illa sic fieri permisit
 Neque religioſus fuit Johannes de Capistrano vix etiam zelus
 dei habens cuiuslibet nec alius quilibet asserit compactata here
 sim in se continere De constanti negatur in compactatis
 talia contineri que vobis falso suggeruntur potius si volue
 ritis ex compactatis ipsis seductores eos facili conuenire Nam
 cum de vniuersalem ecclesiam que catholica gerit de non sit salus
 et ut ipsi negare non possunt videte in compactatis ubi de illa
 catholica ecclesia et christis in caplo christi actum esse scrip
 tum quod Regni bohemie et marchionatus in fide se glorare
 debent vniuersali ecclesie et non potest intellectus alius dari
 quam quod illa sit vniuersalis cui se debent regni et marchio
 natibus conformare Si igitur illas admiserunt esse vniuersales
 ecclesiam eorum ignorantia seductos Nonne clarissimum est
 illam vniuersalem ecclesiam de qua loquuntur compactata
 in fide tenere Conuentione sub catenarum huiusmodi non esse de
 unitate salutis quo ad non consentientes Videte si illi qui
 compactata allegant sic credunt et et in textu compac
 tatorum tenent Et videtur manifeste ex compactatis ipsis
 ubi dicitur quod per glorificationem fidei et rituum Illi et ille ipsi
 christum habent sub catenarum huiusmodi quoniam videtur et ad
 miserunt igitur sacerdotes illi quod totum talis non fuit nec est
 de unitate salutis quod admiserunt quod saltem vbi huiusmodi
 tradiderunt Ecce igitur aperte constat in confusione seductorum
 deum sic compactata fieri permisisse Velitis quosdam diligere

attende quid volueritis vobis eueniret si obedientia non
aliter quam salus compactatis prestare velitis. Nam
si aliquid singularitatis exipis habere putatis etiam ritum
toto nobis sub utraque spe et seductores nonnulli persuadent
Legite textum et ponderate mentem concilij ex hac et reperi-
etis negligentia illorum sacerdotum. vos omnia ibi vobis ob-
lata perdidisse Est enim vobis notorium quod illi tales sacerdotes
magis ea que fieri debebant ad habendum permissionem illius concilij
procurearent aut obsecrarent. Sed non obstantibus compactatis
continuant illa que dimittere tenebantur Ideo ex eorum negli-
gentia permissio etiam que ad personas que censu habebant
non est sortita esset minus permissio de libertate concedenda
obtinere potuit a synodo semper ob talium personarum preces
primaria que toto tempore quo Concilium sedebat compactata
nulla ex parte obnuere sineretur Et ita solum est synodus cum
qua eventual permissio fieri potuit Videte nunc queso. quomodo
quidam tales cum sacerdotibus in sua confusione ad compactata
refugiunt. ex quibus penitus nichil ex eorum seductorum culpa
etiam quo ad eos qui censu condempnati habebant esset esse
cuius sit alia que in compactatis sunt. Nomen manifeste
conferunt tales allegantes quod enim sua sponte eorum se
ingerunt et absque missione expressa non compactata perducunt
et cum nullam habeant potestatem ligandi et solvendi. ipsi
deripiunt Videtis ne quid obedientia illam de qua scribitur
in compactatis quo ad hunc servat Romanam pontificem
Ex hijs intelligitis. compactata nichil singularitate
vobis pretere. sed solum consuetudinem eorum qui sua persuatione
seducti vos seduxerunt exprimere ut ore suo audierunt
Quare merito ad imitandum aliorum fidelium obedientiam
puram. simplicem. veram. et effectualem. que solum deo gratia
vobis utilis et salutaria existit suaderimus. in legati ad
uentum alacri animo acceptum. et nos de illa certificari
per quam sola. ab illa literalissima apostolica sede in dubio
omnia que salutis et pacis sunt potius sine pacto quam
cum pacto quatuor in dei laudem potius obtineat Datum
Ratisbone Sub nostro sigillo die vicesima septima
Junij Anno a Nativitate domini millesimo quingentesimo
Christo rege et d. n. d. Nicolai divina providentia ipse quatuor anno sexto.

69
Et quicquid in partibus nostris et oratores ex regno apri
fratris p[ro]p[ri]e constituebantur haberet. utis mittendis g[ra]tiam
in regno d[omi]ni debere tam[en] per Capellani meum de quo in
l[ite]ra salu[ti]s cond[ic]tionis impetrari nequirit. Inde euenit / q[uo]d
p[er]misse h[ec] n[on] potuerunt rebilibet p[ro]curari / nec eor[um] g[ra]tiam
in credentia audiri. f[ur]im[us] aut[em] ad h[oc] s[er]uend[um] induci
nomib[us] illis quib[us] et h[ab]uit Bernardus monebatur
q[uo]d mediolanensib[us] h[ab]uit salu[m] epl[iscopu]m m[is]it. que
in corp[or]e epl[iscop]i h[ab]uit rep[re]sentat[ur] m[is]it. Cui[us]q[ue] mediolanensib[us]
Suaadet n[on] ne acquiescant p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e / s[ed] attendant
q[uo]d tam nulla habent / n[on] simpl[iter] obediendi. ap[er]t[um] sed
cui resistere est ordinat[i]o diuine resistere ut q[uo]d finit[ur]
ei resistere nequirit / q[uo]d in ip[s]a sit plenitudo p[ro]p[ri]e et
auct[orit]atis / et ideo d[omi]ni potest p[ro]p[ri]e etiaz p[ro]p[ri]e et tolle
Vnde mediolanensib[us] bene consulti sic fecerunt / de quo videt
epl[iscop]a illa et alia sequens eand[em] / et r[es]p[on]ditur nos s[er]uare et
u[bi]s consulu[m]us. Et ad hanc meam salu[m] m[is]it
h[ab]uit n[on] recepim[us] r[es]p[on]su[m] / nisi quor[um]d[am] assertor[um]
sacerdotu[m] opide Clatonien[si] ad quos r[es]cripsum[us]
et sequitur

Isolaus miserat[i]o diuina et sancti petri ad
v[er]it[ate]m Sacrosante romani eccl[esi]e p[ro]p[ri]e Cardinal
ap[er]t[um] sedis legatus Ep[iscop]us Bruxim[us] / martino et alijs
sacerdotib[us] Clatonien[si] / Ep[iscop]i d[omi]ni samori / Expectamus
ut ad n[ost]ra s[er]p[er]ta / que ad man[us] v[est]ras puenire v[est]r[um]
obedientes r[es]p[on]deretis / atq[ue] ip[s]a p[ro]p[ri]e v[est]r[um] et alio[rum]
nomib[us] obediencia / Romano pontifici valit et n[on]
effectu seruaretis / Nunc cetero g[ra]tiam in v[est]ris h[ab]uit
r[es]p[on]su[m] / In quib[us] multa c[on]t[ra] ratholica fidem clauim
p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]a v[est]ra p[ro]p[ri]a in regni infamiaz / et
aut[em] v[est]r[um] p[ro]p[ri]e plus p[ro]p[ri]e q[uam] sapienter /
dolenter relegim[us] / Nam in n[ost]ris h[ab]uit v[est]r[um] de seducto
v[est]r[um] p[ro]p[ri]e loquim[ur] / n[on] credem[us] v[est]r[um] offensos ha
bui[m]us em[en] meliore extimatoem de v[est]r[um] q[uam] v[est]ra
s[er]p[er]ta ordinant / Scibitis nos om[n]e ingeniu[m] adhibuisse
ad compactata / fatemur / s[ed] ad illu[m] certe fine[m] ut

vos et vobis complicis qui ad compactata conuigatis/
detestis his que supras agerecitis / qui vultate
potius vobis aduersant / qua seculant / vbi autem
nobis culpam assebitis / quasi vos seductores et omnes
Licit ad expiationem omnes in vris vris / seductos asseramus /
no nobis sed vris compactatis / que minimi tunc
miratue vltz etia ad diuina sumi pontifice nostri
rectius imputaretis / vobis em suppositis / her sequi
que supras nemo vobis utens ambigere pot / neqz
vos euaditis per hoc quod scribitis nos no expectasse
ad id quod ponitur in ipis / Scilicet q bohemi vlti
hutes corabunt aucte xpi et ecclie vrie sponse eius
vcreandū est q vobis ut nobis impigatis ignora
tiam / no videtis vos reuere in heresim maximaz
quar sit alia ecclia catholice et alia sponsa xpi / Ita q
si no sitis de pma sitis de scda / Non opus e decla
rare huc excoem / qui ex simbolo fidei notoi9 est
Deinde admiramur quod aucte ecclie corare et ex
eccliam esse se compatiunt / Neqz nos id dicimus neqz
credimus / et compactata docent vos auctate ecclie
no corare potuisse / nisi plus fuisset in ecclia catho
lica per qformitate fidei et ritui / Docent unqz qparta
que amplius detineat no potestis post sigillatoc9 alle
gationes et varia scripta vria / q huc aucte ecclie illite
corone duplicis spet vsumptis / Nam no dicunt
compactata q aucte xpi et ecclie sponse eius coraste
in pteritu / aut coratis in pteritu / s pmissa qformi
tate fidei et ritui cu catholica ecclia corabunt / vlti
illi et ille re / Ex quo constat manifestissime fm mte
com concilij vti etia postea synodus in dicto de
corone declarauit vos illa qmione abiqz aucte xpi
et ecclie illite vsumpasse / fuisse tunc tunc deniu
facta licita illi et illis re aucte xpi et ecclie / si con
dicio conformitatis plus fuisset adimplata / que cu
nilqz sedente synodo adimplata xpitur quaquā
sepe sollicitati fueritis / ut scripturis per man9 bo.

que tunc legati et dñi Johanes polemarchi scriptis que apud nos
 sunt videre poterimus. Per vos igitur scitis nos vos ipsi ne
 gare nō potestis manet ergo illud / quod ergo in ecclia esse po-
 testis. quā illud rōa p̄sumptioe usurpato vos ipsos ab
 ecclia separatis / neq̄ euadere potestis / nisi alia p̄uilegio heresi
 inoluamini / quāmodū in scriptis vris vobis ductos ap̄imus
 vbi quasdam fingentes etiam mathematica de qua vos ee
 dicitis / etiam si nūq̄ in p̄a / neq̄ cardinalibz neq̄ in toto
 mundo sitis / assentes ad huc vobis in templo dñi esse nūq̄
 vos appellat / quod est potius insinere quā errare. Neq̄ ita
 est ut scitis vos compactata ignorare. Nam illa aliqua
 correctio nobis tunc p̄sidentibz in nūde germania respect
 maxē in caplo de libertate quindomibz vbi apponi feriq̄
 facultate in euentu dari sacerdotibz / posse quare pplm nō
 quo ibi ponit. Videte ergo quid pplus fidet / quid pplus si
 delis etia si iusta per vos que fieri debebant / fuissent ad
 impleta / obtinuisset et an ex compactatis hoc verū sit
 qd̄ cōt̄ et in scriptis vris ad nos datis / asserē nō cessat
 Cōueniē duplicis sp̄ci sit per vos basilice deducta / et
 euangelica veritate probata q̄ nulle doctores qui di-
 cit̄ basilice fuisse / vobis quicti eam / admisissent. Nam
 si lib̄a facultas dabatur vni sacerdotibz dandi in
 euentu completionis apponay conditioni / Nūc manifestū
 est neq̄ hoc subsistere posse qd̄ vos dicitis. Atq̄ q̄
 illi doctores neq̄ fuerunt vris rationibz et auctoritatibz
 inducti ad quidq̄ gradendū / deat p̄cessus et diffinitio
 reuelante sessionis. Sepissime i faciem audistis / q̄ nō vnu
 saltem doctorem d allegastis / qui ex intencione nūq̄ illig
 rationis p̄baret. Præea nomine potius p̄misistis et sigil-
 latis compactata et sepius per scripta et oratores conuicti solli-
 citati nō curastis ea seruare. Nouē petitiones obulastis ba-
 silee / quarū p̄ma erat / ut libertas euentualit̄ oblata / quo
 ad sacerdotes fidei et pplm recipiendi r̄sseret in p̄ceptum
 habemus manibz legati et auditoris p̄fatoris responsū
 negatiuū / quod et vos martini nō latet / qui tot audi-
 uimus pro sollicitudine responsi missus eāre basilicam. Si
 igit̄ compacta in que consentistis nō dedecant / que optulit̄
 neq̄ post obtinistis a synodo / quare ad huc nō cessat

asserere id quod nobis quasi ignorantibus scribitur. Multa sunt
apud nos innumera concilia illius et testamentaria quedam
scripta relecta legati et auditis, que nos optime de hugo
instruunt. Ita quod nihil nos quasi ignorantes latere potest.
Volumus in primis patienter ferre duras res ob spem
melioris. Quod autem reatu scriptum de compactatis et alijs
vobis hinc causa fuit, quod legimus scripta ex regno ad principes
nostros reges quoniam scripsisse. In quibus etiam et pon-
tificem de non observantia promissionis compactatorum arguere
nisi esset. Consideramus igitur ad nos spectare qui tene-
mur honorem pontificis et ecclesie ipsius defendere. vobis
manifestare, compactata nihil tribuere, nec ad tales nos,
ad quales illi nos provocant, descendimus periculati-
tates resellendas sperantes quod deus concederet omnino
in ecclesia sua, pro qua cum omnibus diebus vestris tam in
oriente quam in occidente fideles impendimus labores eam tunc
vix non volumus, quibus nobis synodalia gesta sacrorum
graduum conciliorum ostenderent rem istam huiusmodi impos-
sibilem experimento aliorum qui de ecclesia abierunt, quos vestra
humana diligentia compingit vere credidisse, et ne totius
legationis tempus quodammodo multi ex parte legatis
incomiter vobiscum perderemus etiam reformatione divina
nie prius aliquantisper vacavimus, qua pro parte
nobis possibili expedita, novo apostolice recepto mandato
non deficiamus, pati omnia exequi pontificis iussa pro
regni pace et salute, neque putatis nos ad ea que prius
scriptum, ob que a vobis de imprudentia aliquam sine
pontificis nostri iussu precessisse. Si enim simpliciter modo quo
alii christiani obediunt reulatis ad placitandum vobiscum non
ab apostolica sede mitte. Non est enim consuetudinis nec
iuris quod christi iudex et iudex huius se subiciat, ad pluri-
mationem in suis subditis inerat, sed quod obedientibus rebus
que salutis et pacis sunt graviter liberaliter et pene non
descendat prout nos in priori epistola in fine ipsius scribitur
scriptum et obtulimus, ad quod recte potius respondere, et
oblationem magis quam compactata vobis magnifice
debemus. Admonemus vos pro reddito nobis legationis
officio non amplius desistatis ab huiusmodi inertiis

et humilissimi xpi docet christianos sacerdotes obediendo spoliare
vobis. Bm legem dei et sanctorum instituta acat et ad effru
put ex pmissis et de iur diuino et humano tenerim et aliis
ad idem inducat nos de h testificantibus et tunc sentiet
per spem quid de plona mea concepit omes cordialiter
offerat ad quos indito regno vobis et singulis salutaria
Dat brixine. denafexta Septembris. anno r lijo

X. hinc satis ostendi putamus Jacobellanos ex tota
partibus pro se allegatis quictos sua confessione
ex catholicam etiam esse. que est sponsa xpi et hoc nob
solu fufficit sic ostendisse pro mea con eos victoria etia
si i omnibus sarcamentis nobiscum gruerent et elegemtis
sine elegant magnus angustinus con legatissas et
donatistas i multis locis et late de catholica eccla et pilla
i epla quid ipse et filuans senex Volentius auxilium
limorentis optatis et reteri epi de concilio Bertensi sup
seruit ad donatistas. magis vniu est. Cuius i antea inu
fuma recubret. Et q illa sit catholica que continet suc
cessori petri apli et q anathema sit aliam ee ostendit
Augustinus in epla quid ipse et fortimatis ad Genuerohi
supseruit et pbat i r pudenda et in multis aliis locis
Audiant et Jacobellani quid apt idem angustinus in
epla ad bonifaciu romite que incipit laudo et gra
tibus et admiror ita hinc sic eni dicit. Isti aut tunc
quibus agimus et de quibus agimus. no hinc desperandi
ad huc em hinc in corpe l suo mortali sed no acquat
spm sanctu nisi in corpe xpi magis habent foras factu
h rem ipam no tenet intus magis illud est sacmentu
et ideo sibi iudiciu manducat et bibunt. Vnus em
panis sacmentu est unitatis qui sicut optus dicit
Vnus panis et vnu corpus multi sumus punde
eccla catholica sola corpus est xpi magis ille corpus
caput est saluator corpus sui. Extra h corpa neque
vniuerat spms sanctus. hec et pla de h idem. Et
idem angustinus in epla ad paulinu que incipit qd
de puenione r ostendit q in sacramento aliis qd d
voni pducatur mem aliud maximu coctu quo nos
vnuim in xpo ee manifestos utiq i corpage corporis

90 et r schma xxiii di. et lxxiii
di qui cathedram r

xpi nus rei sacramentum est hoc ubi de quo idem de con-
di in cui mandatur i fine et t qui discordat iusta glo-
Dixeramus iur illa que Jacobelliani sepiissime licet
linda aures audierunt basilice et alibi atq legere put
si voluit

Vinc ad aliam ptem praxis nos gntamq Exq
iduenio que in egra in festo sancti galli spezaba
per vos nobis mittat reculata Velut rogemus
impigre que sequitur letitare si veritate scie diligit
et vpietis nos veru duxit in hac nris pmsertim
Nam ignozatia historiar et septuag denip Jacobelli
et sequens sacerdotis qui pteatp hactenq seduxerunt
Est igit aduertendu q xpus no mli discipulis suis
legi dedisse corpus sui et sanguine qui ut lucas
ait dixit si quis no dimittauerit omis que possidet
no pot meus esse discipulus In pmitua igit ecclia
omnes xpiani qui cotidie girant huc sub cona huc
sub duplici huc fuerunt discipuli qui omnibus xfigant
ut scribit sanctus ieronim de illis huc viciis in caplo
de philone dicens In pmitua ecclia omnes fideles
xfigant omib et suo tempe religiofi sicut etia in
actibus aptoz legi et ut scribit bonorum in libro qui
yema aie dicit Vnc mod quo ad religiofos omnibus
dubis rotandi suo tempe et ante ipe s benedicti
seuabat Sic ut scribit Crisostomus sup eplam ad
hebreos post rotone amstroz altaris qui sancti xpi
tantur et nre sancta sanctoru rra altis rotant apud
sacru hostiu ubi ad sancta hostiu mteat p dyatomim
sancti ex iplo vocabant ad rotone quod et hodie
apud grecos seuat Et q pauci se sanctos plmunt
raro aliqui veniunt Et in decretis emanleti ipe
per sanctu petru in pbrim ordinati legitur omes
qui mterant consecrator gmmicasse Dicit em
textus decreti put in ougmali et burcardo hebur
pacta aut consecratione omes gmmicent qui vo
luerint eucharisticis accere vmmibus Sic em
apli statuerunt et sancta cona ecclia tenet et si

hoc neglexerint degradentur: ecce dicit degradentur non igitur intelligitur nisi de illis sanctis qui consecrationi intererant et ad sancta sanctorum admitterentur sicut sunt in sacris ordinibus constituti pars huius textus habetur de con. di. 1. Episcopus deo iudem probatur ex t. n. ibi iuxta glo. et t. sacerdotum de con. di. ii. et sunt primi Clementis successores sancti petri et non christi alios tunc subdiaconos habere videtur Ita videtur sanctus dyonysius dicit in libro de ecclesiastica hierarchia et christi romana ecclesiam antiquam sic servasse ut Gual. in role diuinoz dicit sic quod petri celebravit ipse et conuocauit Ita hodie seruat ecclesia Constantinopolitana quoniam enim patriarcha sollempniter celebrat omnes presbiteri conveniunt ad concelebrandum et conuocant etc. Est simile attendendum quod antiquitus eucharistia dabatur ad manus gerendi et hoc etiam ex epistola sancti Cypriani ubi tractat de miraculo calicis et puelle patet Et sacerdos grecus dat eucharistiam hodie ad manum calicem aut nemo ministrabat nisi dyaconus ut ibidem ex Cypriano et Jeronimo videtur dicit lxxxiii. di. dyaconi sunt et in legenda sancti laurentij et sancti hixti. quo proceditis etc. christi Et sic adhuc seruat Roma ecclesia ipsa celebrante sollempniter et Constantinopolitana Nam dyaconi ipse et patriarcha calicem ministrant et in concilio Rothomagen. de quo in hortardo libro ii. c. lxxvi. fuit statutum contra sacerdotes qui laycis et mulieribus dabant calicem precipiendo ne amplius talibus calicem tradat quoniam corpus domini velut diuidatur neque inter cibum spiritalem et carnalem discernere Si quod sacerdotes sumat et dyaconis vel subdiaconis qui sunt ministri altaris colligenda tradant Ita in quod sacerdotes eos suis propriis manibus conuocant et subdit sacerdos aut nulli layco aut femine eucharistiam in manibus sed in in os eius cum his verbis ponat Corpus domini et sanguis prodest tibi ad resurrectionem patrum et ad vitam eternam Si quis autem hoc transgressus fuit quia deus omnipotens stepnit et perit in ipso est inhonoratus ab altari remoueatque hoc ubi Sic adhuc hodie sancta Roma tenet ecclesia

Layci aliqui
dant eucharistia
sine oratione

Nam dyatome et subdyatome de manu ipse corpus
sumit et residuum colligit in calice / et layci non faciunt
eucharistia ad manum sed in os. Et ait autem quidam consili
tunc facta in concilio turconen / quod eucharistia que da
bat in os girandi intincta esset in sanguine ad hoc
quod poterat veraciter dici posset in tradendo / Corpus
et sanguis domini presentat tibi / Et hoc consilium per
Romanam ecclesiam non recepta ut patet in c. tunc omne de
con. di. ii. Vbi Julius papa intinctum panem presentavit
Nec illa ratio allegata in Concilio Turconen / fuit
valida quod nihilominus veraciter dici potest in tradendo
eucharistia in ipse panis / Corpus domini nostri ihesu christi
et sanguis presentat tibi / ubi enim corpus ibi et sang
uis / ut Innocentius tertius in summa sua declarat. Et quod
sacramentum sub ipse panis non emendat Innocentium
dicit sacramentum corpus et sanguinem christi / videtur lex
in r. deus qui in. fi. de pe. et re. ubi videtur taliter
normat / licet non evidens / et hoc claus non dicit nisi cor
poris sacramentum. Et tamen videtur quod etiam laycis aliquo
tempore dabit eucharistia sub utroque specie / sed non dicitur hoc
veraciter in anno et aliter quia solemniter per ponti
ficem in eius presentia deus eius precepto factum. Et veri
enim layci consueverunt tempore Crisostomi et ambrosii
vix semel in anno communicare / ut videtur Crisostomus super
epistolam ad hebreos / et Ambrosius libro. v. de sacramentis
testatur. Quis statutus esset per fabianum papam ut omnes
layci saltem ter in anno communicarent scilicet in festis pas
che penthecostes et Natalis domini alias pro christianis
non haberent. Propter preceptum scriptum dyonesius quod in
firmitas non excusat / quod illa est festum cum suis episcopis in
civitibus celebrant / ad accipendum communionem vel bene
dictionis gratiam / et qui hoc neglexerunt ratione priva
bantur ut videtur in libro antiquo qui tractat de pre
tulerunt. In quo dicitur sacerdotes quod plebs curare
debent et ex dyonysio scriptum. hoc fuisse ab initio et
ex gestis Concilii Calcedonensis non ybam quoniam obfer
uatum. Et hodie in Cathedralibus ecclesiis taliter magni

et antiqui xpianit^r forte ad illu^m usu^m tunc ordinati et suaba^t
 Rome / Nam solus pontifex rom^{us} usq^{ue} ad p^{re}sentia ip^a
 in festo pasche laycos quibus ip^e sua man^u corpus d^{omi}
 tradidit / p^{er}misit accedere ad suscipiend^{um} sanguis de man^u
 d^{omi} / sed neq^{ue}q^{ue} alij layci in p^{ro}chijis ad hunc p^{ro}ced^{um}
 sanguinis xpiani admissos / Contrabant aut^{em} romani
 fideles t^{em}p^{or}e sancti Ieronimiⁱ semper corpus xpⁱ accipie^{re}
 ut ip^e Ieronimus testat^{ur} / et in illa cotidiana co^mmune de sang
 wine nulla facit ibidem^{us} mentionem / Dicit em^o Scio rom^e
 esse consuetudine^m ut fideles semp^{er} corpus xpⁱ accipiunt
 Et ambrosius / augustinus atq^{ue} alij omⁿes exponentes verba
 illa / pane^m me^um cotidiana^m / de co^mmune fidelis / dicit coti
 diana illa co^mmune de corp^{or}e xpⁱ / nulla de sanguine
 mentionem facientis xpⁱ em^o docet nos pet^{er}e pane^m illi
 sup^{er}substantiali^m co^mmune sufficit ip^e si impetret^{ur} Est con
 sequenter attendend^{um} q^{uod} co^mmune est sacramentu^m unitatis
 et pacis / Ideo aucto^r ip^so xpⁱiano loco x^{risti} cotidiane co^mmune
 fuisse^m t^{em}p^{or}e panis et dicit^{ur} in rationali / Et dabatur co
 mune eucharistie d^{omi}n^{ic}is diebus / Et ad huc plus aucto^r
 populo dabit^{ur} loco eucharistie d^{omi}n^{ic}is diebus panis b^en^edⁱc^tus
 qui eulogia dⁱc^tur Exerci^t adhuc hic seruat^{ur} / exinduit^{ur} pena
 panis in forma reuas / quia consueant p^{ro} somn^{is} re
 sidui panis b^en^edⁱc^tus / simple^m et noⁿ consueant / et dis
 tribuit^{ur} ip^so Romana eccl^{esi}a fermentatu^m pane^m b^en^edⁱc^tus
 p^{er} ip^so / azimi consueant^{ur} / Et rom^{us} pontifex p^{er} accl^{esi}am
 diebus d^{omi}n^{ic}is misceat^{ur} fermentu^m sacerdotib^{us} qui tunc in
 titul^{is} celebrabant / ne salte^m p^{ro} illis diebus co^mmune ponti
 fici^m carezent ut antiquis ob^{ser}uarijs legit^{ur} / fuit
 em^o statut^{um} q^{uod} salte^m d^{omi}n^{ic}is misce^{re} dicerent^{ur} in p^{ro}
 chijis / Ideo tunc sacerdotib^{us} erat in titul^{is} et celebrabant
 in pontifice p^{er} fermentu^m / et sicut pontifex misceat^{ur} sac^{er}
 dotibus misceat^{ur} eodem^{us} ita ordinarior^{um} sacerdotib^{us} ex^{tra} verbe
 rona^m aut^{em} eccl^{esi}a h^{ab}ere^m ant^{equam} co^mmune sacerdote^m / Et cessat
 rigor p^{ri}mitiue eccl^{esi}e / Nam cot^{idiane} dicit^{ur} dyonisiu^s / Post
 euang^{elium} omⁿes qui noⁿ fuerunt p^{ar}te ad p^{re}ceptu^m euka
 ristie expellebant^{ur} ab eccl^{esi}a / unde post hoc noⁿ fuerunt
 etia^m noⁿ dispositi admissi ad co^mmune oron^{is} / et tales
 ad co^mmune pacis / eulogior^{um} et b^en^edⁱc^tionis final^{is} admitt^{untur}

habant? Si vero fuerint excoꝛcati / tunc noꝛ admittendaꝛ ad
coꝛporeꝛ oꝛoꝛis et per qꝛequẽs ad nullas qꝛoꝛes / quia
ex oꝛoꝛis qꝛuonũ poꝛiti / ut in vꝛbi de oꝛoꝛis. vale.
coꝛmuꝛ mensa negatur. Est etiaꝛ attendendũ qꝛa pꝛo
eccleꝛie xꝛiꝛmꝛ apud sacꝛdoꝛuꝛ fuisse liberaꝛ iudiciaꝛi
pꝛatẽꝛ in distribuẽde / huiꝛ sacꝛmenti eukaristie / Nam
excoꝛcatio semp fuit / et medicinalis Paulus eni excoꝛ
cauit coꝛinthiũ / et spꝛus saluatur / et quisqꝛ pontifex
ex coꝛdita potestate potuit excludẽ a qꝛuonũ ob reueꝛẽ
tariꝛ dei. Vt Cyprianꝛ hyspꝛionẽ / aut ad edificandũ
eccleꝛie et horroꝛẽ peccati / et Emodus fecit Sardinẽ
in r oꝛus de cler / que quosdaꝛ delinqueꝛes pꝛetuo ex
cludit a coꝛmuꝛione et Emodus eleberitana que methaꝛ
methaꝛ pꝛetuo excludit et an pꝛmerenau pꝛm lapsi
post baptisꝛm ad penitentiaꝛ admittendaꝛ? Et mꝛg
etiaꝛ in excoꝛis ad coꝛoꝛem et hanc seueritate mitigaꝛit
ipꝛ ipꝛa / et Emodus Nucena qꝛ concessit viaticũ / Et con
siliuꝛ huiꝛ augustinꝛ / qꝛ qꝛi post baptisꝛm peccasset
capitaliter noꝛ accederet nisi publica pꝛm pacta / iudic
sacerdotis reconciliatũ / aut pꝛuata in religione / et de
ecclesiastis dogmatibꝛ sebit Et qꝛ in libro bñ dyonisiꝛ
de ecclesiastia Ierazichia xꝛiꝛtur / quod adulti per episcopuꝛ
baptizati admittendaꝛ ad coꝛoꝛem Quidaz pontifex
etiaꝛ infantes baptizatos qꝛatũ / etiaꝛ tñ sub spe vni
et aliꝛ ob reuerentiaꝛ sacꝛmenti et coꝛmuni pꝛueroꝛẽ
noꝛ fecerũt ut in pꝛmali Roberti de sancto vitorẽ
Aliꝛ etiaꝛ mortuus infuderũt eukaristiaꝛ quod etiaꝛ
fuit Synodaliꝛ pꝛibitũ Et multe xꝛiꝛmꝛ coꝛlectas
vitiũ ut etiaꝛ ex aplo paulo et dyoniso reahitũ
vniꝛ consuevit tñ panis confectari. et ille frum
gebatur. et distribuẽbat oꝛnibꝛ / et vniꝛ raxe
tñ benedici / per vniꝛ pontifex et distibui et forte
hic panis exoblata farina confectatur ut vult
Iohẽs beletth / Sed hic ritus. nec in orientali nec
occidentali eccleꝛia hodie seruatur Non eni potuit
aucto iplo xꝛiꝛmꝛ seruari / Legitur in libris hom
berti Apocꝛisariꝛ sedis aptire in disputandẽ coꝛmca
Muretany grecũ de azimo frũ Jacobu pꝛm epꝛm

Ierosolymorum modum tenuisse in azimo et forma panis de
 quo de con di. i. Iacobus frater quod hodie et semper te-
 nuerunt roma ecclesia Et in eod. dicit apostolus petrus et paulus
 ministrasse Sed greci a sancto Iohanne apostolo se dicunt habere
 quod semper in fermento confecerunt hoc est aut. singulariter
 attendendum quod sacerdotes nunquam sine diacono celebraverunt
 et in omni missa diaconus de manu sacerdotis recipit eucharis-
 tiam sub specie panis et sacerdos de manu diaconi recipit
 ut glo. in t. peruenit lxxxiii de pont. cum et ubi
 preceptum fuit seruare Et ut in missali ponitur Synonymus
 duo sacramenta tunc clare videtur plures semper communicasse
 quod seruabatur illa ordinatio cui ante videmus rationem ecclesia
 excepto sollempni speciali officio derogatum Et quod in eod.
 dicit hoc videtur licet sit preceptum non seruatum fuit etiam
 ante Innocentium obsequantia quod tempore interdicti non grade-
 batur orationi sed in prima et baptismo quod orationi non
 communicabatur sacramentis ut hoc habetur in t. et glo. et
 concordantibus allegatis in t. de spons. non est Sed Innocentius
 prius addidit orationem ut in t. quod inter de pe. et re. l. iij
 non esset unitas ut in glo. ibidem Viaturum autem semper sub
 specie panis apostolus seruatum ut idem Innocentius laudat in libro
 suo de officio missae qui periculum ecclesie notatur et tunc
 iuxta glo. de con di. ii. per finaliter ipse Innocentius prius
 in ultimo anno vite sue scribit 1215 Congregauit
 Synodum Rome apud Lateranum que fuit vniuersalis et
 plenissima et in qua fuerunt duo patriarche ex oriente
 per se et duo alij per hos apocrisarios et primates
 archiepiscopi et episcopi et abbates numero 1216 et omnes reges et
 principes oratores forte ante illam Synodum nulla adeo
 plena scriptura In illa Synodo inter alia et firmiter
 et dampnans de h. t. c. i. de iusto eucha. et antiqua
 de p. et t. omnes utriusque sexus de pe. et re. cum
 alijs multis edita scriptura Et ibi satis clare diffi-
 nitur scriptura in t. firmiter in quod una quod una est
 ecclesia ex qua non est salus alia In t. antiqua quod in illa
 una ecclesia sancta rationem ecclesia principatum tenens est

omni magistra In t ois utiq; q fidelis pannis dis
 rectoris constitutq contueri ad minus semel in ano
 et tempore sacramenti eucharistie tenet? nisi de consilio
 sui sacerdotis abstinat Mandatur et ibidem q illa
 constitutio rectius publicet? Illa constitutio ut
 de se patet no ligat pueros quia dicit de constitut
 in omnis discretionis no ligat plures quia semel i ano
 ad pceptum sacramenti eucharistie No ligat nisi ad sacram
 tu et no sacramta / Nam ligat ad integra sacramta et
 dicit textus comping de con di ij / vel totu eucharistie
 sacramtu / ut dicit rex Imo de pe et re expte et Conci
 lio Niceni nonne sacramenti intelligit sub una spe
 et noie sacramta sub duplici ut in r puenit lxxxiii
 di. iusta glo / et frequenter omnes missas complende
 in plurali loquuntur Proferunt quelimus dicit notus
 sacramta re Ideo qui recipit sub spe panis recipit
 s. dm nec satisfact statuto Recipit em sacramtu
 eucharistie lxxxiii dypnte / quod nec Jacobellam
 negant / satisfact igitur / Probatur etia qumodum
 no esse de pcepto xpi / q dicit constitutio nisi de con
 silio sacerdotis ad tempus abstinat Pendet igitur
 a consilio sacerdotis totu talis Sit et nicena synodus
 post concessionem coacti ad huc hoc remittit ad rura
 et pbatoem epi xxvi q. vi de huius a fi Non est ergo
 de pcepto xpi nisi eo mo quo entia aucte xpi precepit
 papa aut est huius sacerdos et inge omnium ut disti
 niuit illa synodus lateranensis in r antiqua et oia
 alia concilia q precesserunt quae ad eius concilium est
 in hoc maxime reuerendū et ei acquiescendū
 Quia aut illa sunt intentio synodi s. no esse hominem
 obligatu ad frequentand eucharistie nisi sub spe panis
 que dicit corpus xpi patet pmo ex r pmo de rusto
 eucharistie eiusdem synodi iusto r pbe cu glo de
 con di ij et r officiu de offi. archi. et r i de huius q
 fiunt a ma ra etia synodi lateranensis Et sic omnes
 de ordine mendicantium qui sunt nichodur et omnes

doctores qui post illam Smodi fuerunt intellexerunt
 et universales catholici ecclesia, in qua rebus constitutio illa,
 omnis cunctisq; sexus est publicata, et eam primum pro
 iuria, que tunc exuncti accepit suis constitutionibus promi
 rialibus hanc sepe dicta ordinaverunt. omnes utriusq; sexus
 interierunt, ex proxi ita se intellexisse videntur. fuit illa
 Smodo suis dominis et illo tempore hugo illius omnis
 postulator solennis totius bible, post hoc per hunc
 quartum in Cardinatum promotus, qui talem intellexit
 in exprimit, et post illud suis hominibus, qui in quarto
 finem diu aut, fideles ex illo statuto ecclesie ad re
 cipienda corpus christi semel in anno obligandi, post
 que archi in alle et rompnus et Jo an in de ad
 meam de hereticis. Sic et omnes alij doctores et ingeni
 quorq; post Smodi illam fuerunt. Similiter et
 honoris Innocentij ipse immediatus successor ut in
 et promittit de sen ex et tota catholica ecclesia sic
 intellexit illam constitutionem et in ea quierunt. Etia
 ecclesia in regno bohemie usq; ad Jacobellum, qui
 sibi ipsi visus est omnibus aut prudentior aut san
 tior ipse enim ob veritatem evangelicam offerunt
 eum totius sub utriusq; spe quo ad laycos rece
 rendum, et ad verba illius ex magis pducere multi in
 totum errorum oratione receperunt, ut met in quodam
 sermone suo confessus est, consulto romano pon
 tifici et ecclesia catholica assumptus est quidam viti
 cosinus sub utriusq; spe per plures laycos in regno
 bohemie, magis tamen in ecclesia dei praeferendus
 Quid deo gratia esse posset talis phantasia quod ipsi
 sacramenti veritate recipiant in hunc ab apta ro
 mana ecclesia, quod ipsi omnibus qui sunt aut fuerunt
 sunt sanctiores, quod eo modo quo sunt domini sacerdotes absq;
 solu comedere sua fides nunc quasi quotidie totius
 plerumque. Si quis attendit quod etiam romani po
 ntifex post supponit sanguinem una lotione oris
 ne quid remaneat in ore ex speribus sacramentalibus
 vitetur ob veneniam tanti sacramenti, non pot

illam experientiam laycorum nisi detestari etiam si horribi-
liora dictum non interderunt / que vitari a multitudine
dum non possunt. Contra magis Jacobelli phimponez in
ipso regno boni et mali etiam voluerunt et ex regnum
multi doctissimi inget cum infamie dicentes plura
scripserunt / Et die synodi Constantien et Basilien disti-
nuerunt talem rationem non esse de veritate precepti evan-
gelici / quo ad layralem populum / et quod non liceat quod dicitur
entis rationabiliter introductum alium illi sua sponte ubi
pace / prout nunc homo utique adeo missus / cui nomen
Johannes de Capistrano vnde religiosissimus potens ope
et sermone / non cessat ex fideatissimis scripturis exortat
Jacobellianos ad veritatem indefessis laboribus reuocare
Ex hiis clare potest unusquisque intelligere Jacobellianos
non ambulare modo quo debet humiles et obedientes
christianos / quoniam sensum suum preferunt vniuersale entis
et normam non sequuntur apostolicam sedem / unde et fidem rece-
perunt / errant igitur / Omnes enim qui hanc regulam
refutant / quia beati petri sedem vident / docere et obse-
ruare / errare conueniunt / et diabolus nolite et qui nesciat
cum infirmitatibus similibus. Dicunt Jacobelliani an lex
divina propriat impossibile / si hoc dixerint blasphemant
si igitur lex est possibilis / et non est in parte laycorum hanc
eucharistiam / nisi eo modo quo eis ministratur / quod potest
lex eos attingere. ad hypochondrium sub duplici specie / si eis
non ministratur sub una aut duabus / non igitur potest obli-
gari / nisi admodum que assequi possunt / et quia rite
trans per se recipere potest / sacramentum sub utraque specie
est quod sic sit / et non tradat nomen layci sunt serui si
sunt fideles / et per eos non fiat quo minus assequatur
Dicere igitur quod totum quod laycos fideles sit de necessitate
salutis est infamie potius quam errare. Sed quod neque
sacerdotes obligantur de veritate salutis ad tradendum
sub duplici specie patet. Nam sacerdotes habent po-
testatem ligandi et solvendi in ecclesiasticis / tenentur
igitur vigore rite potestatis ad omnia illa que iudicauerunt

ad honorem et reuerentiam dei et auctu salutis confere sunt
 em' medici aiaz/ et ppter hoc hnt clauis auctis discedi
 m' lepram et lepram et p'atem sanendi id quod r'm
 redditam eis legatione viderint fidem homine rem locu
 et tempus oportuni/ quae si vniu'su sacerdotu aut salu
 maior p's r'u Cathedra petri que r'm Cyprianu exeat
 no p'mittit adeo vno tempe sit alio aliter ppter edifica
 tione ecclie aut baptizaret aut sacramenta ministraret/ quia
 omnia hec sunt ob dei reuerentiam et auctu salutis/ no pot
 ibi cadere deceptio. qualescunq fuerit p'sone/ et elegantis
 sine i multu passibus sanctus orngit'ing/ et alij ca
 tholici doctores qui dicunt ex voluntate dei sit fieri/
 hoc videntur ex euangelio/ super verbo/ que dicunt facite
 Et qui vos audit me audit/ Et sicut misit me pater
 pater Ita mitto vos. et vobiscu sum omni tempe vsq
 ad consummatione seculi. Et fidelis seruus que constituit
 dñs super familiam suam/ ut det illis in tempe
 tritici mensuram/ Et maxime hec p'tas credita est
 petro et eius successoribus/ pro petro. n. rogauit
 ihus. ne deficeret fides eius et obtinuit q' porte inferi
 no preualebunt aduersus eccliam cui petrus p'ceat/
 ffent Innocentius in sermones quos misit Arnoldo
 abbati Cisterciens' ubi de sancto petro exponit/ quod
 ad ip'm et eius successores spectat singulariter ex
 p'cepto xpi pascere eucharistia fideles/ Et qm ad
 pastores spectat pascere/ no mactare/ non debent
 ministrare eucharistiam in iudiciu sed in vitam
 et non debent margaritas proicere an porcos/ s'
 debent esse fideles dispensatores respiciendo ad m'etes
 illius cuius vires agunt/ et eius honore et ad
 commissi p'p'i salutis/ quod maxime ad sp'm spectat/
 cui singulariter ecclia g'missa est/ Est aut istud
 ex p'p'ri ecclie etiam in formis sacramentorum
 manifestum/ Aphi baptizabant in noie ihu/ Alio
 tempe ecclia in noie trinitatis/ Alio q'cra ecclia
 hodie qm latina baptizat/ et semper effectualiter/

Conficiebant apli sacramenta eucharistie dicendo p̄
ne ut uult sanctus gregorius et uarie ad h̄c forme
interuenerunt / aūq̄ scolasticus esset qui illam p̄posuit
quā hodie habet ecclia / que etiā uaria est scdm aliq̄s
in uarijs sedibus / Nos uero qui sub rōna degem̄
ecclia ordinatōem misse ab ip̄s romais recipim̄
pontificibus qui successiue addiderūt Vnus post aliū
usq̄ ad p̄sentū offm̄ deuentū existit Sed fides et
non deripitur quo ad aīam. sicut in rōnā dūer
sitate Vnde ab aplis baptizati fuerūt v̄ baptizati
q̄m̄ xp̄s dixisset baptizantes in nōie p̄is et filij
et sp̄s sancti Non fecerunt n̄ rōnā xp̄i p̄ceptū
qm̄ in nōie h̄i baptizant / Nam in ydēphatē
fidei uoluit xp̄s eos testemgere q̄m̄ quēre
libus uerbis n̄x locū et tempus in edificatōne
ecclie v̄terent̄ misterm̄ n̄ eis creditū respiciebat
edificatōem ecclie et ad illū finem salua uitate
fidei sine qua nemo pot̄ esse memb̄ xp̄i et de
corpe eius quod est ecclia / Om̄ia potuerūt apli
et p̄nt̄ successores / sicut n̄ Cyprianus / aīante
concordie v̄mculo et p̄suerante ecclie catholice
indiuiduo sacramento actū suū disponit vnusq̄q̄
ep̄s rōnem p̄positi sui dno redditurus / Et sc̄us
Augustinus in epla ad v̄m̄tentiū hoc dnm̄ tamq̄
elegantissimū allegat / Ex p̄missis constat q̄
tota cathora ecclia nō pot̄ ad l̄cām s̄pt̄iay obli
gari / h̄at semp̄ ad sp̄m̄ qm̄ em̄ l̄cā nō seruit
edificatōi et sp̄itui / recipit id qd̄ magis seruit
sp̄itui Ita paulus apl̄us se agebat m̄strū noui
testamenti nō l̄cā sed sp̄m̄ et ideo qui tū hūa
nis rationib̄ ex l̄cā eccliam nitunt̄ impug
nare errant / Nam ecclia sine l̄cā fuit aq̄n
cū moysi et etiā cū apl̄us iohannes euā
gelium vel paulus eplas s̄p̄sit / Et xp̄s eccliam
edificauit sine l̄cā quia nihil s̄p̄it / Non est

igitur lra que per tyrannū penitus deleri possit. de
 essentia ecclie. s. spūs est qui viuificat. quare nec
 mirū si praxis ecclie vno tempe interpretat̃ scriptura
 vno modo. et alio tempe alio. mo. Nam intellectus
 concurret in praxi. Intellectus n. qm̃ in praxi con
 currit est spūs viuificans. Origenes n. et quidam
 textū. Si quis non resignauerit omnibus que possidet.
 nō pot̃ meus esse discipulus. scdm̃ praxim p̃misse
 ecclie intellexerunt preceptū esse. Intrante autem
 multitudine nō fuit possibile omēs resignare. et
 nichilomin⁹ contra praxim nū ecclie. apti steterūt
 in intellū. q. textus ille habet nūq̃ preceptū. et
 damnati sunt ab ecclia tamq̃ heretici. Ita potest
 dici de alijs. contrariis scripturis. Etiam de illa
 Nisi manducaueritis c̃ Ecclia igit̃ sicut recepit scripturā
 ita et interpretat̃. Sequitur igit̃ scriptura eccliam que
 prax est. et p̃pter quā scriptura et nō ego. et qm̃ ad hoc
 non respicerent impugnant eccliam frustra. et se
 segregauerunt ab ecclia. et hoc p̃max segregatio. p̃ quam
 quis sensum suum que habet de scripturis. proponit ecclie.
 heretici grece dī quod latine diuisio pot̃ interpretari. et
 quia iam p̃cesserunt doctissimi viri qui hoc latissi
 me verissima esse ostenderunt. neq̃ pnt̃ per aliquid
 habentem. difficultari. satis sit p̃posito. mo. s. nō esse
 possibile sacerdotū necessitari ad dand. rationem laicis
 sub vtraq̃ sp̃e. s. q. ministratio sacramenti credita est
 illis illibitate eo modo quo ad ecclie edificationem. s.
 dei honore et animarū salutem pro loco et tempe
 iudicauerint expedire. Dicitur forte aliquis hanc q̃
 seipm̃ probans et p̃torem sapiens debet abstinere
 ab accessu ad rationem. sic etiā tradens debet abstinē
 ne tradat. etiam in publico publico p̃tori. s.
 atq̃ non. Dirim⁹ q. ob reuerentiam sacramenti et
 edificationem ecclie semper ecclia degenat tradere
 cathedrūinis fidelibus. etiam per quos non stetit
 quin baptizarentur licet cent de corpore xp̃i quia

fideles sancte et existentibus in pnia luct deo humiliati
cent per contritionem sancti et energuminiis ut pz
ex dyoniso. Unde constat etiam ab inico niam
fuisse libera potestate ad edificandem in mysticando
hoc sacramentu

pars alia huius

De hoc manifeste declarabitur Jacobellianos
pro se nullas habere scripturas. Nam negare
nequunt omnia xpi verba in euangelij
scripta eque uera esse, neqz negare pnt xpm in omnibz
tenere principatum, qui pmo ascendit ad celos.
Scriptur igit Abraham ysaac et iacob pphetas, Aptos
uigines et habere eterna uitam, sz nemo an xpm,
sz xpus dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua et
spu sancto, non intrabit regnu celorum, dixit
etiam, qui crediderit et baptizatus fuerit saluus
erit, qui no crediderit condemnabit. Oportet igit
q hoc uerifiet de omnibus sanctis, Non pot igit
hoc intelligi de uisibili baptismo, sz de renouatione
inuisibili et spuali, que fit per fidem, eo n modo
tm dictu illud potest uerificari de omnibus sanctis,
veteris et noui testamenti, homo eni ex adam
natus ut sit filius hominis, si debet denuo nasci
ut sit filius dei per gram, oportet q hoc filiaro
fiat in uero filio naturali dei, qui sibi natura filia
tionis ex adam uniuert ut sit filius dei et hominis,
Quando igit homo per fidem se uniuert filio dei, trāsien
do in adoptionem per gram dei patris, cui credit et filio
eius, sic in unitate spūs sancti spm suu p fidem
firmam se uniendo deo, credens se posse sic ad filia
tionem dei phngē in filio dei qui est eiusde nre
humane serui, tūc denuo nasci in spū. Unde una
est sola fides una sz renouatione et filiaro p qua
omnes sancti renati sunt et renascunt. Illa no pot
esse uisibilis et sensibilis, quia ut sit no est eque
ab omnibus sanctis participabilis sz necessario est

spūalis et intellectualis. Vt vna ueritas in multis
 intellectibus est receptibilis. Ob hoc paulus aiebat
 p̄res n̄ros om̄es baptizatos. licet nō in baptismo
 xp̄i uisibiliter sicut xp̄iani. sed in baptismo xp̄i
 inuisibiliter. in nube uero uisibiliter. Sic ubi xps
 dicit. Nisi manducaueris carnē filij hominis et
 biberis eius sanguinem. nō habebitis uitam in
 uobis. Necessē est q̄ si de omnibus sanctis debet uisitari
 qui habent uitam illam diuinam. q̄ non intelligit
 de uisibili seu sacramentali manducatione. sed de
 spiritali. Nam renatus per fidem in uerbo non
 pot̄ tribari nisi uerbo. Ex his em̄ ex quibus firmus
 ex hīs nutrim̄. Vnū est uerbu per quod renascim̄.
 et vnū est uerbu per quod renati pascimur. et est
 uerbu uite intellectualis s̄z ueritas ip̄a. que solū pasci
 potest renatum intellectu per fidem. Et nos hoīes
 nō possumus hūc cibū per quē m̄corpanmur. uite
 intellectuali s̄z ueritati p̄cipare. nisi in eo in quo
 n̄ra natura est in unitate p̄sone unita xp̄i uerbo
 quod est ueritas. h̄inc petrus aiebat xp̄m habē r̄ba
 uite eterne. hoc quid. habere est esse. Nam h̄ cibū
 est uita. ut ait de se ih̄s. Ego sum. uia ueritas et
 uita. Ita paulus dicebat p̄res n̄ros eandem etiam
 spiritalē gmedisse. et eundem potum spiritalē
 bibisse. et non potest esse aliter uerū. q̄ sit una
 et eadem estra plurim̄ nisi illa sit spūalis. neq̄ est
 alia estra sanctor̄ q̄ panis uite et intellectus. neq̄
 alius potus q̄ aqua sapientie. et non est alius
 panis uiuus. nisi qui de celo descendit. quē qui
 manducat nō moriet̄ sed uiuet in eternū. Neq̄
 alius est cibū uite eterne in hoc mūdo. et alius
 in regno. nisi q̄ hic nō attingit̄ nisi modo quo hic
 mundus p̄mittit qui est sensibilis. Vnde non attingit̄
 uita que est ueritas sensibiliter nisi per fidem. sit
 discipulus non attingit doctrinam m̄ḡi nisi

cedat in sensibilibus vbi magis veritas continetur sed
in alio regno intellectuali ubi veritas non per fidem
et signa sensibilia sed per seipsum. Non ibi veritas
seipsum uti est potest cibum vite intellectualis. Unde post
quod Christus qui de vita eterna et cibo vite plura aper-
ruit apostolis credere voluit de hoc mundo dixit. Vado
vobis parare mensam ut bene et clare intelligent
cibum vite esse illum quem ipse in mensa per eum
panda in recessu de hoc mundo in alio transiens mis-
trabit. Ad hoc aliter qui crediderit et baptizatus
fuerit saluus erit quod est vitam habere eternam
Sed nisi quis manducauerit carnem filii hominis
et biberit sanguinem non habebit vitam. Igitur credere et
baptizari est manducare et bibere ut dicit Augustinus
et habet de con. d. ii. Cui passus est et qui credit
habet vitam. Credere igitur baptizari manducare
bibere et quodquid simile per Christum dicitur non habet
in spirituali intellectu differentias sed unum solum est quod
per omnia talia varie exprimitur sed quod recipit
eum dedit eis potestatem filios dei fieri his qui cre-
dunt et. Eleganter igitur beatus Augustinus super Iohannem quod
panis qui manducatur in regno dei non iuxta
terrenum corporalis intelligendus est tibi sed ille
vultus qui ait. Ego sum panis qui de celo descen-
di si quis manducauerit ex hoc pane vivet in
eternum. id est si quis mee incarnationis sacramento
perfecte incorporatus mee divine maiestatis virtute
frui meruerit hic perpetua vite immortalis
beatitudine gaudebit hoc ille. Hic est enim tibi
qui non perit quem filius hominis dat quem signa-
vit pro esse filium suum qui est tibi verus nobis
in nostra natura datus a patre qui de celo descendit
qui est tibi vivus et verus et potius verus
et lux vera omnem rationem illuminans et veritas
vera et quia veritas igitur nihil de mixto habet

iste ritus. qui est uita quae non est. uisibilis nec
 ipalis. s; prestat immortalitate. et est hec nostra omni
 doctorum sententia. qm impossibile est aliter omnia
 xpi uerba eque uera esse. si non intelligantur ut
 sit spūs uiuificans. pro quo facit textus qui pō
 de con d ij Inquit apłus. Sed si quis dixerit. Nōne
 quidam hūc textum. Nisi manducaueritis exponit de
 ełi sacramentali. s; q quāuis intelligat de spūali ełi.
 tamen in hac ecclia. consistere debet xpianū sub signis sac
 mentalibus confiteri xpū esse ełm. et potū uite. sic
 edens spūaliter quasi corde credens ad iusticiā. etiā tene
 ad ełm sacramentalem. quasi confessio oris fiat ad
 salutem. sicut et de baptismo fidelis dicitur. tene igit
 in uoto habere ełm sacramentalem. Aliqñ ergo debet
 cōtate ut dicit sanctus thomas. fateamur hoc. sic se hē.
 sed nō pot quis obligari ex uoto ad impossibile. Ideo como
 tm obligabitur ad exequiū uoti quō modo ecclia tradit
 si ipē per se sumere nequit. Et iste est uerūis intellctus
 sancti thome qui ait uoto ex precepto dei Nisi mā
 ducaueritis & exequiū precepto ecclie p r ois utiq;
 fidem ad cōiōem obligari. Ad huc forte diceret
 aliquis. Christus dixit. hoc facite in meam cōmemo
 rationem. precepit igitur sacramentalem cōiōem
 fieri in hui memoria. Non negamus preceptū xpi
 esse. ut hec sit haec in ecclia uti ipē fecit et sit
 sit per successores illorum quibus precepit. Nam
 epī et sacerdotes qui succedunt discipulis. quibus hoc
 preceptum ēpitur. grās agunt. bñdicunt. accipiūt
 manducant et bibunt eucharistiam in memoriam
 xpi. Neq; hec fieri pūt per alios. q; tales. Nemo
 em potest per se accipere et manducare eucharistiam
 nisi qui consecrauit. Simul hic tradi potestas con
 secrandi et accipiendi per se et tradendi alijs. Unde
 dicit Augustinus et hētur in r liquido de con d ij
 eos pfectam circa modū sacramenti habuisse. sed facilitas

tradendi alijs potatem aut distribuendi no est pceptm,
xpus em elegit illos quibus tradidit, dicit n. Guil-
in rationali. q p traditam talis signavit discipulos
huos, sic et ipis discipulis eandem dedit potestatem
sz eligendi quibus tradant solam potestatem et
quibus honorem. Unde qz ipi discipuli ad hoc constituti
fuerunt, ut ex verbo hoc facit constare manifestum
est eos sacerdotes sacerdotu, aut pontifices curatos,
hinc qui in eoz vires succedunt habent potatem
hoc faciendi eo mo quo ipi. et an eos xpus pontifex
noui testamenti fecit, sz constituendi pontifices, qui
omnia talia possint per se, et tradendi potatem electis
sacerdotibus hoc faciendi, sz gras agendi benedicendi
et accipiendi, simul et alijs dignis tradendi, ut ele-
gantissimè diuinus tradidit dyomius obseruatum
Ex nullo ist textu habetur q laici necessitate recipere
alias qm eis tradit. Aut q epi seu sacerdotes necessitate
eis sic tradere, mo quo xpus discipulis tradidit, quoz
laici vires no gerunt. Neq paulus dissentit ab
dyomigelistis q scribit corinthis, Nam forte corin-
thozu sacerdotes intellexerunt xpm, cu suis disci-
pulis ad ultimum cenam conuenisse, et primo accepisse
panem gras egisse. Induxisse. fregisse et cenantibus
dixisse Accipite et comedite et sic putabant etiam
a fractione panis iubentem. Et q postqm cenauit
xpus accepisse saltem gras egisse. Induxisse et dixisse,
Bibite ex hoc omnes et hic est emm xps, et huc uocem
sequi volebant, et in hoc paulus no reprehendit
eos, s in hoc q nullum eum non intellexerunt,
sed se dederunt ad conuiuia ibi finem ponens. In
hoc non laudabat eos, s dixit eos de errore huius
ad spm et mentem xpi instituentis sacramentum.
An aut fuerunt laici in illo conuiuio et mulieres no
pot clare ex textu huius, sz q no fuerunt maxime
p hunc textum uidetur. Vbi ait Inquit mei fides mei,

Cum conuenietis ad manducandū et quod de sacerdotibus
 celebrantibus potius potest intelligi Alij enim ut ex
 dyomisio habetur non conueniebant cum sacerdotibus
 nec uidere poterat misteria et non sine magno mis-
 terio Alia uerba ponit paulus circa sumptionē corporis
 xpi et alia circa sumptionem sanguinis Nam dicit
 circa sumptionē corporis hoc facite in mea commemora-
 tione et Sed circa sumptionem sanguinis dicit hoc
 facite quotienscumqz beberitis in mea commemoratio-
 ne Quotienscumqz enim sanguis ex calice bibitur per
 quodcumqz bibatur hic in memoria xpi fieri debet
 Non enim dedit preceptum in sumptionem sed in me-
 moriam Vide qm sumitur q in memoria sumit
 maxime sanguis et calix et diligenter aduertit fla-
 vissime constabit hanc esse intentionem pauli ex rebz
 que sequuntur Quotienscumqz enim et et probet se ho-
 que uerba clare exprimit preceptū non cadere in
 sumptionem sed in memoria sumptionis tempe Contra
 consuetudinem malam cormithcorū qui ad corporales
 delicias trahant diuinam cenam Arbitramur nūc
 satis competenter per hanc prolixiorē expositiōem
 cūta que Jacobelliani pro sui erroris fomento et pallia-
 tione tam ex scriptura qm ex praxi et compartatis assu-
 mūt potius contra eos esse ostendisse Rogantes itē
 atqz itē omēs qui in Jacobelli sectam suis suasionibz
 sunt inducti et ppter a sancta Romana et catholica
 ecclesia segregati ut prioribus mris monitis si uitam
 assequi cupiūt mortalem quātorius acquiescant
 hoc si fecerint ut spānus habebunt pmissum ponti-
 ficem qui sit omnibus compati fidelibus Vosqz alios
 fideles qui in fide pnti et ritu catholice ecclesie diuino
 munere hactenus preservati estis admonemūs ut
 Jacobellianos inducatis ad eam redire conformitez
 quā aut ipi aut eoz pntes uobiscum obseruauerint
 hoc redit in maximū meritū animabus nrīs q si
 acquiescerint luxati eos estis et gaudebunt uobiscum

et tū tota catholica ecclia esse pacifice vnitos Hosq;
non solū amantissimū fauctorem omni et singulorū,
sed et diligentissimū sollicitatorem et fidem copato
rem offerimus In omnibus que honori et utilitati In
diti Regni et singulorū redere poterunt / ut fir
tandem ex hac xpiane milicie catholica ecclia vna
piter ad triumphante ptingere mereamur Gratia
dñi et saluatoris nrī ihū xpi semp bñdicti Amen
Datum in Ciuitate nrā Bryxmentī die xi mensis
Octobris Anno a Natiuitate dñi - Millesimoqua
dringentesimoquingentesimo secundo pontificatus
Sanctissimi in xpo patris et dñi nrī dñi Caroli
diuina prouidentia ppe A. ūmā Anno Sexto :

Ihesus in eyner allerdemutigster menstheit
 warer got was. vnd also waren sine wort
 vnd lere. vnd darvnt so ist der pater noster
 in eyner eynsaldigkait der wort/beygriffende
 die hochste lere vnd wijsheit. Vann glich als
 die gotheit in der menstheit crist vorborgen
 lag. also ist alle beygriffliche wijsheit vorborgen
 in den eynseldigen Worten der lere crist. die ny
 mandt ganz gegrunden mag off dießem ert
 rich. off das eyn yglich mensth habe eyn vn
 ügentlich spyße. off dießer sichtlichen werlt
 in der vborgen wijsheit gotes vnder den wor
 ten vnd synlichen zeychen. als der cristen mensth
 wartende ist eyn ewige spyß. des obersten vor
 stentlichen lebens. Offenbar an alle zeychen.
 ader mittel der tranckhen symlichkeit. Dar
 vnt ist is das eyn mensth mag nach der gna
 den gots eyn clarer vnd hoer vstentniß haben
 in den Worten des pater nosters. dann das ander.
 Als eyner clarer augen hat dan der ander die
 sonne an zu sehen. vnd wie wol eyn yglcher
 in syner eynsaldt eyn sunderlich gnußliche
 süssigkeit in dem selben gebet haben mag. So
 ist is doch das got eyne eyn fortel vber den
 andern geben hat. eyn yglchen zu nuz. vnd
 darvnt lernet eyner den andern vnd syn
 begeren zu lernnen von eynander. vnd ist dieß
 myne vorstentniße des pater nosters zu dießer
 zeit. vnd getrubbe. das solche vorstentniße
 sulle in mir yemeret vnd vorcleret werden.

von tage zu tage als ich auch in ich von gote
das begeren^{de} byn. Zu wissen das eyne bete ger
nach der begirde. vnd der begerlich wille ger
nach dem hoffen. wann wes der niesth
nicht hoffer das begeret er nicht. Aber der
hoffen volget dem glauben vnd vstentniße
Nymands hoffer das er nicht gloubt. ader
weyß vnd dorumb so muß das obirte ge
bet haben die obirte begir hoffen vnd glauben
vnd das ist das du vor dich setzen salt in dem
pater noster zu suchen. Also ist das vnnser
vstentniß zu der warheit geneyget. fyndt
eyne erlichtung in dem pater noster zu wis
sen in eyne steten glauben. was die warheit
sey. Zu dem ersten von dem anbegynne vnd
orsprunge aller dinge. Von dem vßfluß aller
dinge von gote. von dem mittel des widerfloß
aller dinge vnd von dem ende der orsprunck
das ist die gotliche nature ist in den Worten.
vater vnnser du bist in den hymeln geheilicht
werde deyn name. Zu dem vnnß dyn rich
gder vßfloß in den Worten. dyn wille werde
als in dem hymel vnd nider erden. Das tre
ffug mittel in den Worten. Vnnser tegliche
brut gib vns hute vnd vorgeb uns vnser
sthult als vor thun vnnsern sthuldigen
nicht vleit uns in bekörung. Das ende in
den Worten. Sondern erloß uns von vbel
Amen. Der orsprung ist uns vßgethan in
eyne glauben in den Worten. vater vnser

In dem hoffen des istentniß in den Worten
Beheiligt werde dyn name In der begir
 des guten in den Worten zu come uns dyn
rich der offfluß der creaturen vorr uns
offinbart in syner ordenung in den Worten
dyn wil werde als als in dem hymmel
und in der erden das mittel unser wand
 lung wil haben eyn krefftige spysse und
 eyn lichtung des hynderniß eyn wege
 wyse und besthirmung an die vier pun
 te kan nymands wil gewandelen der
 erst punct ist in den Worten Unser tege
lichs brot gib uns hute / der ander in den
 Worten vergib uns unser sthuldt der
 drit in den Worten Als wir thun unsern
sthuldigen der vierde in den Worten
Nicht verleyt uns in bekörung das ende
 aller wandelunge ist zu dem guten begriffen
 in den Worten Sundern erloß uns von vbel
amen die nature die gnade und die glo
 rie und alles das der menssh begert zu
 wissen wie uns das moeglich ist off dießem
 ertrich in der ordenung als die meyster
 von den hochsten symmen das begrieffen
 mogen ist alles zu finden in dießem hey
 lichstem gebete dar yn nicht oberentzich
 nichts gebrehten ist nichts zu schwer nichts
 zu leicht nicht zu lang nicht zu kurz
 nicht an säch und recht ordenung ist

da das erste/das erste muß styn/das letzte/
das letzte/wann der artikel Vater vnß
du bist in den hymelen mag loynen vor yme
lyden. Vnde der artikel geheiligt werde dyn
name get vß dem ersten vnde der dritte
vß zweyen die vor geent/der artikel dyn
wille gewerde get vß den die vor ym geent
vnd also bis an das ende eyn yghlicher in
syner ordenung das allerheiligste gebet
legen ich in dem Fürsten nu also vß
ater vnßer Eyn vater ist eyn na
turlicher erster vnd oberster vrsprung
vnd ist allein eyn anbegyn aller vnßer
das bewiset das wort vnßer wann eyns
ist nicht vnßer/sunder vnßer ist vil. aber
vil haben eynen vrsprung als vns die
erde das wiser zehen ader zwenzig ist
mer dann eyns/vnd ist vil aber das zehen
zehen sint ader zwenzig zwenzig sint
das haben sie von eyne/zehen ist nicht an
ders/dann eyns zehen mal vnd dorumb
worte eyns nicht/zehen mochten nicht ge
syn vnd also sint zehen von eyne vnd
haben von yn selbs nichts. Sunder was sie
syn das ist von eyne vnd ist in yn nicht
dann eyns dorumb so sint wir alle vore
vil vnßer sey von eyne vnd syn wir
nichts von vns/vnd was wir syn das
seint wir in dem vater an welchen wir

nicht syn mogen vnd also haben wir wie alle
 creaturen von yme vater vnd in yme syn
 vß den Worten vater vns. Darnach fol
 get du bist da mercken wir synt der vater
 ist so ist er das vorsehen aller dinge vñ alle
 ding von yme vnd in yme syn vnd also is got
 alles das da ist in ym iglichem das da ist
 vnd folget In den hymelen durch die hymel
 vstehen ich die oberste creaturen vnd also
 lernent auch die eynfeltige wort wie got
 der vater ist in allen dingen vñ er ist in
 den hymelen die obersten creaturen das sint
 die vstentliche naturen die haben in yrer
 macht die vndersten als die bewegliche le
 bendige nature der baronie hat in yr die
 vnderste elementen vnd das symliche leben
 der thire begriff in yme das bewegliche
 leben vnd dorumb vñthst vñ vñmpren
 das thir als der baum die vnüfftige natur
 begriff die synlich als in dem menschen vñ
 die vstendige hymelische natur begriff in
 yr die redliche als in den engeln vnd dor
 umb ist cyn got der vater in dem alle ding
 sint in den hymelen so ist er in allen vñ
 ist cyn got vater in vil hymelen vñ sint
 vil hymeliche naturen in welchen cyn
 cyniger got vater vñuertelt vñ vñuer
 menger ist da vß du merckest wie dieß
 ertrich der symlichkeit ist verre von dem

erkenntnis gotes. Wann er in den hymelen der
obersten verstantnis ist und da wort erfunden,
mit den augen der verstantlichen naturen die
wir auch in unsern selen haben. Wann er/ey
oberste geistliche nature ist die unser synliche
und corperliche augen nicht schaulben mogen
und also merck das got der vater ist das we
ssen aller dinge und is in ylichem also das
in allen und in keym besunder aber begrifflich
und mercklich so ist er in den hymelen der ver
stantlichen naturen. Geheiliger werde dyn
name dyn name ist cyn kentnis wie den
namen haben wir vnderstendlich bekenntnis
und so der name das beduter das das ge
nandt wort so er rehter und warer ist,
und dorumb cyn warhafftig name ist cyn
rehte gleichnis des genompten und
is als cyn begrifflich wort das da flusset
aus der macht des verstantnis und is ey
gleichnis des verstantnis. Also is der na
men gotes des vaters cyn oberste wort
gleich der verstantlichen naturen des vaters
und wann der name allerylichste is dem
vater und der oberste name is der nicht
warer rehter ader gleicher syn mag so
mag der name nicht myner syn dann
der vater anders were er myner so
mocht er mer syn dann er were und
also were er nicht der oberste warhafftigster

name. Synt aber das er glich dem vater ist
 so is er glich got als der vater. Aber got
 der vater is eyn eynig vrsprung aller din
 ge als oben gestriben ster darumb muß
 der name der dem vater glich is derselbige
 eynige got seyn der der vater is wie wöl
 der name der vater nicht en is. Sundern
 des vaters name den wir vnt des willen
 das er ys von dem vater als syne obrste
 glichniß nemen mogen den son in eyme
 glichniße der synlichen geburt da der son
 von dem vater is. Aber als kein son vff
 dießem ertriche syne vater als glich ys
 er mochte yn wöl gllicher syn. so ist das
 keyn dmy mag dem andern nimmer als
 glich syn es mocht wöl gllicher syn. Wann
 das allvbrste vnd warhafftigste glichniß
 ys allem des vaters son ader name. Dor
 umb ist alle glichniß vff dießem ertrich
 gemenger mit vngleich vnd ist gotes des
 vaters name vff dießem ertrich nicht zu
 finden in eynigem gleichen an großer vn
 gleich. Wann nu got nicht erkant mag
 werden anders dann in syne namen. so
 ist das wir hoffen das wir darzu komen
 mogen. das wir yn uber vnßer vntentnis
 bekennen in dem das got der vater vns
 in syne namen erlichtet das wir
 heiligen. Want wann wir heiligem

synen namen/ das kompt vß dem licht vns
gegeben von dem vater do ymme wir beschen
synen namen ober alle namen. Wann wir
den namen alda beschen dan heiligen wir
yn ober alles. das da heilig war vnd reht
ist wann wir gesthen wie der name/ der
wahr name ys/ vnd der gerecht name /
das obrste gleichniß vnd der spigel der wiß
heit/ da in got der vater allem gesthen
vnd erkandt may werden/ vnd das alles
das ywand is in hymelrich vnd ertrich
hat keynen waren namen an gebresten
vnd ungleich anders dann in dem namen
vnd das dornt kein ding erkandt may
werden in der warheit anders dann in dem
namen. Also leret vns cristus bitten das
der name geheiligt werde durch vns da
ymme begriffen is die außergrunte lere
zu komen in das erkentnis gottes/ der zu
wir nicht komen mogen von vns. Sondern
von gnaden gottes die vns heiligt/ vß
das wir heiligen mogen an namen/ des
erkentnis gottes ober alle erkentnisse als
dan wann wir vñser vñstentnis allem gottes
namen heiligt vnd in keym andern dinge
lust nach ruge findet ader sucht. so hat
der mensch das er bitter von gotte in den
worten geheiligt werde dyn name /
zu come vns dyn rich dyn rich ys dyn

veynigunge cyn künigreich cyn veynigunge
 in cyn künigreich cyn gottes rich cyn veyn-
 gunge in got das gotlich rich ys die gotliche
 vnd oberste veynigunge die nicht merer
 mag gesyn die veynigunge des vaters vnd
 des sohes der dem vater allerglichst ys
 ist die oberste veynigunge auß cynne vnd
 syne gleichen kompt veynigunge als vñ
 ungelich teylung vnd darumb so kompt
 vñ cynne vnd syne allerglichsten die ober-
 ste cynigunge die oberste cynigunge die
 nicht merer mag syn muß got syn wann
 alles das da ys das es sem mag das is got
 vnd was got nicht ys das mag durch got
 anders syn dann is ist aber got allem is
 alles das da syn mag als ys die oberste
 veynigunge got den wir nennen den heili-
 gen geist der do kompt von cynne vnd syne
 gleichen das is von dem vater vnd dem sohe
 also merckst du das des vaters rich ys die
 oberste veynigunge der heilige geist vnd
 darumb wann der mensche erhebt vort
 in das bekentnis gottes in syne namen
 vnd also geschehen hat das got allem das
 allerbeyerlichst ys vnd oberste gut so syndt
 er das got das rich ys aller wonne die
 libde ys aller liblichkeit vnd das allem in dem
 rich ys der heilige ewige freude vnd veyn-
 ighet vnd das vñ dem rich ys alle

lobde vögenlych gemenger mit vnfride vnd
alle freuntshaft vnd veynigung gebrechlich
dorumb sollen wir mit großer begyr bitten
das das rych zu uns come da in uns nicht
gebresten mag. Sunder ewiglych selig syn
wir bitten das das rych zu come dar in v
stehen wir das wir glauben sollen wie wol
wir creaturen syn vnd off dießem ertlich
leben in vil gebresten vnd creaturen bleiben
mußen das uns doch das fridsam vntotlich
rych zu kommen moge vnd also werden wir
geleret von cristo das wir begrifflich syn
zu syn gottes kinder vnd das uns gottes
rich zu kommen moge zu eyner ewigen erb
shaft vnd das wir an uns haben ein vntot
licheit zu welche gottes rich kommen mag
wir werden auch geleret das vnser obrste
hoffen syn sal zu besyzen das rich der ewi
gen freuden vnd in dem das wir bitten vmb
das rich viden wir geleret das uns got
das rich von gnaden geben mag vnd das
wir byn recht das zu fordern haben
wann wir sint als von uns kinder des
scorns vnd der zwoeytracht vnd der sun
den das is der toylung wann funde kompt
von sunderen das ys theilen dorumb
syn wir nicht als von uns selbes geboren
zu dem rych des frydes vnd veynigung
Sundern allein von gnaden In dem aber

das cristus uns leret got dorumt sein bitten
 vstehen wir das got dorumt gebeten wil syn
 und das syne gnade uns des dann nicht
 weggeren wulle in dem aber das du ge
 leret bist zu sprechen eu come uns dyn
rich dorfme merkest du das gottes rich
 ys zu dem pfistig nach dieser vngleichlicher
 zeit und das die rich der werlt das nu ist
 in dem wir nu sein ys unbegrifflich des richs
 gottes und das du gedult haben salt in dy
 ser werlt und sturke dich in dyne reich
 da du nu inne bist dich also gotte zu lieben
 und zu vermigen das dir gottes rich zu ko
 men moge in dem aber wir bitten das syn
 rich uns zu come da ym merkest du das
 du zu gottes rich nicht anders entkumest
 dan das das rich gottes zu dir come als uns
 corper kumpt nicht anders zu dem leben dan
 wann das leben der selen zu yme kumpt
 Also hastu das erste teil des heiligen pr hosters
 in dem kurzsten und vstehes wol auß dem
 das ich also gesagt habe das die lere cristi
 vndergrunden ist Nu merck nach vß den
 drien articeln die ich dir also vßgelegt habe
 wie du von dieser werlt dich zu gotte keren
 salt du fyndest zu dem ersten vß dießem
 ertriche vil dinges sterne thyre baume zu
 dar nach siestu das die vil vngleich syn
 eyn sterne ys eyn thire vngleich und eyn
 thir eynem boume und das kein drey

dem andern glich ys dar nach siestu das
alle ding gesunder vnd geteilt sin die ster
nen do oben die erde hie hunden die viefth
in dem wasser die vogel in der lufft vnd
ys ye eyne geteilt von den andern die
drie ding merck cyn iglich mensche wol
vff dießem ertrich vil unglich vnd gesunder
vnd vß vil kompt ungleich vnd vß yn bei
den kompt gesunder Wiltu nu zu gode
komen merck den vrsprung von vil das
is eyne warm nu vil in eyne veyniger
syn als in yrem vrsprung so bere dich
von vile zu eyne so magstu sprechen
vater conser du bist in den hymmeln
dar nach merck vor ungleich glich ys das
ys in gotes sone dorumb bere dich von
unglichem vnd vnrechten zu dem gleichen
vnd rechten so berestu dich zu gotes sone
vnd magst wol bitten Beheutigt werde
dyn name dar nach merck wo alle teylung
vnd sunderung veyniger ys das ys in dem
waren fryden das ys in dem heiligen geist
dorumb bere dich von aller sunderung der
sunden die da teylen ys zwischen dir vnd
got vnd dyne nechsten das sey in Eern
ader haß zu der veynigung der libden
vnd des frides so magstu wol bitten Zu
come ons von rich vnd synt die wege dir
noet vnd sint auch genug folgstu der lere

Den wil gewerde als in dem hymel und in
 der erden In diesen Worten werden wir gele
 ret das alle ding von gotte vß fließent nach
 dem willen gottes und das alle ding habenn
 yre wesens. Eyn ander säch dann gotes wille
 das der hymel hymel ist und die erde erde
 ys und eyn mens/th eyn mens/th ys / das
 ys anders nyrren vmb dann das got das
 also wil / dorumb in dem worte gewerde mit
 dem willen fließen alle ding von dem vater
 in yre wesens / das ist nicht anders / dann das
 alle ding syn / alles das sy seyn von eyne
 driualtigen gotte von dem vater in syne wor
 te das ys der son / mit syne willen das
 ys der heilige geist. Dorumb merck das in
 den dryen Worten / dyn wille gewerde / syn
 alle ding in yrem vßflosse bezeichent von
 gotte dem vater in dem worte dyn / von
 got dem sone in dem worte gewerde von
 gotte dem heiligen geist in dem worte wille
 und als die drye wort bezeichent die drie
 seldigheit und yn den Worten die heilige
 driualdigheit beduter wirt / also hat ey iglich
 ding das da ys eyn bilde gotes und der
 heiligen driualdt in yme durch welch bil
 de das ding ys wann kein ding ychts
 anders ys dann als verre und als als vil
 ys gotes bilde ys. Merck mensche die dry
 nen wort / dyn wil gewerde die dry ge

ben in der heiligen driualt den vßfloß aller
dinge zu verstehen. Wann wiltu wissen wie
der mensth ist mensthe worden du wirst hie
geleret das du bekennest das tem and' sach
ys dan das gotes des vaters wille geworden
ys also von allen dingen darnach volget Als
in dem hymel vnd in der erden dar vß merkst
du die ordenung aller dinge. Wann alle ding
die got geschaffen hat / sint hie benandt mit
der ordenung. hie ys ynander der hymel die
erde vnd da mit cyn / vnd da mercke cyn
obinste hymeliste natur die geistlich ys / cyn
vnderste erdisthe natur die körperlich ys /
vnd cyn mittelste natur von beyden veynigt
dye hymeliste vnd yrdisthe ys als die men
sthlich natur die oben yr hat die hymeliste
engeliste natur / vnd vnder yr hat yrdisthe
natur das ys alle naturen der elementen
dar vß merkestu wie alle naturen vnder
den mensthen haben keyn gemeynschafft
mit der hymelisten geistlichen naturen
vnd das dorumt got der in den hymeln ys
durch sie nicht erkant wirt mercklichen
wann sie sint vß der erden die ys ir gemeyn
mutter vnd werden dar vß erhaben die an
der element vnd vß den elementen werde
sten vnd beweglich vnd synliche naturen
erhaben vnd wann die natur ys yrdisthe
von der muter / so ys sie der hymelichen vn
tertenig aber die hymeliste ys geistliche

und got gleicher und dorumb edeler wann
 in der vstentlicher naturen finden wir ey
 geistlich wessen vstentniß und willen das
 wessen ist geneyget zu der ewigkeut und
 vntotlichkeit das vstentniß ist geneyget
 zu der warheit der wille zu dem gutem
 Also findestu wie die hymelische geistliche
 natur (ys em sthyn gotes und der heiligen
 driualdigkeit) cyn sthyn gotes des vaters
 der ewig yb in syner vntotlichkeit Cyn
 sthyn des sohes gotes in dem vstentniß in
 der warheit Cyn sthyn des heiligen geist
 die ersthmet in dem vstentniß durch wel
 che das vstentniß hat den glantz der weis
 heit zu der warheit Cyn sthyn des heiligen
 geist in dem willen der von dem licht des hei
 ligen geist anders nicht begert dann das gut
 yb also begert der wille nicht dann gut
 wann gut flusset von dem heiligen geist
 und hat das begeren zu den guten von
 dem vßfluß des heiligen geist als auch des
 vstentniß zu keinem andern dann zu warheit
 vß dem vßfluß von dem sohe gotes geneyget
 yb Nu ist das die menschliche nature ver
 cymiget von der hymelischen und ererichsten
 naturen findet in dem geist syner selen die
 hymelische neygung zu der vntotlichkeit
 zu der warheit und zu dem guten vberstich
 zu got. Und in der erdisthe synlicher natu
 ren befyndet cyn neygung vnderstich zu dem

vngleichem vnnarem sthyneiden gute also
das die gesetz vngleich vnd wider eynder syn
darumb leret vns cristus bitten das der wille
gotes gewerde in der erden als in dem hymele
das die synliche fleysthlich natur sich kere
zu der vstentlicher vnd blibe der in gehorsam
heit verniget das ys dorumb wann als dan
so ys der miensth ganz vber sich in dem hyme
le seiner vstentniß do got wonende ys in fry
den wandelen vnd vß dem das wir sulches
bitten syn bekennen wir das wir von vns selbs
franker naturen syn vnd mogen an die gna
de gotes dem fleisth vnd der synlichkeit nicht
widerstehen vnd vnser erdisthe nature mag
die hymelsthe gesetz durch welche sie der got
licher ewigheit teilhafftig wirt nicht enpha
en an gotliche gnade die doch got willentlich
geben wil wann wir mit innigkeit beten syn
dyn will gewerde als in dem hymel vnd in d'
erden Als das vns vnd ander mit großer lere
in den Worten von cristo ihu offenbart syn
Vnser tegliche brot gib vns hute Wir haben
vor gebeten das vnß' erdisthe nature in die
gehorsam kome d' geistlichen hymelsthen na
turen wann nu sulchs vmb gebresten der
naturen nicht gestheen mag wir haben dan
eyn spyße die vns teglich vnd an vnderloß fü
de So ist das cristus vns leret das wir got bit
ten vmb die spyße des lebens durch welche
wir gespeiset werden crafft zu haben vns des

todes und der gebrechlichkeit zu erweren man
 nu in ons veyniger syn zwo naturen cyn
 hynichsche und cyn iedisthe so bitten wir vmb
 das notdorfftige brot zu beiden naturen das ys
 vmb das hymelsthe brot da sime das hynie
 lythe vntotliche leben ys vber alle selbsten
 dighet aller creaturen Als der euangelist ma
 theus schribt und vmb das brot aller notdorfft
 die ons als hute in diesem symlichem leben
 zu komen mag Nu haben wir vstanden wie
 vor das die vstentlich geistlich nature vort
 mit der warheit und dem worte gotes das ys
 mit dem ewigen gotes son der die wißheit
 ys vntotlich gespyßet darumb bitten wir
 das das wort cyn spise werde vnser mēsth
 licher naturen Nu muß ein spise veyniger
 werden mit dem das da gespißet vort anders
 sie en ist kein spise als derumb bitten wir das
 die warheit ader wort gotes vnser naturen
 veyniger ons gegeben werde Wann das ys
 das brot in welchem wir das vntotlich le
 ben haben mogen und ys vnser brot vnser
 naturen derumb wir bitten das got ons
 vnser brot gebe das ys ihm xpm in vns
 hize des lebens gebe als cyn spise des lebens
 und vort das vnser brot ons gegeben zu cyn
 spise des lebens Wann wir ihesum in vns
 hizen mit ganzem glauben vor cyn spise des
 lebens enphaen Wann alsdan so veyniger
 sich vnser leben in ons eygener menshliche

naturen in cristo in welchem vnser nature dem
gotlichen leben mitotlich veyniget ys vnd also
sein wir alsdan gespeiset in vnserm brote das
vns got also gegeben hat Merck nu wie diese
wort Vnser tegelichs brot dir zu dem ersten
vffinbaren das selche vnser brot ys vnd dar
nach das is vns zu dem leben not ys vnd
das wir cyn hoffen haben sollen das wir
da mit gespeiset werden vnd das das nicht dan
mit gotes gnaden gestheen may vnd das got
mit andacht vnd liebden dorumb gebeten wil
syn vnd dan geben wil das alles bewisent vns
die wort des gebetes Da merck vß was dar
zu gehoret das der mensche das leben haben
moge Wann es ys not das er cristu habe
der das hymelische brot ys Aber cristus
wint nymands dan durch den glauben das
er sye das brot des lebens vnd durch den
hoffen vnd liebe vnd in eyner gnadricher
gaben gottes Merck hie synt cristus cyn
spise ys des lebens so vollenbringet cristus
in vns alle gebrechen als die spise erfüllet
die wordorfft vnd dorumb ys cristus cy spise
aller spisen in aller volkommenheit alle ge
brechen zu erstaden vnd also was vns ge
brist/ es sye in dem wesen in der gerechtijg
keit wyßheit ader warheit vnd in dem fryde
der liebden ader guthen das finden wir alles
in dem brote Nu vstehstu wol das der

90

menschen zu dem ewigen untölichen besess ader
 begriff des dirsten gutes anders dann in cristo
 ihm dann alle vnß' gebresten erfüllet syn nicht
 komen mag. Sonder das wir alle in yme vol
 komen wden und in yme erstehen von dem
 tode und veyniger wden dem leben. Wam er
 ist das lebendich brot das uber alle substancie
 ad' selbstendigkeit aller creaturen ys und sint
 in yme alle creature in yrer obersten volko
 menheit und er ys der vorgang und das
 heubt all' strepphunge gottes und sint alle
 die werck gottes ruhende in ym. und ys der
 anbegyn des vßfluß all' creature und das
 mittel des widerfluß und das ende all' volko
 menheit wam die uestliche natur in yre
 veyniger alle nature die hymelische und irdi
 sche und die ys in cristo gottes son veyniger
 O ys crista das ende aller volkomeneheit. Wam
 er ist allem der hochste uber alle hymelische und
 irdische nature dar vß meckstu das er nicht
 en es eyn spise die sich keret in vnß' nature
 als ey lichlich spise wam er allen die oberste
 ys. Sonder er es ey spise des lebens die in
 sich veyniger vns. und in syne leben vns
 lebendig macht. Als dyn sele ys ey spise
 yns naturlichen lebens dyne liebe und alle
 dyne gelider nicht das die sele sich kere in
 den liep und die lichliche natur an sich ne
 me. Sonder das die sele veynige in yr dy
 nen leip und alle dyne gelider in der ver

eynigung so lebet der leip in dem leben der selen
da merck das alle creature die do zu dem ewi-
gen leben komen sein als glider eyns lichnam
trist in welchem ys das leben trist also das
in yn nicht anders lebet dan cristus und ys
das nicht anders dan die vnuyphtigen nature
vreyniget sin in eynem leip der in dem leben xpi
vreyniget ys Nu sich eigentlich wiltu das
cristu in dir lebe so mustu in ym vreyniget syn
als wulde din finger das din sele in ym lebet
so muß din finger vreyniget syn dem leibe
und durch den leib der selen wann stheidstu
den finger von der selen durch das du den fin-
ger von dem leibe stidest so stheidstu yn von
dem leben und also siestu das du vreyniget must
sin cristu salt du leben Aber die vreynigung mit
cristu mag nicht syn du siest dan yme in dem
leibe trist das ys die heilige vrsampnung der
cristenlicher kirchen vreyniget und dorum
bittestu Unser tegliches brot gib uns hute
In dem du sprichst unser so bekennestu das du
der sampnung vreynigt bist In dem du sprichst
Brot bekennestu eyn lebendige spise vieler
vreyniget in yme In dem du sprichst Gib
uns hute bekennestu das die spise wirt nicht
gegeben yme der gesunder ys Sondern vielen
vreyniget dorum merck vß der lere trist das
du der gloube und sacrament und alle tugent
nicht helfen mogen das du zu dem leben ko-
mest du seyst dan eyn glied des lichnam

der gloubigen crist in eyner veynigung du silt
 auch mercken wie du geleret wirst alle tage an
 vnderloß zu beten wann gleich als dyn selen
 infloß den gliedern dines libes allerwege not ys
 sullen dyne glieder leben also ys dyn selen alle
 wege not dys hymelische brot vnd das merckstu
 wol vß dem wort tegelich vnd dem wort hute
 wann ys das brot tegelich not vnd bitten wir
 das vns das brot des wir tegelich not haben
 hute gegeben wode So bekennen wir ouch sint
 ys vns zu allen tagen not ys das wir in
 allen tagen dor vmb bitten sullen wann wir
 in der zeit des smlichen lebens als weggeferti
 ge wanderer zu dem hymelischen leben bedor
 fen syn der spisen an welche wir nicht eitlich
 leben als solche wanderer en en mogen So
 leret vns cristus das wir vmb das brot bitten
 sullen Nu merck das cristus ys vnß brot als
 wir zu yme wandere syn vnd wort vns
 gegeben in syner weisen in syner washeit vnd
 in syner yuthet nach dem vns den moge
 lich ys in dieser wandelber zeit zu entphaen
 wann nu disse vnse fleistliche augen in dyß
 smlicher werlt cristu der vntotlich vnd nach
 der vfferstentung mit totlichen augen vn
 sichtiglich ys vmb der allerbeheutlicher vnd
 unbegrifflicher geistlicher clarheit willen
 vmb welcher naturen willen cristus ey geistliche
 spise ys vnß selen so yt das cristus vns vnder

dem gesteltnys des brots in dieß wandlung
uns gegeben wirt. da wir yn nicht gesehen
mogen mit den synlichen augen. Sunder mit
den augen des glaubens. vnd also ys cristus
warhafftig vnd dem gesteltnys des brots in dem
sacrament vnd ys alles das da durch dy synne
an sehen / tasten / smerken / ad' richen / begripen
nicht der ware lichnam crist. Sunder die ware
Zeichen ad' sacrament des lichnams der da ist
vnd mit dem glauben des vstentnys allem ge
sehen wirt. das ys die obirte gabe gottes zu
vns. der speysen uns wanderern gegeben. bis
wir vß dieser werlt der synlichkeit zu den
hymelen des vstentnys konien. da wir cristum
nicht. vderket vnd dem sacramente vnd nicht
mit dem glauben. Sunder in der warheit als
er ys staulsen wden vmb das brot bitten
wir vnd sullen es enphaen mit ganzem glau
ben. aller grosten hofften vnd der meisten lieb
den. In dem glauben sullen wir cristum vnd
den sacramenten warhafftig enphaen. das er
ganz vnd warhafftig sey vnder allen gesteltnys
des brots in allen sacramenten. als uns sele
vnsichtiglich ys warhafftig vnd ganz in allen
vnsin gliden. vnd in eyn ygleichen vnd eyn
angesticht in vil augen die das gesehen. vnd
eyn wort in vil oren die das horen. vnd eyn
kunst in vil meistern die das kunnen. vnd eyn
warheit in vil vstentnys die sye maken. vnd
als vnse sele nichten verichst. wann wir cleyne

syn vnd groß wden Sunder der corper allein das
 ouch als crist nicht großer ys vnd dem gesteltw
 des groÿen ader des cleynen brottes ader vnder
 vil ad' wenig sacramenten. Wir sullen ouch hoffen
 das wir von dem glauben komen wden zu der war
 heit vnd sullen als cristu entphaen mit groÿer
 liebden. das wir yme veyniget wden durch die
 liebe als vns in gute vnd heil In syner wijsheit
 wnt vns crist gegeben in syner leer. Wann in
 der lere des meisters ligt die kunst d' meisteren
 dorumb so finden wir cristu in syn' lere vnd das
 beweist vns dyÿse lere des heiligen pat' nists
 da crist inme ys wann die lere cristi ys vol
 aller wijsheit vol aller togent vnd nicht zuuor
 bessern als der meister. Tu merck in dieÿen Worten
 Unser tegelichs brot Gib vns hute Nach dem
 wir wanderer syn lerer vns ihesus das wir vn
 besorget sullen syn. Wann got vns vnser notdorfft
 zu dieÿem leben geben wil von tage zu tage bis
 wir von hymen komen. Dorumb sullen wir key
 nen flis haben in gyryghen. vyle bycynander
 zu leyhen als weren wir nicht wanderer Sonden
 in woner dieÿe ertrichs ader das got nicht wisse
 was wir not haben vnd das in der zeit nicht
 gehen moge wir wden ouch geleret das wir
 von got nicht heysen sullen. dann das teglich
 notdorfftige brot wann er wirt vns anders
 nicht erhoren vnd kompt vns uber notdorfft
 zu das die von got vns nicht kompt als vns
 vnser willen. Sunden vns der notdorfft willen
 den armen vnd den gebrehtigen durch dich zu
 bestelley. wiff das du wissest als du got bitterst.

umb vnser tegliches brot das dan sulch brot das got
gibt nicht dyn allein Sunden vnser ys der die
des nach dir bedorffen syn vnd ab du das ober
entzieh brot das dir vber dyn notdorfft herobert
nit gemeyn machst den dorfftigen So ist cyn
zeychen das du solche brot mit vnrecht vnd
grygheit vsmet hast vnd vnrecht besitz vnd
gotes vnwerdig bist der dir vnd cyn iglichem
notdorfft bestalt hat zu geben da in du wider
sine willen als ein vutrußer diener den armen
gots kindern yr teil vheldest In der vnd andern
lernen cristi in diekem heiligen yr nr vnd den
heiligen euangelien gibt vns got cristu der der
weg die warheit vnd das leben ys Got gibt vns
ouch ey spise vnser wandlung in dem leben cristi
da in wir in vnser wandlung gespeiset werden
wan was vns notdorfft ys zu wandern das vns
den wir da ys vnser wandlung gebresthaffig
in hoffart so finden wir in der demutiger wan
delung cristi cyn spise vullen wir die heisthen
vnd zu vns nemen so ist die not gebuest vnd
der gebrest d' hoffart abe wann wir vnser leben
spigeln in dem leben cristi so sehen wir was vns
gebrist vnd was wir thun sullen vullen wir
wandern zu cristo in das ewige leben so sullen
wir vns fliken off diekem ertrich zu wan
dern als cristi gewandelt hat vnd sullen wir
umb vnser heil willen den weg nicht vsmahen
den cristus got vnd mensche umb vnser heils
wille nach der menscheit in welcher er vns
gleich ys gewandelt hat vnd ab du als ganz
den weg nicht gehalten kanst so ys doch not

Das du den wege in solchem vließ folgest das du
 zu dem ende da cristi ys gereichen mogest / leest
 du aber den wege und ferest ym den rücke so bistu
 vß dem wege des lebens in den wege des todes
 und komet nicht zu cristo. Da merck wie du in
 dyn wandrung vß den wicken d' wandrung
 cristi gespeist wirst und ab du mit die speise
 nicht bittest noch enphangest. so wirt dir gebre
 sten das lebendig brot und das ys das du vß den
 vorgestriben Worten mercken magst. Vnd ver
 gib uns vnser sthult. Cristus leret uns das wir
 got bitten sollen vnt vgebung vnser sthult
 da in mercken wir das wir alle von vnß' natu
 ren wegen mit sthulden belestiget sin. Sind
 das yderman nach d' lere cristi also bitten sal
 so bekennet auch cyn yderman sthuldig zu syn
 und ys die sthult vnser. Wann sie ys vnser
 natury. dormit ys sie gemeyne cyn gleichen
 und ys got kein sach ader vrsach vnser sthult
 wann sie ys vnser und dormit bitten wir ver
 gebung da vß merck das got allein die sthult
 die wir gegen ym vbrochen haben vztiet. Wan
 wir ym innighen bitten syn. Da lerne das
 du glauben salt das got den sunder rechtfertigen
 mag und syne sthult vgeben und wirt kein
 sthuld groß noch klein vß genomen. Da merck
 das gottes macht ys syne barmhertzigkeit und
 durch syne gnadenrich barmhertzigkeit macht er
 vß den ungerichten den gerichten als er durch
 syne almechtigkeit macht vß nichts etwas vß
 dem tode den lebendigen. Vß cyn natur die ande

uß wasser weyn nach syner willen wann syn wille
ys syne macht und was er wil das magt er thun
und muß gestehen Merck auch das kein mensch
wundern sal an der barmhertigkeit gotes Sondern
eyn hoffen haben in eyner ganzer stetigkeit das
got yme vgebe wann cristus leret dich bitten v
gebnis der schult mocht dir aber nicht vgeben
wden so het cristus dich nicht gelehret das du hoffen
soldest vgebung und dornit bitten du salt auch
mercken wie dieß gebet anhebet mit eyner vnde
wann es spricht Und vgeb uns das vnde stricket
die gebet zu dem nechsten Unser tegliches brot gib
uns hute und vgeb uns vnß' schult wann vgebung
d' schult mag uns nicht wden an das brot smden
mit d' veynigung in dem himelischen brote durch
den glauben mogen wir bitten vgebung d' schult
wann wir haben als von uns eyne v'schulte und
v'sundichte nature die allein in cristo gereyniget
ys und also mag die gnade d' veynigung von den
sunden an vnß' natur nicht komen dann durch
cristu der auch alle vnß' gebrechen erfullet und
bezaleet syn wir in syner leibe ym veyniget/also
das uns die quitantie vnß' erlösung alsdan wden
mag wann uns crist mit syner v'dinstiys ver
eyniget ys zu wem wir alle in vnßer naturen
genug gethan haben alsdan wir billich von got
erhoret wden und anders nicht vnt vnßer
nature unbegrifflichkeit Merck auch das du
bittest vgeb uns vnß' schult wann wer da
gestheiden ys von den andern und meynt vor
sich zu bitten und nicht vor die andern der
mag nicht sprechen vgeb uns und dornit

erwirbet er nicht wann wir leren hie das vige-
 bung d' sünden ys in der eyntrechtighen der hei-
 ligen vsmenung d' cristlichen kirchen auß
 welcher kirchen mag der gloubt cristi nymands
 helfen das er von syne schulden erloset moge
 werden. Als wir thun vnsern schuldigern In diesem
 heiligen yr nr. do inne alles das vns not ys
 zu eyner lere begriffen ys finden wir nicht
 anders das wir thun sollen dann in diesem ar-
 nikel da steht. Als wir thun vnsern schuldigern
 dormit so sint hie alle gesen crist die wir thun
 sollen begriffen das ys vgeben Christus leret
 vns das got vns nicht vgiht anders dann wie
 wir vgeben da merck das crist gesen ys das
 du thuest andern als du wuldest dir gethan
 haben das wisent die wort vgiht vns vnser
 schult als wir vgeben vnsern schuldigern Bit-
 testu aber got das er dir vgebe vnd vergibt
 du nicht du vsachst dir selber dyn schuldiger
 ys gotes creature als du bist vnd got wil den
 von dir geledigt haben als wol als dich dunckt
 dichs gut syn das got an dir thu solchs das du
 nicht wilt thun an dyne schuldiger wie bistu
 dan wirdig von got das gut d' vgebung en-
 entphaen bistu nicht gut die zu thun Merck
 was vnüphrigs vnd claren gesen das ys das
 yderman billichen muß vnd vsteet. Wer got
 bittet das er ym vgebe vnd vgiht nicht vnd
 gloubt das syn gebet erhört werde der gloubt
 das got nicht got sy vnd vnrecht recht vnd
 bose gut sye. Wer aber glaubt als crist vns
 leret das got vgebe als wir vgeben der hat
 ynen rechten glauben zu got das er der

gerechte beste got sy vnd mag d'mensth vß sine
wercken der vgebung sine hoffen das yme von
gote vgeben wde messen vnd mit libden dorumb
bitten da vß merck mensth das dir hie ey eneg
weg wirt vß gethan da durch du wissen magst
ab du von gote erhört wirst vnd gotes kndt
sist der ys das du an dyn werck gesiest vnd
merckst ab du thuest andern als du wuldest
dir gethan haben das ys ab du vgebest dynen
sthuldigern derlich vnd nicht tragest zu yu
anders dann libde. so ist an zuweinet das du
eyne ganzen getruben magst haben das du
von gote vß eychens aller dmer sunden erwor
ben habest vnd ein knt des ewigen leben siet
wann dir gebrist kein gesetz zu erfüllen wann
in der libden dyns nechsten die in der vgebung
der sthulde in den wercken beuust wirt ys die
volkommenheit aller geset. Nicht leyte vns
in beforunge hie werden wir geleret ab wir
wol das gesetz eyne erfoller hätten vnd ver
gebung vns sunden erworben so wir doch
nicht sicher das wir bestehen vnd nicht en
fallen in die sthult durch das in leyten der
beforung das ys das die beforung dan an
hebett. wann wir der sunden ledig sijn vnd
sullen glauben das wir gehüt mogen vnd
von gote das wir bestehen vnd nicht en fallen
vnd hoffen das wir dar zu komen sullen vnd
das mit Innigkeit von gote bitten als Nicht
leyte vns in beforung Als voulden wir sprech
herre bey dem betragens wider eyner gestalt
der guten in seiner beforung macht had
mich zu vleyten du thuest den das das

ys du v'hengest dan das in dem das alle ding
 durch dyn lassen ad' willen geshen do bitten
 ich dich nicht Zug abe dyre handt dyns sthyrnis
 vor boße beforung so mag ich nicht fallen and's
 durch das abziehen dyns sthyrnis leytestu
 mich in die beforung als die sonne durch das
 sy wideryat gibt uns die nacht da wir nicht
 gesehen Merck ouch wie wir in die sund
 wider fallen wann wir wden geleit von eynd
 beforung eyns sthyuenden gutes das uns
 v'bracht wirt in der synlichkeit von dießer sicht
 lichen werlt ader in der vnumphit von dem
 boßen geist der beforen ys das v'stentmisse von
 der warheit zu verleyten vnd wann wir zu
 gote nicht fliehen das er uns behute vnd bestim
 me so werden wir verleit biß das wir in die
 beforung komen vnd die vff nemen vor gut
 als syñ wir dann von gote dat der das oberste
 gut ys geuallen in das betrogen sthyubar gut
 da haben wir keyn ander wege nicht wider dan
 nach der lere cristi got zu bitten in aller be
 forung das wir nicht v'lept wden nach den
 Worten dyts heiligen gebetes Sondern er
 losse uns von vbel. hye in dießen letzten
 Worten haben wir vff der lere cristi das wir
 in dießer werlt an die boße beforung nicht
 en seyn. wann wir synt^{da} das vbel ys do bitten
 wir erlösung. da tunc bekennen wir ey ander
 ryck zu seyn da das vbel nicht en es smiden
 allem das oberste warhafftig vnd vngemenget

gut und das vnser erlösung von vbel ys
die erlösung von dieser synlicher staltkaffti-
ger betrogenen werlt und begeren der glorien
des ewigen gutes da Imue wir alleyne erlost
mogen seyn von allem vbel wann vñ
die obirte glorien ys seyn stat des puren
vnergringlichen steten gutes wir bitten
vmb die erlösung dar zu glauben und be-
kenuen wir wie wol das wir nu in dem leben
der synlicher werlt syn und vñ der anders
dan durch den tot nicht komen mogen das
nach diesem synlichem tode wir ein wefen
haben mogen in eyne steten ewigen gute
und hoffen dar zu komen und mit großer
libde syn wir bitten und begeren dar zu ko-
men wie wol das an den synlichen tot
nicht syn mag und dorumb so ys vnser
synlichkeit in diesem gebete in die geistlicheit
vnser verstantys erlaucht und der wille
gotes als in dem hymele vnser verstantys
ys in der synlichen erden wann der gantz
mensche ys ganz ober sich in got gekehrer
begeren geseiden und erlost zu seyn von
dießem zeitlichen bößem leben vñ das er
die gote der das gut ys und da von got
von dem guten gnad ys in ewigkeit syn
moge. Merck he wer nicht gerne sterben
wulde dys synlichen todes vñ das er zu

got albeme vnd bitter erlösung von vbel der
 er wider nichts. Wann er byt wider syn
 hertz vnd wer diese werlt lieber had dann
 got der blibet yestheiden von got vnd dem
 guten vnd ys in ewigheit in dem vbel dar
 vñ nimmer erlost mag wden vnd dorumb
 so ys dieß gebet des menschen der recht
 unbefleckt vnd ungenueget liebe treyt zu
 got. Wann der sezt got vor syn eitlich le
 ben vnd alles das geschaffen ys vnd nicht
 got ys der byt vñ die erlösung von diesem
 krankem vngleichem leben. Vñ das er mo
 ge die syne allerliebsten gute syn an welch
 gut er nicht begert zu leben. Wann der
 vñstet das er nicht en lebet anders dann
 in der veynigung gotes dor yn syne libde
 byn furet vñ da er durch die libde alle yn
 ys wie wol er noch in dieser synlicher werlt
 noch in syne fleystglichen tempel gefangen
 ys der byt mit andacht erlösung dem dieß
 leben als leydet vñ der libden wille die
 er zu got treit das yn bedunckt in eyne
 finoden dinstern vnreynem kerker gefangen
 syn vñ wann er do so were das er zu
 eyner steten guten vñ obersten freuden
 zu syne allerliebsten queme des er allem
 begert der also ys in gotes libden vñ nach
 den puncten dyß heiligen pater noster

dar zu komen is und find besunder got zu
zuhoren vber alle artickel erlösung von vbel /
das is gebung das ewigen lebens Wann das
ewige leben nicht anders ys dan das oberste
das wir begeren mogen Und wir mogen
anders dan gut nicht begeren das ys got
selbit Der mensche spricht o herre Synt
du mir myn schult vergeben hast durch das
hymelische brot / nicht verleyte mich in be
torung nicht las mich in dieser betrogenen
werlt lange bleiben da ich unbekort nicht
syn mag und vnuerloyt bestehen aen dy
nen schirm Sondern erloß mich herre von
allen vbel wann das ys dyne erbshafft /
vrr von allem vbel dar zu du nur in dyne
sone ihesu geruffen hast Merck hie wiltu
wissen was die ewige freude sie die keyn
mensche begrieffen mag vmb irer groste
willen So findestu das die ewige freude nicht
mag bas kurzer und clarer vstande wden
durch vns dann als cristus vns hie leret
wann die freude ys erlösunge von dem vbel
wiltu wissen was die helte ys cristus leret
dich das die hell ys eyn ewig gefengnis
in dem vbel erlösung von vbel ys die oberste
freude vnerlösunge ad' gefengnis von vbel
ys das meyste betrupnis und yne die ober
ste hymelische freude ys in dem gute das

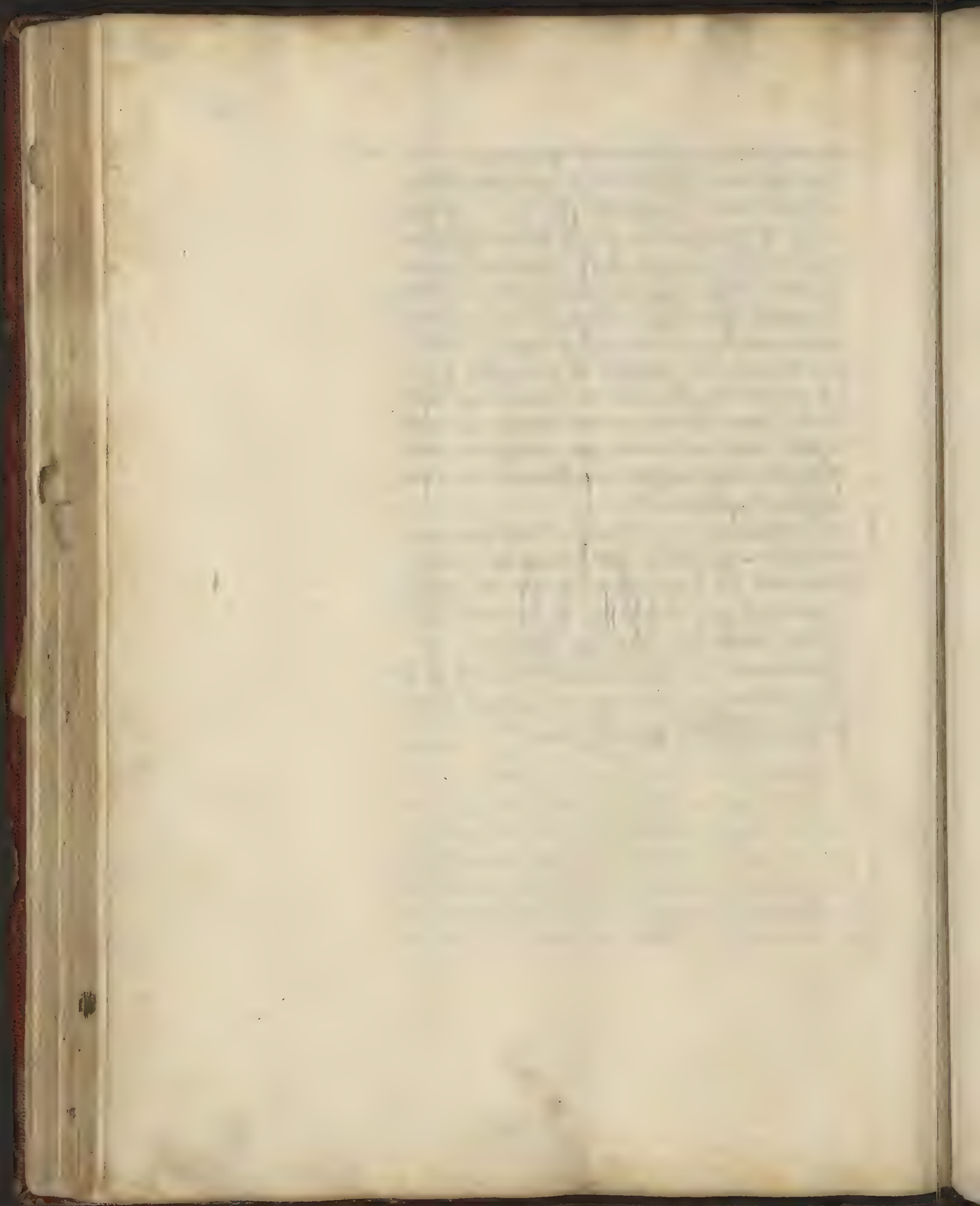
Das got is ewentlich zu syn gestheiden
 von dem vbel die groste heiliche ader
 vnder richste pyne ys gestheiden zu syn
 von dem gute das got ys das rich da nicht
 dan gut ader got ys heysset das hymel -
 reich das ys das oberste rich das reich
 da nicht dan böse und vbel ys heysst die
 hell wann hell ys vnder ader nider und
 ys die helle in eyner teylung zeweytracht
 vnsiden und vnwissen dinsternis dorum
 die fursten der hellen fursten der dinstern
 nyß ader tufel heissen Aber das reich
 der hymel ys die emtrechtigkeit fride
 libde wißheit alles gut und clarheyt
 dorum heysset der furst erloker von alle
 vbel den wir bitten vns zu erlosen von
 der hellen und allem vbel Amen

Nota ubi dicitur Sanctificet nomen tuum dñs Iohes in apoc.
c. xix q nomen eius est xbu dñi s; xpd unde
n xbu dñi sit dñs. Io. pmo dñs erat xbu tñr
nomen dñi est xbu dñi et q hñc nomen dñi sit
filius dñi videt tota s; xix. pñstrat enim
xpus dñs venit hora ut clarificet filius hoīs
deinde erat dñs pat' clāfica nomen tuum
venit ergo vox d' celo dñs et clāfici et
iterum clāficabo et repperi in quibusdā antiquis
libris scriptū in loco nomen filii s; pat' clāfica
filium tuum ex quibus satis patet filiū dñi nomen
seu xbu dñi apptari et si quis subtilit' attendit
xbu et nomen coincidunt ineffabili Nam illud
ineffabile nomen qd tetragramaton dñi non
est magis nomen qm xbum quia est coplicatio
omnis expñibilis significatiue vocis siue enim
vocali nec nomen nec xbu est formabile unde
qm quis nichil respondet dicit' eū. nō respondisse
vñm xbum et qm quis dicit' ihus tñr pot' affir
mari ipm nō dixisse nisi vñm xbu s; ihesus
et si xbu enā d' nōie verificat' et nōie d' xbo
m Io. in allegato c. apoc dñs nōie eius esse
vrbum Nōie igr dñi nō est pars alicuius orōis
quare neq nōie neq xbum s; coplicatio omni
nominū et xborū et orōinū et diffinitionū
quia est absoluta ratio Ideo orōinū seu smonū
coplicatio et ob hoc logos dicit' logos em est
smo xbum seu ratio unde filius dñi seu cōceptus
intellectus dñi pris est smonū sermo elocutio
nū elocutio seu xborum xbum atq rationis
ratio et si attendis xbum est nomen et

sermo est nomen / et ratio est nomen / et no-
men est vni verbum. Ante igitur omne verbum
et omne nomen / et omnem sermonem / est prin-
cipium de principio / in quo est omnis complicatio,
que verbo / nomine / sermone / elocutione / rati-
one / diffinitione / aut alio quocumque modo ex-
plicatur. Principium conceptus in cuius con-
ceptu omnia complicantur est principium sive prin-
cipio conceptus est principium de principio quia
est principium explanationis omnis que in ipso com-
plicatur sicut archa in mente artificis est con-
ceptus magis in se omnia que arte sunt com-
plicatur / et est principium in intellectu arte que
explicat subtiliter.

Item adveniat regnum tuum etc. Utrum regnum
illud sit in spiritu sancto Paulus ad Ro. viij
docet vbi ait Non est omne regnum dei esca
et potus sed pax et iustitia et gaudium in spiritu
sancto. Unde pax est vniuersum / sit caritas et
suprema vniuersum sive rex maximus est spiritus
sanctus / et ita pax illa que exsuperat omnes
sensum est deus spiritus sanctus.

Iqua sunt memorie commendanda ex hijs q̄ nostra
 tempestate geruntur caprofecto conuenit ad
 posteros litterarū beneficio transmittere que
 in honore et gloria sanctorū fiunt iam cum
 xp̄o regnantur. Quod non soluz equū atq̄
 honestū esse videtur. Verū etiā diuina ius

sione preceptū. dūcente scriptura Laudate dñm in sanctis eius
 Laudatur sane atq̄ magnificatur celi terreq̄ dñs et conditor
 cum honores impensi suis martiribz referantur. Nec minore
 mercedē apostoli q̄ xp̄i laudator exspectat ipso promittente cui
 ait Qui vos recipit me recipit. et qui recipit p̄phetā i noīe
 p̄phete mercedē p̄phete accipiet. Hac ego spe ductus scribere
 constitui. quomodo hijs diebus nostris et quāta cum reueren-
 tia et solemnitate Sacratissimū beatū Andree caput apostoli ca-
 put ex ciuitate patracensi in urbem Romam translatus fuerit.
 sub pio. ij. pontifice Maximo. Quando et hoc ad gloriā Sal-
 uatoris ptinet cuius ille famulus fuit et verax nunciū. Neq̄
 enī extolli seruus absq̄ dñi laude potest. At ne longior sim ia
 narrare incipiz. Vosqui legitis aut legentes auditis nō michi
 sed apostolo benignas aures admodetis oro.

Andreas ap̄lus Iesu xp̄i. beatī petri german⁹ post pas-
 sionē domini cui inter fuit et resurrectionē atque
 ascensionē eius in celū quam vidit accepto cum re-
 liquis discipulis spū scō ex asya migravit in greciā
 et in achayam se contulit peloponiessi prouinciā que sibi in
 sortē predicationis obuenit. oronem nostrā etas vocat. et qm̄
 promissionē acceperat adomīno quando relicta nauī et rethibus
 posthabitis ad eum transiuerat q̄ fieret piscator hōim haud qua-
 quaz fraudatus est predicator enī effectus. et doctor veritatis
 eximius. infinitos hōes lingue sue hamo. piscatur est. quos
 cristo lucrificat. Atq̄ ab eo ista prouicia religionis nostre sa-
 cra. suscepit. cognouitq̄ xp̄m dei filium cum p̄e et spū scō vñū eē
 deū ac sancte trinitatis fidem venerata est. sp̄e autē sancto ap̄le
 iam semio confectus sub egria proconsule in ciuitate patracensi
 cruce suspensus interijt. Eoq̄ martyro coronat⁹ quo frater suus
 petrus. et quo magister Iesus cristus. propterea cui accessisset ad
 crucem. eamq̄ suauissimis verbis salutasset. Accipe inquit disci-
 pulū eius qui pependit ante Iesus cristus. Claruit a multis m̄.

raculis. et in vita et post obitum. que in eius hystoria referuntur
Corpus eius maximilla religiosa muliere conditum aromatibus
sepeliunt longoque deinde post tempore in statum translatus. et in
ciuitate Amalphitana reconditus fuit. que ob reuerentia eius
metropolis effecta sepulchrum huius gloriofum et operis magnificentia
et concursus populi. caput vero apud patracenses summa reuerentia
et grandi custodia seruatur est. usque ad annum salutis sexagesimum
supra mille quadringentos. Tunc autem translatio eius hoc modo fac-
ta est. Irumpentibus in peloponnesum turchis duo despoti id
regni obtinebant Demetrius ac thomas fratres Constantini gre-
corum Imperatoris qui apud Constantinopolim paulo ante in eius
excidio fuerat interfectus. horum maior Demetrius postquam parum
opis afferri a cristianis animaduertit. acceptis alibi possessionibus
ex quibus ageret vitam. ad turchos defecit. thomas vero natu-
minor nullo pacto induci potuit ut huius seruiret qui germanum
suum deciderant. atque Imperium grecis ademerant et cristiana sa-
cra polluerant. Cumque Imperem se se turchorum viri neque spem
villam auxilij cerneret migrare ex peloponneso statuit. Cuius iam
partem magnam tradente Demetrio turchi occupauerant prius tamen
quam inde abieret Patras prexit que ciuitas in eius manu erat. et
accepto inde sancti andree apostoli preciosissimo capite ex sacroario ex
ipse custodiam gerbat. cum coniuge et liberis multis grece nobili-
bus comitantibus ad ante despotum se contulit in insulam quam vocant
Sancte maurie epyro diuinam neque enim tantum thesaurum hostibus
relinquendum existimauit. quibus illi ut rem sordidam concussissent
Curauit ne sancti domini cambis relinqueretur. et iter suum pro-
perius comitante apostolo indicauit profectus est igitur inolu-
tus ad cognatum despotum. et cum eo aliquandiu commoratus non
minori diligentia sacrum verticem quam coniugem ac liberos cus-
todiu. Interca multi principes cristiani. et qui sunt in italia et qui
trans alpes habitant apostolici capitis audita transuectione Lega-
tos ad thomam misere multumque auxilium promittentes si sacras reliquias
impetrarent Id ubi cognouit pius secundus pontifex Maximus
exilium tam sacri capitis admodum egre tulit ac postquam sua sede ex-
pulsam non facile restitui poterat nusquam dignius sibi refugium
cessit quam rome apud ossa germani sui beati petri apostolorum
principis. et apud sedem apostolicam. artem fidei ad quam confuge-
re solent tutum est. qui suis ecclesiis exiliantur. misit igitur et ipse
suos nuntios ad thomam qui pie factum ab eo dicerent. quid ex ur-
be ruitura et in manus infidelium hostium ventura preciosissimum

apostoli caput abduxisset nec sinisset perire futurum vero impie
 atq; crudeliter si alteri quam Romano pontifici traderet / cuius ē
 de sanctorum honoribus iudicare. aut si alibi esse vellet quam Rome
 cum fratre suo et cognatis ossibus adduceret id Romam. futurum
 aliquando volente deo quod in suis solum ope germani restitue
 retur. Caveret ne rem sacram nisi iussu papae cuiusquam traderet
 nisi apostolorum indignationem vellet incurere / nec inopiam cau
 saretur. Venturo enim ad urbem ibiq; mansuro / his sumptibus
 fierent qui principi convenirent. Victus hys despotus Naviga
 turum se Anthonam promisit. sacrumq; pignus adducturum
 Nec mentitus est. Sequidem ad annum quadringentesimum
 sexagesimum primum supra millesimum post christi saluatoris
 ortum Anthona appulit. Incolumis ut credibile est apostoli
 auxilio ex validis et horrendis ereptus procellis. que illo
 anno adnatis pelagus plus solito vexaverunt / et innume
 rabiles naues absorbuerunt. At prius aduentu eius cognito
 Alexandrum Sancte Susanne presbiterum. Cardinalem vite
 Sanctimonie et litterarum doctrina celeberrimum eo legatum
 de latere misit. Qui recognitis Sancti apostoli reliquijs
 eas ex manu despoti assumeret / atq; cum apparatu et re
 uerentia que tam sacre rei deberetur. Narniam usq; deduce
 ret / et ibi collocaret in arce a prefecto servandas donec vehi
 ad urbem possent hys honoribus atq; ceremonijs que conveni
 rent. Quod tunc fieri non poterat. fervente bello. quod tyran
 ni circa Romam intulerant pontifici. Alexander profectus
 Anthonam diligenter inspecto capite et signis recognitis ubi
 verum apostoli verticem esse iudicavit / veneratus est eum et
 acceptum a despoti auro ei pro comatu ad curiam donato. cu
 egregio comitatu. solemnique pompa et multis luminibus
 deduxit in Arcem Narniensem. et obsignatum commendavit pre
 fecto. Atq; ibi aliquandiu decenter ardentibus perpetuo totam
 eo lampadibus servatum est. Elapsis deinde pluribus men
 sibus cum res bellum pontifici prospere successissent. et Jaco
 bus pictavinus infestus ecclesie hostis ex agro Romano pulsus
 abisset Jacobusq; sabellus amissis pluribus oppidis fractus
 animo ad veniam pontificis recurrisset. terrorq; pulsi metu a
 se se dedissent aut procul effugissent. et iam pax in agro Roma
 no restituta esset. et sacra per arcium quiete populi potue
 rit / nec audiretur amplius fragor armorum statuit pontifex
 honoratum caput in urbem aduocare ut eoq; magnificentius

exaperetur adueniens quo maior adesset populus / omnibus qui in
eius introitu urbem attenderent . aut receptionem interessent remis-
sione om̃i pecuniarum plenarum est pollicatus ac decretum in eam
rem factum ad precipuas Italiae urbes transmisit prescripta die
aduentus Que cum prope instaret tres Cardinales elegit
Heslarionem ep̃m Tuscanorum natione grecam utriusq; lingue
peritissimū vtrūq; magni nominis . et Alexandrum cuius ante
meminimus . ac franciscum administratorem eccl̃e Senensis sum-
mū secundū carnem ex sorore laudomina nepotem . atq; hos iussit
Narniam petere / depositūq; inde sanctum pignus afferre In-
terea Rome omnia parabantur que ad solemne ac magnifica
receptionem . sancti apostoli digna videbantur . Verebaturq; pon-
tifex . ne in honore tanti apostoli diminute agere videretur
nec quicquam satis arbitrabatur . fuitq; illi animus apostolorum
petri et pauli gloriosissima capita . que in eade beati iohannis
apud lateranū condita sūt obuiam ducere / atq; cum illis
extra urbem aduenienti . sacro andree vertici occurrere .
Quod ne fieret argenti moles impediuit quo ipsa capita sūt
inclusa . Nam supra quatuor milia pondo feruntur . estq; p̃terea
multū ferri quod neq; frangi sine graui ī comodo . neq; por-
tari poterat Omīssa est igitur ea capitū delatio mandatuq;
ut quibus diebus ante meridiem beati andree caput per
urbem euehatur . post meridiem apostolorum capita in latera-
no publice omnibus ostenderetur Quod non sine maxima
populorū frequentia factū est . Cardinales Narniam mis-
si / cum eo venissent recognitis signis sanctissima venerati
sūt ossa . eaq; cum tremore et summa reuerentiā susipientes ad
pontem milium detulerūt Ipsa die patroum que fuit duode-
cima aprilis . anno salutis secundo et sexagesimo sup̃ millesi-
mū et quadringentesimū . occurrentib; p̃ omne vias innumera-
bilibus populis laudantibus deum et se se . apostolo Andree
comendantibus / secundoq; ab urbe miliario in ip̃a pontis
turri venerandas reliquias p̃ noctem seruandas collocauit
duobus Archiep̃is procto Sipontino . et allezio Beneuenti-
no . qui exornatas agerent ibi relictis . pontifex autem . ea die
celebrata in apostolicopalatio apud sanctū petrū pro veteri con-
suetudine palmarum solemnitate . post meridiem cum sacro sena-
tu Cardinaliū . et om̃i clero statuit eccl̃am Sancte marie in
populo querere . petere . ibiq; noctem agere ut sequenti die sacro
capiti inde occurreret heret enim ea eccl̃a porte flaminee

que duat ad pontem Milvum tyberi iniectum Sed agebatur
 metu pluvie que impendere videbatur. Nubes eorum obduxerat
 fulgura et chonstationes ubiq; visibantur. exaudiebanturq; pas-
 sin to mitraa ne spes erat serenitatis et quāvis multi dies ne-
 bulosi humetiq; pcessissent tūc tamen preapue minari videbatur
 ether. et horrida tempestas instare ventis omnib; urbem ver-
 sus nubes spellentibus. ita ut crederet nemo absq; maxio
 Imbre iter fieri posse Sed mirabile dictu sermavit sibi sing
 tempus magnus andreas nec iter cleri se se. honoratur eum
 tis rursus interuenire pluviaz passus est. Nam et si dies noc-
 tesq; mensis eius madide fuerunt. eo tamen tempore quo sacra
 caput in via fuit et quo pontifex illi obuiat porrexit. mīq; ag-
 gutta cecidit sup terram. qua parte eundum fuit. et omnis illa
 ymbrium congregatio que transitu pontificis occupatum videba-
 tur usq; in noctem se continuit ita ut sicco vestigio iter fieret
 Nox vero humida fuit spemq; ademit posse in crastinu opta-
 ta solemnia celebrari et in aliud tempus transferenda exis-
 timabantur. At mane exorto cessavit pluvia et sol splendens su-
 per terram invitare ad eundum videbatur. Noxq; tres cardinales
 qui sacrum caput in ponte Milvio reposuerunt eo profecti id acce-
 perunt et urbem versus cum pompa. eduxerunt ponti Milvio
 vicina sunt prata latissima que Romam petenti via flami-
 nea ad sinistram iacent. Ea tunc herbida erant et florida. at-
 q; adeo leta. ut ridere videretur. In horum medio iusserat pon-
 tifex suggestum erigi ex materia ita amplum et solidum ut
 omnem clorū qui aderat continere posset. atq; altum adeo
 ut que ibi fierent ab oculis qui essent in pratis perspicue cerne-
 rentur. Sublimi ara in medio constituta premissis igitur tibi
 Cardinalibus. ut memoratur est paulo post pontifex ipse cum
 reliquo Senatu cumq; omni cloro cum legatis principib; et pro-
 curibus urbis atq; ingenti populi multitudine flamineaz
 portam exijt. palme ramū in manu gestans et pariter audina-
 les reliqui q; prelati palmas portaverunt quib; pcedenti die
 ab ipso pontifice donati fuerant. ob memoriaz saluatoris plena
 erat omnis via populo. nec vel agri vel vinee pro multi-
 tudine hominū videri poterant. adeo vulgus ob texerat
 omnia. ut primū in prata ventū est. que diximus sus-
 sit pontifex. Cardinales ac prelatos ab equis descendere
 et sacerdotalibus accepsis ornamentis sacrisq; vestibus.
 quantū arcus iocere potest iter pedibus agere scāq; sugges-

1
tum conscendere erant omnium sacerdotum paludamenta alba.
albe mitre et omnis ornatus albus et in viridi prato can-
didior videbatur. Tenebat ora cinctorum attonita mirabi-
lis ordo et dignitas et pompa tot sacerdotum qui bini palmas
gerentes in manibus et deo preces porrigentes cum ponti-
fice Maximo astante populi corona p[er] prata lento passu et
grauibus incedebant vultibus. Erant duo aditus in sug-
gestum p[er] gradus clamantes alter ponti-
fice nullo omni app[ar]atu
alter v[er]bi et dum pontifex hanc ascendit p[re]gaudio et deu-
tione Maximianus frequente collegio cleroq[ue] omni bessarion.
cum alijs duobus Cardinalib[us] alterum scandit arcam fe-
rens in qua sacrum caput clausum continebatur eamq[ue] deposu-
it in altaris medio cantorib[us] sacra carmina intonatibus. Exin
de facto silentio presentatis clauibus et obsecrationibus recognitis
aperta est arcula et bessarion accipiens sacrum apostoli v[er]ticem
fletu fletu pontifici tradidit. Ipse aut pontifex priusq[uam] sa-
cra ossa contingeret gemitibus flexis ante aram prosternens vul-
tu dimisso et pallenti oculis madidis ac voce tremula in
huc modum loquutus est.

Duisti tandem: O sacratissimus et odoratissimus sancti
apostoli caput. Turchorum tua te sede furor expulit
ad fratrem tuum apostolorum principem confugisti exu-
lans non deerit germanustuus tibi Restitueris
in tuo solo cum gloria volente domino laeabit q[ue] aliquando dicere
O felix exilium quod tale quod tale repperit arxilium. Interea
temporis cum tuo germano aliquandiu moraberis et honore
pari cum eo poteris. Hec est alma roma qua prope terminis
praefatus germani sanguine deducata hanc plebem que arca
astat beatus petrus apostolus fraternitatis prestantissimus et
cum eo vas electionis sanctus paulus christo domino regenerauit
Nepotes tui ex fratre romani Omnes te veluti patruum patrem
q[ue] suum venerantur colunt observant et tuo se vti patrocino in
conspectu magni dei non dubitant. O beatissime apostole an-
drea predicator veritatis et assertor trinitatis eximie q[ui]to
nos hodie gaudio repletis dum vertice hunc tuum sacrum et ve-
nerandum coram nobis aspiciamus qui dignus fuit in quo visi-
bilitur sub specie ignis in die penthecostes sanctus resideret pa-
rachitus. O vos qui ierosolimam petitis ob saluatoris reueren-
tiam visuri locum ubi steterunt pedes eius. Ecce sedem spi-
ritus sancti ecce diuinitatis solium. hic hic consedit spiritus do-

mini. hieterea in trinitate psona visa est. hic oculi fuerunt qui sepe dominus intus videant. hoc os cristum sepe est alloquutum. Has genas non est dubius quin sepe. Iesus fuerit osculatus. En magnus sacrarius. en caritas. en pietas. en anime dulcedo. en consolatio spiritus. et quis est cuius viscera non comoucantur. cuius non ardeant intima cordis. cui non excidant pre leticia lacrimae in conspectu tam venerabilis et piosanum apostoli xpi reliquarum. Gaudemus exultamus. Subilamq aduentu tuo. Dimisist apostole. Andree. Neq. enim. dubitamus. quin tui car. nalis capitis comes. assis. et cum eo ingrediaris urbem. Odi. mus tuchos. tristicie religionis hostes in hoc. non odimus quod tui aduentus causa fuerunt. Nam quid nobis optatius contingere potuit. quaz tuaz hoc honoratissimu intueri caput. et eius fragrantissimo perfundi odore. Id molestum est. quod ad. uentanti tibi. non eos honores impendimus. quos mereris. nec te possumus pro tua excellenti sancti membra. digne suscipere. Sz accipe voluntatem nostram. et mentem metire non fallat. atq. equo animo. patere quod pollatis manibus tua contrectamus os. sa. et te peccatores intra merita comitamus. Ingredere. sanctam civitatem et esto propitiq. Romano populo. Sit omni. bus christianis salutaris tuis aduentus. Sit pacificus ingres. sus tuus. sit felix. fausta q. tua nobiscum mora. esto noster ad. uocatus in celo et vna. cum beatis apostolis petro et paulo. conser. na. hanc urbem tuaz. et omniuerso populo xpistiano. pie. consule. Ut vestris patrocinis fiat misericordia dei super nos. et si qua. est eius indignatio propter peccata nostra. que multa sunt. tran. seat ad impios tuchos. et ad nationes barbaras que xpm do. minum inhonorant.

Remouit oratio presules omnium lacrimas. nec quisq. in suggesto affuit. vel clerici vel layci qui non ploraret. et non tonderet pectora sua. beati aposto. li patrocinii implorans. fuerunt qui verba pontifi. cis adeo. menti sue impresserunt. ut domuz reuersi oratione. ipam quasi. ad verbum restripserint. pontificaq. tradiderunt. Inter quas. fuit Theodorus. episcopus feltrensis. iugemo et doctna iusta. peditus. eam. cum pontifex oblatam legisset. admiratus est. memoriam huius et vim ingenii laudauit. Terrebatur loquen. te presule. mirum silentiuz. q. uis singultus. nō nullorum. exaudie. bantur. qui peccata sua plangentes. ploratum. retinere nequi. bant. ardebant luminaria. tiam et omnis in praeis populus.

finem tacitus expectabat. postq̄ vero pontifex dicendi finē fecit ex
osculatus est sacrum caput. et omnes pariter qui erant in suggesto
flentes osculati sūt et Rursus pontifex

Minipotens inquit sempiternē deus qui celeste sibi et ter-
renū moderaris imperiū quiq; nos hodie beati Andree
apostoli tui precosi capitis accessione consolari dignatus
es tribue qucūq; ut eius meritis et intercessione perfide Turcho-
rum gentis attrita superbia et omniū infidelium sblata molestia
xpianus populus secura tibi seruat libertate p̄ xpm dnm nostrū
Et cum omnes respondissent amen. accepit venerandas apostoli
reliquas th manus suas et eleuans in altum circūiens vndique
suggerit ostendit populo desideratū domū Nec quisquā fuit qui
eius visione priuaretur. mox q̄ voces altissime audire sūt multitu-
dinis / dei misericordiā implorantis ita ut omnes aram valles
redderent sonū post hec alta voce intonatū est canticū cuius
incipiū est Tedeum laudamus quod fama est Ambrosiū et
augustinū vnos in ecclesia celebres condidisse et eo finito can-
tores ymnū cecinerent in hunc modū

Rimus hic Iesum sequitur vocantem

Et crucem primis similem s̄cunt

Martir argiūis veneratus oris

Omne per eum

Hinc prius graues populante turcho

Preda ne canibus fiat cruentis

Tollit et sancta profugum secandus

Exapit vrbē

Seq; cum sacro comitem senatu

Obuiū pūbet redolente roma

Floribus festis resonante clero

Cantica laudum

Sacra fort dextera nitidus sacerdos

Splendidi carmen referunt quiritēs

Aline sis nostre columen precamur

Et pater vrbis

O pagal. sancte fidei supremus

primus agnosceris dominū vocantez

primū et leto sinuli triumphans

Protege Romam

Fac diem faustū deus aline nobis

fulmen in turchos aciens trisuleum

Audit andreas populū precantem
 Talia reddens
 Te precor celi sator atq; terre
 Tolle iam clades scelerumq; penas
 Et tui tandem populi misertus
 Contere turchos
 Hoc pius pastor menti q; tanti
 Probus exorat misere fessis
 Da manū mundo prope iam labanti
 Maxime rector
 Hoc duces vrbis petrus atq; paulus
 Supplices posant pauperque roma
 Hīs velut nitens geminis colūpnis
 Strata precatur
 Da piā vitam iugitamus omnes
 Solus in turchos animo peremni
 Ausus alpinos superare montes
 Arma vocavit
 Et caput prebet propriū libenter
 Nomen ut tristi veneretur orbis
 Ut viam nostra videat saluus
 perfidus hostis / Amen.

Vne ymnū iubente pio ediderat agapitus Episcopus
 Anthonitanus ciuis romanus / incertum iuris inter
 pres an orator vel poeta preclarior Descendit ex in
 pontifex de suggesto luminarib; vndiq; circumdatus
 et venerabile pignus in suis manibus tenens portauit T vrbem
 Cardinalibus et episcopis ceteris prelatiis suis suantib;
 ordinem et palmas pre se ferentib; in via pre multitudine plebis
 et equorū non pauci comprimebatur. Vix que aditus in tota po
 puli frequentia patebat. Ad vrbis portam cleri pars affuit
 cum sacris occurrens apostolo venienti quo salutato redijt. cū
 eo in urbem. et pontifex ecclēsię beate marie ingressus caput
 apostoli in altario deposuit apud ymaginē gloriose virginis
 matris domini quā tradunt beatū lucā euangelistā
 effinxisse. et benedicto populo episcopos ordinauit ex nume
 ro referendariorū qui vigiliis illi per noctem agerent. et ipse
 in thalamo. apud eandem eccliam. preparato pernoctauit
 Nec dum sol conditus est. et ecce imitato aere nouas au
 ster pluuias adduxit que noctem totā vsq; ad aurorā te //

uenerunt. Adeoque ingentes ceciderunt nubes ut nulla spes es-
set intrastrinze efferendi p vibem capitis ad basilicam beati
petri. ut institutum erat. Communis omj mentes occupaba-
rat meror tantarj solemnitate que preparata erat impediri do-
lentur. et tantam populi expectationez frustrari. Confluxerat
infanti aduene. ex germania Gallia hungaria et reliquis
transalpinis regionibus. Tum vero ex italia innumerabiles ad-
uentauerant plebes et viri multi nobiles studio visendi sacru
Verticem. Adeo ut in iubileo qui sub Nicolao quinto Romano
pontifice celebratus est. quom constat fuisse Maximuz. nuq
vna die maior hominu multitudo visa fuerit. et omnestrif-
tes erant hij presertim qui non in pratis fuerant in pratis na
multi postea introierant. nec pium pontificez minor affligebat
mestitia timentez sup populo aing desideria frustrari animaduer-
tebat. et hinc auiibus. inde aduenis condolebat qui pariter au-
gebantur. Rogabant autem vniuersi deuz ut serenitatem
in crastinu elargiretur. Quos non audire noluit. Dina
miseratio. et simile vero est impetrasse beatus andream suo ca-
piti placidum tempus qui exauditus est sua dignitate. Sub
ito enim paulo ante solis exortum. siue aquilo fuit siue boreas
siue alius ventus nubes omnes pepulit et celum nitidum se-
renuq reddidit et sol ipse splendidus ac supra moduz fulgidus
apparuit in orienti. Ita vt meminerint multi. et papue ponti-
fex ipse illius distici.

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane

Diuisuz imperiuz amfione cesar habet

Sed mutauit pius carmen dixit et caramstantibus

Nocte pluit tota redeunt tempora nostra

Nox fuit atta hostis. lux erit ista diei. Et strinxit

Humida preterijt tempestas sicca reuersa est

Nox inimica abiit. luxit amica dies

Iussit qz mox accessu Cardinales et parati que essent ad
educendam pompam necessaria. Ipse vero in thalamo suo ce-
lebrauit et passionem dominicaz legit eius diei sm lucam
et finito sacrificio amiam frequens senatus esset et omis
clerus accessitis Cardinalibus percontatus est quid facto
esset opus. Nam ducere in pompa caput apostoli. Detractuz erat. Ve-
rum pedibus an equis iter agendu nonduz certum. et si emz
hasterna die mundauerat populus omnem diam qua erat
eundum. nox tamen pluuiosa multuz superinduxerat luti et

transitus in lubrico solo sacerdotibus sacra ferentibus et sanctis indu-
tis vestimentis difficilissimis videbatur. Tum longitudo itineris
gravis apparebat. Senibus namque citius duo milia passuum co-
ficienda erant ab eade sancte marie popularis ad basilicam sancti
petri per mediam urbem. Itaque multorum sententia fuit indul-
gendum esse cardinalibus episcopis abbatibus ut in equis incede-
rent reliqui pedibus ambularent. At id pontifici minime
placuit ne vel diuisa processions pompa videretur vel parua sa-
cerdotum deuotio et minor ipensa. Diuino apostolo reuerentia
Iussitque ut omnes pedibus irent honorarentque suo labore sa-
crum vaticum. dignique fierent indulgentiis. Siqui vero senes
aut valitudinarii id laboris. ibire non possent nont alio itinere
equitantes ad sanctum petrum et ibi expectarent in gradibus
ante fores aduentus pompe. et nichilominus qui non possent totum
iter pedibus agere possent autem partem tantum irent quan-
tum sue ex arbitrio valerent. se lecto loco ex quo possent ad sac-
rum iactum pedibus peruenire. quo audito per paucos fuerunt
qui non totum iter ambulare decreuerunt. Ex cardinalibus
quidem. Johannes episcopus ponestrimus excellens theologus
extremo confectus senio. et proserius Columpnensis doctrina
ac nobilitate illustris. Verum prodegra vexatus ad vaticanum oc-
cultis aditibus se contulerunt. Ludovicus cardinalis sancti lau-
rentij in domo se continuit sine mundo imphatus domestico
sine quod ei sollemnitati non ex animo fauebat. Nicolaus sancti
petri ad vincula. Natione germanus. et Johannes sancte
prisce hispanus viri docti et religiosi graui detenti vali-
tudine cum interesse non possent petierunt ut domi manentes
indulgentiarum priores fierent quod pontifex indulst. Nec
philippum Cardinalem bononiensem. Nicholai pape quinti ger-
manus morbus recens interesse permisit. Bessarion episcopus austu-
lanus parum validus in camporum florem pompe se se misit aut
et ad eadem principis apostolorum non sine graui labore peruenit
homo non tam annis quatuor morbis confectus. Reliqui omnes
cardinales excepto ruteno. de quo post dicemus iter totum
pedibus exegerunt paucissimi quoque ex episcopis abfuere quibus
multi egrotarent. fuitque grande spectaculum deuotione plenius
et reuerentia. Grande nos videre senes suis pedibus per
lubricum. ambulantes palmas in manu gestantes. et in camis
capitibus albas portantes mitras vestimentis sacerdotalibus
indutos. et ipsis candidis lunnibus in terram defixis. usque

flectentes oculos sed orantes. et dñam misericordiam sup popu-
lo implorantes. et nō nulli qui prius indecise enutriti vix cen-
tum passus ne poterant. non equis vetti hac die duo milia pas-
sum onusti sacris vestibz in luto et aqua facile prexerunt.
Guillelmus epus hostien. onus sue carnis nā pignus erat
et etate prouectus non sine labore tulit homo nobilis et regio
sanguine natus. hec alano Sancte praxedis Cardinali nō
difficile fuit molem sui corporis ferri homini magno et
multo ab domine pingui ambo tamen alacres viam pegerē
At Johannes epus portuensis natione hispanus vir ciuili doc-
trina excellens qui paulo ante ex legatione Hungaria redie-
rat. non parum admirationis prebuit. qui. et si strenuus erat
et validior. leto tñ et vultu et aīo itoz totū oran-
do conficit. fasces portabat amor. et nichil erat amanti diffi-
le. Laborauit in dia non parum. Alexander Sancte susanne et
jacobus Sancte anastasiae cardinales Quorum alterū val-
tudo non bona. alterū sextus et sexagesimū annus pre-
grauerat. erat tamen deuotio. et nulla in parte pompe defue-
runt. latinus vltima gente natus laboris alias impatiens et
imberillo corpore ea die fortior effectus nil inter eundem la-
borasse visus est. Reliqui omnes etate et robore valebant
ut petrus Sancti marci Eugenij quartū Ludouicus sancto-
rum quatuor coronatorū Calixti tercij nepotes Ricardus constan-
tiensis qui olim karoli regis francie consiliarius fuerat. ni-
cholaus theanensis qui pridem exercitibz p̄fuerat. Marsosq;
domuerat. Johannes atrabaten. qui paulo ante abrogata sac-
tione pragmatica redierat ex Gallijs. iacobus papientis litteris
humanitatis apprime p̄dicitus. Rodericus vitercellanus
et ipse calixti nepos iugeno prestans. franciscus senensis cuius
ante meminim⁹. et franciscus mantuanus nobilissimis yta-
lie atq; Germanie familijs sanguine iunctus. fuitq; i om̄
vultibus. et gratitas et religio et deuotio neq; vllus affuit
gestus indecorus Adeoq; modeste incessit cardinaliū ordo
ut supra modum ut supra modū astantes turbe cōmoue-
rentur ad religionē animi Nec dissimilis visus est epoz
et aliorū prelatorū inaccessus. et in omni clero admirabilis
apparuit compunctio cordiū. Aderant eccliarū totius vrbis
sacerdotes. sanctorū reliquias p̄ se ferentes. Aderant splendi-
de vestiti romani ciues Conseruatores camere principes re-
gionū. et reliqui magistratus legati quoq; regū et prin-

rebat

apum et barones vrbis ferebantq; in manibus ardentes
 ceruus et sui quicq; ex ordine locum tenebant. Pars legato
 rum ac nobilium circa pontificem collocata est auratum ferens supra
 caput apostoli pānu; qui solis radios auerteret q̄ ombra culum
 baldachinu; nostra etas vocat. reliqui antecederant clerum. Sunt
 qui asserunt xxx^{ta}. milia candelarum ardentium ī processu cleri et
 populi ea die supputata fuisse ad pontem adriani dum illac bi
 ni et binj transirent hoies. tantusq; inuetus est sacerdotū numerus
 tanta ferentium ut qui priores incusserant ante ad sanctū petrum
 p̄uenerint q̄ papa. e loco suo se mouerit. et nichilominus alter trista
 bat alteri et precedenti vestigiū mox qui sequebatur. occupabat
 ut ergo cuncta fuerant appaata et pompa iam diu ceperat
 incedere descendit pontifex de thalamo suo humeris hominū ut
 consueuerat sella vectus aurea Nam pedum vltimū iam pridem
 abstulerat podagra misitq; hostiū episcopū qui duobus cardi
 nalibus comitatus ex eode sancte marie apostoli caput ad se fer
 ret Nam sibi p̄e multitudinis plebis nō patebat in ecclia; aditus
 Receptus est ex altuo nobile pignus. et in manib; pontificis
 datum vidente omni populo et dei misericordia implorante pon
 tifice illud exosculatus amiciens et ante se ferens et trāfusa
 multitudinē benedicens cepit procedere hora iam xij. Tantaq; ubi
 q; hominū turba viam obsederat ut vix milites papam sti
 pantes iter fastid. aperire possent q̄nis extra vrbis edificia aliq̄
 diu esset eundam qua latiores inueniuntur semite flexit ei
 pontifex ad dexteram tyberim versus et s̄m fluminis ripam
 incedens reliquit ad sinistram angustū tūmulum quib; ī locis
 et si late alias patent nichil eo die vacuū erat. adeoq; dempse
 inter se hominū turbe coherebant ut iactum tritici semen vix
 posset in terram cadere et pariter vici omnes usq; ad sanctū
 petrum obsessi reperiēbatur. nec turba eadem erat que dimisso vno
 loco alterum occuparet Sed nona ubiq; facies hominū ostende
 batur Item est prope tyberis cursum donec ventus est ad fre
 quentia vrbis edificia dextero itinere exin pompa ad sinistram
 flexit. et p̄ artos ciuitatis vias et alias edes venit ad templū
 pantheon quod gentiles dyis omnibus id est de omnibus maiores
 nostri gloriose virginī matri domini et sanctis omnibus conserua
 runt atq; illac p̄ plateam magni templi vertit se ad dexterā
 manū quousq; preterijt diu Eustachij sacellū ibiq; rursus si
 nistrorsū Itum est ad edes usq; berardi Cardinalis sancte sabine
 scientia juris eminentissimi et exemplaris viri Tumq; terciū

ad dexteram inclinatus est et via itum quam pape vocant usq;
ad edes Maximi recens editas Inde denique sinistram iter acceptum
usq; in campum florum. quo ad dexteram pertransito platea san-
cti Laurentij in damasco occurrit quo in loco sinistro iterum est
vico usq; quo iussus quoq; adesset ripa tyberis. et postremo dex-
tera via ad molem usq; hadrianam puentem ubi ponte transmissis
per viam sacram ad sanctum petrum iter est habitus. Quod ubiq;
floribus et odoriferis herbis statim fuit / qua vero frequen-
tius civium edes inuente sunt urbe tota tecta erat pammis
aut ramis arborum via / ne sol offenderet et omnes domorum
parietes ornati quos aulea pictisq; tapetes operuerant Iuge-
tem Romani et letitias et deuotiones ostendere. et pauiter curi-
ales et aduene Certantes inuicem quo alter alterum honore
apostoli superaret Quidquid ornamentorum in domibus fuit
id totum effusus est. ad decorandas sacro capiti vias nulla
preciosa vestis ea die non est ostensa Matrone ac virgines in
ostijs ac in fenestris domorum cum luminariis ac ornatum qui
tempori conueniebat orantes pompe transitum intuebantur
sacrumq; caput venerabatur fumabant per triuia et vniuer-
sas vias altaria ardebant thura passim et thymiamata et odo-
rate arborum ramusculi. pictas tabulas egregias statuas et que
vinos exprimerent vultus quisq; domi habuit in porticu ante
fores. et in propatulo collocavit. multis in locis personatus varij
videbantur. pueri angelos celi representantes. alij dulce canebant
alij organis psallebant / nullus musice artis instrumen-
tum non audiebatur et simul apostoli laus ethera implebat
Cum viri fortes et diuersa miracula passim suspensa transen-
tium oculos detinebant superavit inferiorum et equalium omnium
studia Melchior equitum Rhodiensium prociator homo frugi
et doctus qui pre foribus sue domus altari erecto multa in-
cendit thura et ornatus varios adhibuit. et cantores et tybia-
nos et tubicines et diuerso et delectabili concentu transen-
tis apostoli reliquias honorauit Cardinales qui eo itinere ha-
bitabant cuncti suas domos mirifice apparauerunt. Vno dempto
quem honores graua solatio / ne forsitan irreligiosis estimetur /
Spoletanus quauis abesset petierat enim ecclesiam suam per
suam ebdomadam plebicule sue et suis omnibus satisfactura
ministros tamen domi reliquit. qui et plateam adiacentem pan-
nis operuerunt et per pulchre parietes ornauerunt Sed victus

ab Alano sancte proædix Cardinali quem vocant Avinionensem
 is edes habitavit in Campus Florum quo in loco magni pom-
 pei genium fuisse commemorant Nunc vrsinorum palatia sunt
 que nepos Eugenij pape Cardinalis portionensis in alieno solo
 maximo sumptu edificavit Alarius in foro altari erecto tec-
 toq; pannis aureis et multis odoramentis incensis prædix
 quoq; palatij muros preciosis vestitur ornamentis que ab A-
 trabato civitate gallie in Italiam feruntur At omnium simp-
 lis atq; conatus et omnium ingenia longe superavit Roden-
 tius vicecancellarius qui suas odes quas in solo veteris monete
 altissimas et amplissimas divitiibus et mirabilibus pannis operuit
 Cum celum sublime crexit inque multa et vana suspendit mi-
 racula nec suas tantum domos sed vicinas etiam adornavit ita
 ut platea circumdata paradisus quidam videtur suavis plena
 fons et cantibus seu phuribus fulgens anno domus sicut Nero-
 nis fuisse phibetur Tum carminaplurima appensa panetibus
 legebantur ab electis ingenijs recens edita que grandioribus
 conscripta litteris et divi apostoli laudes et pii pontificis preco-
 mia continebant Nec thurci negotiatores mensarii q; hadria-
 ni qui prope pontem habitant suas domos inornatas reliquere
 Quippe qui alter alterum et sumptu et novarum rerum studio
 superbie certabant Nulla fuit platea nullus vicus qui habi-
 tatores haberet qui non aliquid admirationis dignum pre se ferret
 Pontifex igitur per tot miracula victus dehensq; sacrum thronum
 deniq; in camp plateam pervenit que ante principis apostolorum
 basilicam latissime patet hanc externus impleverat populus
 Nam romani preter eos qui pompam duxere in suis vias man-
 sere presertim femine hic maxima exorta est votiferatio et
 quasi murmur aquarum multarum Cum viso apostoli capite
 amicti se se tendentes pectora cum gemitu et ululatu com-
 mendarent Ascendit pontifex scalam marmoream multorum
 graduum quam ipse magno sumptu paulo ante construxerat pro-
 foribus atrij nam vetus illa Constantini opus iam defecerat
 Superatoq; summo gradu venit se ad multitudinem et bene-
 dixit ei/ sacrum ostendens thronum Ingressus vero atrium co-
 templatus est effigiem beati petri que sedet ante vestibulum
 templi et tanquam statua illa germani aduentu letabunda fle-
 ret collacrimatus est duorum fratrum qui se iam pridem non
 vidissent concursum atq; complexum mente reuoluens proci-
 pitq; inde in ecclesiam que tota luminibus ardere visa est nam

et ipsa plena erat viuis ac mulieribus et panti aderant non habentes aut candelas aut cerceos accensos in manibus. Tunc lampades innumerales et candelabra lucebant que omnia modulanti organis et tunc clero admirabiliora reddebantur. Ventus est ad auram Maximam non sine magno labore inter confertissimas turbas que vox gladijs dabant locum. Sub ara corpora iacent duorum apostolorum petri et pauli orbe toto veneranda hic preciosum beati Andree caput repositum est. Quod prelati et viri excellentes qui aderant omnes exosculati sunt. Anno qui precesserat proximus percussor apoplexia Isidorum episcopum Sabiniensem Sancte Romane ecclesie cardinalem natione grecum ex peloponneso qui olim Russis boreali genti profuerat. Cui et si sermonem ademit intellectum tamen non abstulit. manebat hic dormi languens qui ubi transeuntem ante suas edes sacrum verticem conspuatus est. nullo pacto retinere potuit quin sequetur sanctas reliquias. Venit igitur suis pedibus in basilicam beati petri et ingressus ferreas craticulas que sancta sanctorum tingunt et maias altare custodunt atcedens ad pontificem signis ac nutibus indicavit se cupere diuini apostoli verticem osculari. Impetrata vena cum multis singultibus et lacrimis et maxima reuerentia desiderio suo fecit satis et tanquam vota compos exultavit. Domumque letus rediit. Nam quasi patrie sue conditor vidisset ita sibi ipse placuit. Et longe iocundior visus est venerandus senex abire. Tunc bessanon Cardinale dextrum altaris apprehendens cornu et hinc sacrum apostoli caput illic pontificem intuens sermonem habuit in hunc modum.

Certe frater tuus beatissime petre princeps apostolorum et tuus electionis et doctor gentium qui ultimo in apostolatum vocatus pari dignitate principatum cum petro obtinisti. Si inquam vester Andreas qui primus vocatus ceteris viam ad saluatorem ostendit. Adest et te vester Andreas ut qui in celo uobis coniunctus ac conditori saluatorique humani generis assistens gloria contemplationeque eius perfruitur. etiam in terris corpore hoc tempore coniugatur. Resideatque aliquandiu uobiscum. Is qui supra mille quadringentos et viginti octo annos. ab assumptione domini corpore a uobis disunctus extiterat. hunc enim achia ut nuntius quam olim suo sanguine deo consecrauerat retinens procul a uobis urbeque romana que vos conditores que vos magistros

Summa hysperia (and.)

fidei / que vos sanctos verosq; pastores adepta est positum fidelis
 sine custodiunt. huius vero aduentus suicausam non ignoratis
 qui non modo amata preterita verum etiam pleraq; futura in
 verbo contemplantur. Ceterum ut non ad veteram sed ad xpianam
 nouum siqui sunt qui ignorant id notitiam pueniat. En ego
 inquit tuus andreas petre pater postea q; a saluatore primo
 deinde tuo iussu ad predicationem euangelij missus post multas
 diuersasq; nationes quas fidei recte xpustianoq; nomini de
 dicaneiam tandem in achayam peloponnesi prouintia mul-
 titudine hominum tum nobilitate tum doctrina preditorum re-
 fertam. Ita longe lateq; euangelij fidem disseminavi ut
 omnem prouintiam ab ydolorum cultu ad veri dei religionem
 conuerterim. Ob quam rem ab egra proconsule cuius vxor
 rem etiam gladio igniq; spiritus ab eo ereptam cristo obuia-
 saturatissime eius truci eo mortis genere quo tu et magister
 noster dominus ihesus ipse quoq; vitam finiri ubi a maxilla pro-
 consulis coniuge sepultus ad hec usq; ad tempora requieui
 A tristi cultoribus honoratus magnisq; sublatu preconijs
 Sed cum machumetica gens heu rem miseram atq; fine
 breui quendam dyaboli filium antixpian machumet sequens
 occupatis pmo ceteris grece atq; orientis partibus tandem
 nouissimis hys temporibus achayam quoq; impiissime sibi in-
 gasset ac nephario cultu subiecit. Inde ego nutu diui-
 no ab ex impiorum manibus profugens ad te sanctissimu fratrem
 ad te preceptorem atq; magistrum ad te vniuersalem cristiani
 gregis pastorem adeo constitutus tanq; ad tutissimu portum me
 recipio ut quemadmodum paulus tuus ymmo vero noster a fra-
 tribus in spota per ciuitatis muros demissus eius qui damas-
 co preerat crudelissimas manus ut cristianus consumaret et
 euangelij pdicationem finiret euasit. Ita ego quoq; ad te
 confugiens filios quos michi vel potius tibi ymmo vero xpo
 domino nostro genuerim impijs unius ac truculentissimis
 hostibus subditos et non modo libertate corporum priuatos sed
 etiam de fidei integritate periclitantes ope atq; auxilio tuo ad
 pristinam libertatem reducat ad verum dei cultum restitua et
 ab omni spurcia gentilitijs expurgatos cristo deo nostro
 rursus incolumes reddam. Rem tibi profecto gratam atq; mi-
 niuz anceptissima desiderans nonne tu ille es zelantissime pe-
 tre qui orachio pontificis seruo in cristum noctu cum ceteris
 irruenti amiculum gladio aputasti ad grauiora quoq; processi

rus nisi clementissimi magistri nostri voce paulius abstinuisses
Nonne tu ille es qui si proditorem non esses, ex tempore in eum
irruens truncatibus accessisses et vel dentibus eum decerpisses
Nonne tu ille es qui ananiam et Saphiram quod spiritui scō
mentiti fuissent morte multasti. Quid modo ages an vero
in impios Turchos insalutifere ac sacratissime reus aduerrimos
hostes perquam te meq; recepit qui p̄ eam nos redemit in borba
ros membra xpi crudeliter dilaniantes ac cr̄stum ipm contume
lie ac blasphemie continue afficientes segnis eius aut piger
Ita ne eos poneris ita ne eos impune debachari permittes non de
cet hoc integritatem tuā non decet tuū illum feruentissimum
et incomperabilem zelum sitalia pro rebus minoribus egisti ma
iora certe pro maioribus facies Cum tibi presertim cristiani
reges principes ac populi colla subiciant tibi obediant tuis ius
sis et dominicas mandatis obtemperent Et quod omniū pre
cipuū est talem hac tempestate cura hoc desiderium aīo incidet ut
innocentem sanguinē xpianū crudelissime effusum iusta animad
uersione ulciscatur Romani tui quorum urbem magistrum an
tea erroris inueniens veritatis discipulam atq; regiam et sa
cerdotalem ciuitatem per sacram tuam sedem effecisti caputq; to
tus orbis religione diuina quā terrena dominatione latius
presidentem instituisse Illi inquam Romani tui cum adhuc genti
les essent nec dum tui non fratres et filios sed socios et ami
cos regis suis ab hostibus eictos ut Masinissam a Syphace
ut Auobarganem a mitridate ut alios ab alijs pulsos ad
se fugientes suamq; postcentes opem suis sumptib; laboribus
et piculis iuenerunt ac cū magna et illorum et sua gloria res
tituerunt Quanto magis tū petre sanctissime pater gema
no tuo et in passione socio propius pulso sedibus et filiis tuis ac
tuo gregi cui pascendo pastorem te prefecit dñs inter tot tor
mentorū ac calamitatu genera s̄u nemes oppressos s̄le
uabis et ex iniquorū manibus eripies Nunc illo quē con
tra malchum enaginaueras utendū est gladio contra serenos
peccati contra serenos iniquitatis contra manapia omnis spui
tacie Nunc manibus Nunc dentibus nunc omni cruciatu
genere non contra xpi proditores dimittat sed contra eius
vexatores atq; oppressores irruendum nūc i. eos qui spm s̄m
blasphemant et irremissibiliter peccant xpm dñm dei filium
esse negantes nūc verbo dextera dei animaduertendū est
Nunc vomeres in gladios vertendi / nūc vendenda tunica

et gladius emendus est. nunc tuus zelus exardeat. nunc pauli
tui gladius acuatur ut tua ope atque auxilio per potentissi-
mos occurrentis principes fide quam predicasti quam approbasti
qua pater universorum factus est defensor supra petram christum
edificata ecclesia contra portas inferi prevaleat auctore et teste
ipsa veritate domino nostro ihesu christo. At ut hec ad te dicta suf-
ficiant nunc successorem tuum dignissimum et verum christi vicarium
pontificem sumum appello. qui me summis excepit honoribus
qui me tanta fide et devotione hesterno die salutavit qui
tali me oratione affatus est ut et ipse lacrimatus sit et om-
nes fere ad lacrimas commoverit. Quippe qui etiam lapidea
corda ad fluvium facillime convertisset. Te inquam pie pon-
tifex optime oro te precor te obtestor ut que a fratre petri
tibi quidem eius merito tenes qui et in pontificatu digne
successor exequaris atque perficias auge in dies animus que
ad undicam christianis sanguinis hactenus habuisti ne de-
sistas hortari principes christianos et quid totiens atque interpel-
lata nondum exortati sunt. minime desperes. Verebuntur ali-
quando christum verebuntur petrum teque meque rogantes induent
christianam regnumque animus digna tandem se facient et tri-
umphantissimos hostes aggressi gloriam sempiternam cum magna tui
nominis celebritate et populi christianis salute adipiscuntur cui
te deus incolumem cum felicitate diutissime conservet sedis
potri gubernacula cum summo decore et moderatione tenen-
tem et tibi pro sua pietate prester gratiam ut qui cum magna
me gloria in hac urbe in presentiarum accepisti cum maiori
in patriam aliquando reduras quemadmodum magis cum
esse tui tua sponte heri pollicitus fuisti.

Auditus est beatus non absque attentione et gratia quam
viri sancti patres ex itinere quietem quietem caperent
et iam sexta decima esset hora nec tamen illo finiente
granati et audire pontificis responsus qui hec verba sub
intulit

Sed loqui possent beatorum apostolorum corpora succentissia
corpora que sub hoc altari iacent advenit profec-
to tui venerandissimi capitis digne Andrea summo
congratulantur et verbis amplissimis suas letitias expli-
cant et que per te petita sunt auxilia vobis promitterent sed
requiescant illa sine voce usque in diem resurrectionis. Senti-
unt tamen hodie sicut arbitramur ob presentiam tui cari

et tam cognati capitis miram suauitatem et internā quandā
dulcedinem maxime beati petri germani ossa tui quibus
fraterna caritas plus aliquid affert Spiritus autē corum
in celo sunt in regno dei in regno cristi. Nee dubium est quin
de te cogitent et opem diuinā implorant quā tuus hic ver
tex in solū sumus solūz restitua tur. Agit petrus agit paulū
tuam causā et digni sint ambo qui exaudiantur a domino
ne dubita exaudiet Iesus xp̄s vocem fratris tui cuius est
non fratris tantū sed fratres omnes confirma fratres tuos
dicente domino ad eum et tu aliquando comesus confirma
fratres tuos quod non inepte ad confirmationē sed iūz trahi
petest. Restituens volente altissimo fratri auxilio et beati
pauli precibus in tuo solio et confirmabens in eo ut speramus
vsq; ad finem seculi. Quantum vero ad nos attinet quā nos
tū quoq; facta est mentio qui locum germani tui tenemus in
dignē ne multis moremur tibi Andree dignissime xp̄sti a
postole quēz abineunte etate vsq; ad hoc eui pro capuo cul
tu venerati sumus et intra celi altiores am̄ plerūq; alijs no
bis aduocatum et protectorem elegim⁹ omnes suspectas que
sunt in nostra potestate ad recuperandas tuas oues tuamq;
domū hic in terra volenti et cupido animo pollicemur. Nichil
est enim quod nobis magis cordi sit quam cristiane religionis
et orthodoxe fidei defensio quam tu nostriq; hostes turchi con
culcare instantur. Quod si cristiani principes ac populi nos
tram vocem audire voluerint et sumus pastorem sequi uidebiret
letabitur omnis ecclia nec nos que sunt officia nostri neglexisse
nec te frustra huc impetratum fratris auxilia uenisse atq;
hys dictis et colletta decantata singens dimisit in altari
nobile pignus ut omnib; ea die videndūz pateret. Auditorib;
q; sacri palatii custodia demandata Inde q; abiens antanti
bus cardinalibus et episcopis et alta voce deūz laudantibus
iuit ad locum ex quo populus videri poterat et multitudinē bene
dixit. ac nepos eius sū carnem senensis Cardinalis plenarias
indulgentias amiaauit atq; in palacium reditum est. et se
quentis maioris ebdomade dies diuinis officijs pro veteri obser
uantia sunt attributi et passionis domine sacra peracta
non absq; plebis ingenti deuotione In quinta vero feria in loco
ad id electo pontifex cum cardinalib; et omni clero consueuim
promulgauit anathema et homines quatuor pdiōis filios no
mina tim excoītauit atq; extra ecclias fecit. Sigismundum

Ep[iscopu]s a[n]strie duabus qui violentas manus in cardinalem sancti
 petri Ep[iscopu]s suus b[er]g[om]ensem iniecerat. ipsa die sacra et
 magna domini resurrectionis. De S[ig]is[mo]ndum h[am]burgensem
 cognomento errorum qui paulo ante velut hereticus fuerat
 condemnatus. ut qui auctoritate ecclesie parvifaceret contemp-
 neretq[ue] censuras et dampnatos dogmatizaret errores Ter-
 cio loco exco[m]municati sunt duo fratres tyranni. alter arimin[us]. al-
 ter Cesene Sigis[mo]ndus et Malatesta filij pandulphi ex gene-
 re Malatestarum extra matrimonium nati. qui sepius requisiti
 debitum ecclesie Romane censuram prestare contempserant. Et Sigis-
 mundus quidem totius malicie caput et venenata mens sine
 religione sine fide sine deo nulliq[ue] peccati non reus paulo post de
 heresi convictus dampnatusq[ue] est. et eius ymago duob[us] in locis
 et pro stalis basilice Sancti petri et in Campo florum publice
 excussa est. quia conpertum est nichil eum de futura vita cre-
 dere. et animas simul cum corporib[us] interire p[er]niciter et pro-
 caci asserere lingua. Die sabbati que fuit aprilis xvij cele-
 brato grandi officio cum benediceret populo pontifex maxim[us]
 promissit in crastinum ob reverentiam resurrectionis in ecclesia prin-
 cipis apostolorum sese rem divinam facturum portaturumq[ue] eo
 sacrum andree caput ut iterum atq[ue] iterum videretur quod
 ex altario beati petri abductum in palatio recluserat. Hoc no-
 ua et insperata fuit. Nam propter egritudines et absentias ponti-
 ficis ante quatuor annos non viderant Romani suum pontifice[m]
 divinam ostiam offerentem. Cumq[ue] suis pedibus stare prius presul
 nequirit exco[m]municata ingemina sunt ut sedens celebraret. Ab
 ipso tempore quo sacrum caput ex Narnia portatum est. usq[ue]
 id sabbati singulis diebus noctibusq[ue] pluit tantu[m]q[ue] pluvia
 cessavit quam id fuit in itinere quod in religionem pie mentes
 vertunt. tanquam apostolo suo in publicis exanti eam
 serenitatem condonaret deus. Auxit eam religione ipsa
 dies pasche. nam quis tota nocte pluisset mane tamen se-
 renus redijt. et quamdiu solemnitas sacraq[ue] pompa ducta
 est. splenduit sol ita ut diceret iterum pontifex nocte plu-
 it tota redijt sed mane seren[us]. Nox fuit eni[m] sathane lux
 erit ista dei. Descenditq[ue] in ecclesiam apostolicam sacrum pre-
 se gestans verticem et divinam rem agens ostia[m] obtulit deo
 acceptissimam. filij suus. tradiditq[ue] quamplurib[us] sacratissimu[m]
 xpi corpus et clon[us] et laycis sua manu. Inter quos fuerunt
 oratores Venetorum. Nulani. Sagundinus et Senensis

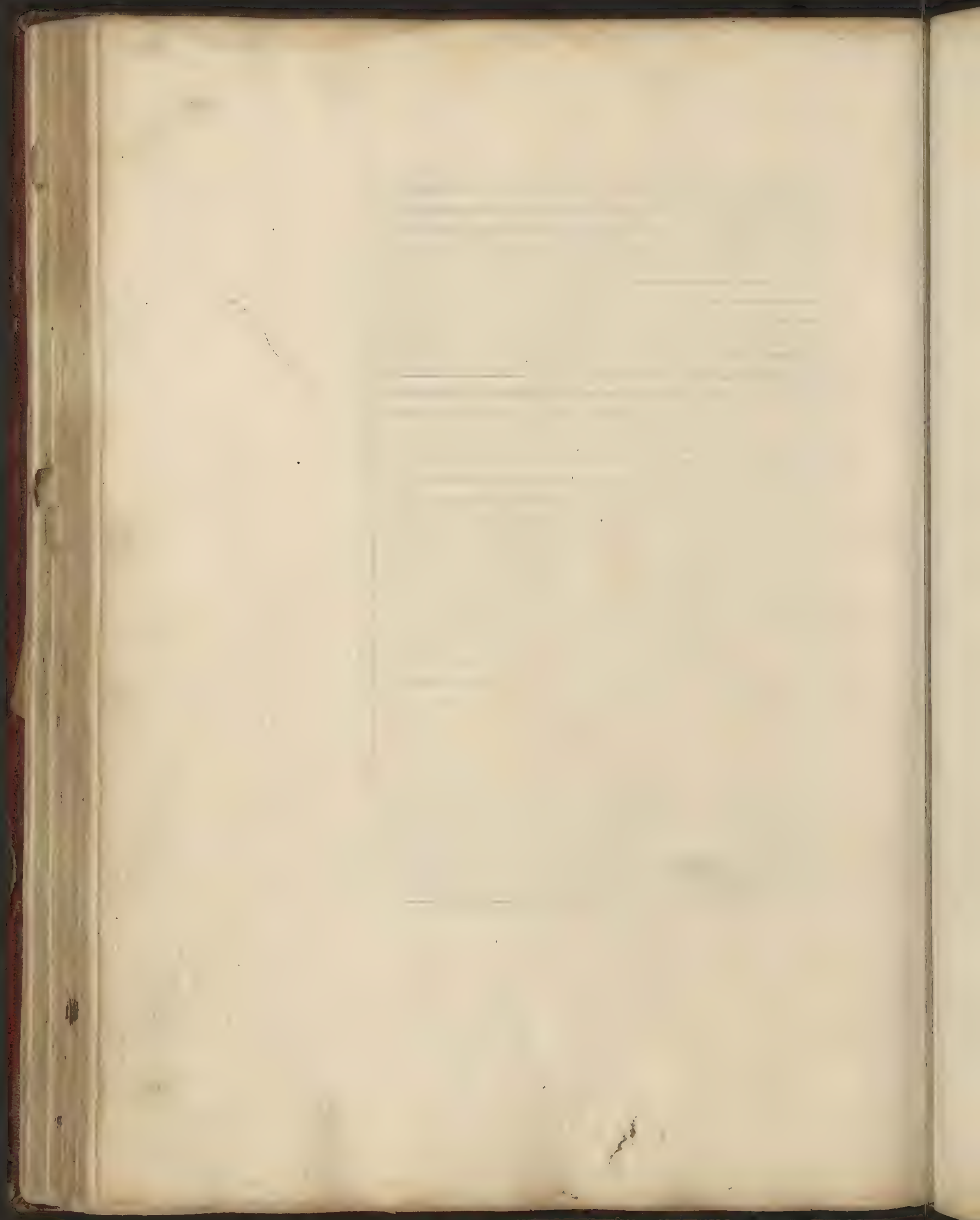
Condemnatus
 hereticus
 et exco[m]municatus
 et alii

Sabbatum sabbatum

Augustinus datus ambo insignes rethores et philosophi elegantes
græcis ac latinis literis imbuti Nec minor hys polycarpus re
gis hungarie legatus et alij prestantes viri expleto sacrificio
anteponit pontifex venerabile caput et pergens in pompa cum car
dinalibus et clero venit in eam templi partem qua sancta seruatur
Veronica Sic enim appellant admirabilem iesu cristi faciem im
pressam sudario quod Veronica insignis mulier illi dicitur ob
tulisse statimq; procul et iussit ostendi sudarium petrus cardinalis
sancti Maria nobili loco apud venetos natus est Eugenij ut
diximus nepos et archiepiscopus eius ecclesie scala constantie vene
rabilem sacramq; domini figuram ostendit temporis more miseri
cordiam implorante populo. fuit res mira venerandi et admiratione
dignissima illinc sanctus intueri saluatoris vultus. hinc eius apos
toli preceps reliquias. Tum pontificem maximus cum cardinalibus
et omni clero flexis genibus nudatis capitibus orantes cernere
Exin ventum est ad locum benedictionis in quo non minor turba
hominum fuit quam nuper in priorum pompa viderunt et qui noui
ter aduenerant nobile apostoli caput et benedictiones pij presulis
acceperunt ac remissione plenarum delictorum qui per confessionem et
contritionem capaces fuere Abijt in edes suas pontifex et sacras
apostoli reliquias secum ferens feruendas in arce sancti angeli re
condidit donec loculus eis ydoneus apparari posset non pro ho
nore et decore tantummodo beati andree domini apostoli Verum
etiam pro gloria magistri eius saluatoris xpi Cui est potestas
et imperium per infinita seculorum secula Amen amen

111

PIUS PAPA SECVNDVS AD TVRCVM
MISSA IN QVA CONTINETVR TOTA FIDES
CATHOLICA PUBLICISSIMAE. INCIPIT

IHS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM
dei Illustri Mahumeti principi Turcorum
Timorem diuinum nominis & amorem:
Scripturi ad te aliqua pro tua salute &
gloria. proq; commun multarum gentium
consolatione & pace. hortamur vt be-
nigne audias verba nostra. nec prius damnes q̄ iudices.
nec prius iudices quaz singula diligenter intelligas. Ac-
cipe que scribimus in bonam partem. & vsq; in finem pa-
cienter audi. Si bona sunt que suademus amplec. Tert.
S in mala respue. & in ignem mitte. Neq; idcirco epistulas
reicias quia christiani nominis est. & eius christiani
qui ceteris preest. Non enim te odio persequimur neq;
tuo insidiamur capiti. quauis nostre religionis hostis
existas. & armis christianam vergeas plebem. Operibus
tuis non tibi sumus infensi. diligimus iubente domino
inimicos nostros & pro persecutoribus nostris oram?
S apientibus & insipientibus debitores sumus. & omes
cupimus fieri saluos. Greecos Latinos. Iudeos. Sarra-
cenos. omnibus optamus bona. Sed scimus vera bona
neminem assequi posse. qui extra Euangelium degit.
& a christo domino nostro est alienus. Noli aut aures
claudere. aut oculos auertere. cuius christum nomina-
mus. quem Mahumetea lex in qua natus es. & viq;
sanctum. & prophetam magnum. & virginis filium
& miraculis clarius dicit. Multatibi per eum & max

ima bona euenient. si ei credideris & eius sacris initiari
volueris. horresces hec cum primum accipies. Sed audienda
est tota lex. deinde iudicium promendum. Audi quo ten
dimus. Multa tibi & tuis progenitoribus cum christianis
bella fuerunt. multus sanguis effusus est. multe urbes
delete. sacre edes incense. rapte virgines. violatae matrone.
vastati agri. scelera perpetrata sunt. quaecumque in mentes
venire possunt. dum Turcus & christianus vter imperet. gla
dio contendit. Tibi ut fama & opera ipsa loquunt. ingens
desiderium est christianos sub iugo mittere. & imperi
um latini nominis obtinere. Et sunt fortasse qui hoc
facile suadent. & omnia tuis armis parua dicunt.
E t alij tuas vires amplificantes christianas attenuant.
A hī in diuisionibus & celsis que gentem nostram exte
dunt spem collocant. haud difficile existimantes eos
vinci ab exteris posse qui domi desident. Nos non ita ig
narum te credimus nostrarum rerum quin scias quanta
est christiane gentis potentia. q̄ valida hispania. quaz
bellicosa gallia. q̄ populosa Germania. q̄ fortis Britan
nia. q̄ audax Polonia. q̄ strenua hungaria. q̄ diues
& animosa & bellicarum perita rerum italia. Sola hun
garia diu progenitores tuos & teipm fatigauit. octua
gesimum iam annum aduersus hungaros Turcorum
signa feruntur. & adhuc circa Sauum & Danubium
herent. Vna te gens tuasq; vires agitat. Quid facias
si tibi cum italīs. aut gallīs. aut germanīs res fuerit
amplissimis & robustissimis populis. forte non deest qui
dicat iustinianum imperatorem Constantinopoli se
dentem. misso in italiam Bellisario. cum parua manu
militum. perditam Romam & reliqua loca vsq; ad Alpes

recuperasse: nec te Iustiniano immorem esse. Caue ne te fallant adulatores. Domestica regum & assidua pestis facile principes magna de se loquentibus aurem prestant. atque ideo sepe decipiuntur. Rarus est qui non se vero maiorem credat. Iustinianus vniuersæ Græciæ & Illyrici & Asie & Libie dominus erat. & Italiam non acquisiuit. sed recens perditam recuperauit. & a Gothis gente barbara non ab Italis abstulit. Nondum amor imperij Romani in mentibus Italis refrigerat. Neque illius erat qui barbaricum iugum equo animo ferret. Cuncti arma pro Imperio & pro patria magnis animis susceperunt. N
ec tam Bellisarius Italis libertatem restituit. quæ Itali suum decus vendicarunt. Tui progenitores nunquam aut possederunt Italiam aut viderunt. nec tibi ius vllum in ea est. Quod si pergas Italiam inuadere. senties tibi cum viris bellum esse. faciemur res claras tui maiores egere. nec tua minora sunt opera. qui Constantinopolim expugnasti. & Peram. e regione Euenensium coloniam & in Raschia & in Valachia non parum agri adeptus es. & sepe tuos hostes fudisti. & hoc anno Synopem vetustam vellem Mithridatis Eupatoris patriam & eius tyrannum cepisti. & Trapezuntæ direpta incolas eius & Imperatorem in captiuitatem abduxisti. Et Iohannes Cassinum prelio congressi ausum superasti. Magna hec tibi videntur. nec nos parua dicimus. At Iulius Cæsar cum de victoria pontica triumpharet. in curru quo vehabatur hec verba iussit inscribi. veni. vidi. vici. in belles eas gentes & parui momenti existimans. quas Pompeius paulo ante domuerat. & tu hac estate superasti. Alia est Italoꝝ natura. alie vires. alia ingenia.

alii animi. nesciunt subesse qui soliti sunt peresse. Et
nunc tota Italia armata est. equis & hominibus plena:
nec pecunia caret. que neruus belli dicitur. Non pugna
bis contra feminas. aut Italiam aut Hungariam ingres
sus. aut aliam in occidenti prouintiam ingressus. ferro
hic res agitur. non asyaticis sudibus. calibeus Torax
pectora fregit. equi simul & homines recti pugnant.
ordines seruant. ne vano metu pauent. fortior sit neces
se est & manu promptior & animo prestantior qui eos
loco depellat. Nec christiana dissidia desiderio tuo con
ducere putes. aut in his confidis. videntur christiani
omnes si quando te audiant interiora christianitatis
accedere. nec tu melius christianorum paci consulere
potes. quaz validis & magnis copiis christianitatem
inuadens cessabunt priuata odia ubi publica senserint.
& coniunctis viribus aduersus communem hostem
arma sumentur. Nec tu necesse arbitreris ad propul
sandas tuas incursiones ad comprimenduz tuuz impe
tum. tuasq; vires elidendas. totam christianitatem vni
endam esse. quod fatemur difficile. Sed vna ex quatuor
nationibus satis fuerit. superq; satis tuas copias profliga
re. Atq; vt de alijs tacemus complures esse in tuo pal
tio arbitramur. qui terram Italie lustrauerunt. & vires
& ingenia noscunt. ipos audi atq; interroga. an equari
tuis viribus possit. Italia. an vinci tuis armis. an tuo
imperio subici. plus negotij Romanis fuit Italiam ac
quirere. quaz orbi reliquo frena imponere. Dicit aliq;
quod supra tetigimus intestina odia que nostraz gen
tem nostram excoGITANT introitus tibi in Italiaz posse
prebere. & si vnus principum te excludat. alter indu

futurum daturumque aditum: Sunt diuisiones sane &
 inimicie & similitates inter Italos plures & graues.
 & utinam non essent. Sed nullus est qui dominum pati
 non christianum velit. Omnes in fide orthodoxa mori
 volunt. nulli animus est a religione recedere: Non hic
 inuenies quod tu maiores apud grecos qui contende-
 tibus de imperio duobus nunc vni nunc alteri min'
 potenti auxilia ministrarunt. donec ambos enervatos
 & exhaustos eicere. & sibi principatum arripuerit. Alie
 sunt Italie potentie: alij Regum oculi: alia ciuitatum
 consilia: Venetorum respublica sapientia. diues & auto-
 christo deuota. ut nostra fert opinio prius euertet fun-
 ditus. quam hostem religionis in Italiam pariatur intrare.
 atque hec quidem per se se quando statuerit nullis aduersus
 tam vicinis: tuas opes euertet. tantum terra marique po-
 test: An florentie urbis magnificentiam ignoras. & vires
 & opes. & quantus est in ea religionis cultus. quanta
 erga ihesum reuerentia: quantus amor: Credis ne fieri
 posse. ut hec ciuitas diuersis religionis hominibus aperiri
 sinat. Sunt alie multe urbes insignes: multi princi-
 pes clari & magni: Nihil de regno sicilie dicimus quod
 armis hac concutit. tempestate: non possumus multa
 nobis de illo promittere: Licet tamen hoc asserere quod quod
 duo reges de ipso litigent. & bello decertent. maluerit
 tamen uterque regno priuari. quam tuis auxilijs victoria
 potiri: Quod si ad te alter confugerit totius Italie in
 se odia concitauerit: In Gallia cisalpina. que a ipsa pars
 est Italie dux. Mediolanensis in armis excellit & pote-
 tia par regibus habetur: Nec parue sunt ducis Muti-
 ne vires. aut Cenuensis. qui liguribus preest. mari no-

contempnendus: Ducis Sabaudie opulentus & validus
est in Italia principatus. Adest Marchyo Mantuanus.
Sunt alij complures urbium domini quibus nihil possit
molestius quaz nobilem Italiam vane superstitionis ri-
tu fedari: De nobis & Romane ecclesie ciuitatibus ac
provincijs taceamus. quando nostram tibi professionem
haud ignotam esse confidimus. quibus sola cura est
seruande & ampliande fidei domini nostri ihesu: hec
si accepisti ab alijs, gaudemus. veritatem enim accepisti
si minus hortamur. hec discutias. & verum vestiges:
inuenies nihil nos esse mentitos: Non folium Sybille
vt quidam ait. sed euangelij paginam recitamus. diffi-
le est atq; adeo difficile vt impossibile dici queat te tua in
lege permanentem voti compotem fieri. Si ut aiunt im-
perium christianoz desideras. dices q̄ plurimos tibi
christianos subesse. & de reliquis idem speras. Non est
par ratio. paucissimi sub tuo imperio christiani sunt. qui
ad veritatem ambulent euangelij. omnes sunt aliquo erro-
re imbuti. quauis christum colant Armeni: iacobite.
Maronei. & alia quedam nomina. Eireci a Romane ecclie
vinitate aberrant. cum tu Constantinopolim inuasisti. nec
adhuc decretum florentinum acceperant. & in errore
pessabant. nec de sancto spiritu. nec de purgatorio igne
consona recte fidei sentientes. pauci fortasse in opes
veri christiani: necessitate non voluntate tibi obediunt.
A & vrbes italie potentissimas non est tuum cogere. vali-
diores sunt quaz tuis queant exercitibus superari.
Nosti que tibi acciderunt cum Taurinum inuasisti. qd'
nostra etas Belgradum vocat. pauci cruce signati
innumerales tuas copias prostrauerunt. Non est

de italica spectanda victoria. quibus aduersa fuit
in hungaris pugna: Quo circa ut eo tandem veniam
quo nostra festinat oratio. & id scribamus quod ad scri-
bendum compulit. tuamque gloriam & tuam salutem tibi
denique ostendamus: Adhibe his paucis animum si vis
inter christianos tuum imperium propagare. & nomen
tuum quam gloriosum efficere. non auro. non armis. non
exercitibus. non classibus opus est. parua res. omnium qui
hodie viuunt maximum & potentissimum & clarissimum
te reddere potest: Quæris que sit. non est inuentu diffi-
cile. neque procul querenda. ubique gentium reperit. id est
aque pusillum quo baptiseris. & ad christianorum sacra-
te conferas. & credas euangelio. hoc si feceris non erit in
orbe princeps qui te gloria superet. aut equare poten-
tia valeat: Nos te grecorum & orientis imperatorem appel-
labimus. & quod modo vi octupas. & cum iniuria tenes
possidebis iure: Christiani te omnes venerabunt. & suam
litium te iudicem facient. oppressi undique ad te veluti
commune patrocinium confugient. & toto fere orbe
ad te prouocabit. Multi sponte sua sese tibi subicient.
tribunalia tua sequentur. & tributa prestabunt. Lice-
bit tibi surgentes extinguere tyrannides. iuuare bonos.
oppugnare malos: Nec romana ecclesia te arguet recta
vadamem. Eadem erit apud te caritas primæ sedis. que
in ceteros reges. & tanto maior. quanto eris ipse sublimior. fa-
cile hoc pacto sine sanguine. sine armis. multa poteris
nauis regna Vladislaus lituaniæ princeps vituldi
frater eius aspiraret ad regnum Polonie essetque infidelis.
ut voti sui compos fieret christianus effectus est.
& regnum obtinuit. Cuius nunc filius Casimirus

regnat. Alter filius qui etiam apud hungaros regnavit
in bello contra genitorem tuum gesto superatus occubuit.
Quid veris de te fiet, christianis imciato lacris. Magnus
erit ad te concursus & felicitatis genus existimabit
inter subiectos tuos annumerari. Quippe ut arbitram
si christianus fuisses. mortuo Ladislao hungarie ac bo
hemie rege. nemo preter te sua regna fuisset adeptus.
Siiperassent hungari post diutina belloꝝ mala sub tuo re
gimine pacem. & illos Bohemi secuti fuissent. Sed cum
esses nostre religionis hostis. elegerunt hungari viri
fortes & fidelissimi. religionem potius cum bello retine
re. quam ea perdita pacem consequi. Quot sunt hodie in
Epyro in Peloponneso. in Macedonia. in reliqua greetia. in
Dalmatia. in insulis. Egey. Carpatij. & Iomy maris. qui tuum
imperium non alia de causa refugunt. nisi quia alie
nus es a christiano ritu. & hi modo ad nos. modo ad
alios recurrunt. operumque petunt. extrema omnia subi
turi. priusque te circumcisum & alienigenam dominum
ferant. & nos eos aliquando argento. aliquando frumento.
aliquando rebus alijs subleuamus. Quod si baptiza
tus esses. nobiscum ambulares in domo domini cum
consensu. nec illi tuum imperium tantopere formida
rent. nec nos eis aduersus te ferremus opem. Sed tuum
potius brachium in eos implorarem. qui iura ecclesie
Romane nonnunquam vsurpant. & contra matrem suam
cornua erigunt. Et sicut nostri antecessores Stepha
nus. Adrianus. Leo. aduersus hystulphum & Desi
derium gentis Longobarde reges. Lypinum. & Caro
lum magnum acceperunt. & liberati de manu ty
rannica imperium a Grecis ad ipsos liberatores transu

lerunt. ita & nos in ecclesie necessitatibus tuo patrocinio
 uteremur. & vicem redderemus accepti beneficij. O quanta
 esset habundantia pacis. quante christiane plebis exultatio.
 quanta iubilatio in omni terra. redirent Augusti tempora.
 & que poete vocant aurea secula renouarentur: habi-
 taret pardus cum agno: & vitulus cum leone. gladij re-
 tererentur in falces. in vomeres. ac ligones rediret omne
 ferrum. extollerent agri. aspera dumis ^{terris} mitesceret.

- V. ^{ici} repararentur & vrbes. Resurgerent templa deo sacra quae
 ceciderunt. emergerent collapsa monasteria & plena
 viris religiosis. diuinis omnia laudibus personaret.
 O quanta esset tua gloria. qui pacem orbi reddidisses.
 O quanta tibi redundaret felicitas. qui ad eternam pas-
 toris ouile cunctas redegeris oues: O quantum te
 omnes amarent. obsecrarent. extollerent. qui com-
 munis omnium pacis & salutis fuisses auctor: Diceret
 aliquis hanc pacem. hanc unionem. hanc communem
 leticiam. haberi posse sub tua lege: Errat qui hoc
 censet. Multos reges. multos populos vincas. oportet
 priusquam tuam legem ubique dissemines. nec si vincas cor-
 pora. vinces animos: Sciunt christiani suam legem sanctam
 esse. & veram & salutarem. nec dimoueri ab ea possunt.
 quamuis aliqui libidine ducti. aut auaricia tracti.
 aut voluptate illecti: aut metu mortis attoniti
 aut cruciatu superati non nunquam circumcidant.
 & in tuos ritus contendant. quorum si corda posses inspicere.
 re. intelligeres. neminem esse qui libenter consultoque re-
 cesserit ab Euangelio: Ostendimus supra quantum pre-
 cellant christiane vires tuas. & quantum difficile sit tot
 nationes christum colentes eumcere: Non est quod

pacem speres sub lege Mahumetea in qua non est salus. Dif-
ficultatis experimentum ipse vides. qui & si multis christianis
hisque non omnino veris imperas. minime tamen eis tuam legem
persuadere potes. minus persuadebitur veris. Que non in argu-
mentationibus rationum. sed in solo ferro fundata est. ut que
vincere disputando non sperat. & vinci formidat. Non sunt
christiani qui vel bello superari possint. vel disputationibus
decipi. quando & armis excellunt. & rationibus munitissimi
sunt. non solum diuine scripture. sed etiam philosophice. Im-
possibile est sub lege Mahumetea vimonem fieri. Sub christi-
ana facile fieri potest. & id magna ex parte in tua voluntate
consistit. Tu vnus si annuas. turci omnes annuent. nec
Syri aut Egypti. aut Arabes. aut Lybies aduersabunt.
T etum quicquid est intra bellespontum aut et Euphratem
& quicquid possides in Europa conuertetur. Quid faciet
baculus Egyptiorum. Arundineus. quando christianum te
viderit effectum. Quid imbellis Arabs. Quid nudus Affri-
O mibus his ethiopes imminent. presbitero johanni pa-
rentes. qui christianus est. Non poterunt & illis & reliquis
christianis obsistere. Nili cursum obtinere possunt ethi-
opes. & congregatam aquam dimittere. que rumpat agge-
res. & totam inundet. Egyptum atque submergat. cuius Syrius
apparet. Acturi hispani & Siculi facile Mauritaniam in-
uadunt. & Cathalanorum ciuiculis. Scis quantum
valent occidue classes & quantus est terror. vel Turcis
vel Alexandinis vel ceteris orientalibus. quando chris-
tiane triremes ad eos nauigant. Tua certe auctori-
tas & animi magnitudo & in bellis felicitas apud
omnes admirationi est. qui Mahumeteam sequuntur
legem. Quod si te nobis adiunxeris. breui totus oriens

reuertetur ad christum. vna tamen voluntas para
 re orbem potest. & ea tua est. si ad baptismi gratiam se
 conuertat. Ante est. crudelibus bellis imponere finem et
 tantum prestare mortalibus bonum: quantum effari non
 possumus. Queret aliquis quomodo quiescet orbis Turcis
 ad christum conuersis. quando nec ipsi christianam inter se
 concordem existunt. & multa per Italiam. Germaniam. Gal
 liam & reliquas prouincias deserviunt bella diximus disside
 re inter se se nosse gentis homines. Non negamus & pluribus
 in locis ferro contendit. Diuino olim consilio sub octau
 ano propter reuerentiam Saluatoris. qui tunc secundum
 carnem natus est. ea pax in orbe fuit. que nec antea. nec
 postea visa est. Difficile est & prope modum impossibile
 quiescere in terris omnibus ubi homines sunt affectibus sub
 iecti reprobis. Illud ambitio exagitat. hunc cupiditas tra
 hit. Libido alium impellit. multa est inter mortales bel
 li materia. Sed non sunt tam atrociter inter christianos
 prelia. quae inter Turcos & christianos. Christianus cum
 christiano de agri possessione. de regno. de imperio. de glo
 ria contendit. Cum Turco. de Libertate. de vita. Inter
 christianos qui bello vincunt. positae armis. nec vitam
 libertas amittit. & multis etiam patrimonia dimittunt.
 Principes imperio priuantur. inferiores dominum mu
 tant. reliqua tenent. In preliis que gerunt. aut cum Tur
 cis aut cum Sarracenis qui succumbunt. si vitam non amit
 tunt in seruitutem redigunt. & multi etiam religionem renu
 ciare cogunt. hec acerbissima sunt. & inhumanissima bel
 la. Quae si tollant. quod in te situm esse monstrauimus.
 pax maxima exoritur & vniuersalis quies. Nam reliqua
 bella huius comparata faciem quodammodo facis hinc

& ocy. nec illa tam multa erunt quando vnus assit qui solo
nutu compescere possit iniurias. qualem te futurum non ambi
gimus. si cum tua potencia christianus efficiaris. vides ne
quantum tibi laudis affert baptisimi lauacrum. quantum
cum christo sublimis & conspicuus redderis. Quis prohibet
aquam? Quid metuis? voces fortasse aulicorum times
tuorum? quorum non dubitamus dicturos tibi aliquos. Quid
cogitas? Quid audis? Quorsum te tua voluntas trahit?
V is baptizari? Vis christianus fieri? nescis quod pericu
lum adis. omnes te turci deserent. & ubi existimas fie
ri magnus? fies nullus. Ex turcis natus. turcos de
seres. Inter turcos creuisti. Turcorum te manus extulit.
T urci Asiam & Greciam gubernant. Turci exercitibus
presunt. qui uel minimam famam tue mutationis
acceperint. e vestigio sumptis armis & deiecto impera
torem alium sufficient. tu nudus & exul si euaseris. apud
christianos mendicabis panem. Nam quis turcus
est quem sue religionis peniteat? Moriemur omnes pri
usque nostri prophete iugum excutiamus. Non sunt par
ua que isti obiscunt. Adhibenda est & huic parti mede
la. quaz nemo teipso melius inueniet. Nosti tuos ho
mines. & quibus prouintias commiseris non ignoras. Quid
sit cuiusque fides? & quis animus non te laetet. non sit
sine periculo magnam facinus & memorabile. Vilia sunt
que paruo emuntur. diligentia hic & labore opus est.
peruestiganda sunt amicorum consilia. noscenda subditorum
ingenia. & hijs vtendum est. quos fidos & pendentes
videris. Seruiunt tibi non pauci ex christianis nati. qui
quamuis circumcisi sunt. non tamen christianum
nomen oderunt. hijs exercitus. hijs prefecturas credere

potes. qui tui sint amantissimi & ita regnum or-
 dinare. ut quando velis presto sint omnia. Tui subditi
 magna ex parte greci sunt. & Armeni ut diximus &
 iacobite. qui & si aliquid erroris habent. christiano
 tamen nomine censentur. nec aliud magis cupiunt
 quaz te similem eis esse. & illum deum colere. quem colut
 ipsi. Sperarent meliori se loco futuros. qui nunc man-
 cipia quaz vilissima sunt. tributa exsoluunt. graui mu-
 ris afficiunt. cotidianis ad bellum ducuntur. multi.
 & inermes cedibus exponuntur. prouant. liberis & ux-
 oribus miserrima res est. postquaz filios educant.
 eos perdunt. rapiuntur. in palatium. pueri circūcidunt.
 & Mahumeteis ritibus imbuuntur. vident infelices
 parentes se non modo corpora liberorum. veruz animas
 etiam ire perditum. & angustiat inter tot calamita-
 tes plorare non possunt. maiora mala timentes. Nemo
 horuz te diligit. neq; enim natura fert ut eos amemus
 a quibus patimur mala. Quod si te christianum cer-
 nerent. mirum in modum diligerent. felicitatem
 tuam cuperent & omnibus studiis tuam gloriam
 querebant. & filios suos & seipos. q̄ libentissime tibi do-
 narent. Magna est horuz multitudo. & pro sua religio-
 ne constantia. Quod si prudenter eos tractaueris. nihil
 tibi de rebellionē turcoz verendum erit. qui medios
 inter christianos se se videntes. tue potius voluntati
 consentient. fortunas & dignitates seruaturi. quaz
 mortis periculo se subiciant. Non suademus rem
 nouam aut insuetam. Tertium est iter quod osten-
 dimus. Multi hoc & magni reges ingressi sunt. Apd
 francos ex gentili & ydolatra christianus effectus ē

clodoueus & simul cum eo regni proceres baptizari nō
 recusarunt. Apud hungaros Stephanus nostris iniciatus
 sacris omnem illam gentem christo acquisiuit. Apud vi-
 sigothos qui longo tempore in hispania regnauerunt &
 usq; in hoc tempora eiusdem gentis sanguis imperat Ricar-
 dus Lemulgildi filius suadente Leandro hispalensi epo
 Arriane renuntiavit heresi. & cum omni gente sua catho-
 licam fidem complexus est. Apud Longobardos Agilul-
 phus suau conuictis Theudelinde reliquit ydola. & cum
 omni populo christiane se se legi subiecit. Apud hyberos
 qui sunt in Asia Imperante Constantino maior Rex ge-
 tis cum coniuge & omni nobilitate atq; plebe ad predi-
 cationem viuis captiue mulieris relicta ydolorū insania
 baptizatus est. Sed quid moramur & non exemplū illud
 adducimus quod est omnium maximum. Constantinus
 ipse Imperator ac Monarcha viam aperuit quam tu &
 tui similes ingredi absq; vlla cunctatione possent omēs
 qui eum precesserant Imperatores. excepto Phylippo gen-
 tiles fuisse. Iouem. Mercurium. Apollinem. Herculem
 & alia que sunt Monstruosa nomina tanq̃ deos co-
 lebant. Senatui & omni Romano populo stultitia
 christus erat. proponebatur passim edicta que
 christianos comprehendi videbant. & nisi sacrificia-
 rent ydolis. crudelibus modis interfici. Nihil vilius
 erat nomine christiano. Infamie genus & maleficū
 habebat omnium qui christo crederent Sub Nero-
 ne. Sub Domitiano. Sub Dyoletiano. crudelissima in
 christianos desecuit persecutio. At Constantinus
 acceptis imperij fastibus postq̃ persuasus est a Sil-
 uestro predecessore nostro in simulachris demonia

Constantinus fidem accepit

coli. & tantum deum esse cum patre & spiritu scto
 christum ihesum. & in Euangelica tantummodo lege
 salutem inueniri. non est cunctatus christi fidem am-
 plecti: non dixit. Senatus mihi aduersus erit. resistet po-
 pulus. copiaz duces alienabunt. Imperio deficiat. Sed
 alto animo iactans in deo spem suam. legem edidit. qua
 publice christum coli iussit. & eam fidem teneri ab om-
 nibus imperio subiectis: quam beati apostoli petrus & lau-
 lus Romanis tradidissent: Nec propterea sinistri ali-
 quid sibi attidit. Sed tunc potissimum excellens &
 gloriosus euasit. cum in vexillis suis Crux domini
 ihesu resplenduit: viderat per quietem in aere signum
 crucis & vocem audierat dicentem. In hoc Constantine
 vince: paruit. vexilla crucis erexit. ciuilibus bellis fi-
 nem imposuit. superauit hostes. barbaros affligit.
 Imperium ampliauit: pacem subditis dedit: ecclesiis
 aperuit. Concilia sacerdotum celebrauit: hereses elimina-
 uit. Lucem quaz acceperat ab Euangelio cunctis
 gentibus communicauit: magnificus & excelsus sup
 omnes Cæsares inuentus. Grecis & Latinis litteris
 celebratus. Imperauit annos supra triginta. Se-
 dem Imperij apud Byzantium erexit & ampliat
 ciuitatis menibus. multisq; tum publicis. tum pri-
 uatis edificijs magnifice constructis de suo no-
 mine Constantinopolim appellauit. & plenus dierum
 apud Nicomediam edito testamento in quo filios
 Imperij successores reliquit. vt christianum decet sa-
 cramentis ecclesie receptis. e vita decessit. Quid erat
 quod ille amplius in terra posset optare. Imperio po-
 titus est omnium maximo. vita ei & longa fuit. &

Byzantium sedis imperij

paucis obnoxia morbis: inimicos humiliator vidit.
& quod omnibus dulcissimum esse solet heredes amplissi-
me fortune filios dimisit: Nec alienum fuerit tantum
imperatorem qui christianam fidem tantopere amplia-
uerit. in alio seculo cum christo regnantem credere. cui
seruiunt in hoc dum viueret: Quod si omnibus qui
patriam auxerint. iuuierint. defenderint. certum est
esse in celo distinctum locum. in quo beati euo sempiterno
fruantur. sicut philosophi doctissimi tradiderunt.
Multo id certius de illis sperandum est qui pro lege do-
mini vel seruanda vel augenda summis studiis con-
derunt. Sicut de Constantino ostensum est. quem sicut
in terra felicem fuisse didicimus: ita & in celo beatum
credimus. Eadem proculdubio euentura tibi esse confi-
dimus: si nobiscum sapiens christum colas. & magni
Constantinum imiteris: quemadmodum Romani cum
suo imperatore christiani sunt effecti: ita & Turchi
vni tecum baptisabunt. Eruntque tuum regnum super
omnia que sunt in orbe: & nomen tuum nulla silebit
etas: Latine te litere & Grece & Barbare cele-
brabunt: Nemo inter mortales erit qui te potentia
aut gloria precedat: Magna sunt hec que promitti-
mus. maiora que sequuntur. De regno huius seculi.
De gloria humana sumus loqui. Caduca hec & incerta
sunt. & fluxa omnes morimur. omnia nata occidunt
& omnia orta senescunt. Breuis est humane prospe-
ritatis cursus. Cito regnum deficit. nulla potentia
longa est. gloria quare clari nominis querimus. De
maximis rebus diu perseueret. finitur tamen aliquando
& in tempore deficit: nihil est inter mortales non mor-

tale. conterit omnia tempus. Esto. duret per multa se-
 cula nomen. Que dulcedo post obituz laudis. aut
 damnatus est homo in altera vita. & nihil ei predest
 fama que remansit. aut saluatus est. & ea non eget
 beatitudine donatus eterna que omni ex parte ple-
 nissima est. filios ac nepotes preclara maiorz nomina
 uiuant. & nobis quoq; diu uiuimus dulce est ta-
 lem hereditatem posse relinquere que sit posteritati
 solacium. Est id quidem aliquo modo bonuz. Sed me-
 liora querenda sunt. & stabilia bona que vere nostra
 sint. nec vnq; nos deserant. philosophi quos peripathe-
 ticos vocauit antiquitas. tria bonoz genera posuerunt.
 & alia esse animi dixerunt. alia corporis. alia eterna.
 S toyet ea dumtaxat bona extimarunt. que animuz ex-
 colerent. hoc facit iusticia. prudentia. moderatio for-
 titudo. & que sunt alie in animo dotes. Egregiam
 corporis famam. robur. valitudinem. nobilitatem.
 clientelas. opes. inter opes bona non acceperunt. que
 nec sunt in potestate nostra. neq; possessori felicitatem
 prestant. Sed neq; ille quatuor virtutes que prin-
 cipales existimant. tranquillam homini mentem red-
 dunt nisi adiciant alie tres quas theologicas appellat.
 & in animo site sunt. Spes. fides. Caritas. Tristis
 est & in anxietate moratur. & torpet. & angitur
 & nihil boni operat. qui spe future vite priuatus est
 S in fide impossibile est placere deo. qui est vltimuz ho-
 mini bonum. & finis in quem tendimus. Caritas di-
 uino amore feruet. curiosa est anime nostre & prox-
 imo consiliit. quem iubet lex. vt tanq; nos ipsos diligam.
 S i ergo animi bona cupimus. & moralibus virtutibz opus e.

& theologicis. nec in his vlla est nobis cum tua lege conti-
 tio. Alia sunt in quibus discrepamus. fatebitur tua
 lex & vitam eternam in altero seculo reperiri. & his itine-
 ribus ad eam perueniri. Dicit fidem necessariam ee.
 V erum non eam fidem quam nos recipimus amplectetur.
 laudabit caritatem. Sed alia eius officia esse dicit q̄
 christianus. Sine spe non posse bene homini ee fatebitur.
 Sed spei finem longe diuersum a nostro recipiet. Pax
 erit in nominibus. bellum in rebus. facessat nunc
 hec contentio. & quomodo vera & eterna bona ex
 fide christi consequi possis. & anime tue consulere
 que immortalis est ostendamus. Et si em̄ huius
 seculi que dicunt bona conspicias. & inter mortales
 magnus videri vis. non tamen tue anime oblitus
 te credimus. nec ex illoꝝ numero censemus. qui cum
 Epicuro & alijs quibusdam delirantibus philosophis
 extinguere animam simul cum corpore putauerunt.
 N ec rursus te sine deo esse censemus. sicut olim de
 calceis in hispania traditus est. qui nullus colebant
 deum. Et de Pythagora quem ferunt dicere so-
 litum esse. non liquere sibi an deus aliquis eet. que
 disputatio adeo impia iudicata est. vt ab Athenien-
 sibus auctor eius eiectus sit. & libri in quibus
 ea continebatur exusti. Possidomius scripsit. Epicu-
 rum nihil de deo sensisse. sed ea que de dijs loquutus
 est inuidie depellende causa dixisse. Stultoz hec
 assertio est. sicut in propheta legimus. Dixit insipies
 in corde suo non est deus. haud equidem te adeo ru-
 dem existimamus. vt celus credas rectore carere.
 & hanc pulcherrimam mundi machinam casu

al' Protagora

emeruisse. & omnia fieri fortuito. Sed arbitramur te
 deum unum confiteri. & in eum credere qui celum creauit
 & terram. & omnia que sunt in eis. & que creauit non
 negligit. ne te ignorare censemus incorruptibiles esse
 animas hominum: & cum nostris corporibus migrant.
 in alias regiones transferri: & bonas leta sortiri loca.
 malas ad supplicium trahi: quod non solum in Euange-
 lio nostro scriptum est. & in prophetis. sed tua quoque
 lex idem docet. quamuis in hoc mundo temporalia
 que putantur bona. casu quoque fortuito euenire. non
 recte arbitrat. Socrates & Plato & Aristoteles phylo-
 sophorum principes de mundi regimine. de immortali-
 tate animarum. de deo eadem crediderunt que christi-
 ani. quamuis aliqua noue legis archana. que non
 dum edita erant. ignorauerunt. Platonis in Episto-
 lis hec verba legunt. Credendum est autem semper
 veteribus sacrisque sermonibus. nobis asserentibus
 animam esse immortalem. iudicesque habere. ac pe-
 nas dare maximas. cum a corpore fuerit separata.
 quod intelligendum est dum male vixerit. Non
 est hic locus apud te alius examinandus. qui pro tua
 lege deum esse intelligis. qui omnia videt. & omnia
 iudicat. & animas corporea mole solutas pro suis ope-
 ribus in alio seculo. vel premia suscepturas vel supplicia
 non dubitas. Que cum ita sint stultum esse cognoscis
 terrenis rebus ita aliquem inherere. ut celestia neg-
 ligat. & dum corpori studet. animam perdat. Breue
 est omne quod viuimus eum. etiam si Ierusalem
 aut Nestoris annos possimus attingere. Quicquid
 eternitati comparat. momentaneum est. Quotus

hodie reperit qui centesimum videat autumnum.
Quotus qui octuagesimum impleat annum: vita homi-
nis ut inquit propheta in ipis septuaginta annis in po-
tentatibus aliquando ad octuaginta protendit. vltim⁹
labor & dolor. Quotus itez ex his qui nascuntur
ad perfectam peruadit etatem: quaz multi mori
untur infantes. Quot pueros extinguunt morbi: lau-
cissimi iuuentutem superant. Angustissima est vita
hominis & incerta. mille instant in omnes horas pe-
ricula: mille mortis facies. vite nostre insidiant.
Minima res cursum nostruz interrumptit. alieno hic
arbitrio sumus. vocat nos deus. quando vult. & vbi
vult. & cuz minime credimus tunc citamur per-
emptoria monitio est. nec licet prouocare. aut co-
tra niti. parenduz est altissimo domino. & villicatio-
nis ratio reddenda: Sapiunt qui ita vitam instituit
ut vocati alacri animo abeant. & coram iudice qui
nihil ignorat impauidi consistent. in die illa tremen-
da & amara valde: in qua nil amplius mereri licet.
& omnis spes ac metus ex his que acta sunt pendet.
nec supplicare. uiuat nec negare: Est igit de anima
curanduz. que post hanc vitam aliam habet. vitam
in qua vel dolet uel gaudet: Quid predest homini
si totum mundum lucret. inquit in Euangelio
dominus. anime uero sue detrimentum patiat.
Aut quam commutationem dabit homo pro anima sua.
hac uiuimus. hac sapimus. hac deo similes sumus.
hec melior pars nostri est. rebus omnibus pretiosior.
Nec dimisso corpore in alias regiones egredit. Corpus
in terra iacet. & in puluerem conuertit. & vsq; ad

vltimum maximumq; iudiciūz sensu carbit. Tunc vero
 pro meritis que illi eūz anima fuere communia. vel ad glori
 am vel ad penam resurget. Quid Nino prodest late per
 Asiam imperasse? Quid Semiramidi eius vxori? Quid
 Dyonisi? Quid herculi ad indos vsq; penetrasse? Quid
 idan thyrso Scythie atq; Asie inguin impoisse? Quid
 Nabuchodonosoro ad Etade vsq; perrexisse? Quid osiri
 di dimissi Egypto per Syriam & Asiam in Trachyam
 duxisse copias? Quid Agamenoni flum exussisse?
 Quid Cyro persarum imperium constituisse? Quid
 Alexandro magno illud euertisse. & usq; ad hyphasin in
 in orientem & ad laxartem fluum septentrionem
 versus arma tulisse? Quid hannibali italiam vexasse?
 Quid scypionibus Carthaginem deleuisse? Quid pompeyo
 orientales reges debellasse? Quid fulio cesari subac
 ta Gallia Romanum imperium inuasisse? Quid hun
 noz regi Athyle Pannonia Germaniaq; prostrata.
 Aquileiam in italiam subuertisse? Quid Embarlano
 tot Asie Syrieq; vrbes incendisse. atq; auum tuum
 prelio superasse? Quid genitori tuo Amurati sepe de
 Eiretis. sepe de hungaris triumphasse? Quid rete
 ris regibus atq; imperatoribus res magnas & claras
 gessisse prodest. si absq; cognitione veri dei mortui
 sunt. & nunc eoz anime apud inferos cruciantur.
 Laudantur hic. & ardent illuc. Que fame voluptas
 in cruciatu esse potest. Que dulcedo glorie in dolori
 bus. Dura vox est eorū qui uel in thauco phalaridis
 beatitudinem esse dicunt. Non bene cohabitant dolor
 ac voluptas: nec vllus est in felicitate meror. In celo
 plena felicitas est. apud inferos plena miseria. cum eo

ventum est. nihil uiuat gloria que precessit & fama
seculi. Studendum igitur est ut post obitum qui p
omnes se horas infert certus & incertus annabus nos
tris bene consulamus. preueniendus est pps opibus di
es mortis. & omnes actus nostri ita dirigendi ut deo
placeamus. Ipse est eniz finis omnium & summus
bonum ad quod aspiramus. & ipa beatitudo cuius
cupiditas omnibus mortalibus inest. querendus est
iter ad eam. Id recta fides ostendit. & operatio iusti
cie. quia nec iusticia sine fide. nec fides sine iusti
cia sufficit. Iustus ex fide uiuit ut scriptum est. &
sine fide nemo est acceptus deo. Tua lex ut ayunt in
sua quęquaq; religione saluari hominem censet. si
alioquin caste iusteq; uiuat. nisi Mahumeta traditi
one relicta ad aliam transierit. Dicunt & in tua lege
scriptum esse. Est eniz sibi sepe contraria. nulli salu
tem parere nisi in ea. Nos contra sentimus. & certi su
mus viam vite soli christiano si bene agat apertam esse.
At eniz veritas nostra in Euangelio. Qui crediderit
& baptizatus fuerit saluabitur. qui non crediderit
condemnabit. Tu ergo si futurę credis seculę. si vis
fieri saluus. si anime tue bene consultum cupis. ut fi
dem romane ecclesie. extra quam non est salus. &
baptismus recipias oportet. his duabus clauibus fide
ac baptismo aperuunt paradisi porte. Illis tamen qui
apposite ad fidem viuunt. nam sine operibus fides
mortua est. Euangelio prebende sunt aures. & christi
doctrina sequenda. que nullus fallit. Dices nolle tue
legi nostram preponere aut Mahumetem relinquere
prophetam magnum. Rogauimus ab initio ut benigne

fide
baptismo
nisi opus

audires. Et idem nunc petimus. & nunc maxime attenti
auribus & pia mente opus est & iudicio recto. quando
ad radicem arboris infructuose admouemus securim.
Audi seriem rerum. nosce hystoriam fidei. prebe aures vobis
cui perituro est in altis edibus locus. Calisthenem philo
sophum crudelibus modis laceratum in custodiam rapuit Alex
ander. qui vera loquens. diuinum cultum hominibus
negavit. Et clitum philippi laudes commemorantem
lancea transsodit. timent homines exempla. & vide
res melius adulatoribus succedere. quam recta monentibus.
ad nugas se conuertunt. & que placeant loquuntur.

Antigonus aliquando vnus ex successoribus Alexandri
qui regnavit in Asia. inter venandum mutata veste
relictis comitibus. errabundus apud agrestes homines
in vili tugurio pernoctavit incognitus. & conbibens
de se ipso tanquam de altero percunctatus astantes omnia
que fecerat mala ab eis audiuit. mane quesitus
atque inuentus. cui vestem allatam & regium ornatum
vidisset. date inquit purpuram. quare ut primum
indui. verum de me nisi hac nocte nunquam audiui.

Et Augustus mortuo Varro idcirco se supra modum
dolere aiebat. quia non esset a quo verum audiret.

Ad pauperes philosophos relegata est inquisitio veri
Qui propterea sapientie amatores vocantur. quia verita
ti seruiunt. & nolunt decipi. Turpe est cuius homini
errare. maxime Regi. qui per seipsum non satis intelligit.
prope habet magistros quos interroget. tamen placeat audi
re. nec pudeat discere quod ignorat. Tria sunt hominum
genera inquit hesiodus. primum & optimi sunt qui per se se
omnia noscunt. his proximi qui recta monentibus auscultant.

ut sit ma
gis odiosa

Exemplum est

quod non tria sunt hominum

Tertij prorsus dammandi sunt qui nec ipi vident neq; vi-
dentibus credunt. Sed nulla in te periculosius erratur
q̃ in ijs. que pertinent ad fidem: neq; vtilius inuenit̃
verum. Recte ad Antipatrum de Alexandro scribit Aris-
toteles. mouens ne pro tot exercitijs victorijsq; & sub-
iugatione orbis terraz gloriē. Sed cogitet quod si quis
de deo recte cognoscat. non minori gloria dignus est
quaz ip̃e pro tantis rebus gestis tantazq; potentia. Et
in Ethicis Sapientem inquit esse amicissimum deo. Sapi-
ens autē nemo existimandus est. qui a recta fide est
alienus: su ijs. uō que sunt fidei. neq; tuus legifer satis
intellexit nec tu in hanc vsq; diem satis didicisti. An
autem inouentem audire & sequi velis futurus dies
ostendet. Sed hec que ad te scribimus. audieris. signu
erit animi ad discendum parati. Si feceris que mo-
neamus. eris proculdubio sapiens: Nemo hominum
sapientiam contemnit. nemo odit. nemo est qui
nolit esse sapiens: verum primus sapientie gradus
est nolle errare. & veruz q̃ libentissime audire. max-
ime in his rebus. vnde est homini salus. sicut & reli-
gio que ordinat̃ ad eternaz vitaz. Audi ergo verum
circa religionem. si non scribimus verum. argue scri-
bentes. & despicere tam stultos. Sed noli falsuz dicere
nisi cognoueris falsuz ēē. Enarrabimus breuissime
ab initio mundi. vsq; ad obitu Saluatoris christi
nostre legis archana. deinde aliqua de tua lege
dicemus. Ea q; conferemus adinuicem. & quantum
inter sit ostendemus. conabimur quantum ex alto
dabit̃ lucem tibi ostendere. per quaz possis ad eas
lucē peruenire. que illuminat omnes hominem

vementem in hunc mundus. Cum creasset deus in
 principio celum & terram & maria & lucem & solem
 & lunam & alia sydera & plantas & herbas & volucres
 & pisces & quadrupedum genus ac reptilia & alia
 animantia postremo adam creavit & insufflauit in
 eius spiraculum vite & posuit eum in paradiso deliciarum
 & fecit adiutorium simile sibi. Etiam ex costâ
 eius educit eam & data licentiâ qua possent cete-
 rarum plantationum degustare fructus. ut abstine-
 rent a plantatione prudentie imperauit & ambos
 cum preuaricati essent ex paradiso deiecit. atque in eis
 humanum genus morte damnavit. iussitque labori-
 osam vitam & eorum plenam agere. Ab his propaga-
 ta creatura humana cum turis animo rebellet diuinam
 maiestatem contemneret in vicia quoque plaberetur.
 aquarum diluuiis deleta est. Noe cum coniuge & sex
 alijs animabus in archa saluatus est. & ab his oēs
 homines qui modo sunt & post diluuium fuerunt
 originem ducunt. Tres filij Noe. Sem. Cam. &
 Japhet. redeuntibus aquis in locum suum humanarum
 gentem reparauerunt. adeo ut traditum sit priusquam
 Noe moreretur quatuor millia hominum ex suis & fi-
 liorum lumbis exiisse. Ex quibus etiam iniqui emerse-
 runt Nembrotēs filius Cam. & qui cum eo in con-
 tumeliam domini turrim babel edificare fecerunt.
 In ea diuisum est labium vniuersae terre. & confu-
 sione impeditum opus. Sequuta est ob peccatum pelli-
 mus Pentapolitana subuersio & Abraham & Loth
 inuenti religiosi in semine Abraham benedicti
 sunt omnes gentes diuino imperio. fuit ei iustus

Narratio gylgath
 filii Chanaan

placuit deo in operibus suis. cum filius suus Isaac im-
molare non detraheret. neque Isaac patris viam dese-
ruit. Cui natus est Jacob. qui alio nomine dictus
Israel. & huic duodecim filii fuerunt. a quibus
duodecim tribus emanarunt. Is cognito quod Ioseph
queque putabat extinctum magnus & potens esset in egyp-
to. cum reliquis filiis ad eum migravit. Multiplicatus
est illuc Iudeorum semen & in gentem magnam cum cre-
uissent Israelite. Surrexitque Rex. alius qui Ioseph
& opera eius ignoraret. grauissimis laboribus oppressi
sunt. & continuelis innumerabilibus affecti. Sed mi-
serante altissimo per manus Moysi & Aaron seruitu-
tem effugerunt. & sicco vestigio rubro mari traiecto
per annos XL^{ta} cibo celesti vitam in deserto egerunt.
& circa montem Sinay diuinam legem in tabulis
lapideis acceperunt. Acquisita est terra promissionis.
sed non tota in manu Moysi. Post obitum eius mira-
bilia fuerunt opera Josue. & aliorum Iudicum. inter quos
prophete clariuerunt viri excellentissimi. Successe-
runt deinde Reges & alii prophete in populo dei
& non sine celesti numine conseruata est gens hebraea.
Et tunc prophete quidem interpretati legem. salubria tradi-
dere precepta. virtutes extollentes & vicia effulminantes.
& multa per eos scripta sunt diuinitus reuelata.
que de futuris noticiam prebuere. Non tamen pau-
ca perpessi. aduersa sunt Iudei. cum legem dei contem-
nerent. & in traditionibus patrum non permanerent.
Ceperunt eos Caldei. & in seruitutem redegerunt.
& nunc Syri. nunc Arabes. nunc Egyptij. in eos arma
verterunt. Multe fuerunt eorum tribulationes. multe

calamitates ac miserie. sed de omnibus liberauit eos
 dñs. cuius ad eum clamauerunt. & tota mente redierunt.
 quia cor contritus & humiliatus non despicit diuina
 maiestas. hec ut arbitramur communia tibi nobisq; sunt.
 & in Alcorano Mahumeteo magna ex parte continentur.
 V erax igitur & tuo & nro iudicio lex iudeorum. Verax Moyses
 & Dauid. & Salomon & ysayas & Ieremias & Ezechiel
 & Daniel. Veraces omnes prophete domini. vera fu-
 deorum fides. qui ante christum in lege manserunt. Men-
 daces omnes gentes que coluerunt ydola. Notus
 ante christum solus in iudea deus. Nihil huc usq; con-
 tendimus. Concedis hec. nisi fallimur omnia. In his q;
 sequuntur discordia erit. Sed nos in luce ambulamus.
 neq; offendimus ad lapides pedes nros. & ne de rete
 ro tu quoq; offendas magno fere cupimus. & ultro
 ne decipiaris lumen offerimus. Tu creatura dei es &
 omnis eius. sed errabunda. Extra caulas in alienis
 pascuis procul ab ouili domino letifera capis ci-
 bum & pestifera aletis herba. Nos boni pastoris ex-
 emplo qui relictis nonagintanovem ouibus in
 deserto. vnā que aberrauerat sequutus est. te que-
 rimus (& in salutis viam optamus reducere. Adolem?
 te virum excellentem. nobilitate maior & illustrem.
 gestarum gloria reus clarus imperio magno preeditus. &
 pluribus nature dotibus eminentem. non incendere in
 vijs dñi. non nosse mandata eius. non esse in lege sua.
 C ompatimur tibi. & tuorum subditoz infelicitatem. de-
 ploramus qui tecum pereunt. Nec te credimus libe-
 ter errare. cuius naturas bonas esse confidimus. Ig-
 norantia veri te retinet. Tui te parentes & ipsi perigunt.

Quo? libri machumet

norantiam decipere/cui progenitoribz tuis laberis.
Sed timenda est scriptura que ait. Ignorans ignora-
bit. Quod si ceteris in rebus precipuam curam ex ac-
tam diligentiam/summum studium adhibes. ne qd te fal-
lat/circa religionem. potissime curandus est ne fallaris: In
qua tanto cautiorem te esse oportet. quanto in ea cum
maiori periculo delinquit. Ceteraz rerz ignorantia
hec que sunt temporalia in hoc seculo adinere potest.
R eligionis error/alterius vite bona id est animi felicitate
eripit. quod ne tibi accidat. si nobis aurem & fidem
prestitueris/facile adiumento erimus. Audiuit ea
que de veteri testamento diximus. Nunc de nouo
agendus est. In quo plurimum discordamus. Audi que
subiungimus. sic & tue legis tenebras odio habebis. ut spe-
ramus & nostre lucem amabis. Duo in veteri tes-
tamento vaticinia reperimus. quoz alterz illud est. quia
non auferet sceptrum de iuda. nec dux de femore ei
donec veniat qui mittendus est. Sive ut Caldei di-
cunt Messias. Alterz est quod ait. Cui venerit sanctus
sanctoz cessabit vinctio uestra. his vaticinijs predictus
est in aduentu christi iudeos & regnum amissuros esse
& sacerdotium. sicut & factus est. Regnum quod in
deoz fuerat iudeis acceperunt. Regnante namq; pri-
mo herode Antipatri filio genere iudeo & alienige-
na christus ex Maria virgine natus est dei filius verus
deus & verus homo. qui sacerdotium iudeoz ad
christianos transtulit. petro sibi successore delecto
in quem pontificij maximi potestatem transtulit.
nec ulterius. nec ulterius apud iudeos pastora-
lis ouium cura permansit. discente dno ad petrum

Pascere oues meas. Pastor ipse bonus & maximus chris-
 tus. Pastores deinceps & pontifices christianos non ju-
 deos esse constituit. quamuis petrus & alij plures ex
 iudeis non amplius iudeis summum pontificatum accepe-
 runt. Atque in hunc modum iudayca cessauit uictio.
 & translatus est sacerdotium. Quo facto & lex ipsa
 translata est dicente aplo. Quia translato sacerdo-
 tio. necesse est ut legis etiam translatio fiat. Deus igitur
 qui multiphariam multisque modis olim patribus in
 prophetis loquutus fuerat. nouissime per filium suum
 quem constituit heredem uniuersorum. per quem fecit
 & secula. alloquutus homines. nouam legem edidit. &
 noua dedit precepta. quibus seruatis vitam merentur
 eternam. In tempore igitur quod in altissimo trinitatis
 consilio ab eterno fuerat diffinitum. regnante apud
 hebreos herode. Imperante apud Romanos Augus-
 to. quiescente mundo. & aduentum domini mirabili
 & inaudita prioribus seculis pace honorante. Missus
 est Et Gabriel angelus de celo qui Marie felicem con-
 ceptionem. & sacratissimum partum annuntiaret. Sed an-
 te precursor natus est iohannes. qui penitentiam
 predicaret. & viam domino prepararet. Concepit vir-
 go de spiritu sancto ut predixerat angelus. & serua-
 ta uirginitatis dignitate. filium simul & dominum
 peperit. Natus est christus saluator octauo kalen-
 das januarias. & in ipis kalendis circumcisus est.
 & iuxta vocem angelicam ihesus appellatus quia
 salutem attulit humano generi. Plurima de infan-
 tia saluatoris scripta sunt. nec dubium est quin omnis
 eius etas signis & miraculis plena fuerit. Sed ecclesie

partum

apocriphe vite infantis scripta

nostre gratias & acre iudicium/ea tantum recipit
que certa sunt/Apocriphe p^{re}mittit/duodecimus saluato
ris annus memoriam habet. quia templum ingressus. cum
legis doctoribus disputauit. & aliqua ex parte splendo
rem sue diuinitatis ostendit. Sed circa trigesimum annus
fulgor ille plenius emicuit. Tunc enim baptizatus est a
Iohanne. & Iohannem ipse baptizauit. & paterna vox
audita est. hic est filius meus dilectus in quo mihi
bene complacui. Conuertit aquam in vinum. & innum
merabilibus coruscant miraculis. Elegit sibi discipulos
quos vocamus apostolos. & circueiens regiones & men
tes hominum. & corpora sanauit egrotantium. & fa
ciens ipse que docebat toto triennio predicauit Euan
gelium. per Iudeam & vicinas prouincias beatissima vox
eius insonuit/que vita hominum esse deberet ostendit.
& precepta tum vetera immouauit. tum noua prioribus
utiliora instituit/abditum & obscurum que erant in veteri
lege multa reuelauit. & obstrusos prophetarum aperuit
sensus. & que de se predicta fuerant. palam exposuit.
Mysterium sancte trinitatis ostendit. & unitatem in tri
nitate ostendit monstrauit/docens tum patres. tum
filios. tum spiritum sanctum. diuinis honoribus prose
quendum. & hos tres unum esse deum. predixit non modo
mortis suae. verum etiam genus mortis. & quod tertia
die resurgeret. & quod ascensurus in celum rediturus
esset in fine seculi iudicare viuos & mortuos. Com
prehensus est sicut ipse voluit. & traditus pilato presidi
qui eum neci daret. Testes in eum citati sunt. nec est
inuenta mortis causa. quia peccatum non fecit. nec
reperitus est dolus in ore eius. Maximum crimen

obierunt. quia filius dei se fecit & regem dixit. & prop-
 ter veritatem occisus est. crucifixus. atq; sepultus. et
 iuxta verbum suum resurrexit a mortuis. & quadragin-
 ta diebus cum discipulis commoratus. cum eos confirmas-
 set & corroborasset. atq; in orbem ire iussisset euange-
 lium disseminaturos. tandem videntibus illis eleuatus e.
 & nubes suscepit eum ab oculis eorum. ascendit in celum.
 & sedet ad dexteram patris. & inde venturus est iudica-
 re viuos & mortuos. & redditurus unicuique secundum
 opera sua. Interea spiritus sanctus ab eo missus omnia
 suggerit ecclesie que necessaria sunt ad vitam eter-
 nam. hec nos christiani firmiter credimus. hec fides
 nostra quaz cunctis gentibus gentibus predicamus
 & impartiri omnibus cupimus. hec ab apostolis &
 eorum successoribus per fideles manus immutata
 & incorrupta ad nos usq; delata sunt. hec vos tur-
 chi & saraceni magna ex parte negatis. Et si enim
 christum ex virgine natum & sanctum virum &
 dei flatum & prophetam magnum & mirabilium
 operum effectorem. & adhuc viventem confitemi-
 ni. deum tamen & dei filium esse inficiamini. nec sibi nec
 sancto spiritui diuinitatem conceditis. & trinitatem
 in diuinis personarum respuitis. & christi mortem deri-
 detis. quem translatum & alium sibi similem loco suo
 interfecitum arbitramini. nec eius aduentum in extre-
 mo iudicio expectatis. & alia non pauca christiane le-
 gis rejicitis. & plurima creditis. que apud uos risu dig-
 na uidentur. & que non dimittimus intacta. At que
 nos credimus. non solum ex noua lege. sed ex veteri mu-
 tuamus. Vos Mahumeti & Alcorano eius fidem.

tantummodo adhibetis. & homines mortuos sine conteste.
sine ratione. sine miraculis sequimini: Nos uiuo credimus.
V uiuit enim etiam uestro testimonio christus. Nos deo presta-
mus aures & signis & orationibus & scriptis ducimur testi-
monijs: Quod si nos audes. monstrabimus breuiter atri-
legis splendidam lucem. & tue obscuram caliginem detege-
mus: Sed opus est pijs & attentis auribus. quando fidei
sublimitas attingitur. & magni dei pandunt archana:
S epe iocis & manibus fabulis te presentem exhibuisti.
& leuiore audisti narrationes non est cur hec grauius
contemnas. aut ea noscē recuses: ex quibus tua pender
salus: Non est anima nobilis. cui non insit veritatis amor.
N on est homo qui nolit saluus fieri: Audi ergo Audi que
te saluare possunt: Quid est inter christianos Turcosq;
controuersie? In que simul contendimus? Que discidi
causa? Sane non aliud discordie fomes est. nisi quia cir-
ca diuinitatem non eadem sapimus de patre. de filio.
de spiritu sancto contendimus. hoc est precipuum discidium.
quo sublato facile omnia component: Attingemus hec
& que sit inter nos de diuinitate dissentio latius expo-
nemus: Nos in deo tres dicimus esse personas patrem. fi-
lium. & spiritum sanctum. vos unam tantum: quam nec pa-
trem. nec filium dicitis. nec spiritum sanctum. sed deum
tantummodo appellatis. & hunc unum esse dicitis creato-
rem celi & terre & omnium que in eis sunt. Nulla est
de unitate contentio: Non latent nos uerba Moysi
dicentis in exordio legis Audi israel. dominus deus
tuus unus est. Et rursum in lege scriptum est. Ego sum
dominus deus tuus. qui te eduxi de terra egypti. no-
erunt tibi dii alij preter me: Et Rursum Ego sum qui sum.

& si quesierint nomen meum. vade & dic eis. Cui est.
 misit me ad vos. Et in Cantico Exodi dicit. Dominus
 omnipotens nomen eius. Que testimonia vnus ee deum
 & vnum dominum manifeste declarant. & vnaz potestate
 & vnaz naturam. Nam deus nature. dñs potestatis
 est nomen: faciemur idem quod vos de vnitte diuinita-
 tis. hic amicitia est atq; concordia / vobis vnus deus est.
 & nobis vnus. Dicitis principum omnium rerum esse deum.
 nos idem affirmamus. In quo igitur dissentimus. Multa
 sunt que de deo aliter christiani dicunt. aliter Sarraceni
 seu Turci. Vos deum corporeum dicitis. nos incorporeum.
 V os fortuita esse que hic in terra gerunt arbitramini:
 nec curat de ijs deum. Nos gubernare eum que crea-
 uit omnia non dubitamus. Vos deum patrem esse in
 diuinitate negatis. nos patrem & filium cognoscimus.
 V os spiritum sanctum ex diuina maiestate renscitis. nos
 ponimus & veneramur / mittimus alia / hec aggredimur.
 in quibus plus ponderis est. Nos christum dei filium dici-
 mus. vos negatis. Cur negatis. Sane quia nec uxorem
 habet deus ex qua filium procreare posset. Quod si
 vxor ei fuerit. filiosq; genuerit. mundus qui vnus.
 imperio regit. in plures diuisus dños. diu stare non possit.
 In vnitte concordia est que seruat imperia. In plura-
 litate discordia. que maxima regna subuertit. Sed quis
 tam rudis. tam vecors. tam demens christianus est. qui
 generare deum ex connubio & permixtione femine ar-
 bitretur. Non sumus adeo ebetes christiani. vt tantum ne-
 phas admittamus. Sarracenis hoc suaderi posset. qui deo
 & corpus & caput. & manus & cetera membra concedunt.
 Nos deum spiritum ee asserimus incorporeum. immortalem.

Quid sit filius dei per
dimittere

eternum & incomprehensibilem. qui dum seipsum intelligit
in mente sua. verbum concipit. Quod nos filium dei esse
dicimus. nec aliud est in deo seipsum nosse. atque intel-
ligere. quod deum esse. Nihil est enim in deo non deus. deum
autem cuius est verbum nominamus patrem & proce-
sum ipsius verbi. generationem filii dicimus. Nec miras
hec de verbo dei apud christianos tantum illuxit.
Gentiles philosophi ante christi adventum eadem que
nos asserimus nonnulli affirmarunt. Siquidem platonici
in suis libris apertissime dixerunt quod in principio
erat verbum & verbum erat apud deum. hoc erat in
principio apud deum. omnia per ipsum facta sunt.
& sine ipso factum est nihil. Et reliqua ferme omnia
comprobant de verbo dei que iohannes in euange-
lio suo tradat. usque ad incarnationem verbi. quia ig-
norarunt. quia nondum natus erat christus. Alia legis
mysteria fecit deus absconderat deus a sapientibus
huius seculi. que revelavit parvulis. Quod isti pla-
tonici verbis dei nominant. & deum esse dicunt.
nos filium vocamus ex deo genitum. & deum esse fatemur.
Nec ruinam mundi ex filii generatione timeamus. quoniam
unus dumtaxat filius est. & pater & filius unum
sunt. una potestas. una voluntas. una maiestas. nec
verbum conceptum ab intellectu concipiente discor-
dat. obscura hec videbunt. at si voles presto erunt
qui lumen afferant. & apertissima omnia reddant.
& tu solem hunc corporeum cernis. qui noctem abi-
ens. & diem efficit rediens. hic ex seipso lucis produ-
cit radios. hec productio generatio quedam est
in sole. & radij solis. filij solis non inconcine vocantur.

Sol pater dei

Que similitudo quamuis multiphariam est inepta, nam
 solis plures sepe videmus radios: deo vnus tantus est
 filius, in eo tamen conuenit quia vna est et solis et
 radioꝝ substantia. & vna est patris & filij diuinitas atq; essen-
 tia. quamuis comparatio corporalium reru nulla satis cum diui-
 nis quadare potest. Sed accipe testimonia, & qui rationem non
 capis cede auctoritati. Verus testamentuꝝ & iudeis & christi-
 anis & Sarracenis comune est. Et uctauit inquit dauid ex
 persona dei. cor meuz uerbuꝝ bonuꝝ. hoc est quod dei filium
 dicimus & unigenituꝝ patris eterni: non extranei coniugio
 aut humano complexu. sed ex corde dei id est ex intellectu
 productuꝝ asserimus. Et rursus filius meus es tu. & ego
 hodie genui te dicit. quia deo nec heri preterit. nec cras
 imminet. sed hodie semper adest. cui presentia sunt omnia.
 Et iteruꝝ. Ante luciferuꝝ genui te. ut intelligas quia non lo-
 quitur de Salomone Dauid. sed deus pater de filio deo. qui
 ante luciferuꝝ ab eterno genitus est. homo ante lucifeꝝ
 nemo fuit. Et in libro sapientie legimus. Sapientiam
 dei que dei filius est dicentem. Nondum erant abyssi
 & ego iam concepta eram. Ante montes & colles ego per-
 turiebar. Nunq̃ enim pater sine filio fuit. & ab eterno fu-
 it cum patre filius. Et hoc est quod in Euangelio inquit
 iohannes. In principio erat uerbuꝝ & uerbuꝝ erat apud
 deuꝝ & deus erat uerbuꝝ. que misteria profunda & alta
 cum non intelligeret Arrius. nec Mahumetes apprehen-
 deret. negare maluit dei ueritatem. quaz suaz igno-
 rantiam confiteri. & suas ineptias impudenter inge-
 rere q̃ alioꝝ sapientiaz humiliter discere. Stulta hec
 & dammosa pertinacia est: Deo enim & prophetis ei
 oportet credere. & si quid est cuius rationeꝝ no

capimus. debemus cum Paulo dicere. O altitudo diuiciarum
 scientie & sapientie dei. quaz incomprehensibilia sunt in-
 dicia eius. & inuestigabiles vie eius. fatentur iuriconsulti
 non omnium que a maioribus suis instituta sunt ra-
 tionem reddi posse. et tamen legi parendum esse. quia non
 sine causa condita fuerit. Quanto minus archana dei li-
 cet agnoscere. plurime sunt occulte cause ad quas nul-
 la potuit curiositas hominum puenire. sicut oculi noctue
 ad solem: ita & noster intuitus ad ea que sunt diuinitatis.
 Non est ergo mirandum si nec generationes filij. neque spi-
 ritus sancti processionem. neque trinitatem in diuinita-
 te intellexit carnalis homo vel Arius vel Mahumetes.
 Sed illud in eis damnable & detestabile fuit. quod sacre
 scripture diuinisq; testimonijs non acquiescerunt.
 Nam quid opus est argumentis ubi deus ipse loquitur?
 De pythagoreis traditum est quod in disputando soliti
 erant dicere. ipse ait. ipse antequam erat pythagoras tamquam
 eius auctoritati non liceret aduersari. Quanto mi-
 nus deo. qui verax est. & omnis homo mendax. Sed
 negabis hec esse dei que asserimus testimonia. de hisque
 que posterius disseremus. Nunc de spiritu sancto
 agendum est. cui tua lex diuinos honores abrogat.
 Non est huius erroris Mahumetes inuentor. Arius &
 Nestorius & Macedonius. hec olim dementia fuit. quos
 sacra patrum concilia damnarunt. Sed eorum vitium vixit
 apud Egyptios & Arabes aliquandiu latuit. & postre-
 mo auctore Mahumete & magistro eius Sergio la-
 te diffusum est. Ne moneatis dum verba loquimur.
 Cane ne sequaris cetos. discite spiritum sanctum deum
 esse. & tertiam ferre in trinitate personam. Diximus?

paulo ante deum patrem dum seipm cognoscit ver-
 buz concipere. & id esse filium gignere. Nunc quod
 sequit' adducimus cognitioni annexam esse appetitiuā
 quandaz operationem cuius principiu' voluntas est.
 Inter operationes uō quas voluntas producit precipua
 est amare. Adhibe hic aures. & mentem erige. In deo
 perfectam & absolutam facere cognitionez oportet. & amo-
 rem. pari modo cuius processus per appetitiuaz operatio-
 nem exprimit'. Sicut & verbi generatio per intellectua.
 Et alia est operatio qua intelligit. alia qua appetit. In-
 tellectua ex his completur. que sunt quodammodo
 in ipso intelligente. Nam sicut sensibilia in sensu. Ita
 & intelligibilia in intellectu dicimus esse. Appetitiua
 autem complementur accipit secunduz quedaz ordi-
 nem vel motum ad eas res que obijciuntur appetitui.
 & occultuz quoddam principium sui motus habent. Et
 uō que principio ferunt' archano spiritus nomen
 acceperunt. nam & ventos spiritus dicimus. & in scrip-
 turis procellaz spiritus appellant'. quia non apparet
 afflationis initium. Respirationem etiaz & arteriaz
 motum ab intrinseco & ultimo principio manantem
 vocamus spiritum. atq; hoc modo congruenti qua-
 daz similitudine. quantuz diuina humanis verbis in-
 dicari possunt. diuinus ipse amor a patre filioq; pro-
 cedens. spiritus dictus est. In nobis duplici ex cau-
 sa procedit amor. Aliqn ex corporea & materiali na-
 tura. & is plerumq; immundus est. & menti noxiuz.
 Aliqn ex ipsa proprietate spiritualis nature. cu' bona
 intelligibilia & rationi conuenientia addamus. &
 hic purus est amor & laudabilis & anime salutaris.

Quid sit spiritus
 et quomodo procedat

ad amamus

¶ In deo corporalis amor seu materialis locus non habet.
 sed ille tantum reperitur qui simplex est & nitidissimus
 & purissimus quem spiritus sanctus appellamus. Nec
 nos intellectuali & sancto amore quique prosequimur
 nisi quod intellectu concipimus. Conceptio autem
 ut diximus que fit ab intellectu verbum est. atque ita
 necesse amorem ex verbo oriri. Amat enim deus quod
 de se ipso intelligit. id est verbum quod concipit intelligere
 de / verbum autem dei dicimus filium dei. qui & ipse pa-
 trem novit & amat / atque ita fit ut amor ipse cui spiritus
 sanctus est nomen. ex patre filioque procedat. sitque
 cum patre & filio pariter deus. Nam sicut divinum
 intelligere divinitatis est. ita & amare. Et sicut deus
 se semper intelligit. ita & se semper amat. & omnia amat.
 suam bonitatem dum amat. Rursusque sicut dei filius
 qui est verbum dei in natura divina subsistens / pater
 coeternus perfectus & unus est deus. ita & spiritus
 sanctus deus est patri & filio coequalis & coeternus.

¶ Et quoniam omne quod subsistit in natura intelligi-
 bili. apud nos persona dicitur. apud Grecos hyposta-
 sis. consequens est. ut tres personas in divinitate
 ponamus. quia tres sunt subsistentes pater & verbum
 & spiritus sanctus. nec has personas dicimus esse
 per essentiam diversas. sed per solas relationes distinc-
 tas. que ex processione verbi & amoris perveniunt.

A tque in hunc modum christiana religio divinitus illus-
 trata distinctas tres personas confitetur in divinis.
 non tres deos. sicut Mahumetus falso opinatus est.

S ed patres & filium & spiritum sanctum unum esse ab eterno deum
 asserimus. nec tamen ipsum patrem qui filius est nec filium

persona

qui pater est. nec spiritus sanctus qui pater est aut
 filius. una enim est patris & filii & spiritus sancti essen-
 tia in qua non est aliud pater. aliud filius. aliud spiritus
 sanctus. quis in personis. alius pater. alius filius. alius
 spiritus sanctus. diuina docente auctoritate dicam?
 N et similitudo in iis que creata sunt. summe de est
 trinitatis. inuisibilia dei. sicut apostolus ait. per ea
 que facta sunt intellecta conspiciuntur. sempiterna
 quoque virtus eius ac diuinitas. Relucet quippe in anima
 nostra diuine trinitatis ymago. Est enim anima ipsa
 substantia quedam in corpore ratione preclara. & ac tunc
 quidam siue forma organi corporis. que dum corpus
 mouet & regit. sui meminit. se intelligit. & se diligit. quibus
 in rebus quedam apparet trinitas. memorie. intelligen-
 tiæ & amoris. tria hec ad seipsa referuntur. quia non
 est amor sine memoria. nec memoria sine noticia. nam
 quis meminit. aut amat quod nescit. Inseparabilia
 sunt hec a semet ipsis. & tamen quodlibet eorum & simul omnia
 una essentia sunt. & una vita in anima una. Diffe-
 runt tamen quia memoria non est intelligentia vel
 voluntas. nec voluntas. intelligentia siue amor. Quod
 si hec diligenter inspicias inuenies summæ illius
 trinitatis atque unitatis vestigiis & ymaginem quidam
 quidam inparem. Cuiusque enim sempiternæ & in-
 commutabilis naturæ per memoriam reminiscitur. intue-
 tur per intelligentiam amplectitur per dilectionem.
 Profecto reperit in seipso summæ trinitatis ymaginem.
 non tamen omnino similem. magna inueniat dissimi-
 litudo. Et si enim homo unus meminit. intelligit. & di-
 ligat. non tamen memoria est. nec intelligentia. nec dilectio.

In anima mirago
 trinitatis.

Spuria plura de 24 reg.

Sunt enim hec in eo & in una substantia. non sicut accide-
tia in subiectis. que possunt abesse. sed substantialiter ex-
istunt in anima. & unus homo est qui habet hec tria.
non ipse est hec tria. In simplici uero natura que deus est
quis unus sit deus. tres tamen persone sunt. ut dictum est. &
ipse deus est ille tres persone. Sed illud satis ad rem nostram
est. quia tria hec aliquo modo unum sunt. Reperit & sub alijs
nominibus. & alio modo in natura nostra illius summe & ineffa-
bilis trinitatis ymago. nam mens & noticia eius & amor tria
quedam sunt. Mens enim nouit se & amat se. nec amare se po-
test. nisi etiam nouerit se. duo quedam sunt mens & noticia
eius. duo etiam sunt mens & amor eius. Cum se nouit mens
& se amat. manet trinitas scilicet mens. Amor. & noticia.
& hec tria quamuis distincta inuicem sunt. Unum tamen esse
dicuntur. quia in animo substantialiter existunt. Et est
ipsa mens quasi parens. & noticia eius quasi proles ei.
Mens enim cum se cognoscit. noticiam sui gignit. & est sola
parens sue noticie. Tercius est amor qui de ipsa mente &
noticia procredit. dum mens cognoscens se. diligit se.
Non enim posset se diligere nisi cognosceret. Amat etiam
placitam prolem noticiam suam. & ita amor quidam com-
plexus est parentis & prolis. nec minor est proles parente.
cum tantam se nouerit mens. quanta est. nec minor est
amor parente & prole. idest mente & noticia. cum tantum
se diligit mens. quantum se nouit. & quanta est. Conside-
rat hec rationalis homo & videns tria in una essentia
concurrere extendit se ad contemplationem creatoris.
& intelligit unitatem in trinitate. & trinitatem in unitate
& unum deum colit. unam essentiam. & unum principium
sicut & patriarche & prophete atque apostoli tradiderunt.

Sed. 6.

Sed audiamus iam tandem ipsos & diuine legis auctoritate
 & testimonia in mediū afferimus. sine quibus vana est omnis
 argumentatio. deus patrem omnes sacre littere confitentur
 & dei nomen paternitatem ad omnia refecit. & si filius dicimur
 non possumus patrem negare. De filio adducta sunt testimo-
 nia legis ergo & pater ostensus est. Sicut Saluator ait. Pater
 mihi. qui videt me. videt & patrem meum. Nunc de spiritu sancto
 quod cepimus prosequendum est. In Genesi legimus quia
 spiritus domini ferebatur super aquas. quod tunc dominus nisi
 deus fuit. & cuius spiritus nisi dei. & quomodo dei
 spiritus nisi deus. Deus est quicquid dei est. nec aliud illi
 admixtum est. incompositus est. simplex est & purus deus.
In Job scriptum est. Spiritus domini fecit me. & spiracu-
 lum omnipotentis viuificauit me. Dei hec sunt opera.
 non hominis. Quis facit hominem nisi deus. Spiritus do-
 mini facit hominem & viuificat hominem. Deus est igitur
 spiritus domini. propter quod dictum est in psalmis. Spiritus domini
 repleuit orbem terrarum. & hoc quod continet omnia scienti-
 am habet vocis. Quis impleat orbem nisi deus. Quis
 continet omnia nisi deus. cui celum sedes est & terra
 scabellum pedum eius. Et apud poetas. Deum namque in-
 ter omnes terrasque tractusque mens celique profundum
 traditum est. Et rursus. Est ne dei sedes. nisi terra pon-
 tus & aer & celum & virtus. propter quod recte inquit
 David. Quo ibo a spiritu tuo. ostendens non esse locum
 in quo possit fugere spiritus domini qui est ubique. Esse
 ubique & continere mundum soli deo tributum est. Deus
 igitur spiritus sanctus qui hec peragit. & futura pronoscit.
 & predicat. Sicut scriptum est. Responsus accepit Symeon
 a spiritu sancto. quia non moreretur nisi videret christum dominum.

pedibus
 maris

Non est. cur deū negemus qui dei efficit opera: Non igit solus
pater deus est. nec solus filius. sed spūs scūs. cūz patre siml
& filio deus est. quia non aduersatur ratio trinitati psonarū
in vnitatē diuinitatis quemadmodūz superius ostensūz ē.
Sed iam trinitatem ex sacris codicibus demonstremus. et
Moysen ante omnes audiamus. Cuius hec sūt verba in ca-
pite libri quem Genesim nri vocant. In principio crea-
uit deus celūz & terram. terra autēz erat inanis et
vacua. & spūs dñi ferebatur super aquas. Trīa cōme-
morat. deum. principūz. & spiritūz. In deo patrem in-
telligimus. In principio filium. In spū dñi. spm scm.
Et accipit hoc in loco principūz pro filio. sicut in psalmis
de filio suo inquit deus. Tecum principūz in die virtutis
sue. in splendoribus sanctorū ex vtero ante lucifery genui-
te. Atq; ita in exordio nascentis mundi. trinitas ipā indi-
uinis personis adducit. propter quod temptans dyabo-
lus primos parentes interposito serpente. & suadens
vt edat de ligno vite prohibito. Eritis inquit sicut di-
scientes bonūz & malūz. quod pinde accipiendum est
ac si diceret Eritis sicut diuine persone. quibz igno-
tūz est nihil. Et cūz eiecit Adam de paradiso inquit dñs.
Et cūz Adam factus est. sicut vnus ex nobis. quibz no-
bis. patre scilicet & filio & spū scō. Sed manifestius
eadēz trinitas ostendit cūz dicit. faciamus hominem
ad ymaginēz & similitudinēz nrām. Cūz ait faciamus.
& nostram. plures personas inducit. Cūz dicit yma-
ginēz vnitatēz diuinitatis ostendit. Neq; solitariūz
est qui dicit faciamus. neq; alieno a se loquit. qui
nostram ait. Duo sūt pluralia verba. faciamus & nrām.
vt videat pater cūz filio & spū scō miscere sermonē. qui

non sono vocis sed intellectu expressus est. Dixerat. Creauit
 deus celum & terram. deus & creauit singularia sunt.
 quia vnus est deus. & vna diuinitatis essentia. Subiu-
 git. faciamus & nostram. vt videat pater cum filio et
 spiritu sancto pluralitas in personis intelligat. Idem & psalmista
 canit regibus. dixit. verbo domini celi firmati sunt. & spiritu
 oris eius omnis virtus eorum. Quid manifestius dici
 potest. In conditione celorum tres persone concurrunt. dominus.
 verbum. & spiritus. dominus patrem exprimit. In verbo filium
 accipimus. Spiritus is est quem sanctum vocamus. Et rur-
 sus idem propheta vt trinitatem personarum in diuinitate
 cognoscas. ter deum prouocat in benedictione. Benedicat
 nos deus. deus noster. benedicat nos deus. & metuant
 eum vniuersi fines terre. Terna dei confessio trinitatem ex-
 primit personarum. Et cum subdit. metuant eum vni-
 uersi fines terre. vnitatis aperit diuinitatis. In psalmo
 quoque 99. multum expresse trinitatem innuit. cum
 dicit filio. Sedes tua deus in seculum seculi. Et postea sub-
 dit. propterea vixit te deus deus tuus. id est pater
 & spiritus sanctus. & cum sequitur pre participibus tuis. myste-
 rium quoque incarnationis aperuit. de quo suo loco
 prosequemur. Et ysayas in visione sua clamantia intro-
 ducit seraphim. Sanctus. Sanctus. Sanctus. dominus
 deus sabaoth. ter Sanctus. ad tres personas refertur.
 & semel dominus. & semel deus dicit. quia vnus est deus.
 & vnus est dominus. Et rursus idem vates ex persona
 christi loquitur. Et nunc dominus deus misit me & spiritus eius.
 Dominus meus inquit. id est pater misit me scilicet filium. &
 spiritus eius. qui est sanctus spiritus. Quis hic non intelligat
 trinitatem. Non laqueus prophetas hoc mysterium. possent

& alia plura huiusmodi testimonia ex veteri testamento
afferi que trinitatem plane ostendunt. planius tamen loquitur
in Evangelio dominus. qui cum mitteret in orbem discipulos.
Euntes inquit. docete omnes gentes & baptisate eos
in nomine patris & filii & spiritus sancti. Tres nominavit per-
sonas. & in nomine dixit. non in nominibus. ut essentie
unitatem in personarum trinitate monstraret. Et Iohannes
euangelista. qui de pectore domini veritates hausit. in
epistola sua inquit. Tres sunt qui testimonium dant in celo.
pater. verbum. & spiritus sanctus. & hi tres unus sunt. Et apostolus
Paulus. Misit inquit spiritum filii sui in corda nostra. Et alibi
Spiritus eius qui suscitavit Iesum habitat in nobis. Et
iterum. Ex ipso inquit. & per ipsum. & in ipso sunt omnia ipsi
gloria. Ex ipso dicit propter patrem. per ipsum propter fi-
lium. In ipso propter spiritum sanctum. Non dicit ex ipsis aut
per ipsos. siue in ipsis. nec addidit ipsis gloria. sed ipsi glo-
ria inquit. ut trinitatem simul & unitatem cognosce-
res. Atque his testimoniis & auctoritatibus illuminata
desuper christiana religio. summa cum fiducia confitetur
& predicat unum deum esse qui est causa causarum primi-
cipium & finis omnium rerum. & omnis auctor creaturæ &
summum bonum. & nihilominus tres personas in deo recog-
noscit. & trinitatem in unitate venerat. Cui qui aduer-
sat salutis expertem se reddit. & ambulat in tenebris. &
veritas non est in eo. Tu vero si sapias ex tenebris emerges
& candida luce perfusus sacratissimam trinitatem & cog-
noscendo coles. & colendo cognosces. Nec aduersaberis sa-
cro sancto Evangelio in quo legitur verbum caro factum est.
Nec at tuus legifer incarnatione verbi. Nam cum inquit
factus est deus homo. & in ligno crucis passus. qui

alio modo humanum genus redimere poterat. Negat
tua lex christi necem & alium suo loco interfecit existimat.
nec deus incarnatus cognoscit. nec crucifixus aut mortuus.
N os utrumque predicamus. quia factus est deus homo. & pas-
sus est. et propter salutem hominis hoc facta esse testamur.
A it enim de se ipso dominus. venit filius hominis saluare quod
perierat. Costabat primi parentis errato omnes homines
culpa teneri. clausa erat paradisi porta. nec mortalibus
 patebat in celum aditus. Decebat summam dei bonitatem
 homines qui ceciderat reparare. nec miserum esse perpetuo
 sinere. qui ad beatitudinem perfruendam creatus fuerat.
S ed obstabat iusticia dei que pro peccato satisfactionem
 exigebat. Dignus erat infinita pena que maiestatem of-
 fenderat infinitam. nec homo tanti erat. ut infinitam
 posset redimere culpam. Stabat hinc diuina iusticia
 ultionem petens. Illinc diuina bonitas. misericordius
 esse censebat. Audienda fuit utraque vox. quia unum
 se uic dominum misericordia & ueritas. Quare & si pote-
 rat deus aliter humane interillitati consulere. Est
 enim omnipotens. hic cum conuenientissimus fuit mo-
 dus quem elegit. ut assumpta humana natura ipse
 penas solueret. factus est deus homo. ut homo fieret
 deus. ueritas de terra orta est. & iusticia de celo pro-
 pexit. Coniuncta est humanitas diuinitati. ut atti-
 peret ex plenitudine bonitatis. quod sue defectum
 suppleret infirmitatis. fuit hic modus saluandi hu-
 mani generis diuine bonitati conueniens. Satis-
 factus est iusticie simul & misericordie. Satisfactus
 est amori & odio. placuit hoc diuine potentie. que
 omne defectum conuenientius sua uirtute superat placuit

& sapientie que nihil frustra nihil non decenter non
conuenientissime facit. & licet necessitate absoluta qua
necessarium dicimus sine quo aliud esse non potest.
Incarnatio uerbi necessaria non fuerit. eo tamen modo quo
necessarium accipit id quo conueniens congruentius per
uenit ad finem dicere non pudet ad reparationem ho
minis incarnationem filij dei necessariam fuisse. Ego sum
deus. Ego sum dominus. & non est absque me saluator. Ex
persona christi inquit ysayas. quia non poterat homo
saluare seipsum. & necessarium fuit ut homo fieret deus.
& deus homo saluaret homines. propter quod pulcherrime
ad propositum aptissime inquit. Ex ueris prede
cessoribus unus in hunc modum de misterio diuine
incarnationis. Suscipit a maiestate humilitas. a
uirtute infirmitas. ab eternitate mortalitas. & ad de
ponendum conditionis nostre debitum natura inuola
bilis. nature est unita passibili. deusque uerus & homo ue
rus in unitate temperat. ut quod nostris remedijs
congruebat. unus atque idem hominum deique mediator &
mori ex uno. & resurgere posset ex altero. Nisi enim esset uerus de
us non afficeret remedium nisi esset uerus homo non preberet ex
emplum. intelligis quod conuenienter filius dei carnem assump
serit ut deus & mortem obierit ut homo. Sed queris testimo
nia antike legis non negabimus presto sunt. Ecce ysayas uir
go concipiet & pariet filium & uocabit nomen eius emanuel
quod interpretatur nobiscum deus. Quomodo nobiscum
deus. nisi quia uerbum caro factum. & habitauit in nobis.
Et iterum eiusdem prophete uerba sunt. Puer natus est nobis.
& filius datus est nobis. & cuius imperium super humeris
eius. & uocabit nomen eius admirabilis. consiliarius. deus.

fortis / pater futuri seculi / princeps pacis / An non hic
 misterium incarnationis plane ostendit. Et que tunc futu-
 ra erant. tanquam preterita manifestant. puer inquit natus
 est nobis / quia natus est in humana paruitate. Et datus
 est filius. quemadmodum Iohannes ait. quia sic deus dilex-
 it mundum. ut filius suus daret unigenitum / datus est
 christus ex diuinitate / natus ex humanitate / natus ex vir-
 gine. Cuius imperium super humerum eius. Quid est im-
 perium christi nisi lignum crucis in quo pependit. Cruce
 dominus mundum vicit. aereas potestates debellauit. & subac-
 to triumphatoque diabolo / regnum suum potenter intravit. Opor-
 tuum enim christum pati. et sic intrare in gloriam suam. ut
 inquit ipse in Evangelio Lucae / Imperium igitur super humerum
 eius fuit. quia crucem suam gessit humeris. quando
 eo fatigato Symon Cyrenaeus angariatus sit eam tollere.

Dicitur admirabilis. propter signa & prodigia que fecit / Lumen
 recis / auditum surdis / claudis ambulationem / debilibus
 fortitudinem. & mortuis vitam restituens. Consiliarius
 appellatur propter Evangelica consilia que adiecit antiquae
 legi. Deus asserit. ne putares purum hominem natum. Nam
 deus humane naturae coniunctus est / fortis / quia spoli-
 auit infernum. & portas ereas confregit. & vertes ferre-
 os dissipauit. pater futuri seculi. quia celum aperuit cler-
 tis. & regnum homini preparauit eternum. post hanc
 vitam in celesti Iherusalem princeps pacis. quia nato
 christo clausum est apud Romanos templum Iam. et
 mira pax exorta est. & Gloria in excelsis deo canta-
 uerunt Angeli. Et in terra pax hominibus bone volun-
 tatis. Ostendit & alio loco idem Iсайas incarnationem
 verbi dicens. Dominus enim iudex noster. dominus legislator noster. dominus

Admirabilis

Consiliarius

Deus

fortis

pater futuri seculi

princeps pacis

rex noster. ipse veniet & saluabit nos. Quod perinde acci-
piendum est. ac si dicat. Carnem accipiet. & mortem pro no-
bis subibit. Et rursus. Vere tu es deus absconditus. deus
israhel saluator. Absconditus inquit. quia in carne latuit.
S aluator israhel. quia sua morte nostram mortem redemit.
Et ne putes temporalem esse salutem. saluationis genus
addidit. israhel saluatus est in dño inquit. id est virtute
dñi. Et subdit salute eterna. quaz consequuti sunt omnes
qui ex israhel christo crediderunt. Apertissimus est testimo-
niz ysaye. Sed audi hyeremiam. sua hec sunt verba.
E tte dies veniunt dicit dñs. & suscitabo germen iustum
ex semine dauid. & regnabit rex & sapiens erit. & fa-
ciet iudicium. & in diebus illis saluabit iuda. & habi-
tabit israhel confidenter. & hoc est nomen quod vocabit
eū deus iustus. Considera verba & attende misteria. Sus-
citabo inquit germen iustum. id est christum sc̃m & iustum.
ex semine dauid secundum carnē. quia ex prole iacobi
gia. et de sanguine dauid Maria mater dñi nata est.
& regnabit Rex. Quomodo regnabit. Sane quēadmo-
dum ipse apud Matheum in Euangelio dicit. Data est
mihi omnis potestas in celo & in terra. quod est rex
esse. Et sapiens erit ait. sapientia. scilicet creata que
hominis est. & increata que dei est. & que fuit ante
secula. Et faciet iudicium discretionis scilicet & discus-
sionis. nunc discretionis. cuius eligit ex mortalibus quos
vult. & alios suo arbitrio dimittit. Et in fine seculi
discussionis. quando reddet vnicuique secundum opera
sua. In diebus illis saluabit iuda. id est quicūque credi-
derint. & baptigati fuerint salui erunt. Et habitabit
israhel confidenter. in statu scilicet ecclesie triumphantis.

134
Et hoc est nomen quod vocabunt eum deus iustus. ut
scias quia christus ex semine dauid natus. non solum ho-
mo sed etiam deus est. nec alteri quam christo hec verba conue-
nire possunt. Accedat & alius propheta Baruch nomine.
Quid ille ait? hic est inquit deus noster. & non existi-
mabit alius aduersarius eum. hic adinuenit omnem
viam discipline & tradidit illam iacob puero suo & israhel
dilecto suo: post hec in terris visus est. cum hominibus
conuersatus est. Docent hec omnia incarnationes ver-
bi. & hominem factum dei filium manifestant. Num
de morte audi & eos contemnit. qui christum volunt
esse translatum & nondum mortuum. Sed incredibili deme-
tia circa diem supremi iudicii cum omnibus angelis
interficiendum putant. O nequandam audaciam &
stulticiam alias inauditam. dimittimus angelos quorum
substantia incorporea est & immortalis. christum in-
terficiendum negant. & aiunt interficiendum. At dauid
ex persona christi. que non rapui tunc inquit exsoluebam
quia non percussit & penas dedit. & pro alieno delicto
mortem subiit: Quod manifestius ysayas ostendit
dicens. Vere langores nostros ipse tulit. & dolores nostros
ipse portauit: Ipse vulneratus est propter iniquitates
nostras: attritus est propter scelera nostra. Disciplina
pacis nostre super eum. & luore eius sanati sumus.
Omnes enim nos quasi oves errauimus. & unus quisque
in viam suam declinauit. Et deus posuit super eum iniquita-
tem. id est penam pro iniquitatibus omnibus expian-
dis omnium nostrum: Et subdit. Oblatus est quia
ipse voluit. & non aperuit os suum. Et paulo post
tradidit in mortem animam suam. Cum sceleratis

deputatus est. ipse multorum peccata tulit. & pro trans-
gressoribus rogauit. Si vidisset propheta passionem christi.
vix potuisset apertius loqui. Nec hyeremias tacuit tor-
menta domini. qui eum ex ligno crucis ita loquentem inducit.
O vos omnes qui transitis per viam. attendite & videte sic
dolor sicut dolor meus. Et ipse Saluator de se ait. Ecce as-
cendimus hyerosolimam & filius hominis tradet principi-
pibus sacerdotibus & scribis & condemnabunt eum morte.
& tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum &
crucifigendum. & tertia die resurget. Et iterum alibi. Sicut
moyses exaltauit serpentem in deserto. ita exaltari oportet
filius hominis. ut omnis qui credit in eum non pereat
sed habeat vitam eternam. Et ne de morte dubites scribit
Euangelista. Cum accepisset ihesus acetum dixit con-
sumatum est. & inclinato capite tradidit spiritum. Pro-
phete christus mortuus & a mortuis resurrexerat. pax
erunt. Euangeliste & obisse in cruce & sepultus. resurrex-
isse tertia die affirmant. Certa res est et nihil ambiguita-
tis habet. Veritati omnia consonant. Resurrexit dominus.
Ascendit in celum. & venturus est iterum ut faciat iudici-
um in fine seculi. Tua lex hoc non recipit. quia non sapit
de christo que sapere oportet. Cuius alteri aduentum non
solum Euangelium sed antiqui etiam vates ostendunt.
sicut paulo ante de hyeremia diximus. Contestis eius
est Daniel dicens. Ecce in nubibus celi quasi filius homi-
nis veniebat. & usque ad antiquum dierum peruenit. Et seqt.
Et dedit ei potestatem & honorem & regnum. & omnes
populi tribus & lingue seruiant ei. Quibus in verbis
viri doctiores iudicium christi facile inueniunt in
fine mundi. Et ipse xpus de seipso loquitur. Dico vobis

130

q. vos qui sequuti estis me. in regeneratione / cui sedet
 filius hominis in sede maiestatis sue. sedebitis & vos iu-
 dicantes duodecim tribus israel. Et in actibz aplor legi-
 mus constitutus esse xpm a deo pte viuoꝝ & mortuoꝝ
 iudicem: hec nos de deo sentimus. hec firmiter credim?
 hec salubriter predicamus eternaz vitam promittentes
 omnibus qui xpo credunt. & in trinitatis noie baptis-
 ti opera faciunt euangelio digna. Quæris que sit ista
 vita eterna? Quid agat illic homo? Qua voluptate le-
 retur? Quomodo beatitudinē assequat? Respondemus
 euz euangelio iohannis. hec est vita eterna vt cognoscāt
 te veruz deuz & quez misisti ihesuz christuz. Summa
 ibi felicitas erit. videre deuz in sua natura. & eius per-
 frui bonitate. Gaudia nræ mentis erūt. hanc faciabi-
 mus. hanc implebimus. huius summa felicitas erit herere
 deo & deuz cognoscere. videmus enī nūc per speculuz
 vt ait Aplūs. tunc facie ad faciē. Et in subilo / tel te
 job. In facie dñi videbimus lumē. & faciabimur euz
 apparuerit gloria eius. Et erimus sibi similes sicut ait
 iohannes. Nec oculus vidit inquit ysayas. nec auris
 audiuit. nec in cor hominis ascendit. que promisit
 dñs diligentibz se. Et Aplūs. Non ēē condignas passio-
 nes huius seculi dicit ad futuraz gloriā que reuela-
 bit in nobis. Tua lex in altera vita flumina lactis &
 mellis & vini promittit. & cibaria delicata. & vxores
 multas. & concubinas. & virginuz cortus. & angeloz
 in turpibus obsequijs ministeria. & qdqd caro deposcit.

B. ouis hec paradysus & Asini. potius q. hominis ē.
 N. am quis mortalis est hominis habens faciez / qui per
 omnez vitaz suaz corpori seruiat. Quis nō aliqui in

mentis secretum abit. quis non pascit intellectum aliquem
et a sensibus speculando recedit. An non est honoris et glorie
voluptas multo diuturnior et iocundior quam veneris. An non
dulcius est bene ac de vite laus quam cibus ipse vel potus. Bibit
sapiens atque edit ut vivat. Tunc lex ista vitam appetendam
homini existimat ut edat et bibat ut in hoc seculo mor-
neus fuit legifer tuus. Ita et in futuro carni studendum
putavit neque curavit satiare mentem. cui omne studi-
um fuit implere ventrem. atque in ea re summum bo-
num esse putavit. Quod neque gentiles philosophi pre-
pauca admisissent. Inter quos summa fuit de sum-
mo bono dissentio. Alii in doloris privatione felicitates
posuerunt ut Diodorus. Alii in indolentia ut hyero-
nimus. Alii in honestate voluptati coniuncta ut Ci-
lippo et Dynomachus. Alii in scientia ut herillus. Alii in
sola virtute atque honestate ut geno et Storti. Alii in bo-
nis anime corporis et fortune. ut Aristoteles et Peripa-
theticis. Soli Aristipus et Epicurus et eorum scolasticum
bonum in voluptate locarunt. atque his tua lex confor-
mis est. qui fex omnium phorum et fetidum cenum fuerunt.
nec tamen illi in eo errore fuerunt. ut hanc felicitatem
in altero seculo expectarent. quibus future vite spes
nulla fuit. mortalem animam existimantibus. Nostri
philosophi summum bonum neque in terra. neque in sen-
su sed in celo et in deo querendum censent. et eo satiam-
dam mentem existimant. et natura ita instituit nos
ut celum aspicientes eo votis omnibus aspiremus. Sicut
et illud poeticum. Os hominum sublime dedit reliquum videre
iussit. et erectos ad sidera tollere vultus. Quis nescit
finez his prestare que sunt ad finez. omnia hec corpora

oblectamenta eo reperta sunt. ut species hominis conser-
uari. & in suum finem qui est deus adduci posset: Quod aut
ederet aut biberet. aut procreandis liberis operam daret.
nisi esset in his aliqua delectatio: at hoc non est finis hominis
qui ad deum factus est. & nisi ad eum veniat nunquam
quiescit. nec per carnales delectationes ad deum ipsum
peruenit. Sed quanto his magis immersus est homo. tanto
est ab ipso deo remotior. Qui alioquin eo beator existit. quanto
angelice diuineque nature magis ac magis adheret. neque
curat carnalia desideria qui bonis fruitur spiritualibus.
sicut ignis & aqua simul esse non possunt. sic delectationes spirituales
carnalibus non cohererent. Trahit ille ad se humanam na-
turam & totam in se rapiunt nec sentire sinunt que ca-
ro appetit. Gustato spiritu desipit omnis caro. ut inquit unus
ex nostris: Tua lex in paradiso voluptates admittit. quas
nec Solon nec Liturgus permisisset in terra. Quot sedi-
tates de cibo & potu & alijs voluptatibus oriuntur. quas in pa-
radiso nephas fuerit nominare. aut gignerent sine fine
homines. & implerent omnia nunquam morituri. Aut frustra
esset permixtio maris & femine sine fructu. que etiam
in hoc mundo damnatur. Dicis quid ergo feminis opus
est si non coitus. Dicimus & nos quid opus est coitu
si non est generatio propter voluptates dices. At hoc feda
voluptas est & indigna que paradisu ingrederetur. Nam
quomodo illic permixta erit hec turpitudine. que hic tamquam
obscena prohibetur. & tantum propter solem aut euitandi
maioris mali causa permittit. Hypocritas diuinam
scientiam venereum coitus partem esse quandam morbi
teterissimi existimabat. que nostrum comitalem dixerunt.
Quis igitur habens aliquid humani pudoris ut verbis

oblectamenti

cuiusdam gentilis utamur. voluptatibus istis duabus co-
eundi atq; comedendi. que homini cum sue atq; asino comu-
nes sunt gratuletur? Non sunt hec que piamens in celo
requirat. Dicis itez non erit plena felicitas in paradiso si ali-
quod defuerit oblectandi genus? Ergo ut existimas cum
varijs rebus oblectentur homines saltatione. venatione. pesca-
tione. Ludo. Lucro. Cantu. Cibo. Potu. venere. & alijs q plu-
ribus eadem omnia in paradiso tuo requires. Et cum virgilio
dices. Que gratia curcum ac moxq; fuit vnijs que cura
nitentes pascere equos eadem sequit tellure repostos. Va-
na hec philosophia est quaz nulla vnq; ciuitas bene in-
stituta recepit. Nos vt diximus mentis gaudia & spiri-
tuales delicias querimus. Beatitudo nostra quam
expectamus in altera vita est ipa dei visio. qua nihil
optabilius inueniri potest. videbit eni beatus animus
& que sunt in celo & que sub celo. quid erit quod
eius aspectus fugiat qui videbit videntem omnia.
que nunc videntur obscura de deo. de trinitate. de in-
carnatione verbi. de processione spūs scī. de sacra-
mentis ecclie. de ceteris archanis. tunc aperta erunt
& manifesta. nulluz deerit oblectamentuz. nihil re-
quirit ultra plenus animus. Nam quid pleno opus
est. nihil illi deest qui nihil cupit. desideria nostra
implebit optimus ac maximus deus. in quo oia bona
insunt. nec vllum cupiditatibus nrīs relinquet locuz.
erit deus omnia in omnibus. qui sine fine videbitur.
sine fine amabit. sine defatigatione laudabit. Que
lingua dicere vel quis intellectus capere sufficit illius
superne ciuitatis. quanta sint gaudia angeloz choris
intereffe. cum beatissimis spiritibus glorie conditoris

assistere. presentem dei uultum cernere. in circū
 scriptū lumen videre. nullo mortis metu affici incor
 ruptionis perpetue munere letari. Nec illic beatitudo
 humani corporis in epulis erit. aut in uino. aut in
 coitu ex redundatione beatitudinis anime glorifica
 bit corpus ipm. & similitudinez eius induet. fulgebit
 tanq̃ sol in conspectu dei. tenuitati eius nulla resistet
 materia leuitas & agilitas infinita spatia in ictu oculi
 permeabit. nihil erit quod amplius ledi possit. Inuiolabi
 le erit & impassibile more anime. & ita totus homo
 exultabit & dicet euz propheta Cor meū & caro mea
 exultauerūt in deū uiuum. nec frustra erit differentia
 sexuum. aut artus reliqui superfluent. resurgent uiri
 & femine integris membris. & non soluz in specie.
 sed in ipso indiuiduo humane nature perfectiorem
 integrabit. nec sū animales operationes aderunt. nec cō
 mixtio maris & femine. quia cessabit causa prop
 ter quā fuerat introducta. Erat enī completa
 multitudo hominū a deo prefinita. nec ullus erit
 carnalis appetitus. nec pulsabit tentatio in mētē.
 non patebit insidijs locus. euz peruentuz fuerit
 ad triumphū pax ibi inconcussa & quies & sū
 ma concordia vigeat. Vides inter tuam & nrām
 beatitudinem quantū interest? Nostra felicitas
 nobiliori hominis parti idest anime respondet. tua
 viliori quod est corpus. Nostra mentalis est. tua car
 nalis. nostra fulgens & nitida. tua obscura & feti
 da. nostra euz angelis & ipso deo cōmūis est. tua
 euz suis & alijs pecoribus. nostram docti oēs
 philo laudant. tuam vituperant. nrā celo digna ē.

tua etiam in terra comprehendit. Sed dices in sacris etiam
 radicibus coniunctis reperiri que futura videntur in celestibus
 iherusalem. potu ciborum plena. Inquit enim ysayas. faciet dominus
 exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium
 pinguium. Et in sapientia legimus. Miscuit vinum & po-
 suit mensam: Et iterum. Venite. comedite panem meum et
 bibite vinum quod miscui vobis. Et in ecclesiastico. Cibauit illum
 deus pane vite & intelletus eius & aqua sapientie potauit
 illum: Et dominus apud Lucam. Ego inquit dispono vobis
 sicut disposuit mihi pater meus. ut edatis & bibatis
 super mensam in regno meo: Omnia hec & his similia
 spirituales habent intelligentiam. quia de mensa ipsa
 sapientie non corporalis vel cibus vel potus assumit.
 Sed mentalis qui suauissimus est & mundissimus.
 & hic est quem nos expectamus in futuro seculo: Tan-
 to est igitur nostra dignior quam tua felicitas. quanto nobilior
 & diuine beatitudinis propinquior: Sed attingamus non
 nullas alias tue legis ineptias. que cum sacris litteris
 aduersantur. tuarum philosophiarum rationes excludunt. dicit
 legislator tuus. quod tetigit eum dominus manu sua inter hume-
 ros & usque ad medullam dorsus eius penetravit frigus.
 quod perinde est ac si corporeus esset deus affirmeret. quia
 tactus non est nisi per corpus: Nos incorporeum dicimus
 deum. Aut enim ysayas ex ore dei. Celum & terram ego imple-
 bo: quod non posset fieri si corporeus esset. Et propterea dicit
 in psalmo dauid. Spiritus domini repleuit orbem terrarum: Spiritus magnus
 domini non corpus domini. Et iohannes in euangelio. Spiritus est
 deus: philosophi deum purum actum esse dicunt. primum
 purum omnium rerum. nature omnino simplicis & eterne. Quid
 si corporeus esset deus. nihil horum ei posset attribui. Eet

Insuper Male
 m. h. 12

enim compositus ex elementis aut alia materia. & posterior
 suis partibus nec simplex neque purus. neque origo rerum & natu-
 ras haberet seipso excellentiores: angelos scilicet. Nobiliora
 sunt enim spiritualia quam corporalia. quod est opinari absurdum. ne-
 dicamus asserere. Nec simul stare potest ut causa causarum
 sit deus sicut philosophi voluit. & recte voluit: et compositus inue-
 niat. Esset enim ab alio compositus. & illud nos potius diceremus
 deum qui composuisset. Non est igitur compositus deus corporeus
 quia compositus non est. nec mouemur quibus in sacris literis
 & caput & manus & pedes & oculi & digiti & cor & uterque
 & huiusmodi attribuantur deo: videtur enim spiritus sanctus qui lo-
 quitur in scripturis vocabulis. que sunt in usu per similitudines
 quandam. sicut dicit Ezechiel ex persona dei. Ego visione
 multiplicavi eis. & in manibus peccatorum assimilatus sum
 eis. Est enim naturale homini per sensibilia ad intelligibi-
 lia pervenire. & omnis nostra cognitio a sensu capit exordium.
 A tunc idcirco spiritualia nobis in sacris codicibus sub metha-
 phora corporalium exhibentur: atque ita fit ut etiam rudera
 liquid capiant qui alioquin essent diuine sapientie minus
 idonei auditores: Dicit propterea tuus Mahumetes
 omnium peccatorum causarum esse deum. & exclamans hisce
 bis utitur. O deus quibus vis bonarum. quibus vis malarum viam
 preberis. Nos mortale peccatorum auersionem quandam esse
 dicimus ab ultimo fine. nec possibile censemus deum qui
 ultimus est voluntatem cuiusquam a se auertere: Esset
 enim sibi ipse contrarius. Et si deus omnia diligit quecumque
 facit. ut est illud sapientie. Diligis omnia que sunt. & nihil odisti
 eorum que fecisti: quomodo consentaneum est ut pec-
 cati causa sit ipse deus: Cui dicit in psalmo dauid. Odisti
 oes qui operantur iniquitates: Et in ecclesiastico legimus. Omne

excrementuz erroris odit deus: contraria sunt amor & odiu.
A udi ulterius intollerabilem tue legis errorem: Si nobis in-
quit aduersa incumbunt incubuerunt a ceteris: Sunt ei
isti dies casus atq; fortune: Negat diuinaz prouidentiaz
curare mortalia. nos de diuina sapientia dicimus qd
attingit a fine vsq; ad finem fortiter & disponit omnia
suauiter. nec summe dei bonitati conuenit ea negligere
que creauit. Propter quod inquit apud Marheum dñe. ces
capilli capitis uestri numerati sunt: Addit Mahumetes
angelos creatos ex flamma ignis & peccare & mortu-
os esse: Nos cuq; propheta dicimus qd deus fecit. ange-
los ex nihilo suos spūs & creauit eos ex nihilo: Et phos
nobiscuz sentientes habemus. qui omnes angelos quos
vocant intelligentias incorporeos esse dixerunt. nec pec-
catuz in angelis reperiri posse censemus qui deus in essen-
tia videntem omnia vident. & oia intelligunt ad suaz
perfectionez necessaria. nec est in eis ignorantia peccati
mater. nec subiectam corruptioni naturā angelicam
arbitramur in qua nō est materia. que separi possit a for-
ma. sed ipā forma per se subsistit incorruptibilis & immor-
talis. Origenis preclari & excellentis ingenij viri sicut mul-
ta extant preclarissima opera ita & nonnulli errores pñtio-
sissimi reperiunt. Inter quos vnus ille est. quia demones p
dei misericordiam liberandos ēē aliquā a penis asseruit.
Huc sequutus est Mahumetes. qui saluandos per anto-
ranuz malos angelos affirmat: Nos cuq; ysaya de omnib;
damnatis siue hominib; siue angelis. vnā sententiaz habe-
mus. qd vermis eoz nō moriet. & ignis eoz nō exstinguet.
Et Saluator in Evangelio damnatis in vltimo iudicio ig-
nem eternuz repromittit. dyabolo & angelis eius pparati.

Quid quod tuus legifer animam humanam portionem esse
asserit anime dei sicut nonnulli phi parum periti tradiderunt.
& Manichei sequi sunt. Nos humanam animam ad yma-
gines & similitudines dei factam dicimus: sicut scriptum
est in Genesi: faciamus hominem ad ymaginem & simili-
tudinem nostram. quod de anima dictum est. non de corpore: Quod
si anima hominis portio esset dei. esset utique deus. nec esset homo
non deus. quod dicere stultissimum est. cum manifestum
sit labi hominis animam a bonitate in maliciam. a veritate
in errorem. a gaudio in tristitiam. a spe in desperationem.
quod est a dei substantia penitus alienum. Nec illud verum est
quod in vestra lege tradit. animas hominum ex una productas
esse omnes. Asserunt enim phi ab extrinseco esse homini intellec-
tum. et quod innato sit spiritus vite iussu dei. Et theologorum rationes
animas omnes ex nihilo creatas dicunt. Et Adam cum factus
vidisset feminam: hoc os inquit de ossibus meis: & caro de car-
ne mea. non dixit anima de anima. Et propheta in psalmo canit. Qui
finxit singillatim corda eorum: ponit enim cor pro anima. quia
sedes eius in eo est. & deus sibi productiones animarum refer-
uavit propter earum dignitates. qui per ysaiam ait:
Omnem flatum ego feci. quod intelligit de flatu spiritali qui
est rationalis anima. Preterimus quod celum ex fumo factum
dicitis. quod si verum esset corruptioni subiaceret. Preterimus quod
selem & lunam equales ab initio virtutis & luminis tuis
propheta testatur. Nos dicimus celum ex nihilo creatum. & duo
luminaria magna fecisse deum. Luminare dei maius ut
precesset diem. & luminare minus ut precesset noctem. Ad illud
transimus quod in vestra lege dulcissimum & saluberrimum esse
putatis. uxores multas ducere. Quod si deo placuisset
creato homini ab initio. non unam tantum sociam prebuisset.

remus plos

sed plurimas: Nec dixit deus: Relinquet homo patrem & matrem. & adheret uxori suae. sed uxori suae dixit. Nec amicitia inter virum & uxorem vera esse potest ubi non est equalitas. cum vir pluribus miscet. mulier vero tantum uni adhereat. & cuius est in alias plures distractus amor. nec propterea numerus hominum augetur. quia plures uni nubant femine. nam totidem viri privati coniugio sine prole decedunt. Et praesertim cum mulieres numero pauciores existant. Iniqua igitur res videtur & naturali aduersa libertati vnius viri cum aliis multiplici matrimonio uti. alios in solitudine degere: Nec propterea ea laudanda consuetudo quod in veteri lege plerisque sanctos viros pluribus uxoribus fuisse coniunctos legimus: quia non id ex lege aut ex voluptate fecerunt. sed diuina quadam dispensatione. & ad solentem procreandam. que cresceret in cultu dei: Facimus de diuortio quod permittit apud vos contra legem euangelicam. & de adulterio & fornicatione. & alijs sceleribus. que licet antiqua lex detestetur. & noua prorsus abhominetur. apud vos tamen concessa videntur: Non est quod omnia tunc legis errata percurramus. quoniam neque nobis scribendi. neque tibi legendi satis est otij: & tu ipse pro tuo ingenio multa intelligis adeo stulta esse. ut nulla possent ratione defendi. tota de deo questio est. huc omnia referuntur. totum in eo consistit. ut christum ihesum deum esse credamus. quo concessum nobis est eius legi obedire. Et eius verbis credere. quoniam verax est & mentiri non potest. **I**n eius lege trinitatem de qua supra diximus. in unitate diuinitatis comperimus. & incarnationem verbi & processionem spiritus sancti. & reliqua omnia que retulimus usque ad extremum iudicium: Quod autem christus deus sit. iam

supra ostensum est ex veteri lege atq; prophetis. Licet etia
 ex tua lege monstrare. que pphetam & scim virum fuisse
 xpm asserit. Si ppheta & sanctus. ergo verax. si verax &
 deus. Nam deus seipe est dicens. Ego & pater vnu sum?
 & qui uidet me videt et patrem. & creditis in deum?
 & in me credite. & alia multa huiusmodi. per que
 diuinitas xpi colligit. & equa cum patre & spu sco
 maiestas. Bene est igitur vt legem nrām amplecti
 tis que verax est & salutaris a deo data. & tunc re
 linquas in qua non est veritas neq; salus. homo illam
 tulit peccatis & ignorantia plenus. Intellexisti quāta
 adduximus ex veteri lege testimonia. quibus deus os
 tendit & homo christus ihesus. Et pro nrā salute suppli
 cio crucis affectus. Audiuisti sacrosanctas euangelij
 attestaciones & ipsius xpi voces. que tua lex sanctus
 habet. Quid igitur obstat baptismo? Quis prohibet
 aquam? Quid moraris? Ingredere iam tandem salutis
 iter cum precellentibus viris & magnis imperatoribus
 ad eternam salutem sub xpo peruenies. Diximus de Co
 stantino seniore & de Phylipo qui reipublicas tene
 tes in xpm credidere. Post Constantinum creati Cesa
 res idem iter sequuti sunt. & in fide nrā dormiuerunt.
 Excepto Iuliano Apostata qui ex monacho cesar fac
 tus transiit ad idola. que vitam laxiorem promit
 tebant. Sed ille in bello partitico penas dedit. & sagit
 ta confossus in incertis missa. coactus est cadens di
 cere. vicisti galilee. Sit enim per contumeliam voca
 bat xpm. fuerunt & aliqui scismatici & heretici q
 & si censebant nomine nō in recta incesseunt via. impe
 ratores christiani nullo re errore polluti inuēti sunt

Julianus apostata

Iouinianus: Gratianus: Iustinianus: Valentinianus: Iul-
rinus: Duo Theodosij: Archadius: Honorius: Carolus mag-
nus: Ludouicus. & plures franci. & Theotomiti tres Ot-
tones: Henrici aliquot. & non pauci sub alijs dei noib:
P reterimus alios reges fama claros: qui vel in gallia
vel in hispania. vel in Anglia. vel in Hungaria. vel in
alijs prouincijs xpianis sacris iniciati fuerunt. et in
domio mortui ad vitam credunt migrasse beatam.
Cum his non est cur te pudeat xpi iugum subire. & sub
eo regnare. per quez reges regnant. & legum condi-
tores iusta decernunt: Multos inuenies reges qui te
colentem xpm honorabunt. & si emz aliqui horrebant
reges xpi nomen. & propter ydola xpianos perseque-
bant. postea tu propter christum ydola delenerunt. ho-
nesta hec societas est. tu. quia te vocamus in viam
veritatis & pacis: Illa nihil dignitatis habet. tu quia
tua te lex in deum rapit: Nam preter Ottumanoz
familiam de qua natus es. & illustres progenitores
tuos. quis est qui magnopere laudari inter Sarra-
renos queat: Celebrat Seladinus quidaz & aliqui
pauci nomen habent. qui res memoria dignas gesserunt:
At xpianoz excellentissima noia oes hyistoris im-
pleuerunt: Noti sunt in Syria & Egipto. Eiofridus.
Balduinus. Eohemundus. Eimcredus. Conradus
Phylippus. & alij admodum multi. qui ab extremis gal-
liarum & Germanie finibus cum ingentibus copijs hie-
rosolimam petiere. Atque sibi per medios hostes ferro
parauere. hos tibi comites damus. cum his te christo
iungere cupimus. honestiores hi socij sunt quam Egipti
effeminati. aut imbelles Arabes: Tua origo sicut

accepimus Scytica est. Inter Scytas multos fuisse viros
 in armis claros memorie tradit. qui veterem Asiam
 pluribus seculis tenuerunt. & Egyptios ultra paludes eiece-
 runt. Non sunt comparandi. aut Egypti aut Arabes Scy-
 tico generi non est forti & ignauo societas equa. Miraduz
 est tamen potuisse suis fascinoibus Arabes ut audaces &
 prestantes Scytas in suam potestatem societatem adduxerit.
 Quid dicimus societatem non est hec societas. seruitur.
 Quia coram legi subiectus es. Que utinam lex esset & non de-
 ceptio ac prestigiū. Conformior tibi cum christianis so-
 cietas erit fortibus viris facile amittantur fortes virtus vir-
 tuti placet. pulchra & stabilia sunt inter equales con-
 sortia. si eadem religio est. idemque dei cultus. Age igitur
 accipe christianos socios. accipe fidei & baptismum.
 qui te hic faciet in terris magnus quoadiuveris.
 & post obitum in celo beatus reddet. Audisti promissa
 euangelica. & quomodo cuncta que diximus vete-
 ris legem autem te probant. Sed times ne te decipiamus.
 Recordaris tu legem legis qui asserit legem & prophetas
 a iudeis. Euangelium a christianis esse corruptum. tamen
 de veritate vel noui testamenti vel veteris remansisse.
 quantum in alcarano continetur. Exploratum id for-
 sitan arbitraris & verum esse. atque ideo testimoniis
 nostris non adhibes fidei. Nec baptizari audes. aut in
 christum credere. utinam tam bonus fuisset tuus legifer
 quam callidus. tam verax. quam verus. tam iustus quam iniquus.
 Tota est artificiosa & fraudulenta lex eius. nam quod diuinum
 sibi abesse auxilium non ignorabat. ad humanas confugit
 astutias. Cupiebat legem edere. que sibi nomen daret. famamque
 etiam per flagitia exoptabat. ut herostratus ille

qui Dyane Ephesie templum incendit & animaduertens au-
tiquam & nouam legem. quis honesta est. dura tamen vulgo uideri
& seruatu difficilem. sed eam ipse edidit que voluptates huma-
no generi amicitiam permetteret: Sic enim facile fieri posse ex-
istimauit. ut innumerabiles populi in suas traditiones co-
cederet: Nam gentiles. quis laxiori lege tenerentur quam christiani
continentiam tamen & modestiam & frugalitatem commendabat.
& philosophis auscultabant virtutis amatoribus: Neque sine-
bant suos ciues corrumperetur uitijs aut voluptate marcescere.
Cecidit igitur secta Sarracenorum licentia uiciorum. placuit ux-
ores ducere quot mallerent. easdemque dimittere cum disphe-
cere cepissent. habere concubinas quamplures. & in omne libi-
dinis genus posse prouolui. indulgere ventri cuncta que
vellet & ore preter uinum & uniuersis immergi voluptati-
bus. Et si enim aliqua ieiunia in lege tua precipiuntur. id
etiam ad irritandam voluptatem factum est: Nam Sarraceni
dies ieiunantes. nocte que longa est epulantur & bibunt: Nec
aliam ob causam uini usus interdictus est. nisi quia no-
ceret in ardenti terra qualis est Arabia. & maior est in
frigidis voluptas poculis: Hoc ergo uirum Mahumetis in-
uentum fuit. ut legem propagaret suam. ea precipiens
que grata essent auditoribus. & maxime plebibus. qui
iumentis similes existunt. Hec fefellit eum opinio in hac
parte placuit noua lex. & breui tempore ita coaluit. ut in
multis populis. gentibus ac linguis reciperet. cuius
fundamenta in voluptate iacta fuerunt: Vix sicut
Agricola non imprudens postquam uineam plantauit
fossam circumducit & sepe. ne destruat a feris ita
& Mahumetes suam legem conseruare ac munire sta-
tuit. Animaduertit homo sagax duobus modis suis

(in nim ph-b-1)

dogma conuelli posse atq; confundi auctoritate scilicet
& ratione atq; aduersus hec duo que poterant inueniri
remedia non neglexit. Auctoritati opposuit qd' paulo
ante retulimus Antiquaz scilicet & nouam legem de
prauitatem esse. nec qm' veri restare nisi qd' Alcoranus
haberet. Rationi armis obiecit. subens ne quispiam de
sua lege disputaret. neue rationem quereret. in euz q' conf
miteret. ferro vindicanduz ee. Atq; huiusmodi velle suaz
legem callidus veterator communiuit. Sed non est hic Ada
mantinus murus neq; ferreus. neq; ex viuo lapide
fragilis materia est. creta & luto munita. domus faci
le oppugnabit. nec resistet telis nostris. facile ruunt edi
ficia in arena fundata. Aggrediamur hec tue legis mu
nimenta. Corruptionez in primis sacrarum licet earum
obicitis. hoc ei probanduz fuerat qui factuz asserit
nobis satis erat negare factuz. Libet tecuz aliter agere
& apertam tui legislatoris calumiam ostendere. Lex
iudayca quaz Moyses & prophete tradiderunt anteq
Mahumetes nasceret pluribus seculis scripta fuit
& multis in locis promulgata. & in alienas transla
ta linguas. nec fuit vnus interpres. sed plurimi. Ro
gante ptholomeo phyladelpho septuaginta presbi
teri legem interpretati sunt & consona dixerunt
Aquila etiaz & Theodotion & Symachus & alij vetus
testamentuz traduxerunt. facta est antiqua lex & greca
& latina multis etatibus anteq tua promulgaretur.
implete sunt omes bibliothecae Mosayca & aliorum prophetarum
traditione. Alexandrie. Rome. Athenis. Carthagine.
Syraculis. Toleti. Lugduni. & in omnibus locis que
an insignia cent siue apud grecos. siue apud Latinos

vetus testamentum ex hebraica veritate traductum et
habebat & publice legebat. Quis ille iudeus tam potens fuit
qui corrumpere legem ubique gentium potuit. Nondum na-
tus erat christus. cum septuaginta interpretum editio facta
est. quo tempore nulla erat causa corrumpende legis. cum
nulla esset cum christianis nondum natis de lege confectio.
nec propter alios oportebat legi aliquid detrahere. qui le-
gem non acceperant. nec propter qui tales acceperant &
laudabant. si qua corruptio intervenit in ea potuit
intervenire que apud hebreos remansit. non in eaque
inter latinos & grecos vulgata est. & per infinitas dif-
fusa provincias. quod nec in davea corrupta est. que usque
in hanc diem cum greca & latina translatione concor-
dat. difficillima ac fere impossibilis fuisset corruptio in tot
manibus. Mahumetum bene fuit unum codicem corrumpere
& illud tanquam verum his tradere. qui sibi ab initio crediderunt.
Quod si multi sunt hodie apud vos codices unius continentie.
non tamen idcirco veritas in eis est. Ab uno enim qui falsus erat
emanantes omnes falsitates continent. quia non defluunt
ex amaro fonte dulces rivuli. Querimus ex te magne prin-
ceps si te iudice. duo rationum codices afferantur. quorum
alter ex altero transcriptus existat. & in eo de quo est facta
transcriptio Sempronius mille debere talenta. scriptus est
in exemplari duo millia. cui potius fidem dabis. An non
exemplo magis quam exemplato. hebrei parentes antique le-
gis existunt. & apud eos exempla legis habent. apud alios
exemplaria. Rursus ex te querimus. Quatuor inveni-
unt rationum libri apud quatuor negotiatores. Syrum.
Crayum. Ticium. & Sempronium. In eo que Sempronius
producit creditor ipse in centum talentis scriptus invenit.

in alijs debitor / cui credes? quid respondebis? An nō tres
 libros vni preferes? Certe non dubitabis preferre. Si ita
 indicas soluta questio est. Quatuor libri vetus habent
 testamentuz. vnus est hebreoz. alter gentiliuz Tertius
 christianoꝝ. vltimus Sarracenoꝝ quia ceteris discre-
 pat / mendax enī est: Nam reliqui conformes inueni-
 unt. Nam & greci qui gentiles erant ante xpi aduen-
 tuꝝ / & latini ante Mahumetem / vetus testamentuz non
 alio modo habuerūt q̄ nos hodie habemus: hoc fortasse
 inficiari posses. quia non reperūnt hodie gentiles qui
 bibliothecas habent veteres. Sed interroga iudeos inue-
 nies vera esse que dicimus: & adhuc existat Iosephus
 hebreus qui translationem antique legis in manu ptho-
 lomei queꝝ nominauimus gentilis hominis / attestatur
 factay / ex qua postea translationes emanarūt. que vsqꝫ
 in hanc diem perseuerant. & veritati hebraicę quadrat.
 S tulta est igit Mahumetis fictio & turpis inuentio.
 nec q̄q̄ habet verisimile. nec tam confutatione q̄ irri-
 sione digna est: Quod dicimus de veteri testamento.
 idem licet de nouo intueri: Quod nec ab vno scriptuz
 est. nec in vna lingua. nec in vno loco. nec in vno tem-
 pore. & tamen vna sententia est & mira concordia: qd
 greci habent. hoc latini. hoc hebrei. hoc Armeni. hoc
 omnes barbari christuz colentes / quamuis heretici
 aliqui ad tuendos errores suos / corrumpere nōnullos
 codices ausi fuerunt: Quid ages? quid dices? Cui fi-
 dem adhibebis? an soli Sarraceno? an Latino & Gre-
 co & hebreo? Multo antiquior est christiana lex
 q̄ Sarracena: Misit christus adhuc in terris existens
 discipulos suos in orbem vt predicarent euangeliz

omni creature. Audita est in omni terra Euangelij
tuba. sicut scriptum est. In omnes terram exiit sonus
eorum. & in fines orbis terre verba eorum. Vulgata est et
recepta lex christi per totum Romanum imperium pri-
usque tuus legifer prodiret in lucem. Et idem Euange-
lij quod nunc habemus. omnes gentes susceperunt.
nec fuit maioribus nostris aut facultas corripiendi
rem adeo vulgatam aut necessitas cui non esset
Mahumetes. cui quo de fide contenderent. Corrup-
tio ei necessaria fuit qui novam legem edere voluit
veteri & noue contrariam. Nec dubium faciet iustus
iudex quin christiano maior fides adhibenda sit de christi
lege quam Saraceno. ipse enim conservator est sue legis. & manet
in traditione patrum. Saracenus ab ea recessit. & inuen-
tiones sequitur novas. quas sui maiores ignorauerunt. Eua-
gelia apud nos quatuor recepta sunt. que summa dili-
gentia. ingenti studio. & acuti discussione sancti patres
in generalibus conciliis non prius amplexi sunt. quam esse
verissima multis modis recognouerunt. Non est igitur
quod tuus legifer de corruptione sacrarum litterarum possit
obijcere. De ciuitate domini que est ecclesia inquit
in psalmo David. Deus fundauit eam in eternum. Non
esset fundata in eternum ecclesia. si fundamentum eius
quod est Euangelium violari aut corrumpi potuisset. nec
vix fuisset quod ait propheta Baruch. loquens de lege
dei. Lex que est in eternum. Nec illud staret quod dicitur
in eternum permanet verbum tuum. & in seculum seculi veri-
tas tua. Nec ysayas vera fuisset de christo loquens dicens.
Super solium david. & super regnum eius sedebit ut con-
firmet & corroboret illud in iudicio & iustitia amodo

104
et usque in sempiternum: Nos Gabrieli angelo credimus
qui de christo Marie virgini sit ait. Dabit illi dominus deus
sedem dauid patris eius et regnabit in domo iacob in eternum.
Quomodo regnat christus in domo iacob nisi per fidem? Quo-
modo per fidem nisi per euangelium? Quomodo per euan-
gelium in eternum nisi corruptum est euangelium? Mendax
lingua. falsa calumnia: Ego vobiscum sum dixit dominus usque
ad consummationem seculi. Et Osee propheta verba ad eccle-
siam referunt. Sponsabo te mihi in fide usque in semper-
num: Et ad Petrum vicarium suum inquit saluator. Tu
es Petrus. et super hanc petram edificabo ecclesiam meam.
et porte inferi non preualebunt aduersus eam: Et Petrus
Rogavi pro te petre ut non deficiat fides tua. preualuisset
porte inferi. et defecisset fides petri si falsum esset euange-
lium quod sequimur: Sed manet fides magni pastoris
in ecclesia Romana que nunquam inuenta est errasse. neque
errabit in eternum: Magistra est enim et mater omnium
fidelium et discipula veritatis: Cane Mahumetes caue
magne princeps. ne sequaris errorem Porphyrii Siculi
qui tue legi consona dixit. Is ex christianissimo ad ydo-
la transiens ait se deos consuluisse quid de christo senti-
rent. et illos respondisse. bonum virum fuisse christum.
sed peccasse discipulos eius qui diuitatem illi attribue-
runt. quam sibi ipse nunquam arrogasset. hoc deorum testi-
monium est. id est ydolorum. que tu demonia esse non du-
bitas. An non intelligis fraudem? An non vides tui
legiferi et demonum vnum esse argumentum? vnum collu-
sionem. vnum fallaciam. et christo dyabolus inuidere.
eiusque glorie et maiestati detrabere: cuius consilio atque
suasui tua lex edita est. euangelice atque moysayce con-

traria: Dices parimodo christianam Legem Moysse ad
uersari. nam que iussit Moyses plurima verat. p'mittens
que ille vetuit: Nescio antique legis archana que diu gra
uida fuit/nouam in vtero gerens. & tunc statutus diuino co
silio tempus venit eam peperit: Vidit hieremias per spiritus
legem hanc nouam tunc ait. Ecce dies venient dicit dominus
et feriam domui israel & domui iuda fedus nouum no
secundum pactum quod pepigi tunc patribus eorum. Sed
hoc erit pactum quod feriam tunc domo israel. Post
dies illos dicit dominus dabo legem meam in visceribus
eorum. & in corde eorum scribam eam. & ero eis in deus: No
uum fedus inquit. quia baptismus circumcisioni suc
cessit. Et legem meam inquit in corde eorum scribam. quia
vetus lex in tabulis lapideis scripta fuit noua per carita
tem in corde hominum indicata. Et ero eis in deus. quia
noue legis auctor. & promulgator christus deus & homo
est. Antiqua per Moysen innotuit tantum hominem. Et
adueniente perfecto. euacuatus est imperfectus
Nec amplius in preputio nobiscum deus. sed in corde
paciscitur. idigente apostolo. Si circumcidamini. christus
nihil vobis prodest. Nec ulterius ceremonie legis habet
locus: venit enim ille de quo loquitur in deuteronomio.
Moyses. Prophetam de gente sua suscitabit tibi deus. ip
sum sicut me audies. Et subdit. Ponam verba mea in ore
eius loqueturque ad eos omnia verba que precepero illi. De
christo hec propheta est. qui loquutus est ex ore dei. quod
videlicet erat os suum. in cuius aduentu legalia & ceri
monie desitura erant: Sicut apud Matheum scriptum
est. Lex & prophete usque ad iohannem: Sacramenta
enim que veteres obseruabant adnuntiatiua erant

26

venturi christi: que in eius aduentu completa cessau-
erunt: & alia instituta sunt virtute maiora, veritate me-
liora: actu faciliora: numero pauciora: Et sicut sacerdo-
tium mutatus est. sub cuius administratione lex erat.
ita & legem mutari oportuit. Est igitur aduersa veteri
noua lex. que in eius ventre conclusa erat. Et aduenien-
te christo. & euangelij luce clarescente. patet facta: cir-
cumcisioni & alijs ceremonijs antiquitus obseruatis.
sicut presinitus erat finem imposuit: Est autem christi
ana lex tanto dignior quam iudayca. quanto nobilior
est oraculum dei quam hominis: Cognoscis iam nisi fal-
simur veritatem & maiestatem nostre legis. nec utili-
tatem ignoras. Incipisq; de tua diffidere. & ardes desi-
derio disputandi. velleq; cuncta discutere. Sed ob-
stat legifer tuus. & inquirere verum prohibet. et inter-
minatur. & clamat. Non est mea lex que disputationi
subicienda sit. Caue ne quid loquaris. Arma sunt in
manu tua. dum mihi credis multum imperij adeptus
es. Qui non audiunt meam vocem. gladio conte-
rendi sunt. Eius mee legis dignitatem tuetur:
¶ In Arabia ortus eius fuit ex paruo principio quod
creuerit vides. Egyptum adieci mee legi. & Syriam
& Mesopotamiam. & Lybiam & Numidiam. & Mau-
ritaniam. & partem hispanie. & diutem Asiam.
& doctam Eireciam. & fortem Thraciam. & nobilem
Macedoniam: Sunt & alie quam plurime regiones
sub imperio mee legis. que armis non verbis quesite
sunt: Muliebri est verba verbis refellere. viri ferro
decertant. Si non fuisset vera mea lex. non dedissent
superi imperio nostro tantos successus: Amat nos deus

& legis odorem sentiens gratulatur. & sternit victorijs nris.
S cis quaz feliciter sepe in hostes pugnasti. & modo in ponto.
& sepe in Euxia. En fili quid cogitas? Quid moliris?
tot triumphis. sub mea lege illustratus christuz sequeris.
cuius cultores strauisti totius & ad internitionez vsq;
cecidisti: Caue ne meam relinquens legem. relinquaris
a deo. Credimus his te verbis non paruz commoueri. &
aliquoz inesse in tua mente timorem: Sed audi quaz
manis est timor. Omnis qui maluz facit inquit
in euangelio. veritas odit lucem. fures noctu domos
perfodiunt. & in obscuro adulteri latitant. Non ad
hitent testes qui peccant. nolunt deprehendi menda
ces. Cuz his sentit tuus legiser. veretur ne disputan
do sue legis vanitas innotescat. veretur ne pudenda
sua detegant. Prohibet discrepanti verbis. armis de
fendi suam legem iubet: Nec aliuz iudicem q̄ feru
deposcit. multumq; gloriatur de sue legis increme
to. Diximus cur creuerit. plebes voluptas allexit. neq;
inficias imus. multas tue gentis victorias paruas.
& ingentia confecta bella. & tu ipse in prelijs clarus eua
sisti. vicisti hostes non paucos. & triumphasti
sepe: fuisti tamen aliquando victus. parua christi
anoz manus. tuas ingentes copias vt ante dix
imus apud confluentes sauum & danubium
paucis ante annis deleuit. Non milites veterani no
duces in bellis ante probati. non viri nobiles armis
potentes & equis. Sed pauci cruce signati ex agris
collecti inermes & nudi. fide tantuz armati. ferro
fulgentes & auro tuos fuderunt exercitus: Quod
si victoria veritatem legis ostendit. hoc vno plio

satis admonere. in quo multi fugerunt paucos. Tunc vic-
 torie nihil miculi habent. ad quas nunquam sine gran-
 di tuorum prerogativa ventus est. Sed quid agimus? non his
 argumentationibus stat recta fides. vici: fudi hostes:
 imperium teneo: Si sic licet arguere. vera fuit sub Alex-
 andro magno. tot victorijs illustrato. & sub eius succes-
 soribus religio. qui & Eretia & Asya & in Syria & in Eyp-
 to: & in Lybia: & in Perside: & in Scythia: & in India. reg-
 nauere imperio peratima quesito: vera etiam romanorum
 fides usque ad priorem Constantinum: qui orbem sibi
 ferro subiicerunt. & omnes domuerunt. quas adieci gentes.
 S. cumus tamen & Alexandrum & eius heredes & Romanos. &
 qui sub eis erant. fideis exceptis ydola coluisse. alij Ioue:
 alij Martem: alij Mercurium. nonnulli Solem & Luna
 & alia sidera. Multi etiam ut Egyptij animalia bruta
 colebant: Quis nescit inquit vnus ex poetis Volusi.
 Bythinice qualia demens Egyptijs portenta colat: Cro-
 codillon adorant: & quod stultius fuit. & allium & por-
 tos. & cepe. inter numina posuere: Preclare tamen
 Egyptiorum victorie memorant. Sicut de Osiride
 proditum est. qui victor peragrauit orbem: Ego et
 deos egyptiorum recipiemus. & veram eorum religionem
 fatebimur. quia vicerunt. Non sic ratio suadet. neque
 iudei censere. qui victi ab Assyrijs. & ab Antiocho
 & a Romanis & in seruitutem ducti. non tamen victo-
 rum leges de dijs acceperunt. Sed victi & angariati
 & mille modis oppressi in sua lege manserunt: nec nos
 christiani cum periculo superamus. aut alijs calamita-
 tibus affligimur. legem nostram aut relinquimus
 aut accusamus. Sed arbitramur primum deum nos

tanq̃ filios propter peccata que committimus euerbera
re quia non patemur Euangelio. non seruamus legem
nostram. nec inanemus in traditionibus sanctoꝝ
patrum. Sed victi fragilitate aberramus & labimur
vt homines. sp̃s ṽo lapsum corrigit. & plagis multis ñas
iniquitates emendat. Cognoscimus errata ña. & consi
derantes que fecimus minorem esse penam quaz de
lictis non ignoramus. Si cadimus in bello. Si amittim̃
regnum. Si iugo seruitutis opprimimur. dicimus cuꝝ Do
mieles propheta. Deum esse in celo qui reuelat mysteria.
mutat tempora. & transfert regna. vt vniuersi cognoscant
qd̃ dominatur. excelsus in regno hominū. & cui volu
erit dabit illud. Nouimus deum & iudeos & christianos
posse cuꝝ velit. & voluisse aliquando alterius secte homini
bus subicere propter offensas populi qui cuꝝ ad iracun
diam prouocauit. Sed conuersi ad eum non desperamus
misericordiam consequi. Quia cuꝝ & nascitur deus
vt inquit propheta. non tamen obliuiscitur misereri. Pius est
& benignus. nec deserit clamantes ad se. Absit autē vt propter
victoriam meliorem esse credamus religionem victoꝝ. Sic eū
fatendū esset omnes qui vicerunt hebreos melius de deo sen
sisse. quaz ip̃i victi. quod nec tu diceres. neq; tuus legis
qui defensionem sue traditionis in armis collocat. & omne
genus ratiocinationis effugit. maximum iniquitatis indi
cium. Non sic beatus Petrus qui donatus a Christo domino
celestis regni clauibus. & pastor constitutus gregis christia
ni paratum se ait rationem omnibus reddere de ea que
erat in eo fide. nec aliter suos auditores edocuit. Et Beat⁹
Laurentius martir. Mea vox inquit obscurus non habet.
sed omnia in lucem clarescunt. Et in Euangelio h̃o probat

dominus cum qui lucernam accendit & sub medio ponit.
 S uper candelabrum eam esse vult. ut luceat omnibus qui sunt in
 domo. & predicari super tecta verba sua iubet. Et de se ipso
 dicit. Ego palam loquutus sum vobis. Deceptores & pseudo
 prophete in angulis predicant. In occulto enim deo suo sacri
 ficantes. nullum flagitium libidinis omittebant. Quod si
 alia non essent aduersus tuam legem iudicia. hoc vnus
 sufficere potuit. quia prohibuit eius latet. ne quis in dispu
 tationem veniret. Sciebat non equa esse. neque vera que tra
 diderat. Videbat veterem & nouam legem contra se sta
 re. Intuebat philosophorum acutissimas rationes sibi ad
 uersas esse. nec sperauit in ceteris hominum. aut in sto
 lis viroꝝ excellentium sua deliramenta posse defendi. Ani
 maduertit homo sagax & ingeniosus in malo gentiles
 qui deos colebant damnatos esse. & iam prope modum
 exterminatos. nec iudeis locum esse quorum lex translata
 esset eius sacerdotio ad christianos. Cumque statuisset
 nouam legem edere que sibi nomen daret. sperauit
 quod eueniret. iratum deum christianis qui sue legis
 mandata transgrediebant. aduersus transgressores
 victoriam confellum. atque idcirco sue legis defensio
 nem in armis collocauit. quam alioquin hominibus
 gratam propter licentiam voluptatum non ambiebat.
 D yaboli hoc fuit inuentum antiquis hanc viam sue neque
 cie serpens exogitauit. qui cum vidisset se se procul
 eijci. & christiana religione augescere. ydola deleri.
 nec amplius deorum multitudinem locum esse. sed vnus tantum
 deus adorari cum patre & spiritu sancto christum
 ihesum. Heraclio Imperante Mahumetis spiritum
 excitauit. cuique sibi ministrum elegit. homines ritu

prius ydolatriam. fortuna pauperem. mente superbum.
natione Arabem. qui consilio vltis quorundam iudeorum et
christianorum peruersorum inter quos fuit Sergius spiritus
ambitionis inflatus. legem tertiam edidit ex veteri et
nona conflatam multis ineptiis extrinsecus adiectis.
legem dicimus quia ipse legem vocat. nos blasphemiam
rectius appellabimus. Rugasti frontem. auertisti oculos.
horruisti turbatus. subitatus es. dum hec dicimus.
A t si veritatis amicus es. audienda est veritas. nec tu
us legifer si tibi amicus est veritatem interdiceret. que
tanto magis amica est. quanto salubrior. & homini
ab ipsa natura conuenientior. Audi verum & discere quo
modo sit appellanda lex. Legem dicunt esse philosophi
quod ratione precipit. et sunt qui nil aliud legem
esse affirmant quaz rectam rationem a diuino numi
ne ductam. Quicquid igitur rationi aduersus est.
legis nomine caret. At talis legifer ratiocinari de
sua lege prohibet. & solum arma illi suffragari vult.
N on est igitur dicenda lex. nisi ex illis quaz auditores
apud ysaiam dominus maledicit. Docet nos David
cognoscere legem domini. dum ei que propria sunt ex
ponit. Attende & videbis an Mahumetta lex de celo
sit. & an numine tracta diuino. an aliunde. Lex dñi
inquit propheta immaculata conuertens animas. // *papian*
testimonium domini fidele. prestans paruulis. summa
culata est lex domini quia mala queq; excludit.
nec libidinem. neq; turpitudinem vllam admit
tit. Sicut apud eundem prophetam. Eloquia do
mini casta dicunt. Et apud iob legitur. Non inue
nietis in ore meo iniquitatem. nec in faucibus meis

Lex. q. si

Stulticia personabit. Et Aplus Lex sancta inquit
 & mandatus & mandatus sanctus & iustus & bonus.
 A & quomodo Mahumetea lex immaculata. que stupra.
 & adulteria. & omnes libidinum maculas ac feditates
 admittit. Dices. quia ieiunia quedam precipit et
 orationes & elemosinas non damnamus hec. Absit
 ut ea mala dicamus. Inuentorem eorum Mahumetem ee
 negamus. absque Mahumete sciebamus hec esse bona.
 ieiunauit Moyses. ieiunauit helyas. ieiunauit
 christus. orare & frangere esurienti panem suum.
 & egenos & vagos in domum educere. multo antiquus
 est. quaz tue legis inuentum. Multi nos legislatores
 ad opera pietatis imitauerunt. Verum adulterari.
 fornicari. seruire ventri. & in tene voluptatibus in-
 re. solus tuus legifer inter bona collocat. Solus Ma-
 humetes est qui turpia docet. & flagitia precipit.
 quauis hereticorum more ut facilius decipiat. bona
 simul & mala commiscet. At lex que dominum dicit
 ut inquit propheta. animas conuertit. quo con-
 uertit. ad deum conuertit. ad suum creatorem.
 ad summum bonum. ad vltimum finem. At lex
 Mahumetea non conuertit ad deum. sed auertit
 ab eo. Dicit enim deus. Estote sancti. quia ego sanc-
 tus sum. Mahumetes uxores inquit ducite et
 concubinas. quot placet. nam ego quadraginta
 virorum in meis lumbis vires habeo. & uxoribus
 atque ancillis permisceor plurimis. Quid de testi-
 monio fidei. cuius data est Moysi lex domini in mon-
 te synay. fulgura & choruscationes apparuerunt.
 & signa de celo que testimoniis legi preberent.

L. i. i. l. l. l.
 l. l. l. l. l.

L ex christi miraculis admodum multis confirmata est. di-
cente ipso. Si opera non fecissem in eis que nemo alius fecit.
peccatuz scilicet infidelitatis non haberent. & propterea
de veteri & noua lege inquit dauid. Testimonia tua cre-
dibilia facta sunt nimis. Et in Euangelio Lucæ circa
finem legimus. Illi prophete predicauerunt ubiq; do-
mino cooperante & sermonem comprobante sequen-
tibus signis. At Mahumetis legem que miracula phat.

A udiamus eum. Non sum missus inquit nisi in virtute
gladij. vt qui non suscepit meam prophetiam occidat.
aut reddat eributum. pretium pro infidelitate sua. qd
hoc est. nunquid se manifeste negat se miraculorū vir-
tute carere. & ficta falsaq; esse omnia signa demon-
strat. que tue legis doctores in populis predicant. Non
habet igitur tua lex testimonium nisi in armis sed id
non est fidele. vt ante docuimus. Ad vltimum transe-
amus. & quomodo sapientiam prebet paruulis. id est
populis. tua lex animaduertamus. Sapientia vt antiq;
tradiderunt diuinaz & humanaz rerū scientiaz
continet. estq; admodum sapida & dulcis. amorem
diuinitatis dum mentibus nostris instillat. Propter
quod instillat Psalmographus. Quaz dulcis fauci-
bus meis eloquia tua domine super mel ori meo. Tua
lex neq; de deo sapit. neq; de celestibus. neq; terrena
satis intelligit. que putat superis cure non esse. Mag-
na olim & florida in Alexandria philosophorū scola
fuit. & multi per Syriam & Asiam viri doctissimi cla-
ruerunt. quorū nomina ad nos vsq; peruenierunt.
A t postquaz lex Mahumetea cursum habuit paucissi-
mi nominantur qui nature archana perscrutati

excellentes euaserint. quia non prestat paruulis sapi-
 entiam tuus propheta: aut tua lex: cuius fundamen-
 tum voluptas est. & tutela gladius: inter nos uo libe-
 ralium artium studia admodum florent. Legitur publice
 philosophia: auditur in scholis theologia: nullus doctri-
 ne genus pretermittitur. Gymnasia litterarum in plu-
 ribus Italiae ciuitatibus clarissima reperiuntur: Nec
 transalpes in hispania. in Gallia. in Germania. in Bri-
 tannia collegia desunt viroꝝ excellentium qui sapi-
 entiam prestant paruulis. Est enim gens christia-
 noꝝ cura. ut indocti erudiant. & veritatem intelli-
 gant. in nostra lege que nunquam mentita est di-
 uinitus comprehensam: At legifer tuus non modo
 mentitur. sed leuiter. sed indocte. sed imprudenter.
 sed insipide mentit. & sibi sepe contrarius est. que
 admodum sue legis inspector plane intelliget. Innu-
 merabiles sunt eius ineptie & aniles fabule & pueri-
 les iuge. de quibus libet hoc loco pauca referre. que
 de ceteris indicium prebeant. Exponens Mahumetes
 capitulum Alcorani. quod dicitur filioꝝ israhel
 hanc sententiam loquitur. Sit laus ei qui seruū suū
 ab oratorio quod est helcarara (ipa est domus Mesche)
 usq; in oratoriu sancte domus hyperusalem nocte
 una transtulit. circa quam benediximus deus. O. vos
 homines audite & intelligite. Cum abij a vobis venit
 ad me Gabriel sero. post psalmodiam vespertinam que
 vltima est. & ait. O Mahumetes iubet deus ut seideas
 adeas. Cui respondi. Et ubi eam visum? Et ait. Ga-
 briel. ubi ipse est. Et momentum illico adduxit mag-
 nitudine inter Asinum & Mulum. elberahil vocant.

humane vocis capacem. & una non amplius hora ite egi
annoꝝ quinquaginta milium. Et ait Gabriel Ascende mi
mal & ito ad sanctam domum. Ascendere volentem fugiebat
iumentum. at iussu stare quia Mahumeres ascensurus
esset. nunquid accersitus est inquit. Et respondente Ga
briele accersitus esse. non sinam addidit nisi pro me deus
rogarit. Obtuli preces deo meo pro iumento. quod me reside
te suavi gressu incessit. portans ungulam pedis anterioris
in orizonte sui visus. & minori spatio quaz itus implet
oculi. ad sanctam domum perueni. Comes aderat Ga
briel. qui duxit me ad domum sanctam hyerusalem.
& vicinam rupem. dixitq. descende. quoniam ex rupe
in celum ascendes. & colligato illic iumento. portauit me
humero suo in celum. Et cum applicuissimus ad ce
lum mundi. & ad portam eius pulsauit Gabriel. &
quesitus est quis esset. Et respondit Gabriel Ego sum.
Et iterum querenti quis tecum adest. Respondit Ma
humeres. Et subdidit sanctorum nunquid vocatus. Et
ait Gabriel. vocatus. & aperta est porta. & vidi Ange
los. & bis genua flectens oravi pro eis. Et accepit
rursus Gabriel & venit ad secundum celum. & fuit distan
tia inter celum & celum. quantum est iter quingentorum
annoꝝ. Et sicut in primo celo pulsatus dicit & responsus.
pari solemnitate ad septimum usq. celum procedit.
equam distantiam celoꝝ ponens. Et ait in septimo
celo vidisse se angelorum populum. & longitudinem
angeli cuiusq. instar mundi fuisse. & aliquorum mille
vicibus extensorem. & inter eos unum aliquem
inuenisse cui septies cetena mille milia essent capita.
& in quolibet capite totidem ora. & in quolibet ore

totidem. c

141

totidem lingue que septingentis mille millibus idioma-
tibus laudabant deum: Et rursus alter angelus offendisse
qui fletet & quesuisse causam fletus. & cum ille dix-
isset culpas esse orauit pro eo. & addit. tunc commen-
dauit me Gabriel alij angelo: & ille alij: donec fui in
conspetu dei. & tribunali eius adhesi. tetigitq; me ma-
nu sua deus inter humeros. & frigiditas manus eius per-
uenit usq; ad medullas dorsi mei. his uerbis atq; deli-
camentis implet Mahumetes aures populi: Sed audi-
amus alteram fabulam. In libro cui titulus est de doc-
trina Mahumetis. duo angeli nominantur Arores & Ma-
rotes quos ille asserit iussu dei in terram descendisse. ut
genus humanum regerent atq; instruerent. tribus
mandatis acceptis. primus ne quemq; occiderent. al-
terus ne quid iniuste decernerent. tertium ne vinum
biberent. Cum aliquandiu rexissent. & iam ex toto orbe
ad eos iudicia deuoluerentur. Mulier quedam decenti
forma & omnium pulcherrima aduersus maritum suum
causam habens. iudicium ab eis petijt. atq; ut fauen-
tes haberent iudices & apud se prandium habeant.
multis precibus inuitat. Non abnuunt angeli. parat
splendidum conuiuium. epulas & potula. mulier ipsa
ministrat. apponuntur fercula multiplicia. & cum
his vinum. quod cum angeli recusarent. instante se-
pius muliere. & multas adijcente blanditiis. tandem
biberunt. & mebrato vino. in hospitam incaluerunt.
eiusq; concubitus postularunt. spondet mulier ea
conditione. ut alter eorum ascensum in celum ostende-
ret. alter descensum. placet conditio: Illa ut iter didi-
cit. mox ascendit in celum: relicto atq; iussis angelis

quaz deus re cognita inter sidera collocavit. cui Lucifer
est nomen. Angeli ad iudicium euocati catenis ferreis
in puteo profundissimo religati sunt usq; in diem iudicii per
mansuri: euz elegissent in hac potius vita quaz in altera
plecti. Hec est sapientia Mahumetis quam docet par
vulos. hec eius theologia. hec doctrina diuinitus reuela
ta. Mira hominis audacia: ne dicamus stulticiam seu
dementiam. Quot sunt in his fabulis decidenda som
nia. Non obiurgamus fumentum verba. quando & asinus
sacre littere loquam produnt. & gentiles bouem. Sed
quid est quod vna hora iter quinquaginta milium
annoz pergitur. Metire hec & diligenter cogita. an cor
pori nondum glorificato id possit accidere. quo uiuit.
ubi fuit. quid circuiuit. non adhuc celum ascende
rat. quibus in locis tantum spacii peragrauit. nec iume
tum euz tulit. Quis euz tulit. unde venit. quomodo ve
nit. nihil horum dicit. quid petrauerat fumen
tum. ut precibus egeret. cui non est lex alia nisi na
ture & illi paret. Quid hostarius in celo collocatus
rogamine Mahumetis egebat. Annon satis felix erat.
fortasse altius cupiebat ascendere. tanq; non sit illic
perfecta omnium beatitudo. & regnet adhuc ambi
tio. Distantiam celoz ostendit. & speraz. quanta sit
crassitudo demonstrat. quingentoz annoz iter ex ce
lo in celum ponit. & parem omnium spissitudinem.
Quid hoc. Quis credat. Gentilium fabulis simile som
nium est. Aiunt illi dyonisiodor quemdam Cretum
Geometrie scientie nobilem in patria senectam
diem obiisse. propinquas funus ei duxisse. ad quas
pertinebat hereditas. has euz sequutis diebus iusta

172
150

peragrent inuenisse in sepulcro eius Epistulam Dyo-
nisi dori nomine ad superos scriptam. que diceret euz
a sepulchro ad infimam peruenisse terram. esseq; illuc usq;
quadragenta millia stadiorū. Nec defuerunt Geometre
ut plinius ait. qui interpretarent significare epistula
a medio terrarū orbe missam. quo deorsum a summo lon-
gissimum esset spatium. & idem pile medium. Ex quo
consecuta computatio est que circuitus terre. id est
totius pile ambitus ducenta quinquaginta quinque
millia stadiorū pronuntiauit. Sed Armonica ratio
que cogit rerum naturam sibi ipsam congruere.
Eodem plinio teste addit huc mensurę stadiorū
septem millia. Heratostenes huiusmodi rerū soletis-
simus indagator. vniuersus terre ambitus ducentorū
quinquaginta duorū milium stadiorū prodidit.
Hyparchus stadiorū paulominus viginti quinque
millia adiecit. Reperiunt & aliorū sententię admodū
dissone. neq; in hanc usq; diem mortali cupiam satis
exploratam credimus terre mensuram. Cuius neq;
septentrionem. neq; meridiem versus cogniti fines sūt.
A t cuius legis maiorā concepit animo. qui tanq; celū
ascenderit quingentorū annorū itinere distare celum
a celo prodidit. quoniam tanta eēt crassitudo sperarū.
H oc idem dicebat Asseruit Rabbi Moyses hebreus gene-
re philosophus. qui apud Egyptios clauit. At phy-
losophi quos nostri probant non ita sentiunt. Nec
Ptholomeus Alexandrinus Astronomorū facile prin-
ceps. de crassitudine lunaris sperę euz tua lege concor-
dat. In qua iter annorū sexaginta nouem & aliquorū
mensium ac diez posuit. milibus passuum viginti quinque

seu stadijs ducentis pro qualibet die computatis: Alij vero Astronomi qui hec diligenter indagauerunt. speciem solis plusq[ue] sexcentis vicibus superare lunarem tradiderunt: Rursusq[ue] martis speciem quāuis sole altior est. & longe maiorem habet ambitum. spissitudine tñ multis vicibus superari improbum humane mentis ausum. vetuz ita subtili argumentatione comprehensum. vt pudeat aliquos non credere. plurime hec interta respuunt: Tuo legislatori fortasse credendum fuerit. non quia illic angelo bono deferente constenderit. sed quia cum peruerso ceciderit. quod si hac de causa fide expetit credimus. alioquin cum sacra scriptura dicim[us] celum sursum: & terra deorsum. & cor regis inscrutabile est: Sed alia percurramus. Angelos mundo maiores se vidisse affirmat. eosdemq[ue] corporeos. si mundo maiores angeli sunt necessarium est aliquam eor[um] partem extra mundum esse: At philosophi mundi circūflexu omnia contineri dicunt. neq[ue] quicq[ue] exterius esse.

Tuus legis quando aliquid solito plus adbibit. sopori deditus. quicquid somniauit. pro vero retulit. & oīa sibi licere putauit. quo errore & angelos corporeos & pestare & egere veniam. & se rogasse pro eis dixit: Simili somnolentia tactum. se super humeros affirmauit manu dei. cuius gelu vsq[ue] ad dorsi medullas penetrare. que omnia superius confutata sunt. Quis illud patienter audiat. q[uod] angeli dei vino inebriati. specie mulieris decepti. concubium eius appecerint. que iter in celum edocta. ad conspectum magni dei peruenerit. & honore accepta inter astra locum obtinuerit. Angeli penas dederint. atq[ue] idcirco vinum

homini interdictum. quod tanti mali causa fuerit.
 Commemoratur hec tuus legifer. & tanquam ex penu dei
 recepta hominibus inculcat: vide quaz grauitat. q̄
 vere. q̄ ferite loquitur. Poetarum figmenta que pue
 ris legunt inter archana legis inserit: Pueri nostri
 non sine risu audiunt. cuius capte in celus femine refe
 runt. & in alstra commutant que maior & minor
 versa uocant. pigri circa sacra Boete lucentes. Cre
 dimus pro tua sapientia te iam paruifacere atq; con
 temnere tue legis figmenta. sed mirari vehementer
 q̄ in dies aliqui relicto dogmate christiano ad tuum
 migrant. & asserentes inquam legem nostram
 plexi tuam circumciduntur. & tuis iniciant sacris.
 & qui trinitatem predicabant. nunc detestantur.
 & qui christum crucifixum colebant. & laudabant.
 nunc derident. Sunt qui hoc agunt non dubitam?
 Sed qui nam homines? Sane aut libidinis serui aut
 ambitionis. & quibus nullus erat locus in nostra lege.
 sprete a nobis & eieci tanquam uilia & inutilia man
 cipia ad te transiuerunt. nec tamen illos inextin
 guibilis conscientie vermis rodere cessat. Quod si
 posses eorum introspicere corda intelligeres proculdubio eorum
 aut uite future spem nullam habere. aut admodum esse
 anxios: quia fontem aque uiue reliquerunt christum
 ihesum. & nesciunt quo pacto redeant maius suorum pecca
 tum existimantes. quaz dei misericordiam: Sed quid mi
 raris. si ad opes consequendas. ad voluptates exhaurien
 das. nonnulli tue legi sese subiciunt. Non est in hoc no
 uum neq; dignum admiratione. Idem quoz & sacra
 tem faciunt qui sepe ad nos migrant: illud est memo

rabile. illud stupendum illud magnopere celebrandum: qd' tot millia populorū christiane insignita nomine sub tuo imperio degunt. graua tributa pendunt. nunc liberis priuantur. nunc coniugibus. opprimunt durissima seruitute. Lacerant vexantur mille modis: nec tamen christiane legi renuntiant. Quod si tuam acciperent. mitius ferrent imperiū. fierent liberi. honores & opes sperare possent. sed malunt tollere seruitutis iugum. & in squalore ac miseria vivere. quāz christum negare. hoc stupendum est. et diuinum opus. & quod te precipue mouere debet. nō quod pauci de nostra lege aberrant: sed quod tā multi in ea perseuerent. & tanta sit. vel in aduersis constantia est. miraculum est: facit hoc bonitas legis & securitas eterne vite. quam nemo sapiens presenti postposuit: Quid tu hic dicas? Quid contra hīcere ut mutare poteris? vera est christiana lex. ex vtero recepta Moysae. ex prophetis. ex diuinis oraculis: Deus auctor eius est. filius dei eam tradidit. ex ore dei manifestata est. pura est & nitida. & immaculata & sancta. perfecta est ex omni parte: nullam habet rugam: nusquāz deficit. nusquāz claudicat. in ea qui querit inuenit. qui petit accipit. & pulsanti aperietur: Ipsa est fons clementie. iusticie culmen. pietatis speculum. mansuetudinis & misericordie plena: pro ea martires innumerabiles sunt occisi. Senes. iuvenes. pueri. Matrone. vidue. virgines. inupte puellae. crudelia carnificum non expauere tormenta. scientes beatos esse mortuos. qui moriuntur in domino: preteritis signa et prodigia que certitudinem christiane legis ostentat. Quis viros commemorare queat ex christiano genere diuini & humani iuris excellentissimos.

professores: Vera mundi lumina scientie fontes. qui
 usq; ad mortem in fide christi perseverantes preclara
 volumina ediderunt. que tanquam sidera quedam doctri-
 ne humanas mentes illustant. Et que nam villo in loco
 lex est. que alteruz habeat Augustinum: alteruz hie-
 ro-
 nimum: alteruz Ambrosium: alteruz Gregorium: Et ne
 grecos pretereamus. que religio virum unq; habuit. q
 origeni comparari posset: quavis hic in plerisq; long
 erravit: Quis iohanni chrisostimo exequabitur?
 Quis magno Basilio? Quis Cyrillo? Quis Eusebio? Non
 sufficiat dies si numerare pergrimus illustres nos tre-
 legis doctores. siue viuos. siue mortuos. quamuis no
 sunt mortui. Sed nunc maxime viuunt. & tanquam
 stelle in firmamento lucent. Qui fidem sacratissime
 trinitatis elucidarunt. Quid dicemus de religios
 domibus in quibus angelica ducitur vita: & assidue pro
 peccatoribus effunduntur preces domino: nec unq;
 cessant diuine laudes & psalmodie: Benedictus
 Nursiensis apud nos multoz monachoz doctor
 & pater extitit. Apud grecos magnus Basilius. Sequi
 sunt Bernardus Abbas clareuallis. & Bruno qui Car-
 thusiam instituit. Quotidie sanctoz viroz apud
 nos augetur numerus. edificantur noua monaste-
 ria. & sancta renouantur instituta: Quos fructus
 edidit seraphicus franciscus. eximius paupertatis
 auctor in vmbria. que est pars italie natus: Quot
 emz discipuli sequi sunt? Quot sub eius regula viri
 sanctissimi floruerunt? Antonius patani iacet
 miraculis clarus: Bernardinus Senensis in aqui-
 la: quem nostra etas quasi alioz paulus predicante

audiuit. Nicolay heritani extant opera que omnes ad-
mitantur: Dominicus in extremis hispanie natus oris.
quali alius vesper emicuit. qui nouum quemdam sanctum
& nitidum viuendi morem suis auditoribus tradidit. &
predicatorum instituta regula vniuersum illustrauit or-
bem: Multi ex discipulis eius clarissimi euaserunt.
Sed precipua est magni Alberti fama. qui nullum doctri-
ne genus ignorasse creditus est. Nec minor eo Thomas
Aquinas fuit in litteris. & si maior extitit sanctitate.
claruit & nostro seculo sub eadem regula vincentium
hispanus. quem noster antecessor inter sanctos christi
confessores retulit. Et in ordine diui Augustini
Nicolaus Tolentinus paulo ante inter celestia relat⁹
sanctorum agmina. Noua in dies prole florescit nostra
religio: Quod si non desunt peccatores diuinam pro-
uocantes maiestatem. non desunt etiam consiliatores
viri sancti deo accepti. & virgines immaculate precibus
assiduus diuinam iram auertentes: Nec timeamus ruinas
tantis adiuti patrocinij: Tu ergo princeps nobilis q
non es rationis incapax: neq; ingenij obtusi: collige
que diximus. & conserua in mente tua. & consule tibi
& tue genti. & noli esse incredulus sed fidelis: Relinque
tenebras. & lucem sequere: intelligis quo pede claudi-
cat tua lex. & quantis scatet erroribus. & quaz procul
a veritate recedit. & quod non est in ea salus: noue et
antique legis inimica: intelligis quaz solida est euange-
lica doctrina. quaz vera. quaz sancta. quaz munda &
immaculata. & quod ea tantum iter in celum ostendit.
& non alia: intelligis si verba nostra memoria teneas qd
trinitas in unitate. & unitas in trinitate colenda est.

neq; altera contradicit alteri: intelligis quoniam modo
 pater filium sibi equalem genuit. & quomodo a patre
 & filio sanctus procedit spiritus. qui est caritas & amor.
 & simul colendus est. & deus est. & quod filius pro nra
 salute incarnatus mortem tulit. & spoliato inferno ter-
 tia die resurgens quadraginta diebus cum discipulis
 conuersatus ascendit in celum. sedetq; ad dexteram
 patris. venturus in fine seculi iudicare vivos & mortu-
 os. Quo facto. mali perpetui penas ignis subibunt. bo-
 ni eternam beatitudinem consequenter. non in car-
 nalibus desideriis. non in tubilibus. aut impudicijs.
 sed in dulcedine mentis. & caritate christi. que supe-
 rat omnem sensum: Ante omnia uero monstratus est
 non posse te assequi inter christianos gloriam & pote-
 tiam. quem uidetis optare. maxime inter Europeos
 & occidentales populos: dum tua in secta perseue-
 raues: Quod si velles christianis iniciari sacris
 magnam tibi spem fecimus & potentie & glorie:
 Memento igitur verborum nostrorum. & accipe fidele consili-
 um. sume baptismum christi. & lauacrum spiritus
 sancti. amplectere sacrosanctum euangelium.
 & illi te totum committe. sic tuam animam lu-
 crifacies. sic turcorum populo bene consulens. sic tue
 cogitationes adimpleri poterunt sic tuum nomen
 in secula celebrabitur. sic te omnis grecia. omnis
 italia. omnis europa denuntabitur. sic latine te licetere.
 sic egerere. sic hebrayce. sic arabice. sic omnes barbare
 celebrabunt. sic nulla etas de tuis laudibus conticescet.
 sic pacis auctor. & fundator quietis appellaberis: sic
 te turci animarum suarum repertorem. & christianam sue

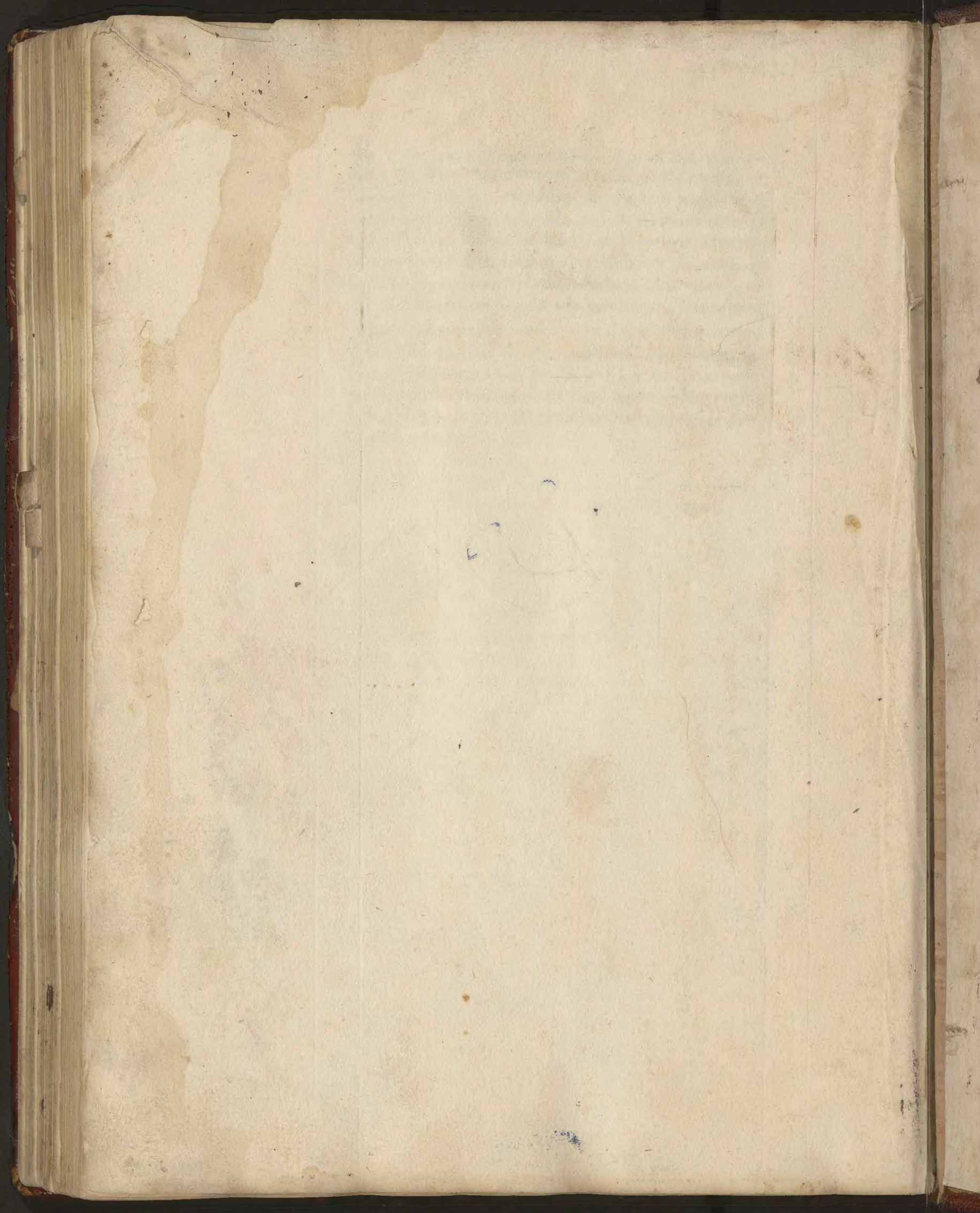
vite conseruatorem vocabunt Syri. Egyptij. Lybies. & Ara-
bes. & quęcumq; sunt alię gentes extra christi caulas. aut
his auditis tuam viam sequentur. aut tuis & christianis
armis paruo negotio domabunt. Et si noluerint in nra
lege te socium habere experientur dominum in sua. Nos
te iuuabimus. & omnium eoz assistente diuina gratia
legittimum principem constituemus: hec sunt que
tibi cum baptismo premia promittuntur. his te bonis
diuina pietas proculdubio cumulabit obsequentem
Euangelio. Quod si respueris consilia nostra. peribit
tanquam fumus tua gloria. & tu more hominum
reuersus in cinerem totus moriere, christus regna-
bit in eternum. Cui est honor & gloria in secula secu-
lorum. Amen:

148

154

4827

... ..

Michaelis ... ..

